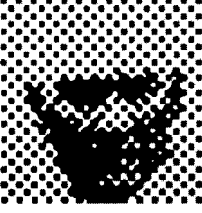

ATATÜRK VE TAM BAĞIMSIZLIK

Prof. Dr. Muammer AKSOY

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE DERNEĞİ

G.M.K. Bulvarı No: 102/7-8 Maltepe - ANKARA
Tel: 0.312 232 43 44 - 232 43 52
Belgegeçer: 0.312 229 60 66
e-ileti: addgenelmerkez@add.org.tr
www.add.org.tr

ISBN: 978-975-7216-26-1

Baskı Tarihi: Mart 2014 - 2. Baskı

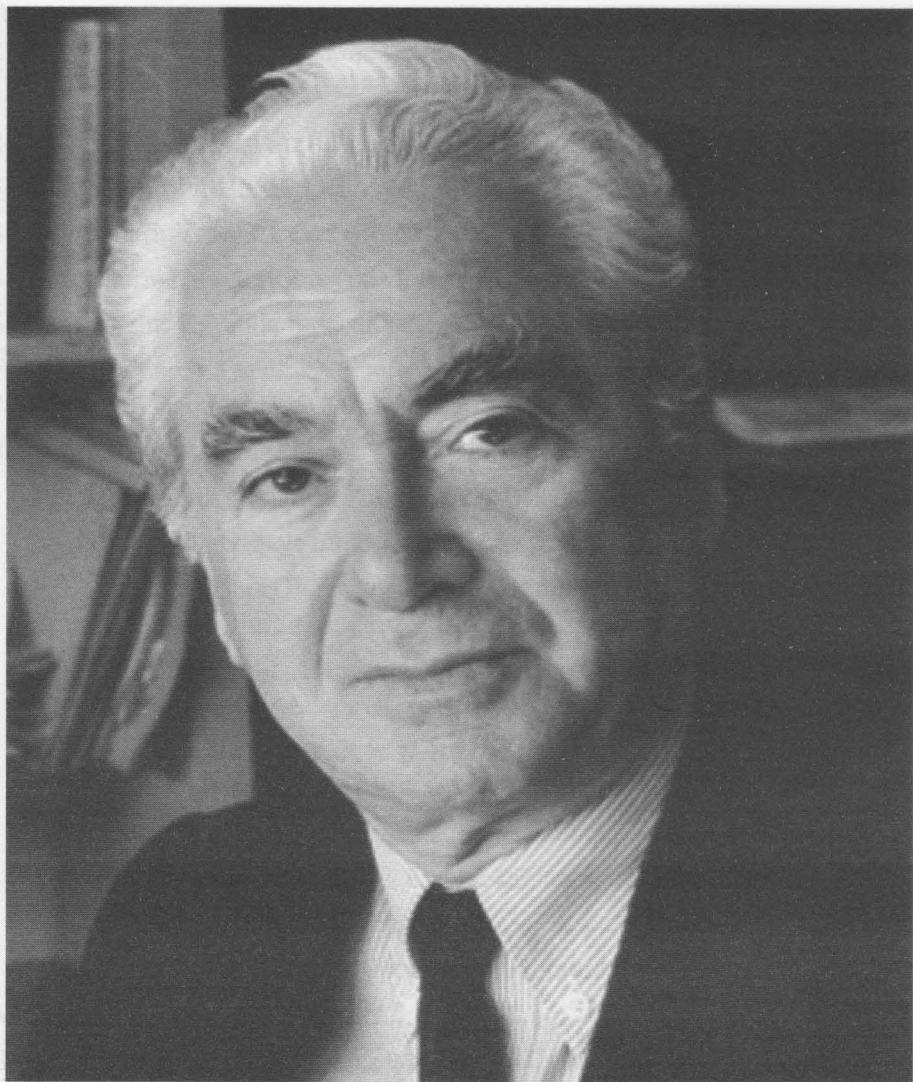
Baskı:

Yorum Basın Yayın Ltd. Şti.
İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi 1341 Cd.
(Eski 35. Cd.) No: 36 Yenimahalle 06370 ANKARA
T: +90 312 395 21 12 F: +90 312 394 11 09
info@yorummatbaa.com www.yorummatbaa.com
Sertifika No: 13651

***"Özgürlük ve bağımsızlık,
benim karakterimdir."***

K. Atatürk

1917-1990

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Muammer Aksoy ve Tam Bağımsızlık	9
Sunuş	9
I.BÖLÜM	13
ATATÜRKÜNİŞİĞİNDA “TAM BAĞIMSIZLIK İLKESİ”	13
I. GİRİŞ	15
1- Neden Bu Konu	15
2- Konuyu Gölgeleyen Bir Rastlantı Ve Garip Bir Zihniyet	17
3- Tam Bağımsızlık İlkesi, Gençliğe Tamamen Mal Olmuştur	26
4- Kavramların Tersine Çevrilişi	28
5- Gerçeklerin Dile Getirilmesini Önleyen İftira Baskısı	30
6- Bağımsızlık Uğrunda Savaşığı İçin Atatürk Bile Bolşevik Olarak İlân Edilmişti	33
7- Hürriyetçi Demokrasi Ve Düşünceye Ambargo	35
8- Neden Yüzlerce Defa “Nakil”	36
1- “Bağımsızlık”, Atatürk Türkiye'sinin Baş İlkesi	38
2- Bağımsızlık Azim ve İradesi	54
a. Ne Pahasına Olursa Olsun Tam Bağımsız Olacağız Diyebilirsek, Bağımsız Oluruz	55
b. Saldırganın Barbarca Davranışları, Direnme Azim Ve İradesinin Kuvvetlenmesine Sebep Olur	64
c. Gerekirse, Her Karış Toprak Savunulacak Gerilla Harbi Verilecektir	67
3- Bağımsızlık Bilinci	69
4- Bağımsızlık, ancak kendi gücümüzle sağlanabilir ve korunabilir	73
d. Her Şart Altında Bağımsızlık	92
e. Kurtuluş Savaşları “Mucizelerin Yaratıldığı Savaşlardır”	95
Mazlum Milletlere Örnek Olmak	99
Sadece Kendi Yurdumuz Ve Bağımsızlığımız Uğruna Ölmek!	100

II.BÖLÜM	111
AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE “TAM BAĞIMSIZLIK” SORUNUNUN HAYATİ ÖNEMİ	111
Az Gelişmiş Ülkelerde “Tam Bağımsızlık” Sorununun Hayati Önemi	113
Atatürk Ve Ekonomik Bağımsızlık	135
“Biraz Bağımlılık” Bağımsızlıkla Bağdaşmaz	150

Prof. Dr. MUAMMER AKSOY VE TAM BAĞIMSIZLIK

Derneğimizin kurucusu ve unutulmaz ilk Genel Başkanımız Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Anayasa kürsüsü başkanı olarak Türk hukukuna hizmet veren Prof. Dr. Muammer AKSOY, aynı zamanda kırk yılı aşkın bir süre Türk Hukuk Kurumu başkanlığı görevini yürüterek, Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş hukuk devleti olabilmesi için vargücü ile mücadele etmiştir. Türk toplumunda hak ve hukuk kavgası denilince, yirminci yüzyılın ikinci yansında Prof. Dr. Muammer AKSOY bir toplum önderi ve anıt adam konumuna yükselmiştir. Avrupa ülkelerinde hukuk eğitimini ve kariyerini tamamlayarak, Türkiye'ye dönen Prof. Dr. Muammer AKSOY, 1950'li yıllardan başlayarak, saldırıya uğrayarak yaşamını yitirdiği ana kadar hak ve hukuk mücadelesi vermiş ve bu doğrultuda Türkiye'nin tam bağımsızlığına önde gelen bir önem vermiştir.

Bir anayasa hukukçusu olarak, Türk devletinin bağımsız olmadıkça çağdaş bir cumhuriyet ve modern bir demokrasiye sahip olamayacağını iyi bilen değerli hocamız, Türkiye'nin gündemine giren her hukuk sorununda bir bilim adamı olarak üzerine düşen görevini ve yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışırken, bağımsızlık konusunda her zaman için hassas ve ısrarcı olmuştur. Devletimizin kurucusu Büyük Atatürk, vermiş olduğu antiemperyalist ulusal kurtuluş savaşının ana amacının tam bağımsızlık olduğunu çok iyi biliyordu. Bağımsızlığını elde edemeyen ulusların ve devletlerin tarihsel süreç içerisinde siyasal alandan çekilerek yok olduğunu bilerek, Türk ulusunun böylesine bir olumsuz duruma sürüklenmemesi için geceyi gündüze katarak, tükenmek bilmeyen bir enerji ile Türk ulusuna tam bağımsızlık yolunda önderlik yapmaya çaba göstermiştir. Hocamızın yarım yüzyıla yakın bir süre dergi ve gazetelere yazmış olduğu makaleleri incelenirse, Muammer Aksoy'un, ulusal kurtuluş savaşçısı Atatürk'ün izinden giden bir bağımsızlık savaşçısı olduğu açıkça görülmektedir.

Son derece hassas ve dikkatli bir kişiliğe sahip olan hocamız, tüm hukuk ve siyaset sorunlarına detaylarına kadar inerek uzmanlaşmış ve bu uzmanlığının sağladığı üstün bilgi gücü ile de çağdaş bir aydın olarak Türk ulusuna ve kamuoyuna tam bağımsızlık yolunda yön göstermiştir.

“ATATÜRK VE TAM BAĞIMSIZLIK” adını taşıyan bu yapıt, Prof.Dr. Muammer AKSOY’un 27 Mayıs dönemi sonrasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi dergisinde yayınlamış bulunduğu iki uzun makalenin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinin yeni ve çağdaş bir anayasaya sahip bulunduğu yeni dönemde tartışmalar geleceğe dönük gelişirken, ülkeye batı emperyalizminin, soğuk savaş koşullarını ve komünizm tehdidini bahane ederek yerleştiği görülmektedir. Bu süreçte gizli ve ikili anlaşmalar, Nato üzerinden derin devlet girişimleri, burs sistemi ile yandaş siyasetçi olguları birbirini izleyerek siyaset sahnesinde boy gösteriyorlardı.

Muammer Aksoy, bu kitabında bağımsızlık kavramına öncelikle açıklık getirmeye çalışmış kavramın yansımaları ve anlamları üzerinde durmuştur. Bağımsızlık savaşçısı Atatürk ile tam bağımsızlık arasında bağlantı kurarken konunun antiemperyalist içeriği üzerinde hassasiyetle durmuştur. Her türlü baskı ve iftiraya karşın gerçeklerin açıkça gösterilmesi için çaba gösteren Aksoy, tam bağımsızlık için savaşan Atatürk’ün bile batılı yayılmacı ülkeler tarafından Bolşeviklik ile suçlandığını vurgulamıştır. Amasya Tamimi ile her türlü işgale ve yayılmacı baskıya karşı ülkenin Türk halkının azim ve kararlılığı ile kurtulacağını açıklayan Atatürk, bu doğrultuda tam bağımsızlığa ulaşabilmek için hayatını ortaya koyarak sonuna kadar savaşmıştır. Genel Başkanımız Prof.Dr. Muammer Aksoy, Türk Hukuk Kurumu Başkanı ve bir Anayasa profesörü olarak, Atatürk’ün mirasına sahip çıkarak tam bağımsızlık yolundaki mücadelede hayatını ülkesi için feda etmiştir.

Artık bir bağımlılık düzeninin tartışıldığı yarı sömürge konumuna düşürülen Türkiye’de, Prof.Dr. Muammer Aksoy’un ve onun gibi düşünenlerin, tam bağımsızlıkçı direnişi ve kutsal mücadeleleri Türk halkına yön göstermektedir. Atatürk, siyasal bağımsızlığı ekonomik bağımsızlık ile tamamlayarak gerçek anlamıyla bir tam bağımsızlık hedeflerken, günümüzde ekonomik bağımlılığı her yönü ile teslimiyete dönüştürmek isteyen yeni mandacı bir zihniyet siyaset sahnesinde öne geçmiştir. Prof.Dr. Muammer Aksoy’un bu tarihe geçmiş eserinin, bugünün Türk gençliğine yön göstereceği açıktır. Atatürkçü Düşünce Derneği, bu çalışmayı yeniden yayınlayarak, bugünün kuşaklarına tam bağımsızlık bilincinin aktarılmasına aracı olacak önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Kitabın yeniden yayınlanmasında bize olur veren eşi Ülkü AKSOY hanımefendiye ve oğlu Işık AKSOY’a şükranlarımızı sunuyor, saygın genel başkanımızı minnetle anıyoruz.

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

20 Ekim 1927

I. BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN IŞIĞINDA
"TAM BAĞIMSIZLIK İLKESİ"

I. GİRİŞ

1. Neden Bu Konu:

Uzunca bir süreden beri memleketimizde kamuoyunu, özellikle genç kafaları işgal eden konuların başında yer alan, “Türkiye'nin bağımsızlığının ne dereceye kadar var olduğu, ne dereceye kadar gölgelendiği ya da zedelendiği, “Eğer bu bağımsızlık herhangi bir şekilde kısıtlanmış ise, onun yeniden kazanılmasının yolu ve yöntemi nedir?”

Bu sorular üzerindeki tartışmalar, yalnız gazete ve dergilerin, makale ve incelemelerinde, yeni yayınlanan kitaplarda, sokak gösterilerinde, mitinglerde ve konferanslarda değil, Yasama Meclisinin görüşmelerinde de büyük bir yer tutmaktadır. Hele son yıllardaki bütçe görüşmelerinde gerek Dışişleri Bakanlığının, gerek Millî Savunma Bakanlığının bütçeleri kabul edilirken yapılan konuşmalarda ana tartışmalar, özellikle “NATO ve Amerika Birleşik Devletleri ile yapmış olduğumuz ikili anlaşmalar ve bunların uygulanışının yarattığı fiilî durumlar karşısında, siyasi ve askerî bakımdan ne dereceye kadar bağımsız olduğumuz” ve “bu durumun devam etmesinin memleket bakımından ne gibi tehlikeler taşıdığı” noktalarında toplanmaktadır.

Bu konuda son büyük çatışmaya, Cumhurbaşkanı Kontenjan Grubu Başkanı eski Millî Birlik Üyesi (General) Cemal Madanoğlu'nun Millî Savunma bütçesinin Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi sırasındaki özlü konuşması, daha doğrusu bu konuşma karşısında Başbakanın, Millî Savunma Bakanının ve Adalet Partisi Grup Sözcüsünün gösterdiği akıl almaz tepki sebep olmuştur.¹ Hemen hemen herkesin bildiği birçok gerçeğin inkâr edilmesi, tam bir telâş ve demagoji zinciri içinde büyük bir çaba gösterilmesi, bu konunun üzerine gerek basının gerek kamuoyunun daha çok eğilmesine sebep olmuştur.

¹ Bu tartışmalarla ilgili olarak aşağıdaki konuşmalara bakınız: Cemal Madanoğlu, 28.1.1969, *C. Senatosu Tutanak Dergisi* T. 8. cilt 50 s. 84-85, AP grubu adına Ziya Termen 28.1.1969 C. 50 s. 93-98, Süleyman Demirel 28.1.1969 c. 50; Ahmet Topaloğlu, 31.1.1969, *Cum. Sen. Tut Der.* T. 8 c. 50 s. 534-549, 17.2.1969. *Mü. Mec. Tut Der.* T. 4 c. 33 s. 416-426, Tabii Senatör Ahmet Yıldız: 1.2.1969, *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi* T. 8 cilt 51 s. 3-9, 32-33, s. 529-531. Ayrıca A. Yıldız *Yeni İstanbul* 16.10.1968, 17.10.1968, Tabii Senatör Haydar Tunçkanat, *Cum. Sen. Tut Der.* T. 8, c. 50 s. 524-527; Tabii Senatör Orgeneral Fahri Özdilek 6.2.1969 *Cum. Sen. Tut Der.* T. 8, c. 51 s. 878-881. Senatör eski Milli Birlik Komitesi üyesi Osman Koksall, 31.1.1969 *Gum. Sen. Tut Der.* T. i c. 50 s. 50-503; Tabii Senatör General Mucip Ataklı, 31.1.1969, *Cum. Sen. Tut Der.* T. 8 c. 5 Os. 494-500; Süleyman Demirel 31.1.1969 *Cum. Sen. Tut Der.* T. 8 c. 50 s. 506-515; İhsan Sabri Çağlalil (Dış İşleri Bakanı) *Cumhuriyet Sen. Tut Der.* cilt 51 s. 34-47; Mehmet Ali Aybar 12.2.1969, *MİL Mec. Tut Der.* T. 4, c. 32 s. 547 v.d. Osman Bölükbaşı 19.2.1969 *MİL Mec. Tut Der.* T. 4, c. 34 s. 39-43, 98-99; Eski Milli Birlik Kora, üyesi Orhan Kabibay, 17.2.1969, *MİL Mec. Tut Der.* T. 4 c. 33 s. 399-403, 426-429; Behice Boran (Hatko), 19.2.1969 *MİL Mec. Tut Der.* T. 4 c. 34 s. 48-53, 403409; Yüksel Menderes, *MİL Mec. Tut Der.* T. 4 c. 34, s. 64-68; İ. Sabri Çağlalangül, *MİL Mec. Tut Der.* T. 4 c. 34, s. 68-82, 83-97, 99-101

Gerçekten bugün Türk toplumunun belki de “bir numaralı tartışma konusu ve davası” haline gelen “gerçek bağımsızlık” (tam bağımsızlık) konusunda, hiç değilse 1965 seçim mücadelesinden bu yana, tam bir çekişme devam edip gitmektedir. Türkiye'nin, Amerika ile yaptığı çeşitli anlaşmalar sonucunda yavaş yavaş bağımsızlığını yitirdiği ve sonunda türlü bakımlardan bağımsız sayılamayacak bir toplum (Devlet) durumuna düştüğü görüşü, çeşitli çevrelerce savunulmaktadır. Bu durumdan kurtulabilmek için siyasî alanda mücadele edilmesi gerektiği tezi, kamuoyunda çeşitli gruplarca ileri sürülmekte, özellikle Üniversite gençliği tarafından geniş ölçüde benimsenmekte, hatta bu mücadeleye “İkinci Kurtuluş Savaşı” adı bile verilmektedir.

Üniversite gençliğinin -gittikçe yoğunlaşan- hemen bütün toplantılarında, ısrarla ve heyecanla tekrarlanan “tam bağımsız Türkiye”, “yeni emperyalizmin karşısında ve Mustafa Kemal'in yolundayız” sözleri, bu konulan derinliğine incelemek zorunluluğunu yaratmaktadır. Hele “bağımsızlık için, Amerika'nın vesayetinden kurtulma zorunluluğunu savunanlar” ile “bu görüşün hasımlarının” birbirlerine karşı olan ithamları vatan ihanetine kadar gittiğine göre, gerçeğin ne tarafta ve ne Ölçüde olduğunu bilmekte, toplumsal büyük faydalar bulunduğu inkâr edilemez.

Bir toplumda bu kadar ağır ithamlar söz konusu ise, -ister yanlış ister doğru olsun- bu sorunun, her sorundan önce aydınlatılması zorunludur. İddialar yanlışsa, bu yanlış objektif bir surette ispat edilmeli ve toplumda önemli bir çevrenin bütün enerji ve kavga gücünü seferber ettiği yanlış, zararlı hatta tehlikeli bir yanlış giderilmelidir. Evet, eğer gerçek böyle ise, “sırf Türk toplumu veya bugünkü Türk rejimi aleyhine bir takım niyetler beslediği için, bu iddianın yanlışlığını bile bile (yani kasden) ona sarılma lüzumunu duyan kişiler ve çevreler” dışındaki herkes, bu iddianın gerçeğe (aykırı olduğunu) artık kesin surette öğrenmelidir.

Yok bu iddialar gerçek ise, o zaman da “bu gerçekleri ileri sürenleri, haksız ve insafsız suçlamalar sayesinde yıldırarak susturmak”, “bağımlı durumun bütün ulusal sakıncalarına katlanmayı ve gelecekte bu bağımlılığın daha büyük felâketler yaratmasına göz yummayı savunma” anlamına gelir ki, bunun, memlekete ihanete kadar giden affedilmez bir hata (korkunç bir gaflet) teşkil ettiğini teslim etmek gerekir.

Bu sebeple, kamuoyunu yakından ilgilendiren ve Türk toplumunun hayatı yararlarını kapsayan bu pek önemli konu üzerine eğilmeyi bir görev bildik. “Tam Bağımsız Türkiye” adlı bir kitapta, düzinelerle ilim, siyaset ve kalem erbabının (sivil ve askerlerin) bağımsızlığa ilişkin görüşlerini, sistemli bir surette bir araya getirerek konuyu aydınlatmaya çalışmaktayız. Bu konunun en ilginç yönlerinden biri olan “Atatürk’ün, tam bağımsız Türkiye kavramının ve idealinin doğmasında, benimsenmesinde ve uygulanmasında oynadığı büyük rol” üzerindeki araştırmamızı, başlı başına bir inceleme olarak Armağana sunuyoruz.² Atatürk’ün bütün yazılan, konuşmaları, telgrafları, genelgeleri, bildirileri cümle cümle okunmak suretiyle, büyük Devlet Adamının üzerinde en çok durduğu konuya (bağımsızlığa) ilişkin bütün sözleri bir araya getirilmiş bulunmaktadır. Böylece, O’nun “bağımsızlık” alanındaki gerçek görüşlerinin neden ibaret olduğu sorusunun tamamen aydınlatılması sağlanabilmektedir.³

2. Konuyu Gölgeleyen Bir Rastlantı Ve Garip Bir Zihniyet:

Şimdi, bu konuda henüz belli bir görüşü olmayan bir kişi (veya şeytanın avukatı) gibi konuşmayı bir yana bırakarak, yıllardan beri yaptığımız gözlemleri ve yukarıda sözünü ettiğimiz “Tam Bağımsız Türkiye” adlı kitabı hazırlarken ulaştığımız görüşü dile getirerek, biraz daha açık konuşmak isteriz:

Türkiye’nin son yıllardaki ana sorununun, “büyük müttefikine (Amerika’ya) karşı bağımsızlığını savunabilme”, “Türkiye’nin, her alanda - kendi yararlarına göre değil-, Amerika’nın çıkarlarına göre yönetilmesi çabalarının olumsuz ve zararlı sonuçlarını azaltabilme” noktasında düğümlendiğini, partili -partisiz, sivil-, asker birçok kafa teslim etmekte ve bunu çeşitli delillerle ortaya koymaktadırlar. Son zamanlarda bu konuda bir hayli yayın yapılmıştır. Değerli hocamız Prof. Dr. **Ahmet Şükrü Esmer’in**⁴, Doç. Dr. **Haluk Ülman’ın**⁵, NATO konusunda derin

²incelememizin, Armağan yazıları için şart koşulan azami sını bir hayli aşacağı anlaşıldığından, Atatürk’ün ulusal bağımsızlığa ilişkin sözlerinin ve bunlardan çıkarılması gereken derslerin büyük bir kısmının yayınlanması ileriye bırakılmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisinde makaleler halinde yayınlanacaktır.

³Bunun özel bir önemi olduğuna inanıyoruz. Çünkü bugün memleket için hayatı olan her sorun bakımından, görüşlerini ve davranışlarını bir nevi «mizan» gibi gözönünde tutarak, kendi tutumumuzu değerlendirmeye çalıştığımız Atatürk’ün; bağımsızlık konusundaki görüşleri üzerinde bile, bazı çevrelerce tereddütler yaratılmaya çalışılmaktadır. Bağımsızlığımızı gölgeleyen hatta zedeleyen bir dış siyasetin savunucusu olan partilerin ve kişilerin dahi, kendilerini kamuoyuna zaman zaman bir de «Atatürk’ün yolundan giden kişiler olarak takdim etmeleri», memleketimizdeki kavram karşılığını tam bir «kavram sahtekârlığı», haline getirmektedir

⁴Bir kaç örnek olarak bak: Ulus: 2.11.1965, 14.1.1966, 19.1.1966, 4.2.1966, 6.1.1966, 1.1.1967, Milliyet: 17.12.1966, 1.1.1967, Ulus: 18.5.1967, 8.6.1967, 6.11.1967, Milliyet: 1.1.1968, Ulus: 14.1968, 27.5.1968, 17.6.1968, Mmiyet: 23.10.1968, 21.12.1968, Ulus: 8.2.1969, 6.4.1969, 4.5.1969, 1.6.1969, 10.6.1969 günlük yazıları

bilgi sahibi olan Amiral Sezai Orkunt'un⁶, Feridun Akkor'un, Amerika ile ilişkilerimiz konusunda günlük gazetelerde yayında bulunan çeşitli uzmanların⁷, fikir gazetelerimizin dış siyaset sütunlarında hergün yazı yazan kalemlerin -örneğin Ali Sirmen'in⁸, Kayhan Sağlamer'in⁹ ve diğerlerinin¹⁰, Nadir Nadi gibi objektifliği ve ağırbaşlılığı ile tanınmış bir başyazarın¹¹, dış ilişkiler konusunda değerli gözlemler ve açıklamalar yapan İlhan Selçuk¹², İlhami Soysal¹³, Refik Erduran¹⁴, Kemal Bisalman¹⁵ gibi siyasi fıkra yazarlarını sık

⁵ Örneğin : S.B.F. Dergisi: *Türk, ulusal savunması üzerine düşünceler*, XX, sa. 4 (1966) s. 197-225; NATO ve Türkiye, c. XXII, sa. 4 (1967), s. 143-167; *Türk dış politikasına yön veren etkenler (1923- 1968)*, c. XXIII, sa. 3 (1968), s. 241-273; *Gönüllü ile beraberce iki yazı, bak not 18 a*; Yön, 31.10.1962; Cumhuriyet: 1.10.1966, 3.11.1966, 23.1.1966, 24.11.1966, 25.11.1966, 20.12.1966, 15.2.1967, 16.2.1967, 17.2.1967, 18.2.1967, 19.3.1967, 14.5.1967, 31.5.1967, 10.6.1967, 3.8.1967, 21.8.1967, 15.10.1967, 8.12.1967, 22.5.1968, 23.5.1968; Ulus: 17.12.1967, 19.12.1967; AUs: 20.8.1966: 27

⁶ Örneğin: Cumhuriyet: 30.9.1967, 24.10.1967, 30.10.1967, 1.11.1967, 28.11.1967, 23.12.1968, 20.1.1968, 24.1.1968, 9.11.1967, 23.12.1967, 11.4.1968, 12.4.1968, 13.4.1968, 11.7.1968, 16.7.1968, 17.7.1968, 20.8.1968, 10.9.1968, 25.9.1968, 2.10.1968, 15.11.1968, 20.10.1968, 31.1.1969, 11.2.1969, 21.2.1969, 5.3.1969, 2.5.1969, 10.3.1969, 14.4.1969, 25.3.1969, 20.5.1969, 22.5.1969, 23.5.1969, 8.6.1969, 10.9.1969 ve "NATO çağrı kuvveti" adlı yazısı.

⁷ Birkaç örnek olarak: General Celal Erikan: Akşam: 13.11.1965, 12.12.1965, 19.3.1966, 20.3.1966; General Oğuz Kazım Atak: Ulus: "NATO gerçeği" adlı yazısı; Kurmay Albay M. Emin Aytekin: Cumhuriyet: 13.2.1966; Kurmay Albay Nihat Arda: Akşam: 5.11.1968, 13.3.1969, 14.3.1969, Yön: 25.11.1966; Kurmay Albay Hidayet Uğur: Akşam: 9.7.1966; Alb. İrfan Özyurtlu: Akşam: 11.4.1966; Keza Amiral Afif Büyüktuğrul'un çeşitli makalelerinde, hafif de olsa eleştiriler yer almaktadır. Yeni İstanbul: 12.4.1969, Milliyet: 9.7.1968, 30.4.1968, Cumhuriyet: 5.7.1968

⁸ Akşam (Dış okaylar ve Yarıkalan) bakınız: Örneğin 17.4.1965, 3.11.1966, 16.9.1968, 18.11.1968, 23.11.1968, 11.2.1969, 17.4.1969 ayrıca Atatürk'ün Dış Politikası adlı yazısı.

⁹ Örnek olarak bakınız: Cumhuriyet (Dünyada Bugün): 29.12.1965, 4.1.1967, 4.2.1967, 29.9.1967, 1A.0.1967, 20.10.1967, 2.12.1967; Yeni İstanbul: 15.2.1969, 19.2.1969, 16.4.1969, 31.5.1969.

¹⁰ Örneğin (biraz, çekingen bir dille de olsa) Mehmet Barlas: Cumhuriyet (Dünya'da bugün) :

31.12.1965, 12.8.1968, 29.10.1968, 2.12.1968, 7.12.1968, 21.1.1969, 9.2.1969, 13.2.1969, 14.2.1969, 31.12.1966, 20.2.1969, 5.4.1969, 7.5.1969, 23.5.1969, 5.6.1969, 4.9.1969, 6.9.1969, 29.10.1969, ayrıca «yeni ikili anlaşmalar», «NATO'ya yine boyun eğdik» yazılan (Cumhuriyet).

¹¹ Bakınız: Cumhuriyet (Başmakale) örneğin: 13.8.1966, 28.8.1966, 28.6.1966, 24.12.1966, 26.5.1967, 27.4.1967, 19.1.1968, 11.2.1969 ve 12.12.1967, 29.12.1967, 10.12.1968, «Sorun altına sorunuz», «Henüz vakit varken» adlı yazılan

¹² Cumhuriyet'te bu konuda yayınlanan sayısı yüzü aşan yazıları örnek olarak, bak: 17.8.1965,

8.10.1965, 31.10.1965, 9.11.1965, 11.11.1965, 12.11.1965, 14.12.1965, 20.12.1965, 22.12.1965, 4.1.1966, 7.1.1966, 13.1.1966, 28.1.1966, 5.2.1966, 15.2.1966, 2.3.1966, 22.3.1966, 18.4.1966, 20.4.1966, 29.5.1966, 10.7.1966, 13.8.1966, 5.10.1966, 25.10.1966, 8.2.1967, 9.2.1967, 22.2.1967, 23.2.1967, 26.2.1967, 1.3.1967, 9.5.1967, 21.7.1967, 21.9.1967, 23.11.1967, 8.1.1968, 22.1.1968, 19.5.1968, 10.9.1968, 13.9.1968, 24.9.1968, 28.9.1968, 29.9.1968, 6.11.1968, 25.11.1968, 31.1.1969, 3.2.1969, 17.2.1969, 16.12.1969, 22.2.1969, 11.3.1969, 14.3.1969,

Yön: 30.4.1965, 24.9.1965. Ayrıca bak: İlhan Selçuk, *Güzel Amerikalı, Fakir Onger* yayınları, İstanbul, 1965.

¹³ Akşam'daki köşesinde, bu konuda yüzden fazla yazı yayınlanmıştır. Örneğin 25.2.1966, 19.7.1966, "14.12.1966, 17.4.1967, 24.2.1967, 19.5.1967, 8.6.1967, 24.11.1967, 12.12.1967, 9.7.1968, 4.10.1968, 24.10.1968, 31.10.1968, 13.12.1968, 7.1.1969, 26.1.1969, 17.2.1969, 30.1.1969, 4.2.1969, 20.2.1969, 21.2.1969, 24.2.1969, 26.2.1969, 4.3.1969, 8.3.1969, 21.3.1969, 28.3.1969, 29.3.1969, 5.6.1969, "Bütmüşünüz ki" başlıklı yazısı. Ayrıca bak: İlhami Soysal, *Sıfıra sıfır- elde sıfır*, *Kıta* yayınları, İstanbul, 1969.

¹⁴ Milliyet'teki köşesinde, örneğin: 1.10.1966, 14.7.1966, 5.2.1966, 5.2.1967, 12.1.1966, 5.7.1966, 5.12.1965, 15.1.1966, 30.11.1966, 20.9.1966,

sık ele aldıkları ve aydınlattıkları konular, NATO'nun ve “ikili anlaşmaların” güvenliğini ve bağımsızlığımızı ne derece zedelediğini, genel olarak -ya da belli özel noktalarda -gösterme çevresinde toplanmaktadır¹⁶.

“Yön” Dergisinin kurucusu ve başyazarı **Doğan Avcıoğlu'nun** kamuoyunda büyük bir yankı yaratmış olan -yılın kitabı diyebileceğimiz- “Türkiye'nin Düzeni” adlı eserinin birçok bölümünde de¹⁷, yine Türkiye için pek zararlı ve tehlikeli bir hale gelen Türk -Amerikan ilişkileri üzerinde durulmaktadır¹⁸. Aynı konuyu derinliğine inceleyen başka kitaplar da yayınlanmıştır¹⁹.

Bu noktalara zaman zaman dokunan Üniversite öğretim üyelerinden bazıları da, sözü geçen bağlan endişe ile karşılaşmaktadır. Örneğin Prof. **Bahri Savcı'nın**, Prof. Dr. **Mümtaz Soysal'ın**²⁰, Prof. Dr. **Edip Çelik'in**²¹, Doç. Dr. **Türkkaya Ataöv'ün**²², Prof. Dr. **Nermin Abadan'ın**²³,

¹⁵Milliyet'teki köşesinde birçok yazısına örnek olarak, bak: 10.12.1968, 21.1.1969, 27.1.1969, 3.2.1969, 31.1.1969, 19.2.1969, 3.6.1969.

¹⁶Daha birçok yazar ve aydınımızın, kâh cesur kâh çekingen bir dil ile, bu konuyu artık hemen hergün eleştirdiği görülmektedir. Örneğin: İbrahim Çamlı «Dünya-Amerika Türkiye» (İstanbul 1966), s. 80-109; Dipnotu 22 de sözü edilen kitap s. 36 y.d.; Yön: 25.9.1964, 20.11.1964; Evcet Güreşin: Cumhuriyet'deki (Günün notları) yazılarında zaman zaman (çekişme bir dille de olsa) endişelerini belirtmiştir: 28.12.1965, 8.1.1967 günlü ve «Tehlikeli söylentiler» Doğrudan doğruya» başlıklı yazılan. M. ekin Gönenç, Yön: 2.7.1965, Ulus'taki köşesinde Özcan Ergüder çeşitli yazılarında, örneğin: 27.1.1969, 14.2.1969, Fethi »Naci: Yön: 30.10.1964, 5.2.1965, A. Necati Ganioglu: Yön, 2.7.1965, İffet Aslan: Gerçek fikir Ajansı (Yön: 18.3.1966), Arif Gelen: Yön, 16.10.1964, Erdoğan Başar: Yön, 9.4.1965, Baha Akıl: Cumhuriyet, 18.12.1965. Şiar Yalçın: Akşam, 6.9.1968, Kutlay Ebri: Akşam, 22.2.1966, Abdi İpekçi'de, Milliyet'teki başyazılarında, Amerika ile ilişkileri (çekişme bir dille de olsa) zaman zaman eleştirmiştir. Örneğin bak : 15.1.1966, 20.11.1966, 27.2.1966, 24.7.1968, 15.1.1969, 22.1.1969, 28.4.1969, 29.5.1969; Milliyet'teki köşesinde, Talât Halman'da, nadiren dahi olsa, Amerika ile ilişkilerimiz konusunda yumuşak bir dille kuşkuvarını' belirtmektedir. Örneğin bak: 26.4.1969, 19.2.1969, 20.2.1969, 5.6.1969.

¹⁷Türkiyenin Düzeni (Dün-Bugün-Yann), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1968 (özellikle bak: s. 267-272). Avcıoğlu, daha önceki yazılarında da, bu konu üzerinde çok durmuştur. Bak örneğin: Yön, 31.10.1962, 13.3.1963, 6.11.1964, 30.4.1965, 26.11.1965, 17.12.1965, 31.12.1965, 25.3.1966, 26.8.1966; Milliyet: 4.1.1966

¹⁸Çetin Altan'm ve Doç. Dr. Behice (Halktı) Boran'ın bu konudaki pek çok yazısını, srf «bak TİPileri tank olarak gösteriyor» gibi huy edinilmiş garip bir demagojiye başvurulmasına meydan vermemek için, bile bile zikretmedik. Çetin Altan'm Akşam gazetesindeki sayısız yazısından başka, Doç. Dr. Behice Boran'ın «Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, Gün yayınları, İstanbul 1969» adlı kitabında özellikle 281-326 ncı sayfelerdeki açıklamalarına ve 1969 bütçe görüşmelerinde (17 ve 19 şubat 1969) Millî Savunma ve Dışişleri Bakanlıkları bütçeleri üzerindeki konuşmalarına bak: (MİL Mec. Tut. Der. T. 4 c. 34 s. 48-53, 403409).

¹⁹Örneğin bak: Nevzat Üstün Türkiyedeki Amerika, 2 cilt, Yayıncılık Matbaası, İstanbul 1968, Ali Halil, Atatürkçü dış politika_ve Nato ve Türkiye, Gerçek yayınevi: 23, İstanbul, 1968

²⁰Prof. Bahri Savcı, Cumhuriyet: 4.8.1966, 17.6.1967, Prof. Dr. Mümtaz Soysal: Ulus 21.12.1967, Yön: 24.12.1965

²¹Örneğin: Edip F. Çelik, NATO Kuvvetleri sözleşmesine göre kaza selâhiyetinin kullanılması, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, c. XXV, sayı 1-4, s. 56 v.d.; E. F. Çelik, Milletlerarası Hukuk, cilt 1, İstanbul 1965, s. 157 v.d., E. F. Çelik, Milletlerarası Hukuk 2. cilt İstanbul, 1968, s. 55 v.d., Cumhuriyet, 31.12.1965, 2.3.1966, 18.12.1968; Yön: 25.9.1964

²²Bak: Doç. Dr. Türk Kaya Ataöv, Amerika-NATO ve Türkiye, Aydınlık yayınevi, Ankara 1969. Cumhuriyet: 28.9.1967, 29.9.1967, 13.12.1967, 16. 1.1968, 29.7.1968, 29.7.1968, 27.8.1968, 13.2.1969,

bazı noktalarda Prof. Dr. **Mehmet Gönübol'un**²⁴ ve diğer öğretim üyelerinin makalelerine de işaret etmek isteriz.

Yasama Meclisimizin çeşitli üyeleri de, gerek Yasama Meclisi görüşmelerinde, gerek gazete ve dergi sütunlarında, aynı konular üzerinde tekrar tekrar durarak, Amerikan ittifak ve ilişkilerinin Türkiye'nin bağımsızlığını çeşitli noktalarda zedelediğini ve bu durumun memleketimiz için büyük tehlikeler taşıdığını, sık sık dile getirmektedirler.²⁶ Hele **Millî Birlik Grubu**²⁷ ve **Cumhurbaşkanı Kontenjan Grubu** üyelerinden bazıları²⁸ bu noktada Parlamentoyu ve kamuoyunu yıllardır durmadan uyarmaktadırlar. Hatta Osman Bölükbaşı,²⁹ Bülent Ecevit ve İsmet İnönü'nün dahi aynı konu üzerine

Milliyet: 7.2.1968

²³Bak: NATO'nun geleceği, 28-31 temmuz 1968 Tilburg Üniversitesinde düzenlenen Kollogyum, S.B.F. Dergisi c. XIII, sa, 3, s. 267-275

²⁴Bak: Prof. Mehmet Gönübol, Doç. Dr. Halûk Ülman, Türk Dış Politikasının 20 yılı 1945-1965. S.B.F. Dergisi, cilt 21 sayı 1 (1966)-144 v.tl, özellikle s. 176, 180, 182; Olaylarla Türk Dış Politikası 1919-1965, III. Bölüm: İkinci Dünya savaşıdan sonra Türk Dış Politikası sayfa 187 v.d.; Milliyet: 4.3.1968, 12.2.1966, 18.3.1966; Milliyet: Dış Politikamız, Prof. Dr. Mehmet Gönübol - Doç. Dr. Halûk Ülman, 4.8.1966-16.8. 1966; Keza bak: Gönübol, Dış Politika, Ulusal Basımevi 1969-Ankara 1969, s. 57, 87-89, 182

²⁵Diğer öğretim üyelerinin yazılarına örnek olarak: Prof. Dr. Zafer Tank Tunaya: Milliyet: 25.1.1968, 1.1.1966, 29.12.1965, 25.5.1967; Prof. Dr. Hamza Eroğlu: Ulus: 20.12.1967; ve Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri ikili işbirliği anlaşması (Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı No. 1-1960 s. 23- 64). Prof. Dr. Fahir Armaoğlu: Cumhuriyet: 2.9.1964; Prof. Nejat Aybers: Milliyet: 15.3.1968; Prof. Dr. Muammer Aksoy: Yön: 21.4.1967; Doç. Dr. Çetin Özek: Milliyet: 16.12.1966, Doç. Dr. Gündüz Ökçün: Yeni Gazete (Yön: 6.5.1966); Ali Kazancıgil: Milliyet, 5.9.1968; Asistan Dr. Doğu Perinçek: Akşam: 3.5.1968; Asistan Dr. Cem Eroğlu, Demokrat Parti (Doktora tezi) s. 75-80, 100-102, 133, 164- 165, 170-171, Asistan Ahmet Yücekök, Akşam: 1.11.1968

²⁶Örneğin Manisa Milletvekili Mustafa Ok (CHP Merkez Yönetim Kurulu) Not 22 de sözü geçen eser s. 53-97, Yön: 4.2.1966, 9.9.1966; Cumhuriyet: 7.9.1966, 8.9.1966, 2.7.1967, 3.7.1967, 26.11.1967, 3.7.1968, 6.10.1968, 23.3.1969. İstanbul Milletvekili eski Milli Birlik Komitesi üyesi Orhan Erkanlı: Yön: 21.1.1966; Milliyet: 22.11.1967, 15.1.1968, 19.2.1968. Nevşehir Milletvekili Selâhattin Hakkı Esatoğlu Milliyet: 23.1.1968. Zonguldak Milletvekili (CHP) E. General Kenan Esengin: Cumhuriyet: 10.4.1966 «Yabancı Ajanların oyunları», «Yabancıların oyunları», «Milli ordu özlemi ne demektir» başlık makaleler; hatta, İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca'nın 20.6.1966 günü yaptığı (NATO anlaşmasına ilişkin) Kanun teklifinin gerekçesi; keza bak: Yön 1.7.1977; Konya Milletvekili Vefa İnandır'ın İşbirliği Anlaşmasına (dolaylı saldırıya) ilişkin genel görüşme önergesi hakkında bak: Yön: 18.3.1966. Aydın Milletvekili Şükrü Koç: Yön: 21.5.1965, 14.5.1965. Senatör (General) Saffet Ural (C.H.P. 4.2.1968, Cum. Sen. Tut Der. T. 7 c. 45 s. 450 v.d ²⁷Bak dipnotu 1. Ayrıca Sami Küçük'ün (Hüsamettin Atabeyli ile birlikte) 1965 yılı Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi için hazırladığı rapor; Haydar Tunçkanat bak: dip notu 38, Cumhuriyet: 29.10.1968 dip notu 22 de sözü edilen kitap s. 7-35; 1967 yılı Milli Savunma Bütçesindeki çok önemli konuşması broşür olarak basılmıştır. (Ankara, 1967), 4.2.1968, Cum. Sen. Tut. Der. T. 7 c. 45 s. 474- 475; Keza «İkili anlaşmalar» (teksir) (27 Mayıs Devrim Demeginde 26.4.1969 günü verilen konferans); Sup-iiKaraman: 3.2.1966 cilt, s. 319-323; 28.4.1969 s. 367-372; dip notu 22 deki kitap s. 98- 125, Cumhuriyet: 27.2.1966, Akşam: 17.11. 1968; General Mucip Ataklı: 4.2.1968 Cum. Sen. Tut Der. T. 7, c. 45 s. 460465, Suphi Gürsoytrak'm ikili anlaşmalara ilişkin sözlü sorusu 5. 11.1968, Cum. Sen. Tut Der. T. 8 c. 49 s. 27-39, Ahmet Yıldız: Bak: dip notu 1 ve Yeni İstanbul: 15-16.10.1968.

²⁸Örneğin: Bak dip notu 1, ayrıca Orgeneral Muzaffer Alankuş Cum. Sen. Tut Der.: 3.2.1966, T. 7 c. 45 s. 329-330; Sadi Koças, Cumhuriyet: 3.8.1966

²⁹Sahn alınmaz bir yurtsever olan Osman Bölükbaşı, Millet Partisi Meclis Gurubu Başkam, veya Partinin Genel Başkan olarak, zaman zaman Amerika ile ilişkilerimizin yararlarımızı ve bağımsızlığımızı büyük ölçüde zedeleyen gelişmelerini şiddetle kınamıştır.

zaman zaman kuşku ile eğildiklerini görüyoruz.³⁰ Nihayet **Türkiye Millî Gençlik** Teşkilâtı geçen yıl bu konuda önemli bir seminer tertip etmiş ve bu seminerdeki konuşmaları bir kitap halinde yayınlamıştır.³¹ İşte üzerinde - her çevreden, her renkten ve her mizaçtan -memleketçi düzinelerle kafanın ve sorumlu siyaset adamının durduğu bu "Türk Amerikan ilişkilerinin bugünkü hali ile bağımsızlığımızı zedelediği (veya gölgelediği)" iddiaları ortada iken, sözü edilen dava, ulusça ilk ve baş sorun olarak niçin ele alınmaz? sorusunun tatmin edici bir biçimde cevaplandırılması gerekir!

Örneğin; 4.1.1967 Gensoru önergesinde, 4.3.1969 günlü Gazetelerde yayınlanan demecinde, Amerika'nın Türkiye'deki üslerde elde ettiği tehlikeli imtiyazlardan yakmıştır. 9.1.1967 de yayınlanan bildiride ise, «Millet Partisi Meclis Gurubu, Türk Milletine açıkça ifade ve ilân eder ki, Türkiye'deki Amerikan Üsleri, bugünkü durumları ile bu memleketi 32 milyonluk bir mezarlık haline getirebilecek bir tehlike kaynağıdır» denilmekte ve bu üslerdeki egemenlik haklarımızın baltalandığına işaret edilmiştir. Bölükbaşı'nın Amerikan Üslerinin yarattığı tehlikeler konusunda 1966 seçimlerinde yaptığı konuşmaya bak: Yön: sayı 166 (3.6.1966) sayfa 4, keza 27.12.1965 günü Millet Meclisindeki konuşması ve 19.2.1969 Tut. Der. T. 4 c. 34 s. 39-43, 98-99

Atatürk gibi bir prensip adamı değil, sadece bir «denge siyaseti adamı» olan ismet inönü'nün, tam bağımsızlık ilkesi konusunda pek titiz hareket etmediği, şartlara göre tavizler verme yoluna yöneldiği da, 1919 danberi çeşitli davranışlarıyla sabittir. (Örneğin bakınız: Kâzım Karabekir, İstiklâl harbimiz, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960 s. 176-177 de yayınlanan, İnönü'nün Kâzım Karabekir paşaya gönderdiği 27.8.1919 günlü mektup. Bu mektubun fotokopisi, vesikalar kısmının 10-11 inci sayfasında yer almaktadır.) Keza bağımsızlığımızı gölgeleyen 1947 yardımlaşma anlaşmaları da onun zamanının eseridir. Bakınız: dip notu 18a: Gönüllöl - Ülman, olaylarla Türk Dış Politikası 191-195. Onun ruh yapısı ve zihniyeti, «bütün koşullar altında, tam bağımsızlık için mücadele!» düsturu ile bağdaşamazsa da, «şartların zorunlu kıldığından fazla» olduğu kanısındaki tavizleri de (bol bol vermeği) doğru bulmadığından, Amerika ile ilişkilerimizin yarattığı olumsuz sonuçlara karşı, zaman zaman -çekingen ve sonradan her iki anlama da çekilmesi mümkün- bazı çıkışlar yapmayı da ihmal etmemiştir. Örneğin: 15.1.1968 günlü konuşmasına bakınız (Ulus: 16.1.1968)

Ecevit'in tam bağımsızlık ve Amerika ile ilişkiler konusundaki düşüncü ve tutumu ise. Genel Sekreter oluncaya kadarki ve ondan sonraki devrelerde birbirinden çok farklıdır. Daha önce bu konuda, CIA hakkında TBMM'inde araştırma açılmasına ilişkin önergeyi bile kuvvetle destekleyecek kadar tutarlı bir davranış içinde idi. Bak: Milliyet: 21.6.1966, Ulus: (Günaydın) 12.1.1961 (Bak: Ortanın solu, s. 49, 66, 67, 76, 77, 117-119). Genel Sekreter olma sonucunda İnönü'nün etki ve baskı çevresine girdikten sonra, yavaş yavaş Sosyal Demokrasi'den, DP devrinin ve 27 Mayıs'ın değerlendirilmesine kadar her alanda olduğu gibi -tam bağımsızlık, iç işlerimize müdahale ve NATO konularında da, İnönü'ye paralel düşünür (veya davranır) duruma geldiği görülmektedir. Buna rağmen, zaman zaman, Amerika ile ilişkilerimiz konusunda endişeli ve bağımsızlığa yönelik çıkışları olmaktadır. Örneğin 3.12.1967 Kadıköy, 14.1.1968 İstanbul, konuşmaları (ve 17.12.1967 günlü Ulus'un başmakalesine bakınız). Keza CHP Meclisinin, İnönü'ye rağmen kabul ettiği (bak: Cumhuriyet: 6.10.1968) ender kararlardan birini teşkil eden, Atom üslerinden arınmaya ve ikili anlaşmalara ilişkin 9.7.1968 günlü (Ulus: 10.7.1968) tebliğe olumlu oy vermiştir. Ancak İnönü'nün, bu tebliğin Parti Meclisinin Kurultaya sunduğu «rapora girmesini önleyen davranışına karşı çıkamamıştır; ve İnönü'nün «tam bağımsızlık ve antiemperyalizm çabalarını adeta suçlayan 16.1.1969 günlü konuşmasını (bakınız: Ulus: 17.1.1967) benimseyebilmiştir.

⁹ Türkiye'nin Milli Savunma Stratejisi ve Dış Politika Sorunları, Haydar Tunçkanat, İdris Küçükömer, İbrahim Çamlı, Mustafa Ok, Suphi Karaman, İlhan Selçuk, Alp Kuran (Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı yayınları) Ulusal Basımevi, Ankara, 1968. Yeni TMGT Genel Başkanı, Kâzım Kolcuoğlu'nun Akşam: 13.9.1968'deki yazısına bakınız.

Bu son derece önemli, kelimenin tam anlamı ile “hayatî” sorunun olumlu bir çözüme bağlanamaması daha doğrusu memleket sever her Türkün derhal kabul etmesi gereken bu gerçeği geniş halk ve aydın kitlelerinin yeteri kadar kesinlik ve titizlikle benimsememesi, bir tesadüfe ve Türkiye'ye has bir anormalliğe dayanmaktadır. Önce bu noktayı aydınlatmak isteriz:

Gerçi 1964 yılından önce de “Amerika'nın, Türkiye'nin bağımsızlığını bazı alanlarda gölgelediğine, onun gelişmesini önleyici davranışlar içinde olduğuna” çeşitli kişilerce dokunulmuştu. Ancak bu tespitler, “Amerika'nın Türkiye'deki siyasetine karşı” genel bir cephe alış, hele “Amerika'yı, bugünkü tutumuyla, Türkiye için zararlı olmada bir numaralı Devlet olarak kabul ve ilân ediş” anlamına asla gelmemekte idi. İlk kez İşçi Partisi Genel Başkanı Doç.Dr. Mehmet Ali Aybar, 6.9.1964 günlü konuşmasında, Amerikan - Türk ilişkilerinin mahiyet ve niteliğine karşı, kesin ve çok sert bir dille tam bir fikir savaşı açmıştır.³²

Başlangıçta pek yadırganan bu görüşler, sonraları yavaş yavaş geniş aydın çevrelerince de haklı görülmeğe ve benimsenmeğe başlanmıştır. Birçok siyaset ve fikir adamı da, Aybar'dan bağımsız olarak, zamanla aynı sonuca ulaşmıştır. Fakat bu görüşlerin ilk kez TİP tarafından ortaya atılmış olması, “memleketimizde Amerika'yı itham edişleri” nin, bir tür “Rusya'yı medhediş” olarak anlaşılmasına, “Amerikanın bağımsızlığımızı gölgelediği” yolundaki yargıların, bazı çevrelerde “Sovyetler ve onların ajanları tarafından icat edilmiş yalanlar” diye nitelendirilmesine yol açmıştır. Ve bu peşin hüküm, iyi niyet sahibi saf kişilerde de-bilgisizlik yüzünden- itibar bulabilmektedir:

Bugün “tam bağımsız bir Türkiye için mücadele ediyoruz”, “Az gelişmiş bir ülke olarak bizi sömürmek isteyen her türlü tertibin ve yeni emperyalizm yöntemlerinin karşısındayız” diyen hemen hemen her insan, -geçmiş ne olursa olsun, bugüne değin yurt hizmetinde, hırstan ve kişisel çıkardan uzak olarak ne kadar çabalar göstermiş hatta fedakârlıklara katlanmış olursa olsun - kolayca “aşırı solcu”, “Moskova uşağı” gibi iftiralarla karşılaşmaktadır. Böylece adeta “Türkiye'nin bağımsızlığından yana olduğunu bildirmek”, “bağımlılığı istemek” olarak nitelendirilmekte-ve değerlendirilmektedir. Kendisine dört elle sarınılan gerekçe ise, gayet basittir: “Mademki bu sözler, herkesten önce TİP Genel Başkanı Aybar tarafından ileri sürülmüş görüşlerdir, o halde

³²Bakınız: Mehmet Ali Aybar, *Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm seçmeler 1945-1967, Gerçek Yayınevi 1968 s.317 vcl*

Ona paralel düşen yargı ve görüşlerin de Moskova'ya hizmet için ortaya atıldığı şüphesizdir

Bu görüşün çarpıklığı ve sakatlığı üzerinde durmak bile, aslında lüzumsuz olmakla beraber, Türkiye'nin özel şartları, durumu değişmektedir. Bu yoldaki demagojiler, birbirinden çok farklı fikrî olgunluk düzeyindeki kişilerce ileri sürüldüğü veya benimsendiği için böylesine önemli bir konudaki suçlamalar, aslında ne kadar mantıksız hatta abes olursa olsun onun mahiyeti üzerinde durmak zorunluluğu vardır: Her şeyden önce belirtelim ki, siyasî bir görüşün ilk defa belli bir siyaset adamı tarafından savunulmuş olmasının, o fikri - haklı olarak - gölgeleyebilmesi için, bu kişinin “başka bir memleket ajanı” veya “ön plânda başka bir memleketin çıkarlarını düşünür kimse” olduğu hakkında elde küçük de olsa belirtiler bulunması gerekir- Gerçekten **Quisling'lerin, Çombe'lerin Damat Ferit'lerin** veya onlara benzer “satılık oldukları şüphesiz bulunan Başbakanların veya Devlet Başkanlarının”, himayeci devletle veya devletlerle ilişkiler konusunda savundukları tezlerin, “kendi memleketlerinin zararına ve sadece efendilerinin çıkarına” olduğunu - karine olarak - kabul etmek mümkündür ve caizdir. Bu gibi, “yabancı uşağı” olduklarını, “yabancı bir devletin himayesini” sözleri veya eylemleri ile savunarak” ortaya koymuş kişilerin ağzından ya da kaleminden çıkacak görüşlere, aksi isbat olununcaya kadar şüpheli tuzaklar gibi bakılabilir.

33

Aybar'ı savunmak hiçbir bakımdan bize düşmez. Ancak yıllardır benimsemiş olduğumuz ve bizim gibi yüzbinlerce Türkün benimsediği bir ilkenin son zamanlarda “kamuoyu önünde en kesin çizgilerle Aybar tarafından savunulmuş olması”, mademki bazı mugalatacıların (demagogların) çabası sonucunda, o ilkeyi adeta mekruh ve şüpheli hale getirmiş bulunmaktadır (daha doğrusu bu hale getirdiği iddia olunarak bu konuda dile getirilen gerçekler etkisiz bırakılmak istenmektedir), o halde bu sakatlığın daha ilk adımına dahi dokunmak, konumuzun üzerindeki gölgeyi kaldırma bakımından lüzumlu” hatta zorunludur: Bir kişinin Marksist olması, onun yabancı bir devletle (örneğin **Rusya** ile) ilgisi bulunduğuna asla belirti (karine) teşkil edemez. 1917 ye kadar (yani en aşağı 70 yıl sürece) Marksist olan kişilerin Çarlık Rusya'ya tâbi olduğunu söyleyebilmek, ne kadar aklın köşesinden bile geçemezse; bugün de, **Çin'deki**³⁴, **Rubadaki**,³⁵

³³ Aynı siyasî partiye mensup 'olmayışımız bile, bu hususta yeter kanıt teşkil eder.

³⁴ Kızıl Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki husumetin, yıllardan beri «Rusya ile Amerika» veya «Çin ile Amerika» arasındakinden daha kuvvetli olduğu, bütün dünyanın bildiği bir gerçektir. Cinde, Rusya'ya tâbi olmak değil, «ona çatmak», en normal (resmî ve resmî olmayan) davranışını teşkil etmektedir. Bak: Alexander Metaxas, Pekin gegen Moskau, Paul List Verlag München, 1959. Jean Baby, Çin-Rus çatışmasının içyüzü, Gün yayınları, İstanbul, 1967

Vietnam'daki,³⁶ Yugoslavya'da-ki,³⁷ Romanya'daki,³⁸ Çekoslovakya'daki³⁹ milyonlarca Marksistin, Moskovacı olduğunu veya “Moskovasız yaşayamayız, Moskova’ya tâbi olalım” görüşünü savunduğunu, -pek gülünç duruma düşmeden- kimse iddia edemez. Aynı sözlerin, Batı memleketlerindeki milyonlarca Marksist hakkında da evleviyetle geçerli olduğu şüphesizdir. Hem yalnız Sosyalist Partiler üyeleri bakımından değil. Komünist Partiler üyeleri bakımından bile...

Bu konuda şu kadarını söylemekle yetinelim: Mehmet Ali Aybar şimdiye kadar “Türkiye Rusyasız yaşayamaz!” demediğine, buna uzaktan yakından benzer bir görüşü dahi hiç bir yerde savunmadığına⁴⁰, hatta - aksine - daima “tam bağımsızlık” tan, “Washington’a karşı olduğu gibi Moskova’ya karşı da bağımsız bir Türkiye’den“(ve hep “Türk sosyalizminden”) söz ettiğine göre, bu konumdaki sözlerinin samimi olmadığı varsayımından hareket edemeyiz.

³⁵ 2.8.1960 günlü Havana Bildirisi şu kelimelerle sona ermektedir: «Patria o Muerte! (Vatan veya ölüm!)» (Materialien zur Revolution, Fi del Castro, Che Guevera, Regis Derbray, Joseph Meizer Verlag, Darmstadt, 1968 s. 164). Fidel Castro, Visser Schlachtfeld umfasst die ganze Welt (s.g.e. s. 124- 127). Le Monde, 12.4.1967, «La voie Cubaine: Ni Moscou ni Pékin...».

³⁶ Bak: Jean Lacouture, HO Şİ MINH, Payel Yayınları 12, İstanbul 1968, s. 248: «Moskova mı? Pekin mi? Hayır, sadece Hanoi.. Moskova mı? Pekin mi? Savaş hedeflerinin ne olduğu kendisine sorulunca, «Ho-Amca» inatla şu karşılığı veriyor: - Vietnamlıların gözünde bağımsızlık, şeref ve haysiyetten daha değerli ve sevgili bir şey olmaz!». Prof. A. Ş. Esner, Vietnam'da ne oluyor (Ho uydu olmaz), Milliyet: 12.2.1968. Ayrıca bak: Ho Şi Minh, Milli Kurtuluş Savaşımız, 1920-1967, Ankara Toplum Basımevi: 1968. Jürgen Horte mann- Peter Gaeng, Vietnam, Suhrkamp Verlag, Frankfurt M., 1967; Helmut Rödl, Vietnam, Weltkreis Verlags GmbH 1966; China —Südostasien und der Krieg in Vietnam, Sime Verlag Frankfurt M., 1966; Surinder Suri, Der Kommunismus in Südasi en, Niersaechsische Langeszenztrale, 1965 (özellikle s. 4041).

³⁷ Yugoslavyanın, daha sakin zamanında bile tam bağımsız bir dış siyaset izlediği, herkesçe bilinen bir gerçektir; her hangi bir delil göstermeğe ihtiyaç yoktur. Tanınmış tarihçi Toynbee, dünyada Amerika, Rusya ve Çin'in dışında tam bağımsız bir siyaset gücünün kabul ettiği 3 devlet arasında Yugoslavyayı da saymaktadır. Milli Savunmadan İktisadi hayata kadar, her alanda tam bağımsız bir politika izlenmektedir Milli Savunma konusunda bak: La Revue Yougoslave XI, 1968, Sime Kronja, La Guerre defensive de tout le peuple» s. 21 v.d. Keza bak: Pierre Paraf, Halk Demokrasileri, Payel yayınevi, İstanbul, 1968, s. 119 v.d. Ayrıca bak: Prof. Dr. Yılmaz Altuğ, Milliyet: 2.8.1966

³⁸ Romanya'nın, Sovyet Rusya'ya karşı, yıllardan beri başarı ile soğuk bir bağımsızlık savaşı verdiği de, yine ilgili herkesçe bilinen bir olaydır. Neue Zürcher Zeitung gibi liberal anıma çok ciddi bir gazete dahi, bu gerçeği diirinelere defa belirtmiştir. Başbakan Çavuşesku'nun Türkiye'ye yaptığı ziyaret sonunda yayınlanan 29.3.1969 günlü tebliğde de, bu zihniyet yansımaktadır. (Bak: 30.3.1969 günlü gazeteler). Prof. Dr. İsmet Giritli (Milliyet:30.7.1966) bile...

³⁹ Dubçek, Sivoboda, Simirkovskiy ve Şik dörtlüsünün yarattığı 1947-1968 devresinde, bağımsız bir politika izlemek istendiği ve bunun için tehlikelerin göze alındığı yine dünyaca (hatta Türk kamuoyunca dahi) bilinen bir gerçektir.

⁴⁰ Biz Aybar'ın herhangi bir yazısında veya herhangi bir gazeted e yayınlanmış konuşmasında, böyle bir görüş savunduğunu veya savunduğunun iddia edildiğini bugüne kadar görmedik. Onun, böyle sapık bir görüşün savunucusu olduğunu ileri sürmek ve delillerini ortaya koymak, kendisinin Moskovacı olduğunu iddia edenlere düşer. Bu iddia ve isbat yapılmadıkça, düşüncülerimizi faraziyeler ya da iftiralar üzerine bina edemeyiz!

Hele TİP den ve onun Başkanından **tamamen bağımsız** olarak "gerçek bağımsız Türkiye" ilkesini benimsemiş kimselerin görüşlerinin, sırf TİP in ve Başkanının görüşlerine paralel düştü diye, - otomatik olarak - TİP e karşı yapılan bütün ithamlarla karşı karşıya kalması, normal bir kafanın alamayacağı kadar akıl kurallarına aykırıdır. Kaldı ki, "tam bağımsız Türkiye" sloganını ve ilkesini savunan kimselere karşı "**Moskovacı**" iftirasını savuran kimselerin kendileri, açıkça veya dolaylı olarak "**Amerikanın her alandaki yardımları ve onun ittifakı olmadıkça biz yaşayamayız, varlığımızı koruyamayız!**" görüşünü savunduklarına göre, özellikle böyle düşünen kişilerin ve zümrelerin, karşısındakinin memleketçiliğinden "bağımsız Türkiye tezini ciddi surette benimsemiş olduğundan" şüphe etmeğe asla hakları yoktur.

"Bağımsız Türkiye derken, **Washington'dan ayrılmayı** kastediyorlar; bunun kaçınılmaz sonucu ise, **Moskova ile beraber olmaktır**" yolunda bir düşünüş tarzının doğruluğu ise, ancak ve ancak "kesin surette **bir efendi bulmaya alışmış ruhlar**" için söz konusu olabilir. Hiçbir devletin vesayeti altında olmaksızın tam bağımsızlık ilkesini benimsemiş bulunan, Atatürk'ün sözlerini ve davranışlarını ciddiye alan, kişiler için ise, böyle bir düşünüş söz konusu bile olamaz. "Washington'un da vesayetinden kurtulalım" demek, elbetteki "hiçbir vesayeti kabul edemeyiz" anlamına gelir; yoksa yeni bir vasi aramak anlamına değil!

Burada şunu hatırlatmak isteriz ki, "tam bağımsız Türkiye" kavramı üzerinde, daha 1964'lerden önce tekrar tekrar duran ve kamuoyunu siyaset adamları kadar -hatta onlardan daha çok- etkileyen yazarlarımız da vardır. Bunlardan en ağır basanı olarak, Cumhuriyet Gazetesi yazarı **İlhan Selçuk'u** zikretmek isteriz. Atatürk'ün bağımsız Türkiye ilkesini yıllardır dile getiren bu yazar ve onun gibi düşünen ve yazan daha birçokları, TİP den önce aynı görüşleri savuna gelmişlerdir.⁴¹

Şu halde zamanımızda, "Türkiye'nin tam bağımsızlığı için mücadele" ilkesini belli bir şahsa mal etmek, ancak kasıtlı olarak konuyu tartışmayı soysuzlaştırma ve gerçek yörüngesinden uzaklaştırma macına yönelmiş olabilir.

⁴¹ *Bu satırların yazarı da, -hiç değilse petrol (ve madenler) alanında yaptığı mücadele— 1963 denberi, Türkiye'nin iktisadi ve siyasi bağımsızlığının, Amerikanın ipoteği altına girmesi tehlikesine dokunan birçok yazı yayımlamış ve 40 dan fazla konferans vermiş bulunmaktadır.*

3. Tam Bağımsızlık İlkesi, Gençliğe Tamamen Mal Olmuştur:

Bu konu üzerinde özellikle durmamızın nedenlerinden biri de - yukarıda da değindiğimiz gibi- onun bugün gençliğimizin çoğunluğu tarafından büyük bir heyecanla benimsenmiş ve mücadele sloganı haline getirilmiş olmasıdır. Bu ilkeyi durmadan tekrarlayarak “Türkiye'nin her alanda tam bağımsızlığa kavuşması için, şart ise, ikinci bir kurtuluş savaşı bile vermek gerekir” diye haykıran gençler, çok ağır ithamlarla karşılaşmaktadırlar. Memleket veya rejim için zararlı ve tehlikeli başka herhangi bir görüş veya ilkeyi ayrıca savunmuş olup olmadıkları aranmaksızın, sadece “tam (gerçek) bağımsızlık!” ve “emperyalizmin her türüne karşıyız!” sloganlarım benimseyen onbinlerce genç, “Moskova uşaklığı” ile suçlanmak istenilmektedir. Eğer bu itham gerçeğe uyuyorsa, yalnız rejimin değil, memleketin geleceği bakımından da büyük bir tehlike ile karşı karşıyayız demektir. Gerçekten öyle ise, yarın en sorumlu sandalyelere oturacak olan bugünün Yüksek Öğrenim Gençliğinin, bu kadar zararlı ve tehlikeli görüşleri neden benimsemiş olduğu üzerinde ciddi surette durmak ve bunun tedavi çarelerini aramak zorunluluğundayız. “Doğru bir teşhis koymadan tedavinin imkânsızlığı” tartışma götürmez bir gerçek olduğuna göre, önce teşhisimizin doğru olması lâzımdır!..

“Tam bağımsız Türkiye!”, “emperyalizmin her türlüüne karşı çıkmak!” ve “iç ve dış sömürü ile mücadele!” diyen gençlerin, Moskova tarafından satın alınmış kuklalar olduğu sonucuna varılıyorsa, önce akıl ölçülerine kolay kolay sığmayan bu sonucun gerekçesini bulmak gerekir: Bugünkü iç ve dış düzene uydukları takdirde oldukça parlak bir geleceğe aday bulundukları şüphesiz olan bu genç kafaların, “kendilerini her bakımdan tehlikeye atarak böyle bir mücadeleye niçin giriştikleri”, “kendilerini Moskova'ya niçin sattıkları” sorusu⁴² mantikî bir surette cevaplandırabilmelidir. Evet, Türkiye'ye istediği gibi para getirmekte serbest olan ve sağladığı yeni birçok fondaki⁴³ parayı, Türk Devletine hesap vermeksizin istediği gibi sarfetme yetkisine sahip bulunan, dünyanın para babası Amerikanın, bu gençleri satın alamayıp da,

⁴² *Daha doğrusu satılabilmelerinin mümkün olup olmadığ.*

⁴³ *«Karşılık paralar mekanizması», Amerikanın elinde, serbestçe kullanabileceği yüz milyonlarca liranın birikmesine imkân vermektedir.*

Rusya'nın (hem de, Türkiye'ye getirdiği her kuruşu kontrole tabi olan bir Rusya'nın) bu gençleri nasıl olup da satın aldığı (daha doğrusu satın almış olabileceği) yolundaki muammayı çözmek şarttır!.. Bu soruya, akla ve dürüstlüğe uygun objektif bir cevap ararken, unutmayalım ki, bu gençler, şimdi veya en kısa zamanda Türkiye'deki (ve hata dışarıdaki) düzinelerle Amerikan kuruluşunda, çalışma, ya da kendilerine hazırlatılan herhangi bir rapor , uydurma bir yazı, yada herhangi bir sözde iş karşılığında dahi “meşru (!)⁴⁴ yoldan binlerce, onbinlerce lirayı Amerika'dan doğrudan doğruya veya dolaylı biçimde kolayca alma imkânına sahiptirler. Amerika'nın akla sığmaz bir rahatlıkla⁴⁵ Türkiye'de adam satın alma imkânlarına sahip bulunduğunu gözde uzak tutmaya imkân var mıdır?!.⁴⁶

Buna karşılık Sovyetlerin, Amerika gibi Türkiye'de sayısız şirketleri veya çeşitli adlar altında ulusal ve uluslar arası karma kuruluşları değil, bir tane şirket veya kuruluşu bile yoktur. O halde, dolambaçlı yoldan (yani müşavirlik, rapor, etüt veya diğer malûm adlar ve bahaneler altında), Rusya'nın bir kişiye para vermesi ve hele “namusunu dahi yerinde bırakarak (!) kişiyi satın alması” söz konusu olamayacaktır. Sovyetlerden alınacak her kuruş, ancak düpedüz (yani hiçbir vaftize imkân bırakmayan) bir casusluk karşılığı olabilecektir. Rusya'nın, Amerika gibi bütün Türkiye'ye yayılmış yüzlerce kültürel, ticari, sınai, siyasi nitelikte “milli”, “yarı milli” veya milletlerarası” kuruluşları ve ordu örgütleri bulunmadığına göre, gençlerin, bu yerlere rahat rahat girip çıkmaları sayesinde⁴⁷, yabancı devletin temsilcileri ve ajanları ile ilişki sağlamaları ve böylece-gizli emeller-konusunda rahatça anlaşılmaya varmaları (yani kendilerini satmaları) da elbette söz konusu olamaz. Geriye “gizli gizli buluşmalar”, şifrelerle ve dolaylı yollardan ilişki sağlamalar”, başka deyimle “düpedüz casusluk”kalıyor demektir. Böyle dikenli bir yoldan dahi gitmeği, ayrıca sık sık cop yemeği, hayati önemdeki haklarını hatta hürriyetlerini ve bazen hayatlarını kaybetmeyi göz alacak satılık maceraların, devrimci ve idealist onbinlerce genç içindeki oranlarının,- objektif esaslar göz önünde bulundurulmak şartıyla – en karamsar bir tahmin ile dahi, binde bir veya ikiden daha fazla olabileceği tasavvur etmeğe imkân yoktur. Buna karşılık, Türkiye'nin kültür müesseselerini bile, çeşitli yollardan

⁴⁴Yani yasalarımızın herhangi bir suretle cezalandırmadığı.

⁴⁵Hem de “satın alınanın namusunu da kendisinde bırakma mucizesi”ni (!) de gerçekleştirmek...

⁴⁶Bunun korkunç örneklerini, başlı başına bir yazıda belirtmek isteriz.

⁴⁷Amerikalıların, rahat rahat Milli Emniyet merkezine bile- hem de resmi elbiseleriyle-girip çıktığına, dehşet içinde tank olunmaktadır. Vatandaşlarımızın, Amerikan askeri binalarına, Türk resmi dairelerine girmesine her an girebilmeleri, oralarda konaklamaları dahi en olağan bir davranış sayılmaktadır.

(hatta doğrudan doğruya Amerikalı personel sayesinde dahi) etkileme imkânına sahip olan ve Türk vatandaşı diplomalılara, en küçük hizmetler karşılığında -meselâ yağ politikası konusunda rapor hazırlamak falan gibi-⁴⁸yüzbinlerce lira sunan Amerika'nın, Türkiye'de kendi görüşlerini ve çıkarlarını para karşılığında savunan **kitle halinde hizmetkârlar** sağlamış olduğu, inkâr olunamaz bir gerçektir. Ayrıca bunlar sayesinde, saf beyinleri yıkayarak (şartlayarak) kitle halinde bir takım kukla ruhlarda yarattığı şüphesizdir.

Bugün Türkiye'de Japonya'nın, Çin'in, hatta Belçika ve İsveç'in bile casusu bulunabilir; ve Rusya'nın da elbette vardır. Ama bunların sayılan, herhalde bir kaç kişi, nihayet bir kaç on kişi olabilir. Amerika'nın Türkiye'deki “**çeşitli biçim ve ölçüdeki ajan**”ların ise, onbinlere, yüzbinlere ulaştığı hakikati, artık tartışılmayacak biçimde ortadadır. Sayın senatör **Haydar Tunçkanat**'ın, belirtilerin çok ötesine giden bir ciddiliğe sahip “CIA'ya ilişkin raporu”nun, (başka deyimle: Türkiye'deki Amerikan casusluk hareketine ilişkin araştırma talebinin) Cumhuriyet Senatosundaki akıbeti bile,⁴⁹bu alandaki birçok gerçeği yeteri kadar gün ışığına çıkarıcı (ve üzerinde uzun uzun düşünmeğe değer) niteliktedir.

4. Kavramların Tersine Çevrilişi:

Kısacası, bugün Türkiye'de çeşitli siyasî kavramların tersine çevrilmiş olduğuna, hayretler içinde tanık oluyoruz. Ama bunlardan hiçbirisi, “bağımsızlık”, “tam bağımsız Türkiye” kavramlarındaki kadar dehşet verici bir yoğunluğa ulaşmamıştır. Bugün açıkça “tam bağımsız Türkiye”, “emperyalizmin,her türüyle mücadele” ilkelerini savunan kişiler, akıl durduracak bir terslik içinde, “satılık”, “vatan haini”, “millî duygulardan yoksun” insanlar olarak nitelendiriliyor. Hem de, yalnız gerçek satılıklar tarafından değil; aynı zamanda satın alınmış basın ve diğer propaganda araçları sayesinde beyinleri sistemli surette yıkanmış masum (yani robotlaştırılmış, otomatlaştırılmış) kişiler tarafından bile...

Buna karşılık “Amerika'nın tam anlamı ile himayesi (mandası) altına girmedikçe yaşayamayacağımızı” açıkça savunan kimselere,

⁴⁸Sadece bir öntek olarak: Amerikan üretim artıklarının, geri kalmış ülkeler halkına yedirilmesi ve paraya çevrilmesi için uygulanmaya konan PL 480 Amerikan Kanunu gereğince, Türkiye'ye de buğday, don yağı, soya yağı ve pamuk yağı «gibi gıda yardımları» (!) yapılmıştır. Ancak bu yardımlar, yöresel (mahallî) üretim olanaklarını baltalamış ve Türkiye'yi dışarıya muhtaç hale getirmiştir. Aydınlarımız tarafından yerilen (Örneğin bak: Doç. Dr. Osman Nuri Koçtürk'ün 1966 yılında Kim de yaptığı yayın) bu «yardımlar»'ın, Türk ekonomisine yararlı olduğunu «isbatlamak» için, bazı unvan sahibi vatandaşlarımız Amerikalı uzmanlarla birlikte raporlar hazırlayarak yayınlamışlardır. Sadece bu iş için, 700 bin Türk lirasına yakın bir paranın «inceliyecilere» dağıldığı bildirilmektedir.

⁴⁹Bak: Türk - Amerikan ilişkileri üzerine Cumhuriyet Senatosunda Tabii Senatör Haydar Tunçkanat tarafından açıklanan çok gizli rapor, Ankara, Kültür Matbaası, 1967

Türkiye’de bir hayli geniş çevreler (hele resmi çevreler) “satılık”, milli duygulardan yoksun veya hiç değilse “korkaklık yüzünden uşaklığı kabule etmiş zavallı yaratıklar” demiyor, diyemiyor. Dahası var; bağımsızlıkla ve bağımsızlık bilinci ile bağdaşmaz böyle bir zihniyetin savunucuları – adeta sağduyu ile, her türlü akıl kurallarıyla ve bütün kavramlarla alay edercesine – “memleketçi”, “milliyetçi”, “vatansever” kişiler (ve gruplar) olarak nitelendiriliyor. Ölçülerin ve kavramların bu derece tersine çevrildiğine, belki sadece sömürgelerde rastlanabilir’

İşte bu nedenledir ki, “tam bağımsız Türkiye” kavramı üzerinde, Atatürk’ün ışığında uzun uzun durmak isteriz. Türk Ulusuna tertiplenen son suikastta onun kurtarıcısı ve yeni Türk Devletinin kurucusu olan Büyük Türkün bugün aramıza gelerek, sözleri ve yazıları ile on kere, yüz kere, bin kere aynı kavramları ve görüşleri tekrarlamak suretiyle, bize bu son derece hayati olan konuda ışık tutması gerekmektedir.⁵⁰

İncelememiz gösterecektir ki, “tam bağımsız Türkiye” ve emperyalizmin her türlüşüne karşı olmak” gibi ilkeler, Atatürk’ün ilkeleridir. Bu ilkeleri savunmak, herhangi bir yabancı devlete örneğin Rusya’ya uşaklık etmek değil, sadece ve sadece Türkiye’yi savunmaktır ve Türkiye’yi savunmanın tek doğru yoludur. Bu ilkeyi ve sloganları benimsemiş olan Türk Gençliğine gelince, bazen içtenliğin (samimiyetin), heyecanın, “haksızlıklar, anlayışsızlıklar, hatta ihanetler karşısında düştüğü ümitsizliğin ve karamsarlığın” etkisi ile yanlış adımlar atabilir, zararlı eylemlerde bulunabilir. Ama, Türkiye’nin tarihinde bugünkü kuşak kadar memleketçi, bugünkü kuşak kadar Türk Halkını düşünen, bugünkü kuşak kadar Türk Yurdu ve Türk Halkı için kendi çıkarını, özgürlüğünü ve hatta hayatını bile bile ve ısrarla tehlikelere atabilen (kısacası bu kadar idealist, bu kadar vatansever, bu kadar onur ve kişilik sahibi) bir kuşak gelmemiştir. Zaman zaman beliren yanlış eylemlerine rağmen, biz şahsen, bugünün Üniversite gençliği ile sınırsız iftihar duymaktayız ve onlara “öğrencilerimiz” diyebilmenin, gerçekten bir mutluluk kaynağı olduğuna inanmaktayız.

Bu nedenle de onların benimsediği, hatta irfan ocaklarının duvarına karaltmak istedikleri “ya istiklâl ya ölüm” parolasını⁵¹ çeşitli incelemelerle aydınlatmayı (ve bu noktada ayrıca geniş halk kitlelerinin de bilinçlenmesine hizmet etmeyi), kendimiz için kaçınılmaz bir görev sayıyoruz.

⁵⁰ Bunun içindir ki, değerli hocam Yavuz Abadan’ın armağanına, onun çok sevdiği (oğluna bile adını koyduğu) «Mustafa Kemal»in bütün ilkelerini, bütün fikirlerinin «birincisi»ni ve en değişmezini teşkil eden «bağımsızlık» kavramı üzerinde bir yazı sunmayı uygun gördüm.

⁵¹ S.B.F. öğrencileri, aldıkları bir karara dayanarak, Fakültenin duvarına boydan boya «Ya İstiklâl Ya Ölüm-Mustafa Kemal»özdeyişinin kazınmasını, Profesörler Kurulundan resmen istemişlerdir.

5. Gerçeklerin Dile Getirilmesini Önleyen İftira Baskısı:

Değerli Başyazar **Nadir Nadi'nin** bu incelemenin yazılmasından sonra yayınladığı bir makaleden bazı cümleleri buraya aktarmayı lüzumlu bulmaktayız. Nadir Nadi, Türkiye'nin Amerika karşısında bağımlılığı konusundaki yazısına şöyle başlamaktadır:

“Türkiye'de gittikçe güçlenen bir Amerikan aleyhtarlığı havası estiğine şüphe yok. ikinci Cihan Savaşından sonra iki süper devletten birinin ağına düşmeyelim derken **ötekinin uydusu olma tehlikesiyle karşılaşmak elbette üzücü, hem de çok üzücü bir durumdur.** Bu tehlikeyi atlatmanın yollarını arayanlarımız arasında ver yansın Amerika'ya saldıranların ruh halini anlamakla beraber bunun en geçerli bir davranış olduğuna biz pek inanamıyoruz. Yeryüzünde emperyalizme karşı ilk başarılı savaşı vermiş bir ülkenin çocukları olarak bugün öfkelenmeden önce bizi bu hale getiren nedenler üzerinde düşünmek zorundayız. **Amerikan emperyalizmi Türkiye'ye topla tüfekte girmemiştir.** Hatta sinsi sinsi bizi uyutarak tatlı dille de girmemiştir. **Yeni emperyalizmin Türkiye'ye el atması, bizim yöneticilerin kimi zaman gaflet, kimi zaman cehalet, kimi zaman da dalâlet sözcükleri ile niteleyeceğimiz davranışları yüzünden olmuş ve yöneticilerimizin bu akıl almaz davranışları karşısında emperyalistler bir süre hayretler içinde kalmışlar, gözlerine inanamaz olmuşlardır.**

NATO'ya girmek için nasıl yalvar yakar olduğumuzu, Kore'ye Amerikalıların bile mübalâgalı bulup reddettikleri sayıda asker göndermek istediğimizi bir yana bırakalım, **bizim yöneticiler, politik, sosyal ve ekonomik her alanda Tanzimat paşalarını bile utandıracak bir bilinçsizlik içinde emperyalizme kucak açmışlar, adeta “gel Amerika, bizi sömür!” demişlerdir.** Bundan sonra, zamanın Devlet Başkanı C. Bayar'ın 1954 de Amerika'da yaptığı bir konuşmada, Türkiye'nin bir pazar olarak yabancı sermayenin eline geçeceğini nasıl sevinerek müjdelediğini, bizzat Bayar'ın sözlerinden naklederek ispatlıyor ve şöyle devam ediyor :

“Bu belge 1954 yılında Basım-Yayın Umum Müdürlüğü tarafından Ankara'da yayınlanan bir kitapta yer almıştır. Ve ne hazindir ki, o günden bugüne bu ve **buna benzer akıl almaz tavizler karşısında hemen hiçbir Türk yazarı en ufak bir tepki göstermemiştir.**

Böylesine başı boş bir ülkeye karşı emperyalistlerden ne beklenir? Yani “aman efendim, ne münasebet, biz sizi sömürmeye kıyamayız” mı diyeceklerdi? Elbette petrolümüze de göz koyacaklar, madenlerimize de söz koyacaklar, taşımız, toprağımız, neyimiz varsa hepsine göz koyacaklardı.

Onun için Amerika'ya öfkelenip hırçınlaşmakla Türk - Amerikan ilişkileri açısından olumlu bir sonuç alınacağına biz inanmıyoruz. Tersine, böyleşine tek yanlı saldırılar, perde arkasında oyun oynayan asıl sorumluları gizlemeye yarayacak, onlara cesaret verecektir.

Uyduluk ve sömürü ağından bir an önce kurtulmak istiyorsak, her şeyden önce **bizi o ağın altında uyutmak isteyen içimizdeki zihniyeti yıkmalıyız.**⁵²

Bu yargıya tamamen katılırız. Ancak hemen eklemek zorundayız ki, işte bu sorumlu zihniyet karşısında susmayan ağız ve kalemler, özellikle memleketçi gençlik, bizzat o yöneticilerin ve onların hizmetkârlarının korkunç hücumuna ve iftirasına uğramaktadır. Bütün hepsini de, o yöneticileri satın alan sömürücü devlet (yani Türkiye bakımından Amerika, onun CIA'sı, şirketleri ve diğer resmî olan veya olmayan kuruluşları) malî yönden beslemekte, hatta yönetmektedir. Amma şüphe yoktur ki, en önemli ve en acı olan olay ve tutum, - yukarıda 3 ve 4 numaralı başlık altında belirtildiği üzere - bizzat Türk vatandaşı hele yöneticisi olan bazı kişilerin, "Türkiye'nin bağımsızlığı için savaşıyor, gerekli uyarılarda ve protestolarda bulunan gençleri", yanlış adım atma, ya da (yanlış taktik kullanma) ile değil, vatana ihanetle ve satılmışlıkla suçlayacak kadar "ruhen dumura uğramış" ve kısmen de "satılmış" olmalarıdır.

Gençler dışında gerçekleri gören birçok aydının, bugün eğer "Amerika'nın Türk bağımsızlığına el atışı karşısında yeteri kadar tepkide bulunmaması" gerçeğine tanık oluyorsak, bunun psikolojik nedenlerinin başta geleni, özellikle DP iktidarının bir devresinden itibaren bu müdahale, sömürü ve bağımlılık karşısında endişe gösterenlere yapılan baskıdır. Zamanımızdaki "Moskova uşaklığı" iftiraları⁵³, DP devrinde "Amerika'ya sınırsız alkış tutmayan, hatta sınırsız alkış tutanların konuşmalarına gülümseyen kimselere" dahi rahatça vurulabilmiş bir iftira ve damgalama salgınının devamıdır. Bu siyasî şantaj TBMM görüşmelerinde bile rastlanmaktadır. Örneğin **Fatin Rüştü Zorlu**, Amerika'nın Ürdün ve Lübnan'ın içişlerine - iktidarı solcu çevrelere karşı korumak amacıyla -hem de bizim teşvikimizle karıştığını belirtir ve onun "civanmerdane, pek mütecellidane ve insaniyetperverane" (!) hareketlerini ballandıra ballandıra anlatırken, muhalif bir milletvekilini, sırf bu konuşmayı

⁵²Nadir Nadi, "İğneyikendine—"Cumhuriyet,20.4.1969.

⁵³Memleketçi ve idealist eğilim ve eylemleri en kolay yoldan kötüleyebilmek amacına ulaşmak için kendisine bol bol başvurulmuş bu «komünistlik iftirasından nasıl faydalanmış geldiğini, vaktiyle yayınladığımız makalelerde de belirtmiştik. Bak : «Sosyal Adalet İlkesi karşısında iftira silâhı», Yön sayı: 101 (5.3.1965) s. 8-9. Akşam, «Toplumcuların can güvenliği» Akşam 4-5-6-7 Nisan 1967.

gölümseyerek dinlediğini zannetmesi yüzünden, açıkça “vatana ihanet” ile suçlayabilmiştir. Bu gibi sözlere karşı **gülmenin** vatan haini olmak için kâfi geleceği, gerekçe olarak bildirilmiş; bu milletvekili, vatan hainliği damgasından, ancak gülmediğini belirtmek suretiyle kurtulmuştur.⁵⁴

⁵⁴“... Son Irak hadiseleri ve Ürdün ve Lübnan 'a yapılan Amerikan ve İngiliz çıkarmaları hakkında son safhalardan bahsedeceğim... Türkiye, şark ve cenubi-şarkî cenahının korunması, Amerika Birleşik Devletlerinden ve diğer dünya çapında mesuliyet almış memleketlerden sağladığı garanti ve emniyetin bulunduğu bölgede kendisinin şark ve cenubi-şarkî cenahını teşkil eden memleketlere ulaşmasını arzu etmekte idi. Türkiye NATO'ya girdiği andan itibaren bu dava ile Türkiye'nin müdafaa mesuliyetini üzerine alan otoriteler ve dünya çapında mesuliyetler deruhte etmiş olan devletler de elbette alâkalanmakta idiler... Bu sebeptir ki, Bağdat Paktını büyük müttefiklerimiz Amerika ve İngiltere'nin de yardımı ile kurmak imkânını bulduk. Böylece dünya çapında mesuliyetler deruhte etmiş bulunan devletlerin İran, Türkiye ve Pakistan üzerinde de mesuliyet alması imkânı hasıl oldu. Hepimiz biliyoruz ki, son seneler zarfında Orta Doğu memleketlerinin bir kısmını teşkil eden Arap Devletleri üzerinde beynelmül komünizmin sızma faaliyeti çok kuvvetli olmuştur... Bu Arap Devletlerinin henüz bünyeleri tamamıyla teşekkül etmemiş ve millî arzuları tamamıyla tahakkuk etmemiştir. Bunların bir takım arzulan ve bir takım ihtiyaçtan vardır... Türkiye, Orta Doğuda Arap Devletlerinden başka milletlerin de mevcut olduğunu ve Arap milliyetçiliğinin ancak bu devletlerin huzur ve sükûnunu ve onların emniyetini haleldar etmediği müddetçe sempati ile karşılaması lâzım geldiğini kabul eden ve tanıyan bir devlettir... Bu devletlerin bu iddialarını tahakkuk ettirebilmek için sarfettikleri gayretlerin, daima bugünkü ahvalden istifade etmek isteyen beynelmül komünizm tarafından istismar edilmek istendiği de ikinci bir hakikattir. Biz, Orta Doğuda bu sızma hareketiyle karşı karşıya bulunmaktayız, Türk Dış politikasının başlıca amacı, bu muntıkadaki bir sızma hareketini önlemeyi temin etmektir. İşte bu sebeptir ki, son hadiseler karşısında Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin politikası bu gibi hareketlere seyirci kalmama politikası olmuştur. Bu muntıkada beynelmül komünizmin sızma hareketlerini, "HÜKÜMETLERİ DEVİRME HAREKETLERİNİ ÖNLEMEK İÇİN harekete geçen Amerika ve İngiltere'yi, bizini de desteklememiz bu prensiplerden mülhem olmuştur ve bu pek tabii idi. Elbetteki, hiç kimse Türkiye'nin, azami 100 kilometre ötesindeki devletlerde cereyan eden YIKICI FAALİYETLERE, ANARŞİK HAREKETLERE lâkayt kalacağını bekleyemezdi Biz daha Mayıs ayından itibaren müttefikimiz Birleşik Amerika Devletlerini ve İngiltere Hükümetini Orta Doğuda cereyan etmekte olan bu YIKICI FAALİYETLER karşısında gereken tedbirleri almaları hususunda ikaz etmiş bulunuyorduk. Bu ikaz keyfiyeti, sadece orada tecavüze maruz kalan iki küçük devletin müdafaası bakımından değil, fakat bilhassa Türk Ana Vatanının emniyeti bakımından büyük bir ehemmiyet arzemesi dolayısıyla idi. Müstakil iki küçük devlet BİLVAŞITA BİR TAARRUZ karşındadırlar. Hudutlanndan sivil kıyafete bürünmüş askerler, silâhlar sokulmaktadır. Yabancı radyolar, mütemadiyen halkı devlet adamlarını öldürmeğe teşvik etmektedir. İçeride, harîften beslenen isyanlar çıkılmaktadır. Bu devletlerin bütün darbelerle rağmen ayakta kalmak imkânını bulmuş olan meşru Hükümetleri, yardım talebinde bulunuyorlar. Bu yardım yapılacak mı, yapılmayacak mı? Bütün dünyanın zihnen sorduğu sual budur. Hatta daha açığı: Acaba bu yardım yapılmayacak mı? Bu vaziyet karşısında endişe ile bekleniyor, bu yardım talebi karşılanacak mı? Müttefikimiz Birleşik Amerika CİVANMERDANE bir hareketle, dünya çapındaki mesuliyetinin kendisine yüklediği vecibeleri müdrik bir CELÂDETLE derhal harekete geçiriyor ve böylece bizim inancımız, yani küçük devletlerin istiklâline ve emniyetine ve onların her ne şekilde olursa olsun, TAHRIKLER, BİLVAŞITA TAARRUZLAR KARSISINDA MÜDAFAA EDİLECEĞİNE dair olan inancımız, bir anda EVCİ BALÂSINI buluyor. Bu hareket karşısında Türkiye'ye düşen vazife ne idi? Elbette ki, BU CİVANMERDANE hareketi ve belki BİZİM DE TEŞVİK ETTİĞİMİZ BU CİVANMERDANE HAREKETİ desteklemektir.

6. Bağımsızlık Uğrunda Savaştığı İçin Atatürk Bile Bolşevik Olarak İlân Edilmişti.

Bugün Türkiye'nin bağımsızlığı için sözleri, yazılan ve davranışları ile mücadele eden gençler, yazarlar, diğer aydınlar ve halk kitleleri, yapılan bu seviyesiz iftiradan dolayı, ne hayret etmeli, ne de fazla üzölmelidirler. Bugünkü anlamı ile millî Türk devletinin (Türk milliyetçiliğinin) kurucusu olan en büyük Türk devlet adamı Atatürk bile, sırf “tam bağımsız Türkiye için mücadele ettiği” için, bolşeviklikle suçlandırılmıştı. Yabancı sömürücülerle işbirliği yapmaya hazır olan içteki satılıklar, Atatürk ve arkadaşlarını bolşevik yapıvermişlerdi. Bu gerçeğı hatırlatmak, sorunun (ve bugünkü iftira salgının içyüzünün) aydınlanmasına çok hizmet edecektir:

Bakınız Bolu Mutasarrıfı ne diyor:

“Ey padişaha, dine, devlete beşyüz senedenberi sadakati ile dünyayı hayrette bırakmış olan hakiki müslömanlar: **Bolşevik namı altında** dörtöyüz senelik din devlet düşmanımız olan **moskoflardan** çıkmış muhalif-i şer'i şerif ve mugayir-i kanun olan **bir âdete kapılan bir takım eşkiya vatani kurtaracağız diye** Anadolunun siz saf ve namuskâr ahalisini **aldatarak** padişahına, Halife-i müslimine isyan bayrağı çekmişlerdir.”⁵⁵

Bu iftiralara ilişkin olarak Atatürk şöyle demektedir:

(CHP li bir mebusa hitaben) *Gölme! Bizim vazifemiz Amerika 'yı küçük devletlerin yardımına gitmeye teşvik etmektir. SEN GÜLÜYORSUN. BU HAREKETİNLE VATANA İHANET EDİYORSUN!*

Kâmil Tabak — Kime söylöyorsun?

F. R. ZORLU — Gölüşünüze cevap veriyorum.

Kâmil Tabak — Sözlerinizi aynen iade ediyorum.

F. R. Zorlu — Senin hareketin beni bu sözleri söylemeğe mecbur etti.

Kâmil Tabak — Ben gölmüyorum.

F. R. Zorlu — Gölmiyorsanız mesele yok.

Sevgili arkadaşlarım, hepinizin bildiğı gibi bu **PEK MÜTECELLİ-DANE** ve **İNSANİYETPERVANE** hareket karşısında gocunan beynelmîlel komünizmdir. Onlar tehditler savurdular, amma hürriyet ve istiklallerine aşık ve istiklâl ve emniyetlerini muhafaza için tesanüt halinde bulunan devletler bundan zerrece yılmadılar. Birleşik Amerika ve İngiltere, «biz oradayız ve BİZİ DAVET EDEN DEVLETLER İSTEDİĞİ MÜDDETÇE ORADA KALACAĞIZ» diye cevap verdiler. Bu suretle küçük bir milletin imdat talep etmek hakkının mevcut olduğunu ve imdat talebine yetişmeyi —bir tecavüz değil— fakat **BİR VECİBE** addettiklerini dünyaya göstermiş oldular (Soldan alkışlar). Birleşmiş Milletlere gittiğimiz zaman savunduğumuz Türk tezi işte bu idi.» (TBMM Zabut Ceridesi devre XI, İçtima: 1 Cilt 4 (87nci'n'kat21.8.1958) s. 832-834).

⁵⁵ Osman Kadri'nin 19 Mayıs 1920 tarihli beyannamesi şöyle devam ediyor: «Bolşeviklik; paranın, malın, emlak ve arazinin ayak takımı yersiz, yurtsuz bir takım haydutlar tarafından yağma edilerek bu haylaz, tembel, cani herifler arasında taksim edilmesi, hiç kimsenin nikâhlı karısı olmayıp her kopuğün her kadını istediğı gibi kullanması, çocuklar iki yaşma kadar analarının kucağında kaldıktan sonra alınıp umumhanelerde beslenerek anasız ve babasız yetiştirilmesidir ki, ne bir baba çocuğunu, ne bir evlât ana ve babasını tanınaması demektir. Bu, dinimiz olan din-i mübin-j islâma muhalif olduğu gibi aile hayatına, insanlığa her şeye mugayir olduğu için müslöman memleketlerde sökemez. Çünkü gâvur acadı olan bu âdete uyarak malını, karısını feda edip Rusyada sokaklar ortasında hayvan misali yaşayan adamlar gibi serseriyane bir hayatı hiçbir müslöman, hiçbir insan, hiçbir vicdan kabul edemez. Ancak memleketimiz ötedenberi haydutlar ve soygunculuğa alışmış,

“İşte Erzurum ve Sivas Kongrelerinde saptanan bu ilkeler çevresinde bütün ulusumuz bölünmez bir bütün halinde toplanmıştır. Bu **kutsal amacın gerçekleşmesine çalışıldığı** bir sırada, Ferit Paşa engel, olmaya kalkıştı. Bu davranışları yurt içinde kötülemeğe çalıştı. “İttihatçılar” iftirasını savurdu, içte de, dışta da tutmadı. Yeni bir yalana başvurdu : **“Bolşeviklik”** diye tutturdu.

Resmî telgraflarında **“Bolşevikler, takım takım karadeniz kıyılarından Samsun'dan, Trabzon'dan içeriye doğru sızıyorlar, ülkeyi altüst ediyorlar”** diye yaygara kopardı. Bu da etkili olmadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha da ileri gitti : Bir kaç yerde müslüman halkı aldatarak üzerimize sürdü. Yurt için ulus için çarpışanları yok etmeye yöneldi.”⁵⁶

Mustafa Kemal bu iftirayı, daha Kurtuluş Savaşı sırasında cevaplandırmıştı.⁵⁷

Ulusal Kurtuluş Savaşı yapanların bolşeviklik suçlamalarına hedef olmasına, daha 1919 da bile özellikle “batılı emperyalistlerin müdahalelerine bahane yaratma” amacıyla başvurulduğunu ibretle tespit ediyoruz. Bakınız Sivas kongresindeki çeşitli konuşmalarında (manda önerisini reddeden ve kendi gücümüze dayanarak bağımsızlığımızı sağlayabileceğimizi açıkça belirten) Osman Nuri, bu konuda ne diyordu:

“Ferit Paşanın harekâtı milliyemizi Bolşevikliğe benzetmekten maksadı, yabancı müdahalesini davet etmektir.”⁵⁸

seferberlik devam ettiği müddetçe vurgun vurarak kanunun fevkinde bir âmir gibi bulundukları yerlerde zorbacastna hareket ve rahat yaşamayı, iş ve işret rezaletini adet etmiş birtakım zabitan ile hapishaneden firar etmiş yahut her nasılsa yakasını şimdiye kadar pençei kanuna vermemiş olanlar vardır ki, bunlar milletin ezildiğini, mahvolduğunu, köylerin harap, kadınların dul, çocukların yetim kaldığını düşünmek istemezler... Vatani kurtaracağız diye cebren para ve asker topluyorlar... Bir seneden beri Anadolu 'da yıkmadık köy, öldürmedik adam, yapmadık cinayet bırakmadılar. Halbuki, Yunanlıları İzmir'den çıkaracağız dediler bilâkis işgalin tevessüüne sebep oldu, şeraiti sulhiyeyi hafifleteceğiz dediler, daha ziyade şiddetlendirmeye vesile verdiler. (Sabahattin Selek «Anadolu İhtilâli» (İstanbul 1966, 3. baskı) s. 66.

⁵⁶28.12.1919, Bugünün diliyle Atatürk s. 19, aslı: Söylev ve Demeçler c. 2, s. 12. Mustafa Kemal, Yenigün gazetesine verdiği demeçte de şöyle demişti: «Hatta son zamanlarda Bolşevikliği de aleyhimizde bir silâh gibi kullanmak isteyen Ferit Paşa, Trabzon ve Samsun 'dan Anadolu 'ya akın akın bolşevikler geldiğim de vilâyetlere resmî telgraflarla tebliğ ederek ilân etmek garabetinde bulunmuştu»

(Atatürk, Söylev ve Demeçler, c. 3, s. 1-2).

⁵⁷Atatürk, İstanbul'daki Kerim Paşa ile telgraf başında yaptığı görüşmede de ,bu haince iftiraya ve onun hükümetin marifeti oluşuna şöyle dokunmuştu: «Harekâtı necibei milliyemizi suitefsir ve ilân etmekten hâlî kalmayan bedhaham hâksann çok olduğu muhakkaktır. Fakat sayanı esefi amiktir ki, bu mel'anetin başında devleti ebet müddetimizin Sadri nişini Ferit Paşa ve' nezaret mevkiinde bulunan Adil bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım bolşevikler girdiğini ve harekâtı milliyenin **BOLŞEVİK HAREKATI OLDUĞU**nu, resmen ilân ve işaa eden bu bed-bahtlardır» (Nutuk c. 3 (Vesikalar) s. 1029)

⁵⁸Sivas Kongresi Tutanakları (Uluğ içdemir), Türk Tarih Kurumu, Ankara ,1969, s. 85, aslı: s. 91.Keza Sivas Kongresinde Şükrü bey de şöyle diyordu: «'Aleyhimizde mevcut olan Bolşeviklik, İttihatçılık vesaire gibi bir takım dedikodulara karşı...»

Hami bey gibi bir mandacı bile, Damat Feridin Avrupalı emperyalistlere millî hareketi şu şekilde jurnal ettiğini ve onların müdahalesini istediğini itiraf etmektedir:

“Bendeniz pek iyi hatırlıyorum: **“Rusya’da Bolşeviklere karşı nasıl hareket ediyorsanız, Anadolu’daki İttihatçılara karşı da öyle müdahale edin!”** diyordu. Mahut 14 Haziran tarihli notasında **aynen vardır.**”⁵⁹

Nihayet şunu da belirtelim ki, Atatürk’e bile Bolşeviklik ve Rusçuluk iftirası sadece Kurtuluş Savaşı sırasında değil, ondan yıllarca sonra da hâlâ yapılagelmıştır. Bunlar arasında, yalnız Atatürk gibi büyük devrimcilere akıl almayacak kadar hayasızca iftiralarda bulunmayı isterik bir zevk⁶⁰ haline getirmiş kişiler⁶¹ değil, dürüst ve memleketçi fakat dar kafalı kişiler dahi yer almaktadır.⁶²

7. Hürriyetçi Demokrasi Ve Düşünceye Ambargo:

Büyük bir acı ile hatırlanacak gerçek şudur : “Bugün düşünce özgürlüğünü, “klasik ve Neo - klasik (hürriyetçi) demokrasi” sistemlerindeki gibi geniş ölçüde kabul edemeyen marksist demokrasilerde bile, “kendi bloklarının ağır basan devleti ile ilişkilerin bağımsızlık esasına göre düzenlenmesi” tezini savunan vatandaşlar, bir baskı ile karşılaşmamaktadırlar. Evet, bugün Hanoi’de, Belgrat’ta, Bükreş’te Prag’da (ve hatta bazı kaynaklara göre Havana’da) - rejime sadık kalmak şartıyla - “Rusya’dan bağımsız, yani gerçek anlamı ile ulusal bir siyaset güdülmesi” görüşünü savunanlar, “sorumlu ve görevli kişilerin”

⁵⁹Sivas Kongresi Tutanakları s.86, ash:92. Bekir Sami bey de bu konuda şöyle tanıklık yapmıştır: “Sadrazamın notasında bu itihatçılık ve Bolşeviklik kaydının mevcut olduğunu, ben de Tan Gazetesinde gördüm” (a.g.e. s.86).Ne gariptir ki, Rauf bey, «Sivas Kongresinin beyannameğine millî hareketin, itihatçılıkla olduğu gibi bolşeviklikle de (hiçbir ilgisi bulunmadığının kaydedilmesi» yolundaki öneriye karşı şöyle diyor: «Fakat bu kaydı koyarak bolşevikleri gücendirmeyelim» (a.g.e. s. 86).

⁶⁰Dr. Rıza Nur’un (Mahkeme kararıyla yayımı yasaklanmış olup gerici kitapçılarda gizli gizli ve 150 liraya satılmaya devam edilen) «Hatalarının 4 üncü cildinin 1356-1357 nci sahifelerinde Atatürk ve 3 üncü cildinin 561 inci sahifede de Zübeyde Hanım hakkında yapılmış olan iğrenç iftiralarla .bir kez göz atmak yeter.

⁶¹Rıza Nur, Atatürk’e en büyük iftiralarla dolu 4 ciltlik «Hayat ve Hatalarım» (İstanbul 1968 Altındağ Yaymevi)nin 3 üncü cildinin 568 inci sahifesinde, Mustafa Kemal hakkında şöyle diyor: «Onun bizce ve Ankarada bulunanlarca umumen malûm bir gayesi ve düsturu vardı: «Terk ede ede, Rus hududuna varmak, hep bunu derdi Ötesini söylemezdi O da tabii Rusa iltica etmek».

⁶²Kâzım Karabekir, «İstiklâl Harbimiz» (İstanbul, Türkiye Basımevi 1959-1960) s. 59’da şöyle demektedir: «Mustafa Kemal Paşama Bolşeviklikten, erkânı harbiyesinin mandadan bahsediş, beni pek müteessir etli. Fakat kararımız verilmiş, yeminimiz edilmişti. İstiklâl mücadelesi fikrinden ayrılanları da herhalde Erzurumda yola getirebileceğime ümidim pek kavi». Ve böylece, Kâzım Karabekir Paşa, Mustafa Kemal’in Bolşeviklikten kurtarılmasını kendisinin sağladığını demek ister!!.'Görülüyor ki, fikirlerine karşı fikirle çıkılamayan her kişiye karşı, Türkiye’de eskiden «zındık», şimdi ise «Bolşevik (komünist)» karasını sürüvermek, en kestirme başarı yolu, ofsayıtan gol atmanın-e& kuvvetli yöntemi haline,çoktan gelmiştir.

ya da “siyasî iktidarca desteklenmiş bir kamu oyu bölümü” nün baskısı altında kalmamaktadırlar. Bu gerçekler, bizzat Batı basınında belirtilmektedir.

Buna karşılık, Türkiye'deki resmî sığata sahip veya bu sığattan yoksun Amerikacılar, “Amerika'dan bağımsız ve her yabancı devletten bağımsız, gerçek anlamı ile ulusal bir siyaset ve özellikle dış siyaseti izleyelim” yolundaki görüşlere karşı, çok daha aşın ve bağnaz (mutaassıp) bir tutum içindedirler. Zaman zaman resmî makamların gücüne ve yetkilerine dıştan ve işten sağlanan malî yardıma dayanarak, kaba kuvvete de başvurmak suretiyle toplum polisinin gözü önünde adam öldürmeğe kadar giden bir sardırganlık ve pervasızlıkla fikirleri ve kafaları ezmek yoluna sapmaktadırlar. Bu çevrelere göre, her Türk, “ya Amerika'nın - yalnız Türkiye'ye değil - bütün küçük ve orta devletlere vasiliğini kabul ve onun bu hizmeti pîr aşkına yapan en iyi niyetli bir dayı (hâmî) olduğunu teslim etmek”, ya da “vatan haini damgasını ve onun fiilî sonuçlarını yüklenmek” şıklarından birini seçmek zorunluluğundadır.

8. Neden Yüzlerce Defa “Nakil”?

Bu yazıda, Atatürk'ün “bağımsızlık” konusuna ilişkin yüzlerce cümlesini okuyan kişilerden bazıları, ihtimal ki “Anladık, Atatürk bağımsızlık, bağımsızlık azmi, bağımsızlık bilinci, tam bağımsızlık, çeşitli alanlardaki bağımsızlık konularında böyle düşünmektedir. Onun bu alandaki ana fikirlerini ve değer yargılarını, bir iki sahifede de dile getirmek ve Atatürk'ün yüzlerce cümlesini - bir sistem içinde olsa bile - arka arkaya sıralamaktan vazgeçmek mümkün değil miydi?” diyeceklerdir. Evet, bu kolayca yapabildi; amma bağımsızlık alanındaki demagojiyi ortaya koyma bakımından, bununla fazla bir şey yapılmış olunamazdı. Atatürk'ün bağımsızlık alanındaki tereddüt ve şüphe götürmez sözlerini bile tevil etme (tersine çevirme) yoluna giderek, “bağımsızlığımızdan, ittifaklarımız adına şu veya bu alanda, vazgeçebilmemizin, **onun görüşleriyle dahi** bağdaşabileceği” yolundaki garip sözlerin sarf edilmesine, yine de kolayca devam edilebilirdi. “İnsanlığın, özgürlüğün ve demokrasinin büyük savunucusu, küçük devletlerin fedekâr koruyucusu Amerikanın, ülkemizde ve yönetimimizde bazı yetkiler elde etmesinin, hiç de çekinilecek ve korkulacak bir adım teşkil etmediği” (!) yolundaki kâh gaflete, kâh ihanete dayanan görüşler, bu konuda Atatürk'ün sadece bir kaç defa, bir kaç on defa değil, yüzlerce kere yardıma çağırılması ve bu batıl tezleri tekrar tekrar çürütmesi zorunluluğunu yaratmıştır. Eğer

bazı okuyucular “**anladık**, Atatürk böyle düşünüyor; yeter artık, tekrar tekrar konuşturma” diyecek olurlarsa, “ne mutlu bize!” diyeceğiz. Böyle bir sonuç, bizim için amacımıza ulaşmanın ta kendisidir. Biz bu alanda bazı kafalara “yeter artık anladık” dedirtebilmek istiyoruz. Yazımızın sıkıp sıkılmaması değil, tezin isbat ve kabul edilmesi, kaçamaklı yollardan inkâra yeltenenlerin bu yollara gidemez hale gelmesi önemlidir bizim için!

Kaldı ki, sosyal ve siyasal alandaki birçok gerçek, ancak ispat edildiği oranda etki ve değer sahibidir. Ve Türkiye’imiz, - Prof. Fuat Köprülü’nün deyimi ile - “bedahetlerin her gün ispatlanmak zorunluluğunda olduğu memlekettir”. Atatürk’ün hangi görüş ve ilkelerin savunucusu olduğu konusunda dahi, bugün bir takım şüpheler yaratılmaktadır. Gerici bazı kişilerin bile - çeşitli taktik hesaplarla - Atatürk ilkelerinin savunucusu olduklarını söyledikleri bir memlekette, şu veya bu ilkenin Atatürk’ün gerçeklen savunduğu, ya da ana prensip edildiği bir ilke olduğu iddia edilirken, artık bu iddianın derinliğine ve genişliğine ispatlanması gerekiyor.

Gerçek şudur ki, Atatürk Devlet yönetiminin her alanını ilgilendiren birçok görüşü dile getirmiştir. Bazen - her insan gibi - onun da görüşlerinde gelişme, hatta değişme tespit edilebilmektedir. Fakat göz önünde bulundurulması gereken bir nokta da, “Atatürk’ün, kafasındaki belli bir planı, memleketin koşulları el verdikçe, yavaş yavaş uygulaması ve bu plana ilişkin fikirleri de, ancak zamanı geldikçe ceste ceste ortaya koymasındır. Ondan önceki aşamada ise, ilgili fikir veya ilke Atatürk tarafından, ancak o devredeki uygulanış kademesinin gerektirdiği oranda ortaya atılmış ve savunulmuştur. Demek oluyor ki, bu gibi belli bir aşamanın görüşleri bakımından Atatürk’ün fikirlerinde bir gelişme yahut değişmeden söz etmek dahi yanıltıcı; sadece kademeli (taksitli) bir açıklama söz konusudur.”⁶³

Bundan başka yine değinmek isteriz ki, Atatürk’ün bütün görüşleri, ve çözümleri, kendisine aynı kesinlikle bağlı olduğu görüşler ve programlar değildir. Bazı alanlardaki ve noktalardaki görüşleri, o zaman için kendisine en uygun, en doğru gibi görünen düşüncelerdir. Olayların gelişmesine ve uygulandıkları zaman toplumda doğurdıkları olumlu veya olumsuz sonuçlara göre, tutulmaya devam edilecek veya değiştirilecek fikirlerdir. Örneğin Atatürk’ün İktisadî alandaki fikirleri böyledir. Bir İzmir İktisat Kongresine gitmeden önceki fikirleri, bu

⁶³ *Bunu bizzat kendisi en özlü biçimde Nutuk s. 14-16 (Söylev s. 10-ilde) dile getirmiştir.*

kongre sırasındaki görüşleri ve nihayet ondan sonraki devrelerde benimsediği (doğru bulduğu) İktisadî görüşler, birbirinden bir hayli farklıdır ve Atatürk bu noktadaki görüşlerini kesip atmış (kesin bir sonuca varmış) da değildir.⁶⁴ “Devamlı bir devrimci” olarak, dünyadaki İktisadî görüşlerin ve olayların gelişmesine paralel surette, zamanın maddî ve manevî ihtiyaçlarına ve olgunluk düzeyine uygun düşen her görüş ve çözümü cesaretle benimseyecek zihniyet ve ruh yapısını ortaya koymuştur. Yeter ki, bu görüş, çözüm ve programın, Türk toplumu (Türk halkı) için olumlu sonuçlar doğuracağı ispatlanabilsin!

Mustafa Kemal’in bağımsızlığa, tam bağımsızlığa ilişkin fikirleri ise, hiç bir değişikliğe uğramamış görüş ve ilkelerinin başında gelir.

Nihayet belirtelim ki, yukarıda da değindiğimiz üzere, bu yazı, geçmişini incelemek için değil, bugünü değerlendirmek amacıyla yazılmıştır. Bugünün “korkunç” denilecek kadar yanlış gidişi karşısında, bir uyarma olması amacıyla Atatürk’ü yardıma çağırma söz konusudur. Dünyü değil bugünü, büyük Devlet Adamı Atatürk’ün düşünce ve davranışlarını değil, talihsiz tesadüflerin Ulusun kaderini ellerine teslim ettiği zamanımızın küçük siyaset adamlarının, zararlı ve yanlış zihniyetlerini ve onların memleketin bağımsızlığını ve hatta varlığını dörtnala uçuruma götüren davranışlarını değerlendirmek asıl amaçtır. Atatürk’ün ışığına, bu karanlık varlıkları ve onların zihniyetlerini aydınlatmak için başvuruyoruz.

1. “Bağımsızlık”, Atatürk Türkiye’sinin Baş İlkesi:

Atatürk’ün mücadelesinin ana temi, sadece “yabancı işgalinden kurtulmak” ve “yurdun bütünlüğünü korumak” değil, “Türk toplumunun bağımsızlığını sağlamak” tır.

Mustafa Kemal, bağımsızlığımızın son basamağını teşkil eden, “yurdun düşman askerleri tarafından fiilen işgal edilmemiş olması durumunun” dahi ortadan kalkmasına ve böylece “bağımsız bir devlet olarak yaşama olanağımızın **tamamen sona ermesine**” razı olmaktansa, ulus olarak ölmeyi ve tarih sayfalarından şerefle silinmeyi tercih etmekte idi. İşte Ulusal Kurtuluş Savaşı, - yüksek plânda- böyle düşünenlerin verdiği bir savaş olmuştur. Yüksek plânda diyoruz, çünkü memleketin çeşitli bölgelerinde düşman işgaline karşı fiilen direnen birçok vatandaş ve bunların kendi aralarında yarattıkları küçük örgütler

⁶⁴Bak: A. GündüzOkçün, *Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir. Ankara, 1968. (S.B.F. yayınları No. 262)*

ve birlikler, yüksek bir takım düşünceler, siyasî ya da felsefî görüşler söz konusu olmaksızın, sırf nefsi savunma içgüdüsünün bir tepkisi olarak (adeta otomatik surette) meydana gelmişlerdir. Amma memleketin işgalden kurtarılması tarihî görevini üzerine almış olan sorumlu kahramanların tutum ve tepkileri, sistemli bir görüşe, uzun vadeli bir programa dayanmakta idi. işte bu kişilerin başında olan Mustafa Kemal, bütün gerçekçiliğine rağmen, bu konuda (ve belki de sadece bu konuda) “olayların gelişmesine göre hedefin değiştirmesini kabul eden esnek bir stratejiye” iltifat etmemiştir. Bu derece hayatî bir karar söz konusu olduğu halde, o bu noktada, “evet veya hayır” dan birincisini seçerken (bu kesin karara göre sonuna kadar gitmek ve bütün enerjisini ve varlığını amaç için ortaya koymak yolunu tercih ederken) hiçbir hesaplama yapmadan prensip kararı vermiştir. İşte bu karar, **ne pahasına olursa olsun bağımsızlığı sağlamaktır**.⁶⁵ Hem “işgalci kuvvetlerin yurttan uzaklaştırılmasını gerçekleştirmek”, hem de ayrıca, “tam bağımsızlığın bütün koşullarını yerine getirmek”, Mustafa Kemal ve onu izleyenlerce değişmez amaç olarak benimsenmiştir.

Üzerinde özellikle durmak isteriz ki, Kurtuluş Savaşının bir numaralı adamı ve bütün bir hareketin gerçek lideri olan Mustafa Kemal, “düşmanı ana vatanın topraklarından çıkarmayı”, hiçbir zaman yeter bir hedef olarak kabul etmemiş, **“bağımsızlığın sağlanmasını” şart** koşturmuştur. **Bağımsızlığın gölgelenmesi** pahasına yabancı işgalinden kurtulmaya, bir değer vermemiştir.

Mustafa Kemal, yalnız mütareke ile Lozan Sulh Andlaşması arasındaki devrede değil, Birinci Dünya Savaşından önce ve Birinci Dünya Savaşı sırasında dahi, yeri geldikçe bağımsızlık ilkesi üzerinde durmayı ihmal etmemiştir. Dünya savaşından önce bu noktaya dokunmasının nedeni, “Osmanlı İmparatorluğunun **bağımlı bir devlet durumuna düşmüş** olduğunu belirtmek, onu bu durumdan kurtaracak bir yönetim biçimini ve yöneticileri bulma” zorunluluğuna işaret etmektir. Dünya savaşı sırasında ise aynı konuya, “Almanya'nın, **aradaki ittifak ilişkisinden faydalanarak Türkiye'yi sömürge haline getirme çabaları**” nedeniyle tekrar tekrar değinmek gereğini duymuştur. Hem de, memleketin sivil ve askerî yönetimini eline almış olan sorumlu kimselere gönderdiği raporlarla...

Şimdi bu paragrafta, onun “bağımsızlık” tan söz eden sayısız açıklamalarından sadece bir kaç düzinesini aktarmakla yetiniyoruz.

⁶⁵ Bak., sah. 779-787

Ancak “bağımsızlığın temelini teşkil eden direnme ve savaşma azim ve iradesine”, “bağımsızlık bilincine”, “bağımsızlığın ancak kendi gücümüzle sağlanabileceğine”, “tam bağımsızlık kavramına”, “tam bağımsızlığın çeşitli özel alanlarına”, “mandaya ve himayeye”, “ya istiklâl ya ölüm parolasına”, “Ordunun bağımsızlığına”, “Millî Savunma sanayiine”, “gafil, satılık ve hain devlet adamlarına” dahi ilişkin cümlelerini değil! Her ne kadar onlar dahi bağımsızlık konusunu işlemekte iseler de, bu cümleleri zaten sözü geçen başlıklar altında nakledeceğimizden, bir de burada tekrarlamamızın yeri yoktur. Sözü geçen başlıklar altındaki aktarmaların dahi, bir bakıma bu başlığın devamı sayılması gerekir.

Gazi Mustafa Kemal Büyük **Nutkunda** bağımsızlık konusunda şöyle diyor:

“21-22 Haziran “1919 gecesi Amasya’da yazdırdığım genelgenin esas noktaları şunlardır:

Yurdun bütünlüğü, ulusun **bağımsızlığı tehlikededir.**

İstanbul’daki hükümet, üzerine aldığı sorumluluğun gereklerini yerine getirmemektedir. Bu durum ulusumuzu yok olmuş gibi gösteriyor.

Ulusun bağımsızlığını yine ulusun kesin kararı ve direnişi kurtaracaktır.

Ulusun durumunu ve davranışını göz önünde tutmak ve haklarını dile getirip bütün dünyaya duyurmak için her türlü etkiden ve denetimden kurtulmuş ulusal bir kurulun varlığı çok gereklidir.⁶⁶

Atatürk 16 Mart 1920 de işgal kuvvetlerine ve tarafsız devletler temsilcilerine gönderdiği protestoda, bağımsızlığımızı savunmak için giriştiğimiz savaşın kutsallığına şöyle değiniyordu:

“**Ulusal bağımsızlığımızı** temsil eden Millet Meclisi ile birlikte İstanbul’da bütün resmî dairelere itilâf devletlerinin erleri zorla girmişlerdir. Birçok **yurtsever** kimselerin tutuklanmasına da girişilmiştir. Osmanlı ulusunun **siyasî egemenliğine ve özgürlüğüne** indirilen bu son yumruk; **hayâtımızı ve varlığımızı, ne pahasına olursa olsun, savunmaya kararlı olan biz** Osmanlılardan çok, **özgürlük, yurt ve ulus duygusu** gibi bugünkü insan topluluklarının

Söylevs.21, aslı: Nutuk s. 30-31. Bu ünlü Amasya Tamimi hakkında bak. Nutuk c. 3, s. 915-916

temeli olan bütün ilkelere indirilmiş demektir. Biz, haklarımızı ve **bağımsızlığımızı savunmak için girdiğimiz savaşın kutsallığına ve hiçbir gücün bir ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağına inanıyoruz...** Wilson ilkelerine göre düzenlenmiş bir Ateşkes Anlaşması ile **ulusumuzu savunma araçlarından yoksun etmek gibi bir hileye dayanılarak** yapıldığı için, ilgili ulusların şeref ve onurlarıyla bağdaşmayan bu davranış üzerinde yargıya varmayı...”.⁶⁷

21 Nisan 1920 günü Mustafa Kemal'in bütün illere gönderdiği yazıda, T.B.M.M. nin ulaşacağı amaçların başında, “vatanın istiklâlî”⁶⁸ yer almakta idi. Ünlü “Türk Gençliğine hitabe” nin ana temi de “**bağımsızlık**” tır. Hem de “Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk **istiklâlîni**, Türk Cumhuriyetini, **ilelebed muhafaza ve müdafaa etmektir**” diye başlayan sözler, akla gelebilecek en kötü bir tabloyu bütün ayrıntıları ile çizdikten sonra, “Ey Türk istikbalinin evlâdı, işte; bu **ahval ve şerait içinde dahi**, vazifen: Türk istiklâl ve Cumhuriyetini korumaktır!” diye bağlanmaktadır.

Büyük Nutuk'ta, bağımsızlık konusunda daha düzinelerle cümleye ve açıklamalara yer verilmiştir.

Şimdi Mustafa Kemal'in çeşitli, söylev, telgraf, genelge, bildiri ve yazılarında yer alan “bağımsızlığımıza vurulan bu son darbeyi, **kendi gücümüzle gidereceğimize**” ilişkin bazı cümlelerini aktarıyoruz:

Amasya Tamiminin ertesi günü Sivas Valisine gönderdiği şifreli telgrafta:

“İstiklâlîni, mukaddesatım emin görmek isteyen milletin önüne hiçbir setri meşru çekilemez ve buna katiyyen müsaade etmem...”⁶⁹

Mustafa Kemal, mütareke yıllarında bağımsızlığı sağlamak için halkı aydınlatmağa çalışırken, Osmanlı Devletinin sınırları dışında kalmış olan halkların, kendi ulusal kurtuluş savaşları doğrultusunda kıpırdamalar gösterdiklerini de gözden uzak tutmamış, **emperyalist güçlerin ulusal kurtuluş savaşları karşısında artık eski sömürü düzenine devam edemeyeceklerini** genel olarak belirtmişti. Mustafa Kemal daha Erzurum Kongresinde bu konuda Türk ulusunun dikkatini çekiyor:

⁶⁷Söylev 3. bas. I. s. 302

⁶⁸Bak: Söylev 3. bas. I. s. 306

⁶⁹Atatürk, 24.6.1919, Tamim-Telgraflar s. 42.

temeli olan bütün ilkelere indirilmiş demektir. Biz, haklarımızı ve **bağımsızlığımızı savunmak için giriştiğimiz savaşın kutsallığına ve hiçbir gücün bir ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağına inanıyoruz...** Wilson ilkelerine göre düzenlenmiş bir Ateşkes Anlaşması ile **ulusumuzu savunma araçlarından yoksun etmek gibi bir hileye dayanılarak yapıldığı için, ilgili ulusların şeref ve onurlarıyla bağdaşmayan bu davranış üzerinde yargıya varmayı...**⁶⁷

21 Nisan 1920 günü Mustafa Kemal'in bütün illere gönderdiği yazıda, T.B.M.M. nin ulaşacağı amaçların başında, “vatanın istiklâlî”⁶⁸ yer almakta idi. Ünlü “Türk Gençliğine hitabe” nin ana temi de “**bağımsızlık**” tır. Hem de “Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk **istiklâlini**, Türk Cumhuriyetini, **ilelebed muhafaza ve müdafaa etmektir**” diye başlayan sözler, akla gelebilecek en kötü bir tabloyu bütün ayrıntıları ile çizdikten sonra, “Ey Türk istikbalinin evlâdı, işte; bu **ahval ve şerait içinde dahi**, vazifen: Türk istiklâl ve Cumhuriyetini korumaktır!” diye bağlanmaktadır.

Büyük Nutuk'ta, bağımsızlık konusunda daha düzinelerle cümleye ve açıklamalara yer verilmiştir.

Şimdi Mustafa Kemal'in çeşitli, söylev, telgraf, genelge, bildiri ve yazılarında yer alan “bağımsızlığımıza vurulan bu son darbeyi, **kendi gücümüzle gidereceğimize**” ilişkin bazı cümlelerini aktarıyoruz:

Amasya Tamiminin ertesi günü Sivas Valisine gönderdiği şifreli telgrafta:

“İstiklâlini, mukaddesatım emin görmek isteyen milletin önüne hiçbir setri meşru çekilemez ve buna katiyyen müsaade etmem...”⁶⁹

Mustafa Kemal, mütareke yıllarında bağımsızlığı sağlamak için halkı aydınlatmağa çalışırken, Osmanlı Devletinin sınırları dışında kalmış olan halkların, kendi ulusal kurtuluş savaşları doğrultusunda kıpırdamalar gösterdiklerini de gözden uzak tutmamış, **emperyalist güçlerin ulusal kurtuluş savaşları karşısında artık eski sömürü düzenine devam edemeyeceklerini** genel olarak belirtmişti. Mustafa Kemal daha Erzurum Kongresinde bu konuda Türk ulusunun dikkatini çekiyor:

⁶⁷Söylev 3. bas. I. s. 302

⁶⁸Bak: Söylev 3. bas. I. s. 306

⁶⁹Atatürk, 24.6.1919, Tamim-Telgraflar s. 42.

“Dört aydan beri Mısır'da **ulusal** bağımsızlığın sağlanması, daha doğrusu geri alınması uğrunda pek kanlı karışıklıklar sürüp duruyor... Hindistan'da bağımsızlık için geniş ölçüde ayaklanmalar var. Ulusal amaçlarına ulaşmak için, yabancı bankalarını, batılıların malı olan kurumları ve demiryollarını bombalayıp duruyorlar... Afganistan ordusu da, İngilizlerin, ulusal varlıklarını yok etme politikasına karşı savaşa girmiştir... Suriye'de ve Irak'ta, İngilizlerin ve başka yabancıların zorbalıkları yüzünden bütün **Arabistan kaynıyor**. Arabistan'ın her yerinde yabancı boyunduruğu kırılmak isteniyor.”⁷⁰

General Harbord'a verdiği muhtırada şöyle diyordu:

“Türk milletinin bu şartlar altında, topraklarının bütünlüğü ve **bağımsızlığına** aynı zamanda **haysiyet ve diğer haklarına** karşı yapılan bu hareketlerden müteessir olacağı tabii idi...

Millet, **kurtuluşun** tam bir birlik içinde hareket eden **umumi ve müşterek bir teşkilâtın kurulmasıyla** mümkün olacağını anladı... Cemiyetimizin ilk gayesi, bir yandan daha evvel bahsedilen sınırlar dahilinde Osmanlı devleti topraklarının bütünlüğünü muhafaza ve **millî istiklâli...** müdafaa etmek üzere millî kuvvetleri teşkilâtlandırmak, diğer taraftan millî iradenin üstünlüğünü tesis etmektir.”⁷¹

Erzurum ve Sivas Kongrelerinin beyannamelerinde - ki Mustafa Kemal'in adıyla bütün illere tamim edilmiştir- şu önemli hüküm yer almakta idi:

“**İstiklâli millimizin temini** esası kat'i olarak kabul edilmiştir.”⁷²

Müdafaai Hukuk teşkilâtına ilişkin tüzükte şu madde de yer almıştı:

“Madde 2 — Maksat: Osmanlı **vatanının tamamiyetini** ... ve **istiklâli millinin masuniyetini temin** zımında Kuvayı Milliyeyi âmil ve Iradei Milliyeyi hâkim kılmaktır”⁷³

Meclisi Mebusan seçimine ve Meclisin nerede toplanacağına ilişkin genelgede, bu amaç şöyle belirtilmektedir:

⁷⁰Bugünün diliyle Atatürk, s. 3, (Aslı Atatürk; 23.7.1919 Söylev ve Demeçler c.i s. 5)

⁷¹Atatürk, 24.9.1919, Tamim-Telgraflar.74,77

⁷²Atatürk, 28.9.1919 (genelge) Tamim-Telgraflar s. 90. Sivas kongresi beyannamesinin tam metni için bak: Nutuk c. 3 s. 1063-1064

⁷³Atatürk, 13.10.1919, Bütün Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine gönderilen genelge, Tamim-Telgraflar s. 105. Keza «Heyeti Temsiliye Vatanın tamamiyetini, istiklâlini temin hususunda her türlü tedabiri ve mukarreratı siyasi vesaireyi ittihaz mezundur.» (Atatürk, 23.2.1920, Tamim-Telgraflar s. 216).

İstanbul Hükümetinin İtilâf Devletlerine verdiği nota konusunda gönderdiği şifrede :

“Hayat ve istiklâlinin muhafazasından başka bir şeyi istemeyen islâmlara karşı tatbik edilen bu zulm ve imha siyaseti ... Mevcudiyeti milliyemizin muhafazası ve hayat ve istiklâlimizin kurtarılması zaruretlerinden inbias eden Kilikya, İzmir millî cephelerinde şimdiye kadar döktüğü kan, yaşamak hususundaki azm-i tarihiyesinin derecei azametini ispata kâfi olduğundan...”⁷⁸

Damat Ferit Paşa kabinesinin hiçbir suretle tanınmıyacağına dair tamimde:

“Milletimizin hiçbir fırka ve cemiyet farkı gözetmeksizin bil ittifak istiklâli millî için izhar ettiği aşkı vahdet ile...”

Mustafa Kemal, B. M. M. Hükümetinin kurulduğu konusunda Avrupa Devletlerinin Dışişleri Bakanlıklarına verilen notada da şöyle demektedir;

“Müstakil ve hür bir devlet halinde hukuku mukaddesesini müdafaaya azmetmiş olan Osmanlı milleti, hakli ve şerefli bir sulh akdi arzusunda olduğunu beyan eder ve kendi namına taahhüdât akdi hakkını ancak kendi mümessillerine bahşeder”.

B. M. M. nin Mustafa Kemal imzasıyla bütün İslam âlemine yönelttiği bildiride, Türkiye'nin işgal edilmesinin (bağımsız Devlet olarak tarihe karışmasının) diğer Doğu ulusları için taşıyacağı olumsuz anlama şöyle değiniliyordu:

“Birliğini, istiklâlini müdafaa ettiğimiz Anadolu, öz vatanından matrud olmuş kaç bedbaht müslüman millete darüleman olan bir topraktır. İşte parçalamak, dağıtmak istedikleri memleket, İslâmiyet'in birçok bedbaht evlâdına bağrında yeniden hakkı hürriyet, hakkı hayat veren bu memlekettir. Her gün biraz daha büyüyen, tesir ve nüfuzunu her an biraz daha artıran halk mukavemetini kırmak için, İngiliz siyaseti her çareye başvurmağa karar verdi.”⁸¹

Yalnız kuvvetten anlayan ve bundan yoksun olan ulusları - hele onlar hristiyan da değilse - sömürmek için her türlü fırsattan faydalanmasını ve bahane bulmasını maharetle başaran kapitalist büyük devletler, Osmanlı Devleti ve Türk Ulusu için de, mütareke yıllarında

⁷⁸ Atatürk, Ankara, 19-28.2.1920, Tamim-Telgraflar s. 208

⁷⁹ Atatürk, 8.4.1920 (tel), Tamim-Telgraflar s. 285

⁸⁰ Atatürk, 30.4.1920, Tamim-Telgraflar s. 315

⁸¹ Atatürk, 9.5.1920, Tamim-Telgraflar s. 325

bu alanda bütün marifetlerini göstermişlerdi. Bağımsızlığımızı, kendisi gibi duyup düşünenlerle birlikte silâh yardımı ile sağlamaya çalışan Mustafa Kemal, bu **sahte gerekçelere** de cevap vermeyi ihmal etmemiştir. B. M. M. inde bu konuda şöyle diyordu:

“İtilâf Devletleri bizi müstakil bir devlet halinde yaşamaya kabiliyeti olmayan bir millet telâkki ediyor ve bu yanlış telâkki bahanesiyle memleketimizi parçalamak ve milletimizi esaret altına almak istiyorlardı. Onları bu telâkkide aldatan saik milletimizin kendi kendisini idareye muktedir olmaması zehabıdır.”⁸²

Daha önce de, aynı nokta üzerinde durarak, Batılı Devletlerin eylemlerindeki tutarsızlığa ve hilekârlığa⁸³ şöyle işaret etmişti:

“Avrupa devletleri mütarekeden evvel ve mütareke anında, mütarekename ile **“kendi hududu millisi dahilinde yaşamağa lâayık Türkiye kabul etmişlerdir”**. Aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor da bir millet zalim ve kabiliyetsiz oluyor. Ve bundan dolayı **haklı hayattan mahrum edilmek isteniliyor**. Avrupa devletleri milletimizi evvelce bilmiyorlar mıydı? Vilson prensiplerini kabul ve mütarekenameyi imza ettikleri zaman **altı asırlık bir milletin mahiyeti, kabiliyeti hakkındaki malûmatları noksandı da bir iki ay zarfında mı ikmal ettiler?”**⁸⁴

Denilebilir ki, Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sırasındaki hemen bütün konuşmalarında, genelgelerinde, telgraflarında, bildirilerinde baş amaç olarak, hep “İstiklâl” kavramına rastlanır. O kadar ki, bütün bu konuşma ve yazışmaları okuyanlar, kafalarda ve ruhlarda bir tek fikrin, bir tek inancın perçinlenmesi için “sanki bir demircinin elindeki çekici aynı noktaya yüzlerce defa, binlerce defa vuruşu” nu görür gibi olurlar. Her vesile ile, hatta bazen söze başlarken bile, bağımsızlık amacı dile getirilmiştir. Örneğin Büyük Millet Meclisinin 2 nci toplanma yılı nedeniyle gönderdiği genelge şöyle başlamaktadır:

“İstiklâl ve istihlâsı vatan gayesi etrafında toplanmış olan

Türkiye Büyük Millet Meclisi...”⁸⁵

İnsanlık âlemine yönelttiği - Yunan zulümlerine ilişkin - bildirisinde:

⁸² Atatürk, 1.3.1921, *Söylev ve Demeçler c.1, s.167—168*

⁸³ *Az gelişmiş ülkelere demokrasi götürdüklerini ileri süren büyük devletler bugün de; aynı gerekçeyi kullanmaktadırlar.*

⁸⁴ Atatürk, Ankara, 28.12.1929, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 8*

⁸⁵ Atatürk, 2.3.1921, *Tamim-Telgraflar s.370.*

“**Namus ve istiklâlini müdafaa gibi mukaddes bir vazifeyi ifa etmekte olan milletimiz...**”.

İkinci İnönü ve Dumlupınar zaferleri dolayısıyla tebriklere verdiği cevapta:

“**Hakkı hayatı nezedilmek istenilen milletimizin müdafaa ve istiklâl yolunda gösterdiği kahramanlıklar...**”.⁸⁷

Tevfik Paşayı kınayan konuşmasında:

“**İstiklâlimizi imhaya çalışan düşmanlarımıza karşı davâ-yı mukaddesimizi müdafaada fiilen ve hukuken muvaffakiyetlere mazhar olan hükümeti milliyemiz...**”.

Mustafa Kemal'in düşüncesinde ve inancında, **bağımsızlığın ne kadar merkezî bir yer** tuttuğunu belirtme konusunda, onun TBMM nin kuruluşu günü, Hâkimiyeti Millîye gazetesine verdiği cevaptan daha kesin ve anlamlı olanını bulmak imkânsız gibidir. Belki bunu aktardıktan sonra, Mustafa Kemal'in bağımsızlığa ilişkin diğer sözlerini nakilden vazgeçmek bile düşünülebilir. Amma biz, bugün toplumlunuzun en önemli sorunu olan “bağımsızlık” konusunda, onun öteki sözlerini de duyurmağa devam edeceğiz. Şimdi, Samsun'a çıktığı zaman dile getirdiği ölümsüz “ya istiklâl ya ölüm!” parolasından sonra bu konudaki en karakteristik sözlerini naklediyoruz :

“Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan aşk-ı **istiklâl ile meftur bir adamım**. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî, hususî ve resmî hayatımın her safhasına yakından vakıf olanlarca bu aşkı malûmdur. **Bence bir millette şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve baka bulabilmesi, mutlaka o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olmasıyla kaimdir**. Ben şahsen bu saydığım evsafa çok ehemmiyet veririm ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı evsaf ile muttasıf olmasını şart ve esas bilirim. **Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmahyım**. Bu sebeple **millî istiklâl, bence bir hayat meselesidir**.”.⁸⁹

İlk bakışta pek duygusal görünen bu “cevap”, aslında “Samsundaki parolaya ilişkin tarihî önem taşıyan nesnel açıklama”nın, kişisel yanını aydınlatmaktadır. Gerçekten, ileride üzerinde duracağımız ve büyük

⁸⁶ Atatürk, 12.4.1921, *Tamim-Telgraflar* s. 376

⁸⁷ Atatürk, 16.4.1921, *Tamim-Telgraflar*-s. 381

⁸⁸ Atatürk, 1.11.1922, *TBMM, Söylev ve Demeçler* c. 1, s. 269

⁸⁹ Atatürk, 24.4.1921, *Söylev ve Demeçler*, c. 3, s. 24-25, (2.baskts. 24)

Nutkun en parlak sayfalarından birini teşkil eden “neden ya istiklâl ya ölüm” sorusunu cevaplandırır nesnel sözler⁹⁰, konuyu daha ziyade tarih önünde bir ulus (Türk Ulusu) bakımından aydınlatmaktadır. O ölümsüz cümlelerde, “uşak olmayı kabul etmemesi gereken her ulusun ve uşak olmayı kabul edemez nitelikteki Türk ulusunun, bağımsızlık için ölümü göze almak zorunluluğunda olduğu” belirtilmektedir. Yukarıda naklettiğimiz ve “Paşa Hazretleri, Türk Milletinin bütün âleme gösterdiği bu necip ve asîl mukavemet fikri, zat-ı devletlerine iptida nasıl lâyhı oldu. Mukavemete ait ilk düşüncelerinizi sormama müsaade buyurulur mu?” sorusuna cevap teşkil eden cümleler ise, manda ve benzeri uşaklık yollarını kabul etmesine, bir insan ve lider olarak **Mustafa Kemal'in ruh yapısının imkân bırakmadığını** gösterme konusunda, aynı derecede ısk tutucudur. Evet, o, başka türlü hareket edemeyecek bir ruh ve zihniyete sahiptir.

Atatürk, yukarıda naklettiğimiz 24.4.1921 günlü cümlelerine, “istiklâl konusundaki titizliği, yalnız düşmanlara karşı değil, memleketimizin müttefiki olan yabancı devletlere karşı dahi aynen gösterdiğini” eklemek suretiyle, sanki zamanımızın, sorumlularına ders vermek, onlara ağır bir tokat indirmek istemiştir:

“Bu sebeple **millî istiklâl** bence bir **hayat meselesidir**. Millet ve memleketin menafii icap ettiği takdirde, beşeriyeti teşkil eden arzusundan milletlerden her biriyle medeniyet muktezasından olan dostluk ve siyaset münasebatını büyük hassasiyetle takdir ederim. Ancak **benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin** de bu arzusundan sarfınazar edinceye kadar **bîaman düşmanıyım**. Meselâ: Harbi umumi küre-i arz üzerinde infilâk ettiği zaman, ... Almanların bulunduğu zümreye dahil olduk; **Almanlarla dost olduk**. Almanlar **memleketimize, ordumuza ve hükümetimize kadar girdiler**: Bunların hepsini hoş gördük; fakat Alınanlardan bazıları **haysiyet ve istiklâlimizi muhil vaz ve tavur almağa başladıkları dakikada** en evvel ve hemen, hiçbir kayıt ve şarta bakmaksızın ruhan ve hatta **fiilen** isyan **ettim**. Bu isyanım yüzünden idi ki, harbi umuminin cereyanı içinde bir seneye yakın bir zaman bu hareketimin mürevvici olmayanlara **muhalif ve muhasım vaziyette kaldım**.”⁹¹

Mustafa Kemal'in, müttefikimiz Almanların **bizi bir sömürge haline getirmek için**, sinsi sinsi nasıl tedbirler aldığını ve **askerlerimizin kumandasını ellerine geçirmiş bulunmalarının bizim için ne derece tahammül edilmez bir çözüm olduğuna ilişkin**, bugün için

⁹⁰ Şu cümleler üzerinde, «manda» ya ilişkin incelememizde özellikle durulacaktır.

son derece ibret verici, uyarıcı ve - ilgili şahıslar için ise - utandırıcı sözleri, özellikle 1917 yılının Eylül ayında Halep'ten **Talât ve Enver Paşalara** göndermiş olduğu raporlarda yer almaktadır.^{92 93}

Bir yandan milletin bilinçlenmesi amacıyla “bağımsızlık için savaştan başka gidilecek yol kalmadığını ona anlatan ve onun bağımsızlık için savaş azim ve iradesini bileyen” Mustafa Kemal, öte yandan da dünya milletlerine yönelerek, istediğimiz bağımsızlığın “her ulus için en doğal bir hak olduğuna işaret etmek” ten de bir an geri kalmamıştır :

“Halbuki milletimiz, hayatını ve bütün hukuk ve vezaif-i insaniyesini müdrik ve vatana tamamen sahip ve hürriyet ve istiklâline aşk ve sadakatle merbuttur. Ve ancak mevcudiyet ve mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapmıyor. İstiklâl ve **hürriyeti** için mücadele eden milletimiz, davayı muhikkini vicdan-ı umumî-i insaniyetin takdirine havale eder.”⁹⁴

Sakarya Meydan Savaşı., konusunda yaptığı konuşmada, Kurtuluş Savaşımızın savaştan hoşlanışımıza değil, sadece ve sadece **bağımsızlığımızı elde etme amacına yönelmiş olduğunu** dünyaya haykırıyor; ve Türk Milletinin aslında barış içinde yaşamak istediğini belirtiyordu:

“Şüphesiz, **hukukumuzu temin edinceye kadar silâhımızı elden bırakmayız. Fakat, bundan bizim müfrit harp taraftan olduğumuz zannolunmasın.** Böyle bir telâkki kadar büyük haksızlık olamaz. Biz **bilâkis herkesle sulh yapmak istiyoruz.** Sulhen hukukumuzu temin etmek için her vasıtaya tevessül ettik. Fakat, bizim bütün hüsnü niyetlerimizi, ciddiyetimizi âlem-i medeniyet nazarında gizlediler. Ve ancak akvam-ı iptidaiyeye tatbik edilebilir muamele ile ve çocukça bir takım manasız tehditlerle bizi karşıladılar. Bütün cihanın bilmesi lâzımdır ki: **Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti, uşak muamelesine tahammül edemez.** Her medeni millet ve hükümet gibi **varlığının, hürriyet ve istiklâlinin tanınması talebinde katiyen musirdir.** Ve bütün davası da **bundan ibarettir.**”⁹⁵

⁹¹ Atatürk, 24.4.1921, *Söylev ve Demeçler*, c. 3, s. 25 (2. baskı s. 24)

⁹² Atatürk, *Tamim-Telgraflar* s. 1-12. Keza bak dip notu 147

⁹³ Bugünkü «ulusal ordu özlemi» ile şaşılabacak benzerlik ilgi çekicidir.

⁹⁴ Atatürk, 17.7.1921, *Söylev ve Demeçler* c. 3, s. 19

⁹⁵ Atatürk, 19.9.1921, *Söylev ve Demeçler*, c. 1, s. 186.

Batılı emperyalistler ve sömürücüler bağımsızlığımızı tanıyarak memleketi işgal etmeğe son vermedikçe, onların bir maşa gibi kullandığı istilacı orduyu imha ederek, “kurtuluşa ve bağımsızlığa zorla ulaşma kararından, Türk Ulusunu hiçbir koşulun döndüremeyeceğini” dile getirme (inancı ve kararlılığı gösterme) konusunda, ordu ve millete hitaben kaleme aldığı bildirideki şu cümleler çok ilginçtir:

“Hiçbir sebep ve suretle tadiline imkân olmayan bu iradei katiye, behemehal düşman ordusunu imha etmek ve anayurdumuzun harimi ismetinde boğarak naili halâs ve istiklâl olmaktır.”⁹⁶

Orduya gönderdiği bir bildiride de, mücadeleminin, köle olmayı reddetmekten ileri geldiğine şöyle değiniyordu :

“Milletimizi yabancıların elinde köle olmuş görmemek için giriştiğimiz bu muharebede, Sakarya muzafferiyeti gibi adı daima anılacak yeni ve büyük bir zafer kazandınız.”⁹⁷

Azerbaycan Elçisine karşı yaptığı konuşmada ise, hem kurtuluş ve bağımsızlık azmini ve hem de Türkiyenin bağımsızlık savaşının Doğulu ülkeler ve dolayısıyla dünya için taşıdığı anlama şöyle işaret etmekte idi:

“Anadolu her türlü tasallutlara, taarruzlara karşı bütün mevcudiyetiyle müdafaai nefis etmektedir ve bunda muvaffak olacağından emindir. Anadolu bu müdafaasiyle yalnız kendi hayatına ait vazifeyi ifa etmiyor, belki bütün şarka müteveccih hücumlara bir sed çekiyor. Bu hücumlar elbette kırılacaktır. Bütün bu tasallutlar mutlaka nihayet bulacaktır, işte ancak o zaman garpte, bütün cihanda hakikî sükûn, hakikî refah ve insaniyet hüküm sürebilecektir.”⁹⁸

Emperyalist devletlerin bağımsızlığımızı tamamen sona erdirmeye amacı güden çabalarının mahiyetini, bize bağımsızlığımızı getirecek bir barışa hazır olduğumuzu ve istilacılar buna razı olmazlarsa bağımsızlık için son kişimize kadar savaşmaya azimli olmaktan başka gidecek yol bulunmadığını aydınlatma konusunda, üçüncü toplanma yılının açış konuşmasından da bazı cümleleri aktarmak isteriz:

“Memleketimizin gerek siyaseten, gerek iktisaden hükm-ü idamını ilân eden Sevr Muahedesi’nin tatbikine mümanaat etmek üzere, milletimizin girişmeğe mecbur kaldığı mücahedeat-ı azim-perverane karşısında o muahedenin bize cebren kabul ettirilemeyeceğini

⁹⁶ Atatürk, 5.8.1921 (Beyanname) Tamim-Telgraflar, s. 393. Atatürk’ün bu konudaki diğer sözlerine «bağımsızlık azim ve iradesi», «bağımsızlık bilinci» başlıkları altında yer verilmiştir.

⁹⁷ Atatürk, 20.9.1921, Tamim-Telgraflar s. 413

⁹⁸ Atatürk 18.10.1921, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 21

birçok kanlı mücadelelerden sonra anlıyan İtilâf Devletleri bizi Londra'ya davet etmişlerdi. Pek az bir zaman evvel bâği addedilen hükümetimizin böyle bir konferansa resmen davet, edilmesi milletimiz hesabına kaydedilecek bir muvaffakiyeti siyasiyedir... Siyaset-i dâhiliyemizde olduğu gibi siyaset-i hâriciyemizde de umde-i esasiyemiz Misak-ı. Millî mevaddından ibarettir. Misak-ı Milliye kabul ederek, maddiyat ve maneviyat sahasında istiklâl-i tanımımızı tasdik edenleri derhal dost telâkki ediyoruz. Tam ve hakikî istiklâlimizi açık ve samimi ,en evvel teslim ederek bize yeddi muhadenetini uzatan Rus Şûralar Cumhuriyeti ile revabıtlı uhuvvetkâranemizin tahkimi, siyaset-i hâriciyemizin esasıdır ...Bu esas, istiklâl-i tanımımızı tasdik edecek herhangi bir devletle tecdid-i münasebet etmemize bittabi mani teşkil etmez. Siyaset-i hâriciyemizde ahar bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu müdafa ediyoruz ve edeceğiz... Her milletin kendi mukadderatına kendisinin hakim olması hakkını, biz yer yüzünde yaşayan milletlerin cümlesi için tanıyoruz. Bizim de bu hakkımızın bilâkayd-ü şart tanınmasını talep ediyoruz. Bu meşru ve muhik talebimizi tanımamak yüzünden akan ve akacak olan kanların mesuliyeti şüphesiz müsebbiblerine racidir. Bizi, dâva-yı milliyemizi takipten yıldırarak hiçbir vasıta, hiçbir kudret mutasavver- değildir. Millî davamız bizim hayatımızdır; Hayatına suikast edilen en zayıf mahlûkatın bile, bu kasite karşı isyan ve nefretle son nefese kadar kendisini müdafaaya çalışmasından daha tabîi bir şey yoktur. Kaldı ki : bizim milletimizin azm-i imanında ve mücadele kabiliyet ve kudretinde zerre kadar zaaf yoktur. Bilâkis; her geçen gün mevcut salâbet derecesini taz'if etmektedir. Memleketimizin İktisadî menabii, bütün dünyanın hırslarını celbedecek feyiz ve servete maliktir ... Düşmanlarımız, bizi, evvel ve âhir esarete giriftar edebilecek şurut ve kuyudu reddetmekte tereddüt göstereceğimizi zannediyorlarsa bunda çok ve çok aldanıyorlar.”⁹⁹

Hükümete, Padişaha ve onlar gibi düşünen ve davrananlara da ihanet damgasını vurarak, milletin iradesine ne dış ne de iç düşmanların engel olamayacağını, aynı konuşmasında şöyle belirtmişti:

“Büyük Millet Meclisi Hükümeti Türkiye'nin ve Türkiye halkının beka ve istiklâlini temine çalışıyor. Çünkü Türkiye'nin sahib-i aslisi, sahib-i meşru ve hakikisi olan Türkiye halkının arzu ve

⁹⁹Atatürk, 1.3.1922, TBMM Söylev ve Demeçler c. 1, s. 234-236

irade-i katiyesi bu yoldadır. Bu **İdare-i âliye-i milliyenin hilâfında harekete cüret ve tasaddi edenler millete karşı âsi, bağı, haindirler. Bu gibi günahkârlar evvel-ü âhir irade-i milliyenin tecelli-i adaletinden kurtulamazlar.**¹⁰⁰

Mustafa Kemal'in kendisini ziyaret etmek için İzmit'e gelen Türk dostu **Claude Farrere'e** hitaben yaptığı konuşmada da şu cümleler yer almakta idi:

“Türkiye halkı asırlardanberi hür ve müstakil yaşamış ve **istiklâli bir lâzime-i hayatiye telâkki etmiş** bir kavmin kahraman evlâtlarıdır. Bu millet **istiklâlsiz yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır.** Fakat bu milletin talihini ellerine alan bir takım insanlar keyfî ve müstebidane sui idareleriyle, onun hayatını imhaya kasdetmiş **düşmanların icradan hâlî kalmadığı nüfuz ve tesirat ile** adeta onu şaşırtmışlardı. Milletimiz, **istiklâline vurulan darbeler ve mevcudiyetine açılan rahneler** karşısında göz yaşları döküyordu. Dostla düşmanı tefrik edemeyecek bir hale getirilmişti. Bu manzara karşısında elîm düşüncelere müstağrak kalmıştı. İşte milletimizin bu hali istiğrakını, **son bir darbei imhakâr** vurmak fırsatını bekleyen **düşmanlarımız** vesile ittihaz etti. Artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, **Türkiye halkı esir, zelil, sefil ve perişan edilecektir.** Maksat bu idi ve bu gayei zalimaneye vasıl olmak için hatır ve hayale gelmeyen her türlü tedbirlere müracaat edildi ve bhusus garbın bazı hükümetleri ve bazı ricali siyaseti bunun böyle olmasında ısrar ediyordu ve elan da ısrar ediyor.”¹⁰¹ “Şurasını da kat'i olarak beyan ederim ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, milletin en meşru selâhiyetleriyle **devletin mevcudiyetini ve istiklâlini muhafaza ve temin için her müstakil millet ve devlet için meşru olan haklarını, selâhiyetlerini** biperva istimal eder ve edecektir.”

Atatürk'ün “bağımsızlık” konusundaki sözleri ve yazıları, 1922 ve 1923 yıllarında durmadan devam etmiştir. İzmir'de İkdâm yazarı Yakup Kadri'ye barış şartları konuşmasında verdiği demeçte:

“Türkiye halkı mütevazi, millî hudutları içinde bütün medenî **insanlar** gibi tam mâna ve şûmulıyla hür ve müstakil yaşayacaktır.” demektedir.¹⁰³

¹⁰⁰ Atatürk, 1.3.1922, *Söylev ve Demeçler*, c. 1., s. 237-238

¹⁰¹ Atatürk, 18.6.1922, *Söylev ve Demeçler* c. 2, s. 35

¹⁰² Atatürk, 18.6.1922, *Söylev ve Demeçler* c. 2, s. 37

¹⁰³ Atatürk, 24.9.1922, *Söylev ve Demeçler* c. 3, s. 40.

Gazi Mustafa Kemal, büyük zaferden sonra yaptığı, “arkadaşlarımı, bütün dünyaya karşı temsil ettikleri **hürriyet ve istiklâl fikrinin zaferinden** dolayı tebrik ediyorum”¹⁰⁴ diye başlayan uzun konuşmasında, bütün uyarılara rağmen tuttuğu vahşi yolda yürümekten vazgeçmeyen Yunan milletinden : “**Sevgili milletimizin hiçbir zaman zincir altına girmeyecek olan hürriyet ve istiklâline göz diken, suikasd etmek isteyen Yunan milleti...**”¹⁰⁵ diye söz etmektedir.

Barış şartlarına ilişkin olarak **United Pres** yazarına verdiği demeçte de, bağımsızlık amacı konusunda şöyle demişti: “Bütün cihan-ı medeniyet bilmelidir ki, Türkiye halkı her medenî ve kabiliyetli millet gibi, **bilâkaydüşart hür ve müstakil yaşamağa katıyen karar vermiştir.** Bu meşru kararı ihlâl müteveccih her kuvvet Türkiye'nin **ebedî düşmanı** kalır. Memleketimizin zulmen uğradığı tahribatı imar ve senelerdenberi türlü türlü mevânî altında tazyik edilen **hayat-ı iktisadiyemizin meşru küşayişini temin** ve fen ve irfan içinde çalışkan bir hayata kavuşmak umde-i sulhiyemizdir”¹⁰⁶

Türkiye'nin barış şartları, iç ve dış siyaseti üzerinde **Petit Parisien** Gazetesinin muhabirine verdiği demeçte:

“Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile **hiçbir alâkası yoktur.** Osmanlı hükümeti tarihe geçmiştir. Şimdi **yeni bir Türkiye** doğmuştur. Gerçi millet değişmemiştir.. Aynı Türk unsuru bu milleti teşkil ediyor. Ancak, **tarz-ı idare değişmiştir.** Ankara'da hükûmet-i milliye teessüs etmeden evvel İstanbul'da bir sultan ve bunun bir hükümeti vardı. Millet, memleketin işlerine, vazifesi kanun yapmaktan ibaret olan bir meclis vasıtasıyla iştirak edebiliyordu. Bu tarz-ı hükümet, **millete hahişkâr olduğu istiklâl ve hürriyeti** vermeğe kâfi **değildir.**”¹⁰⁷

Lozan barış görüşmeleri ve bunun bir ara kesilmesi sırasında, “tam bağımsızlık” konusunda en yoğun konuşmaları yapan Gazi Mustafa Kemal¹⁰⁸, Barış Andlaşmasından sonra **da**, Türk Devletinin en başta gelen niteliğini teşkil edecek olan “tam bağımsızlık” konusunda gerekli açıklamalarda bulunmaktan geri kalmamıştır: Örneğin “**Le Journal**” muhabiri **Paul Herriot**'ya Çankaya'da verdiği demeçte şöyle demişti:

¹⁰⁴ Atatürk, 4.10.1922, *Söylev ve Demeçler c. 1, s. 247*

¹⁰⁵ Atatürk, 4.10.1922, *Söylev ve Demeçler c. 1, s. 26S*

¹⁰⁶ Atatürk, 24.10.1922, *Söylev ve Demeçler c. 3, s. 48*

¹⁰⁷ Atatürk, 22.11.1922, *Bursa, Söylev ve Demeçler c. 3, s. 50-51*

¹⁰⁸ Bu konudaki sözlerini, ileride «tam bağımsızlık», «iktisadi bağımsızlık» ve «Diğer tür bağımsızlık» başlıkları altında yayınlayacağımız incelemelerde nakledeceğiz.

“Türkiye'nin mutalebatı, umum dünyaca tâ evvelden malûmdur. Murahhaslarımız hiçbir yeni talepte bulunmadılar. Kendilerinin mutalebatı **memleketimizin yaşaması ve istiklâlini temin etmesi için lâzım gelen** şeraitin hadd-i asgarîsini ihtiva etmektedir”¹⁰⁹

Atatürk, Halk Fırkasını kurma amacıyla yapmış olduğu gezi konuşmalarında da, bu partinin iki amacından biri olarak **bağımsızlığı** ve millî egemenliği belirtmişti: Örneğin meşhur İzmit konuşmasında şöyle diyordu:

“Öyle bir fırkanın ruhu aslîsi, **istiklâli tam** ve bilâ kaydüşart hakimiyeti milliyedir.”¹¹⁰

Keza Alaşehir'de halkla yaptığı konuşmada:

“Arzumuz, **dış bakımdan bağımsızlık**, içte kayıtsız ve şartsız **millî egemenliği korumaktan ibarettir.**”¹¹¹

T. B. M. M. nin 4 üncü toplanma yılın açarken:

“**Hayat ve istiklâl** için milletin vaz eylediği **mütevazı esasat** dairesinde bir sulha kavuşursak, o zaman bütün menabii kuva ve semere-i istihsalâtımızı. **inkişafat-ı dâhiliyeye** müteveccih mesai üzerinde teksif edeceğiz.”¹¹²

Atatürk, Batı ile (onun maşaları ile) yapmış olduğu bu kadar sert mücadeleye rağmen, prensip olarak Batı düşmanlığına yönelmemiş, Batı ile fikir bağıını, kültür bağıını ve işbirliğini bırakmak istemediğini dile getirdikten sonra, bunun ancak bağımsızlığımıza saygı gösterilmesi şartına bağlı olduğuna kesin surette işaret etmiştir.¹¹³ Fransız yazar **Maurice Pemot**'ya verdiği demeç, bunun güzel örneğini taşımaktadır:

“Ecnebi düşmanlığı, noktasına gelince: Şu bilinsin ki, biz ecnebilere karşı **herhangi hasmane bir his beslemediğimiz** gibi, onlarla samimane **münasebatta bulunmak** arzusundayız. Türkler bütün medenî milletlerin dostlarıdır. Ecnebler memleketimize gelsinler; bize zarar vermemek, **hürriyetlerimize müşkilât ırasına çalışmamak şartıyla** burada daima hüsn-ü kabul göreceklerdir. Maksadımız yeniden bizi başka milletlere bağlayan revabıtı tezyit etmektir.

¹⁰⁹ Atatürk, 25.12.1922, *Söylev ve Demeçler*, c. 3 s. 55-56

¹¹⁰ Atatürk, 18.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 64

¹¹¹ Atatürk, 25/26 Ocak 1923. *Söylev ve Demeçler*, e. 2, s. 71. Trabzon'da 16.9.1924 günü yaptığı konuşmada da, Halk Fırkasının «vatan ve istiklâli kurtarmağa» nasıl öncü olduğuna özellikle işaret etmişti. Bak: *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 189-190

¹¹² Atatürk, 1.3.1923, *T.B.M.M., Söylev ve Demeçler*, c. 1, s. 284

¹¹³ Bu konuda, ileride çok kesin ve daha ilginç sözlerini de nakledeceğiz.

Medeniyet birdir ve bir milletin terakkisi için de bu yegâne medeniyete iştirak etmesi lâzımdır. Osmanlı İmparatorluğunun sukutu, garbe karşı elde ettiği muzafferiyetlerden çok mağrur olarak, **kendisini Avrupa milletlerine bağlayan rabitaları kestiği gün başlamıştır.** Bu bir hata idi, bunu tekrar etmeyeceğiz... Vücutlarımız şarkta ise **fikirlerimiz garba doğru müteveccih kalmıştır.** Bütün mesaimiz Türkiye'de asri, binaenaleyh garbî bir hükümet vücade getirmektir. Medeniyete girmek arzu edip de, garbe teveccüh etmemiş millet hangisidir? Bir istikamette yürümek azminde olan ve hareketinin **ayağında bağlı zincirlerle işkâl edildiğini** gören insan ne yapar? Zincirleri kırar, yürür. Fakat tahaddüs eden vakayi, **Türkiye'nin bilâ-kaydüşart hakimiyeti müstakillesine sahip olması** neticesine vardı. Bundan sonra memleketimize gelecek ecnebiler, samimiyetle **bizi hükm-ü esaretlerine almaktan feragat ederlerse,** hüsn-ü kabul görecektir.”¹¹⁴

Görülüyor ki, Atatürk ve onunla birlikte tam 50. yıl önce, modern çağın ilk kurtuluş savaşını verenler, sadece düşman işgalini gidermek için değil, **bağımsız bir devlet kurmak** için mücadele etmişlerdir. Şu halde, bugün Türkiye'nin bağımsızlığı, ucundan, kenarından, hatta ortasından kemirilmeğe başlanmışsa, ön kapıdan mücadele ile kovduğumuz emperyalistler ve enternasyonal kapitalistler, arka kapıdan hileyle Türkiye'nin harimi ismetine sızmışlar ve böylece memleketi yeni emperyalizmin bağımlı bir devleti haline getirmişlerse, bu gerçekleri ortaya koyarak meşru her araçla savaşmak, **Atatürk'ün başladığı** en büyük davaya **devam** etmekten başka bir anlama gelemes. Buna karşı çıkanlar da, - bugün hangi makam ve sandalyeyi işgal ederse etsinler -, Tarih Mahkemesinin önünde, sadece Hami Beyler, Kara Vasıf Beyler, Damat Feritler ve Vahdettinîlerin yolundan giden bedbahtlardır!.

2. Bağımsızlık Azim ve İradesi

Bağımsızlık için mücadele iradesi ve azmi, bağımsızlığı koruyabilmenin ilk ve en önemli şartıdır.

Köle olmaya razı olan bir ulusu, kölelikten kurtarabilmek imkânsız gibidir. Çünkü satılık yöneticiler, daima ve her yerde bol bol bulunabilmektedir. Ulusun çekirdeği de, zor olan bir bağımsızlık yerine, kolay olan bir uşaklığı tercih ediyorsa, bugünkü yöneticiler değilse bile yarınki yöneticiler onu satacaklardır. Zengine satılan fakir

¹¹⁴ Atatürk, 29.10.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 3, s. 67-68

halk da, bu duruma razı oluyorsa, sorun kalmıyacaktır. Buna karşılık ulusun çekirdeği, kendisini köle yapmak isteyen büyük bir güce veya güçlere karşı direnmeye kararlı ise, onların bu mücadele azmi ve iradesi, en kuvvetli saldırıcıları bile, yavaş yavaş eritecektir. Böyle haysiyetli bir ulus karşısında, istilâcı büyük devletin yöneticileri ve kumandanları dahi, heveslerinden vazgeçmeğe mecbur olacaklardır.

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşının başında, ortasında ve sonunda olduğu gibi, büyük zaferden sonra, her şeyin mücadele azmine bağlı olduğunu, en kesin ve en özlü sözlerle dile getirmiştir. Bu sözler üzerinde,, bugün özellikle ve uzun uzadıya durmak zorunluğu vardır. Çünkü bağımsızlığımızın Atatürk'ün ve Atatürkçülerin benimsediği (hem cesarete, hem akla, hem de memleket sevgisine sahip her kişinin de benimsemesi gereken) anlam ve kapsamı ile artık var olmadığı, genellikle teslim ediliyor. Amma birçok kimse (hatta görevli), “ne yapabiliriz ki, bugünkü şartlarda yüzde yüz bağımsızlık, bizi baş düşmanımızın kucağına atar; bağımsızlığın bugünkü kadarıyla yetinmek durumundayız; zaten büyük müttefikimiz -biz hayır desek de- kendisinden bağımsız olmamızı artık kabul etmez” anlamına gelen bir düşünüş tarzını savunmaktadırlar. Tarihi, ve eski emperyalizmi, bağımlılığın bir ulusa hem maddî ve hem de manevî alanda ne büyük hatta giderilemez zararlar vereceğini tam bilmiyen veya kendi halkını yeteri kadar (yani kendi çıkarlarından, hatta hayatından daha fazla) sevmiyen yöneticilerin savunacağı bu görüşün, geniş halk kitlelerince benimsenmesi,, ancak ve ancak yeteri kadar bağımsızlık azim ve iradesinin bulunmamasına (bağımsızlık bilincinin çeşitli nedenlerle küllenmiş, paslanmış olmasına) dayanabileceği için, ulusal kurtuluş yıllarının Mustafa Kemal'ini, bu konuda tekrar tekrar dinlemek gerekir:

A. Ne Pahasına Olursa Olsun Tam Bağımsız Olacağız Diyebilirsek, Bağımsız Oluruz.

19 Mayıs'ta Anadolu'ya ayak bastıktan sonra Sadarete göndermiş olduğu ilk raporda, bu istiklâl azim ve iradesinin (ve bu azim ve iradeye sahip yöneticilerin memleketin kaderine el koymuş olmalarının) önemi üzerinde durmaktadır:

“İtilâf Devletlerinin istiklâli millimizi ve devletimizi idama mahkûm etmekte oldukları tahakkuk etmiştir. Son icraatı zalimaneleri... Hakkı hayatı millimize bir darbei idamın, indirilmesi uzak değildir... Milletin esaretten tahlisi, hâkim ve müstakil olarak topraklarımızda yaşayabilmesi ancak azimkar ve namuslu ellerin

milleti kısa ve doğru yoldan müdafaai hukuk ve istiklâle şevkiyle kabil olacaktır. İstiklâlimizin müdafaası emrinde teşkilâtı lâzimeye harice karşı gayrı mahsus bir surette tevessül kılınmasını zaruri addediyorum”¹¹⁵

Sivas Valisine gönderilen şifrede :

“Milletimiz, istiklâl ve mevcudiyetini her ne pahaya oturursa otursun kurtarmağa azmeylemiştir.”¹¹⁶

Anteplilere hitap ederken, ne kadar kesin bir dille zafer inancını haykırmaktadır:

“Pek uzak olmayan bir gelecekte **kesin** bağımsızlığımızı, gerçek özgürlüğümüzü sağlayacak olan kahraman ordularımızın komutanlarıyla subaylarına ve erlerine, ulusal savunmaya bütün hızı ve gücü ile katılmış olan **halkımıza** ve hele yurdunu korumakta eşi görülmemiş yiğitlikler gösteren Gaziantepililere...”¹¹⁷

Mustafa Kemal, milletin istiklâl azim ve iradesinin kuvvetli olmadığını iddia edenlerin mahcup çıktığını, Kurtuluş Savaşının ortalarındaki bir konuşmasında şöyle belirtmişti:

“Samsun'a ayak bastıktan sonra derhal memleket ve milleti yokladım, gördüm ki memleketin ve **milletin temayülâtı, istiklâl müdafaasında tereddüt edenleri hacil mevkide bırakabilecek bir mahiyet-i âlîyedir**. Filhakika iki senedenberi bütün dünyanın şahit olduğu vakayi ve hadisat, düşüncelerimde isabet ve **milletin azım'ü imanında hakiki salâbet olduğunu** isbat etti.”¹¹⁸

T. B. M. M. nin telgrafına Başkumandan olarak verdiği cevapta:

“En kıdemsiz neferinden kumandanlarına kadar en yüksek azim ve imanla muharebe eden ordunun istiklâlimizin müdafaası uğrunda muktazayı namusu ifa edeceğini temin eylerim.”¹¹⁹

Yunan kuvvetini kırmak için Başkumandan olarak yayınladığı beyannamede:

“Masum Türk milletinin hayat ve istiklâline canavarca tecavüz edenlere lâıyk olan cezayı vermek için ordumuz sönmez bir azim ve celadetle vazifesini ifaya devam ediyor.”¹²⁰

¹¹⁵ Atatürk, Samsun, 22.5.1919, Tamim-Telgraflar s. 25-26

¹¹⁶ Atatürk, 21.8.1919: Nutuk, c. 3, s. 935

¹¹⁷ Atatürk, 1.3.1921, Bugünün diliyle Atatürk, s. 71, aslı: Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 165

¹¹⁸ Atatürk, 24.4.1921, Söylev ve Demeçler, c. 3, s. 28

¹¹⁹ Atatürk, 3.9.1921, Tamim-Telgraflar, s. 407

¹²⁰ Atatürk, 14.9.1921, Tamim-Telgraflar, s. 410

Bursa'da halkla yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

“Sakarya muharebesi başlamadan evvel “düşmanı memleketimiz için boğacağız” demiştim. Bana bazı mühim telâkki edilen yerlerden müracaatlar vaki olarak, **milleti beyhude yere kırdırmayınız** demişler; Romenlerden, Bulgarlardan, Yunanlılardan bahsederek **halâsımızı âtiye talik etmenin muvafık olacağını** söylemişlerdi. Fakat **milletin kabiliyetini, azmini, imanını nazarı dikkate** alarak onlara “Hayır yapacağız!” demiştim.”¹²¹

Alaşehir'de halkla yaptığı konuşmada :

“Artık bu felâketli günler gelmeyecektir. Bütün düşmanlarımız bütün cihan anlamıştır ki, **hâkimiyetini pek kıskanç bir surette müdafaa ve muhafaza eden milletimiz**, memlekete ayak basacak düşmanları kovacak ve mahvedecektir. Memleketimizin mamur ve milletimizin mesut olması, her **ferdin azami fedakârlığı, ile hâkimiyeti milliyeyi muhafaza etmesi ile kabil olacaktır**. Arzumuz **haricen, istiklâl, dahilen bilâ kaydüşart hâkimiyeti milliyeyi muhafazadan ibarettir**”^{122 123}

Eğer ulusun- bağımsızlık azim ve imanı yoksa, zaferin imkânsız olacağını, İzmir'de halk temsilcilerine karşı yaptığı konuşmada şöyle belirtiyordu:

“...Milletin ve kahraman ordumuzun istihsal ettiği **muvaflakiyat ve muzafferiyat ... yalnız benim eserim değildir ve olamaz. Bütün muvaflakiyat, bütün milletin azim ve imaniyle tevhide mesai etmesi neticesidir.**”¹²⁴

İzmir'in bir süre acı çekmeğe mahkûm olduğuna dokunduktan sonra şöyle devam etmiştir:

¹²¹ Atatürk, 22.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 70

¹²² Atatürk, Alaşehir, 25/26.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 71

¹²³ Atatürk, «hâkimiyeti millîye»- deyimini bazen geniş anlamda kullanmış, «milletin, yabancılara karşı egemenliğine yani istiklâline sahip olmasını» da bu kavram içinde saymıştır. Örneğin annesinin mezarı başında söylediği nutukta, kasdının böyle olduğu meydandadır: “Annem, şimdi bu toprağın altında; ama bu toprağın üstünde Anayurt bütünlüğü ve ulus egemenliği dünyanın sonuna kadar sürecek; beni avutan en etkili güç işte budur. Evet, ulusal egemenlik dünyanın sonuna kadar sürüp gidecektir. Annemin ve bütün atalarının ruhunu tanımlı tutarak vicdanımdan kopan andı bir daha söyleyeyim: Annemin mezar önünde ve Tanrının yüce katında söz verip and içiyorum ki ulusumun bu kadar kan dökerek elde ettiği egemenliğin korunması ve savunulması için gerekirse annemin yanına gitmekte gecikmeyeceğim. Ulus egemenliği uğrunda canımı vermek, benim için vicdan borcu olsun, namus borcu olsun.”

(Atatürk, Karşıyaka, 27.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c.2, s.74.) Bu nedenle, Mustafa Kemal'in “milli hakimiyete kavuşmaya ve bunu korumaya” ilişkin sözlerini, aynı zamanda bağımsızlığın sağlanmasını ve korunmasını hedef alan sözler olarak değerlendirmek gerekir.

¹²⁴ Atatürk, İzmir, 27.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 76-77

“Bu teessür **milletin azim ve imanında sebat etmesine** ve vazifede devam eylemesine ve nihayet düşmanları **sonuna kadar kırmak hususundaki katî kararın** yine mani olamadı ve millet çalışmasında devam etti. Düşman mütemadiyen **o cephei namusa taarruzda** ısrar ediyordu. Fakat bütün bu taarruzları, **milletin imanı ve azmi** ve milletin özevlâtlarından mürekkep olan **kahraman ordusunun azim ve celâdeti** önünde, elim, şedit darbeler ile iade olundu”¹²⁵

Konya'da büyük zaferden sonraki konuşmasında da, ulusun azminin, bağımsızlığını nasıl sağladığı noktasına şöyle dokunmuştu:

“Düşmanlar bütün memleketimize hâkimdi. O zaman demiştik ki; bu **milletin namusunu, hayatını, istikbalini** kurtarmak için onun bütün **mevcudiyetine kasdeden kuvvetleri** mahvetmeğe bu milletin kabiliyeti, asaleti, **azmi kâfi ve vâfidir**. Bu sözümün sıdkını vukuat isbat etti. Çünkü bu milletin **azmi, tesanüdü, hamaseti sayesinde** nihayet düşman muzmahil ve perişan edildi”¹²⁶

Gazi, Büyük Zaferden hatta Barış Andlaşmasından sonra dahi, bu bağımsızlık bilinci üzerinde durmayı ihmal etmemiştir. Örneğin 1924 yılında Samsun'daki bir konuşmasında :

“Varlığımızı, **istiklâlimizi kurtaran bütün ef'al ve harekât, milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin yüksek tecellisi** eserinden başka bir şey değildir”¹²⁷

Gerçekten bağımsızlığın en önemli unsuru, Atatürk'ün de belirttiği gibi, milletin bağımsız yaşama azim ve iradesidir. Böyle bir irade ve azme sarsılmaz yoğunlukta sahip olan bir ulusu, esir edebilmeğe (mağlûp edebilmeğe) imkân yoktur. Güçler oranı ne olursa olsun!..

Ayrıca şunu da belirtmek isteriz ki, zaten bir milletin bağımsızlık azminin derecesi çok kuvvetli olunca, bunu bilen hasım-biraz akla sahipse - niyetinden vazgeçer ve bu milletle düşmanlık değil dostluk ilişkileri sağlamayı tercih eder. Böyle bir ulusa karşı, hasmı (düşmanı) bile -bir ölçüde- saygı gösterir: Eğer Amerika' Vietnam'da bir çıkmaza saplanmışsa, Amerikan yöneticilerinin, Güney Vietnam'daki “uşak ve satılık bazı çevreleri, Vietnam halkının örneği sanmaları” ndan, başka deyimle Vietnam halkının çoğunluğunu, onlar gibi karakersiz, esir ruhlu insanlar sanmalarından yani (bu alandaki yanılmadan) ileri gelmiştir. Eğer Johnson ve suç ortakları, Vietnam halkının karakterindeki üstün nitelikleri keşfedebilselerdi (bu ulusun iyi liderlere sahip olunca, “ya-istiklâl ve ölüm!” parolasını benimseyerek, bağımsızlığı,

¹²⁵ Atatürk, İzmir, 27.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 78

¹²⁶ Atatürk, 20.3.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 135

¹²⁷ Atatürk, Samsun, 22.9.1924, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 198

özgürlüğü ve onuru için ne mucizeler yaratmaya kadir olacağını, sezebilelerdi, Amerikan işgal kuvvetlerinin Vietnam'ın kara sularından bile geçmemesini tercih ederlerdi.

İşte Atatürk, hasmı yıldırان bu azim ve iradenin gücünü, Büyük Nutuk'ta ve diğer konuşma ve yazılarında tekrar tekrar dile getirmiştir:

“Yurdumuzda bulunan düşmanları silâh gücüyle çıkarmadıkça, ya da çıkarabilecek ulusal gücümüz bulunduğunu edimli olarak göstermedikçe, siyaset alanında umuda kapılmanın yeri olmadığı yolundaki inancımız kesin ve sürekli idi. En doğru inancın bu olduğunu, bu olacağını doğal olarak kabul etmek gerekir. Gerçekten bugünkü yaşama koşulları içinde, bir birey için olduğu gibi bir ulus için de gücünü ve yeteneğini iş ile gösterip tanıtlamadıkça kendisine önem verilmesini ve saygı gösterilmesini beklemek, boşunadır. Güçten ve yetenekten yoksun olanlara yüz verilmez. İnsanlık, eşitlik, yiğitlik gereklerini; bütün bu niteliklerin kendilerinde bulunduğunu gösterenler isteyebilir”¹²⁸

Mustafa Kemal Anadolu'ya geçer geçmez hükümete gönderdiği telgrafta şöyle haykırıyordu:

“Ne millet ve ne ordu, mevcudiyete karşı yapılan bu haksız tecavüzü hazın ve kabul etmeyecektir.”¹²⁹

Sadarete iki gün sonra gönderdiği raporda da :

“Türklüğün ecnebi idaresine tahammülü olmadığı anlatılmıştır. İzmir'in... millî ve hayatî bir mesele olduğu ve en basit bir köylü için de böyle telâkki olunduğu, hiçbir ecnebi işgaline razı olunamayacağı, kuvvetle yapılan bu işgalin muvakkat bulunacağı, milletin yekvücut olup hakimiyet esasını, Türk duygusunu hedef ittihaz ile...”¹³⁰

Bağımsızlığı tehlikeye düşen bir ulusun kurtuluşunun ilk şartı, bu sorunu kendisinin çözmesi gerektiğine inanmasıdır. “Bağımsızlığımı, bizzat kendim sağlamağa mecburum” diyebilen bir ulus, “bağımsızlığımı, kendim sağlamaya kadirim” demesini de bilecek tir. Kurtuluş Savaşında da böyle olmuştur. Türk ulusu, kurtuluşunu ancak kendisinin sağlayacağına inanarak örgütlenmeğe başlamış¹³¹ bundan sonra da kurtuluşun diğer bütün koşulları gerçekleşmiştir.

¹²⁸ Atatürk, Söylev s. 445, aslı: Nutuk s. 645

¹²⁹ Atatürk, 20.5.1919, Tamim-Telgraflar s. 23

¹³⁰ Atatürk, Samsun, 22.5.1919, Tamim-Telgraflar s. 25

¹³¹ «Bu suretle varlığı hususunda ciddi bir endişeye düşmüş olan Millet, doğrudan doğruya, bizzat müdahale ederek kuvvetini ve idari tutumunu göstermek lüzumunu hissetti Bunun neticesi olarak memleketin her tarafında-millî cemiyetler kurulmağa başlandı» (Atatürk, 24.9.1919, Tamim-Telgraflar s. 75)

Bu ulusal örgütlerin bağımsızlık azmi bakımından ifade ettiği öneme, Mustafa Kemal daha Erzurum Kongresinde şöyle dokunmakta idi:

“Doğu ve batıdan yükselen **ulus sesi**, Anadolu’nun en uzak köşesinde bile yankı buldu. Böylece ulusal demekler düşmanların **tutsaklık boyunduruğuna girmemek direnci ile** ulusal bilincin şahlanmasından doğmuş birer eşsiz kuruluş oldular. Bu yolla, **yüzyıllardanberi bağımsız yaşayan ulusumuz, varlığını dünyaya göstermeğe başladı.**”¹³²

Barış içinde yaşamayı arzu edecek kadar akıllı olan bir ulusun bağımsızlığına kastedildiği zaman savaşa başvurarak bu bağımsızlığı sağlama yoluna gitmesi elbetteki güçtür. Sayısız acılara katlanmak, kolay kolay istenemeyecek bir fedakârlıktır. Amma karşı taraf, bir ulusa haysiyetle yaşamak için başka yol bırakmayınca yaşamağa lâayık bir ulus, barış zamanında aklının bile alamayacağı birçok acılara katlanabilmesini de, kısa süre içinde öğrenmektedir. “Amacın büyüklüğü ve başka yolun bulunmayışı”, acıların ve yükün büyüklüğüne üstün gelmektedir. Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 3 üncü toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada, bu gerçeği şöyle belirtmişti:

“Mücadele seneleri taakup ettikçe, bütün efrat ve tabakatı **millette istiklâl ruhunun en hararetli füyuzatı inkişaf etmektedir.**

Geçirdiğimiz ikinci millî senenin en mütebariz vasfı olarak, iş ve ordu saflarında çalışan efrad-ı milletle askerlerin nâkabil-i tahammül tazyikat altında icbar edildiğimiz bu kanlı maceraya alışmış ve ona saik olan müellim mecburiyetleri anlamış olmalarını zikredebilirim. Sözlerimiz başında memleketin en aziz unsurları bulunan bu iki tabakayı millet hakkında sitayişlerimi...”¹³³

Tam bir yıl önce de:

“Bütün bir ulus, ölümle göz göze geldiğimiz mütareke günlerinden başlayarak bugüne kadar arkada bıraktıklarımızı, karşılaşıp giderdiğimiz güçlükleri bir kere daha birlikte hatırlayalım. Yüzyıllardan beri **bağımsızlık şerefi** ile yaşayan ulusumuzun en korkunç bir çöküşle sonu gelmiş görünürken, **tutsaklığa karşı çocuklarını ayaklanmaya çağıran atalar sesi** yüreklerimizin içinde yükseldi ve bizi **son kurtuluş savaşına** çağırdı. Artık **bıkkınlık ve yılgınlık günleri** çok arkada kaldı. Bütün ülkeye kurtuluşun ve gerçeğin yolunu göstermiş olan ve bütün ulusu kendi **bağımsızlık bayrağı altında** toplamış bulunan yüce meclisiniz...”¹³⁴

¹³²Bugünün diliyle Atatürk s. 7, aslı: Atatürk, Sivas, 4.9.1919, Söylev ve Demeçlere. 1, s. 9

¹³³Atatürk, T.B.M.M. 1.3.1922, Söylev ve Demeçler e. 1, s. 221

¹³⁴Atatürk, 1.3.1921, T.B.M.M., Bugünün diliyle Atatürk s. 74, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 170.

Hindistan'daki Merkezi Hilâfet Komitesi Başkanına gönderdiği mektupta:

“Kemal azim ve ısrar ile idame ve müdafaa edilen istiklâl, hak ve hürriyet davalarının muvaffakiyetini külliyyen menedecek hiçbir kuvvet mutasavver değildir.”¹³⁵

Halk Partisinin kuruluşuna ilişkin konuşmalarda da, “bağımsızlık” ilkesinin en başta gelen önemine ve bu alandaki azim ve iradeye şöyle dokunmuştu:

“Halk Partisinin asıl ruhu, **tam bağımsızlık** ve kayıtsız şartsız milli egemenliktir. Bu milletin mukadderatını ellerine bırakacağımız insanlardan kurulu Meclis ve onun hükümetinin dikkatle izleyeceği dava hiçbir yandan **milletin bağımsızlığına ve egemenliğine** göz dikilmemesinden ve bu **bağımsızlığa ve egemenliğe dikilecek gözleri** çıkartmaktan ibaret bulunacaktır.”¹³⁶

Şu halde özellikle CHP, daima hatırlamak ve savunmakla görevli olduğu kendi ilkelerinin başında, “tam bağımsızlık ilkesi” nin yer aldığını -hiç değilse Atatürk'ün partisi olduğunu tekrarladığı sürece - unutmamak zorunluluğundadır.

Lozan Andlaşması görüşmelerinin koptuğu günlerde Atatürk, hiçbir taviz vermeden, gerçek anlamıyla “tam bağımsızlık” ilkesini düstur edinmiş bir devlet adamı” nın azim ve iradesinin en güzel örneğini vermiştir. Barış Andlaşması görüşmelerinin kesilmesi, toprak sorunu yüzünden değil, batı dünyasının bizi **“İktisadî alanda bir takım yeni kapitülasyon hükümleri ile yarı sömürge durumda bırakmaya devam arzusu”** ndan ileri geliyordu. Başka konulardaki haklı isteklerden¹³⁷, ulusun yorgunluğunu göz önünde bulundurarak vazgeçmeğe razı olan Atatürk, “tam bağımsızlık” konusunda hiçbir pazarlık tanımamış, “bağımsızlık azmi” nin bu davayı çözmeğe yeteceğini belirtmiştir:

“Lozan'da **mesail-i iktisadiyeden dolayı inkita** olmuştur. Zerre kadar hayrete düşmeyiniz. İdamesi mes'uliyeti bize ait olmayan ve olmayacak olan muhasamatın safahatı ne olursa olsun, **bizim hukuk-meşruamızı her suretle temine muvaffak** olacağımıza mutmainiz. **Milletin azmi, kuvvetimiz, kabiliyetimiz bunu kâfildir, zâmindir.**”¹³⁸

¹³⁵Atatürk, 9.11.1922 (Mektup), *Tamim-Telgraflar* s. 479

¹³⁶Atatürk, İzmit, 18.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 64

¹³⁷Örneğin Yunanlılardan harp tazminatı, Musul davasının olumlu bir çözüme ulaşması gibi.

¹³⁸Atatürk, 6.2.1923 (Vatan Muhabirine verdiği demeç), *Söylev ve Demeçler* c.3, s.60. İstanbul Belediyesine gönderdiği yazıda da: «Büyük milletimizin azim ve iradesi muvaffak oldu, amali milliyemiz tahakkuk ve tecelli etti, ediyor ve daha edecektir» (*Tamim-Telgraflar* s. 507).

Bağımsızlık için savaş azminin baş kaynağı olan Atatürk, bu alanda yardımcı olanları da takdirle anmıştır. Amasya Müftüsü için şöyle demektedir:

“Bundan beş sene evvel buraya geldiğim zaman bu şehir halkı da bütün millet gibi vaziyeti hakikiyeyi anlamamışlardı. Dimağlar adeta durgun bir halde idi. Ben burada Kâmil Efendi Hazretleriyle de görüştim. Bir camii şerifte hakikati halka izah ettiler. Halka dediler ki; **“Milletin şerefi, haysiyeti, hürriyeti, istiklâli hakikaten tehlikeye düşmüştür.** Bu felâketten kurtulmak, icabederse vatanın son bir ferdine kadar ölmeği göze almak lâzımdır. Padişah olsun, halife olsun, isim ve unvanı her ne olursa olsun hiçbir şahıs ve makamın hikmeti mevcudiyeti, kalmamıştır. **Yegâne çarei halâs halkın doğrudan doğruya hakimiyeti eline alması ve iradesini kullanmasıdır”.** İşte Efendi Hazretlerinin bu müşidane vukubulan vaiz ve nasihatından sonra herkes çalışmaya başladı. Müftü Kâmil Efendi Hazretlerini takdirle yad ediyorum.”¹³⁹

Gerek “bağımsızlık azmi” nin, gerek bağımsızlık azmine temel teşkil eden “bağımsızlık bilinci” nin, bağımsızlığın fiilen sağlanmasındaki kesin rolüne, gerekse “hiçbir maddî kazanç karşılığında, bağımsızlığın bir zerresinin bile feda edilmesine veya sınırlanmasına razı olunmaması” düsturunun benimsenmesi konusuna ve gelecekte de “son yurttaş kadar ölümü göze almanın şart olduğu” gerçeğine, Atatürk - belki en veciz surette - zaferden yıllarca sonraki bir konuşmasında dokunmuştur:

“İstiklâl ve hürriyetlerini her ne bahasına ve her ne mukabilinde olursa olsun, ihlâl ve takyide, asla müsamaha etmemek: istiklâl ve hürriyetlerini bütün manasiyle masun bulundurmak; ve bunun için icap ederse, son ferdinin, son damla kanını akıtarak; beşer tarihini şanlı misal ile tezyin etmek; işte istiklâl ve hürriyetin hakikî mahiyetini, şâmil manâsını, yüksek kıymetini, vicdanında idrâk milletler için esasî ve hayatî prensip... Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an ifaya müheyya ve kadir bulunan milletlerdir ki, mütemadiyen beşeriyetin hürmet ve riayetine lâıyk bir heyeti içtimaiye olarak mütalâa olunabilir... İstiklâl ve itibarını cihâna tanıtmak evsaf, liyakat ve kudretinde olan milletlerin, medeniyet yolunda da serî ve muvaffak adımlarla ilerlemek istidatları, teslim olunmak lâıyandır.”¹⁴⁰

¹³⁹ Atatürk, 24.9.1924, *Söylev ve Demeçler* c. 2, s. 200-201

¹⁴⁰ Atatürk, 20.5.1928, *Söylev ve Demeçler*, a 2, s. 249

Atatürk, genellikle hakkını arama konusunda azmin ne büyük rol oynadığını, ömrünün sonlarında Hatay sorunun da bir kere daha göstermişti:

“Türkiye Cumhuriyet Hükümeti ile Fransa Cumhuriyeti Hükümeti arasında Cenevre’de imza olunan vesikaların tayin ettiği rejimin birinci safhası, Hatay **Türklüğünün** yüksek **azim ve enerjisi ile**, başlamıştır. Başka türlü olmazdı ve bundan sonra da olamaz.”¹⁴¹

Atatürk, ne kadar yerinde olarak işaret etmiştir ki, bir memleketi kurtaracak manevî güç, önce liderlerinin kudretinde, dürüstlüğünde, sonra da fikrin ve ilmin yardımıyla kendisini göstermektedir:

“Bir milleti, duçar olduğu herhangi bir felâketten kurtarmakta, bir milleti irşat etmekte, ricalinin haiz olduğu büyük ehemmiyet **gayrikabili inkârdır**. Hatta diyebiliriz ki, bugünü görmek; millet ricalinin iffet ve namusu, gayreti milliyet vatanperveranesi ve bilhassa menafii istihkar hisleri sayesinde müyesser olmuştur. **Fakat bugün vasıl olduğumuz nokta, halâsı hakikî noktası değildir. Bir milletin maruzu felâket olması demek, o milletin hasta, marîz olması demektir... Binaenaleyh halâs, heyeti içtimaiyedeki marazı teşrih ve tedavi etmekle elde edilir. Marazın tedavisi İlmî ve fennî bir tarazda olursa şifabâhş olur. Yoksa bilâkis maraz müzmin olur ve gayrikabili tedavi bir hale gelir. Milleti millet yapan, terakki ve tefeyyüz ettiren kuvvetler vardır : Fikir kuvvetleri ve İçtimâî kuvvetler ... Memleket ve milleti kurtarmağa çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr mütehassıs ve birer âlim olmaları lâzımdır.**”¹⁴²

Bu sebeptendir ki, bugün, “toplumumuzun, bağımsızlığını her alanda yeniden önemli bir ölçüde kaybederek, **yabancıların yönetimine** tâbi olduğunu, hem de yabancı yönetiminin en habisi (en tehlikelisi) olan **gizli manda** altına girdiğini”, hem lider mevkiinde olan kişilerin belirtmesi, hem de ilim ve fikir adamlarının bunun açıklamalarını ve isbatını ortaya koyarak milleti aydınlatmaları (onu en büyük davasında bilince ulaştırmaları) gerekir. Türk toplumunun böyle devlet adamlarına ve böyle ilim adamlarına ihtiyacı vardır.

Atatürk daha 1922 de (Büyük Zaferin hemen ardından) ileriye görerek, “yeni bir kültür emperyalizminin bağımsızlık bilincini sinsi bir surette yoketmeye çalışabileceğini” düşünmüş ve okul çocuklarına

¹⁴¹ Atatürk, 1.12.1937(Ulus), *Söylev ve Demeçler* c. 3, s. 100

¹⁴² Atatürk, 27.10.1922,-*Söylev ve Demeçler* c. 2, s. 42-43

muhakkak surette bağımsızlık bilincinin aşılmasını, devletin ve milletin bağımsızlığına gelecekte göz dikeceklerle savaşıma azmi tohumlarının atılmasını tavsiye etmişti:

“Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz, tahsilin hududu ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz: 1) Milletine, 2) Türkiye devletine, 3) Türkiye Büyük Millet Meclisine, düşman olanlarla mücadele esbap ve vesaitiyle mücehhez **olmayan milletler için hakkı beka yoktur**. Mücadele lâzımdır. İtiraf edelim ki, biz üçbuçuk sene evveline kadar cemaat halinde yaşıyorduk. **Bizi istedikleri gibi idare** ediyorlardı. Cihan bizi, temsil edenlere göre tanıyordu. Üçbuçuk senedir, tamamen millet olarak yaşıyoruz.”¹⁴³

B. Saldırının Barbarca Davranışları, Direnme Azim Ve İradesinin Kuvvetlenmesine Sebep Olur.

Küçük devleti istilâ edecek büyük ve kuvvetli devlete karşı direnmenin fayda vermeyeceği, çünkü “büyük devletin çok sert yollara başvurarak bu direnmeyi kırabileceği” görüşünü ileri süren karamsarlar da hep varolagelmıştır. Bunlar bir gerçeği unutmaktadırlar: Onurlu bir ulusun, ülkesini işgal etme yoluna gidecek bir büyük devletin veya onun maşası durumunda olan bir ortağın kuvvetlerinin, direnme azmini kırmak için çok sert yıldırma araçlarına başvurmaları, bağımsızlık azminin kırılmasına değil, çok kere **daha da kuvvetlenmesine** (pekleşmesine) sebep olur. Bunun, hem kendi tarihimizde hem de ulusal kurtuluş savaşı vermiş olan başka memleketlerin yakın tarihinde unutulmaz örnekleri vardır.

Şüphe edilmesin ki, bizim ordumuzla kıyaslanamayacak kadar mükemmel biçimde silâhlandırılmış Yunan ordusunun, Türk ulusunun direnme azmini ortadan kaldırabilmek için insanlık dışı cinayetlere başvurmuş olması, tam aksi sonuçlar doğurmuş, onur sahibi bir ulusta “ya istiklâl ya ölüm” parolasının daha kuvvetle benimsenmesinde büyük rol oynamıştır.¹⁴⁴

Mustafa Kemal, “memleketin varlığına karşı yöneltilmiş saldırılar, istilâcının vahşi bir takım eylemleri ile biraz daha lekelenince, haysiyet sahibi bir halkın bağımsızlık ve kurtuluş amacıyla yapacağı tepki ve direnmeleri, hiçbir kişinin önleyemeyeceği” gerçeğine de, Anadolu’ya geçer geçmez (2.6.1919 da) Harbiye Nazırına çektiği telde şöyle değiniyordu:

¹⁴³Atatürk, 27.10.1922, *Söylev ve Demeçler* c. 2, s. 45

¹⁴⁴Atatürk, Yunan vahşeti hakkında çeşitli konuşmalarında gerek kendi halkına gerek dünya uluslarına bilgiler vermiştir. Bunlardan bazılarının yerlerini kaydetmekle yetiniyoruz. Bak.: 18.6.1962 günlük konuşma, c.2 s.36

“İtilâf Devletten, ulusumuzun haklarına ve bağımsızlığına saygılı kaldıkça, ulus da yurt dokunulmazlığının kesinliğine güvendiğe, müslüman olmayan halkın korkuya düşmesine hiçbir sebep yoktur. Bu konuda devlete karşı her türlü sorumluluğu yüklenir ve buna tam olarak güvenilmesini dilerim. Fakat, **bağımsızlığı ve ulusal varlığı yok eden ve ulusun hayatını tehlikeye düşüren düşmanın yurda girişi, cana kıyması ve her türlü saldırılan ve benzerliklerinin baş göstermesine karşı, ne ulusun heyecanını ve iç acısını ve ne de bundan doğan ulusal gösterileri engelleyip durdurmak için kendimde ve hiç kimsede hiçbir güç göremeyeceğim** gibi, bu yüzden ortaya çıkacak olayların karşısında da sorumluluk yüklenebilecek ne komutan, ne sivil yönetici, ne de hükümet düşünürüm”¹⁴⁵

Haksızlık ve insafsızlığın derecesi arttıkça, saldırıya hedef olanların mücadele azminin artacağını, saldırganın pervasızlığının, bağımsızlık savaşı verenlerin direnmelerinin de pervasızlaşması sonucuna ulaştıracağını, bütün milleti savaşa çağıran bildiride şöyle dile getirilmektedir:

“**Türkiye’yi imha etmek için düşmanlarımızın tasdim ettikleri, plânın, bundan sonra da diğer safahatı vardır. Sevahilimizin de bazı yerlerinden bizi tazyik etmeleri ve iktisaden dahi abluka taleplerine tevessül etmeleri ihtimal dahilindedir. Her halde içinde bulunduğumuz mücadelât ve mücahedatta azim ve tahammülümüzü kırabilmek zulmiyle maddî ve manevî bütün tazyikatı peyderpey tatbik edeceklerdir. Düşmanlarımızın mevkii tatbiki koydukları vesaite galebe edeceğimize dair ilk gün beslediğimiz ümidlerde, bugün Yunan ordusunun akürane istilâyâ başladığını gördükten sonra daha kavi ve daha azimkar bulunuyoruz. Düşmanın istilâsı ne kadar vüsat peyda ederse, izmihlali de o kadar sürat ve kat’iyetle husul bulacaktır. Bütün ahalimizde münafıklara ve Yunanlılara karşı sönmez bir azim ve kin uyanmak, Yunan ordusunun ilerisinde, gerisinde nerede kalırsa kalsın, her müslümanın vazifesi, Yunan neferine hücum olmalıdır.**”¹⁴⁶

İzmit’teki konuşmasında da:

“Bu gibi canavarca harekât, milletin müdafa-i vatan ve istiklâli yolundaki azim ve imanını takviyeden başka bir netice hasıl etmez.”¹⁴⁷

Aynı görüşü, insanlık âlemine karşı kaleme aldığı bildirgede de belirtmektedir:

¹⁴⁵ *Atatürk Söylev s. 18, aslı: Nutuk s. 26*

¹⁴⁶ *Tamim-Telgraflar s. 343-344*

¹⁴⁷ *Atatürk, 18.6.1922, Söylev ve Demeçler c. 3, s. 32*

“İmhakâr bir sel halinde ayak bastığı bütün akşamı memleketi yakıp yıkan ve ahaliî islâmiye hakkında envai mezalim irtikâp eyleyen Yunan ordusu, esirlerimizin süngü ile gözlerini oymak, **gayri muharip kadın, erkek ahaliî** islâmiyeyi katliam eylemek, emval, eşya ve hayvanatı yağma ile İslâm kadının namuslarına tecavüz eylemek, pek çok köy ve kasabalarımızı **tahrip ve ihrak** etmek, bu meyanda meabidi islâmiyeyi... berhava eylemek gibi cinayet ve fecayii tatbik ve icrada asla kusur etmemiştir. Beşeriyeti hazıra için **ebedî bir leke** mahiyetinde bulunan ve Türkün **imanı müdafaasına müstesna bir kudreti mukavemet ilâve eyleyen bisilsilei melanetin...**”¹⁴⁸

Atatürk, “hayat hakkına, bağımsızlığına musallat olunan milletlerin kendilerini koruma çabası ve güdüsü içinde sahip oldukları olağanüstü mücadele gücü” nü izah ederken, buna **bir tür intikam duygusunun** (ilkel bir intikamın değil, adeta mukaddes bir intikamın) da büyük katkısı olduğunu belirtmektedir. Vietnam'da vatanlarını koruyan sade insanların akıldurdurucu kahramanlıklarını izlerlerken, bazı akıl durdurucu olaylar (ve kahramanlıklar), Atatürk'ün bu sözleri ile daha kolay anlaşılabilir:

“Felâketler, elemeler, mağlûbiyetler, milletler üzerinde bir takım amiller vücut bulmasına sebep olur. Bu amillerin başlıcası, öyle kara günlerinden sonra milletlerin intibah ve vakarını bulması, kendi benliğini duymasındır. Uzun asırların elemeli sonuçları, nihayet bizim milletimizde de bu nitelikleri doğurdu. Tam bir güvenle söylerim ki, milletimiz baştanbaşa böyle bir intibaha nail olmuş, tamam ve kâmil bir millet halindedir. Vuzuhla ve kemali iftiharla ilân ederim ki, bu millet millî benliğini idrak ve bunu bütün dünyaya **isbat** eylemiştir. Milletimiz son zaferleri hep bu nitelikleri bu idrâki sayesinde kazandı. Milletleri yükselten bu niteliklere bir âmil daha ilâve edelim; intikam hissi... Milletlerin kalbinde **hissi intikam** olmalı. Bu alelâde bir intikam değil, hayatına, ikbaline, refahına düşman olanların zararlarını gidermeğe yönelmiş¹⁴⁹ bir intikamdır.”¹⁵⁰

Bu sözler bize, Felix Greene'nin “Vietnam Vietnam” adlı kitaptaki şu satırları hatırlatmakta ve “vatan için adeta mukaddes bir intikam duygusuyla seve seve ölümü göze alan antiemperyalist çağdaş gençliğin” ruh durumunu çok iyi yansıtmaktadır:

¹⁴⁸ Atatürk, 12.4.1921 (Beyanname), *Tamim-Telgraflar s. 376*

¹⁴⁹ *Bugünün diliyle...*

¹⁵⁰ Atatürk, Adana, 16.3.1923, *Söylev ve Demeçler s. 117*

“1964 de, McNamara'ya karşı suikast hazırlamakla suçlanan Nguyen Van Troi adlı genç bir elektrikçi idama mahkûm edilmişti. Troi, idamından birkaç dakika önce gazetecilere bir demeç verdi. Büyük bir soğukkanlılıkla: “Ben hiçbir günah işlemedim, dedi. Günah işleyen, Amerikalılardır.” Gözlerinin bağlanmasını reddetti. “Bırakın” dedi, sevgili vatanıma son bir defa daha bakayım”. Ölürken de: “Yaşasın Vietnam”, diye bağırdı. Van Troi, bugün Kuzey'de olduğu kadar Güney'de de bir millî kahraman olarak anılmaktadır”¹⁵¹

C. Gerekirse, Her Karış Toprak Savunulacak Gerilla Harbi Verilecektir.

Bağımsızlık azim ve iradesinin “ya istiklâl ya ölüm” düsturunun en başarılı uygulama kuralı da, şüphesiz ki, “savunma çizgisi yok, savunma alanı var”, “vatanın her karış toprağı savunulacaktır” parolasıdır. Bu kural, **teknik** olarak bugünün Gerilla Savaşlarının, **ruh** olarak da zamanımızın Ulusal Kurtuluş Savaşlarının temelini ve ana teorisini teşkil etmektedir. Eski teorileri reddeden ve kurtuluş savaşları için yeni bir strateji yaratan Atatürk, “her köşede durmadan direnen bir ulusun, istilâcıları yavaş yavaş eriteceğı, son tepede bile olsa onları mağlûp edeceğı” tezinin yaratıcısı olmuştur:

“Biz **bir** maksat takip ediyoruz. Bu maksadımız ötedenberi muhtelif vesilelerle ifade edilmiştir. Şimdi de onu tekrar ediyorum: Milletın, devletin istiklâlini muhafaza etmek. Bunun içinde namus ve şeref tamamen mündemiç olacaktır. Müstakil olarak milletimizin belli sınırları içinde bütünlüğünü muhafaza etmektir. Bunun için muharebe ediyoruz. Memleketimizin ellide biri değıl, tümü tahrip edilse, tümü ateşler içinde bırakılrsa, biz bu toprakların üstünde bir tepeye çıkacağız ve oradan müdafaa ile meşgul olacağız. Binaenaleyh iki karış yer işgal edilmiş, üç beş köy tahrip edilmiş diye burada feryada lüzum yoktur. Ben size açık söyleyeyim; bazı yerler işgal edilmiştir. Ve bunun üç misli daha işgal olunabilir. Fakat bu işgal hiçbir vakitte bizim **imanımızı** sarsmıyacaktır. Maksadımız müdafaa için yapılan harekât-ı askeriyledir... Asker olanlar pekâlâ bilirler ki, müdafaaya memur olan kuvvet, hedef-i asli ile iştigal eder. Mevkiler hiç bir vakit bahis konusu değildir. Bu nazariyat belki eski askerlerin kafasında yaşar. Bir mevkii muhafaza etmeğe çalışan bir ordu, bir kuvvet mahkûmdur. Fakat bu suretle akamete mahkûm esarete mahkûm, mağlûbiyete mahkûm olan, **neticede o mevkii de muhafaza ve müdafaa edemez**. Hâlbuki bizce bahis konusu olan, neticede maksada ulaşmadır”¹⁵²

¹⁵¹*Türkçesi: Ayhan Tezel, Sander Yayınları, İstanbul, 1969, s. 141*

¹⁵²*Atatürk, Sivas, 8.7.1920, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 81*

Atatürk, en kötü koşullar altında, “yurdun her noktasında yıpratma muharebesi yapılması” esasını, böylece “bir meydan savaşı verecek güce sahip oluncaya kadar, istilâcının eritilmesi yoluna gidileceği” ni, Sakarya’da düşmanın büyük darbelerine katlandığımız günlerde şöyle ilân etmişti:

“Savunma hatlarımız yer yer kırılıyordu, ama kırılan yerin hemen arkasında çarçabuk **yeni bir savunma hattı** kuruluyordu. Savunma hattına çok umut bağlamak ve onun kırılmasıyla ordunun büyüklüğü oranında çok gerilere çekilmek kuramını çürütmek için **yurt savunmasını başka türlü anlatmayı ve bu anlatımda direnmeyi** ve **üstelemeyi** yararlı ve etkin buldum. Dedim ki: **Savunma hatta yoktur. Savunma alanı vardır. O alan bütün yurttur. Yurdun her karış toprağı, yurttaşın kanıyla sulanmadıkça düşmana bırakılamaz. Onun için, küçük büyük her birlik bulunduğu dayangadan atılabilir; ama küçük büyük her birlik ilk durabildiği noktada yeniden düşmana karşı cephe kurup savaşı sürdürür. Yanındaki birliğin çekilmek zorunda kaldığını gören birlikler ona uyamaz. Bulunduğu dayangada sonuna dek dayanmak ve direnmekle yükümlüdür.**”¹⁵³

Bu taktiğin nasıl başarı ile sonuçlanacağını da Sakarya zaferiyle ispatlanmıştır:

“İşte ordumuzun her bireyi, bu kurala göre her adımda en büyük özveriyi gösterip **düşmanın üstün kuvvetlerini yıpratarak ve yok ederek sonunda onu, saldırıyı sürdürme gücünden ve yeteneğinden yoksun bir duruma getirdi.**”¹⁵⁴

“Milli Mücadelede bir an önce başarıya ulaşmak için subaylardan kıtalar kurulması, milletvekillerinin gönüllü kuvvetler kurmaları hakkındaki önerge münasebetiyle “ TBMM inde yapmış olduğu konuşmada, Gerilla Savaşı konusunda ilginç görüşler ileri süren Mustafa Kemal, şöyle demişti:

“Böyle küçük küçük müfrezelerin başında zabıt bulundurmakla vücuda getirilen teşkilât, **harb-i sagir teşkilâtıdır... (Gerilla)** denilen **harb-i sagir teşkilâtıdır.** Heyeti icraiyenin muharebe hususundaki nokta-i nazarını burada izah ederken dedim ki: **Uzun zaman muharebe etmek ve bütün milletin cengâverlik duygusunu daima zinde tutabilmek için harb-i sagir yapacağız.** Bunu söylediğim zaman kuvvetimizin ufak ufak kütlelerden müteşekkil olacağını cümleliz

¹⁵³ Atatürk Söylev, s. 427, aslı: Nutuk s. 617-618

¹⁵⁴ Atatürk Söylev s. 427, aslı: Nutuk s. 618

anladınız. Bu ufak kuvvetlerin başında zabitler hali faaliyette bulunacaktır. Bu, esasen hükümetin, Heyeti İcraiye'nin vermiş olduğu bir karar ve kabul etmiş olduğu bir usul, bir nokta-i nazardır ve tatbikatına başlanılmış olduğunu tebşir ederim. Bu lüzumu takdir ederim ve **isabet de vardır**. Hem bu usul Almanlardan, Bulgarlardan alınmamıştır. Vakaa Bulgalar çete teşkilâtı yapmışlardır. Fakat **biz vatanımızı kurtarmak için, kavi olan düşmanı mütemadiyen ümitsiz kalacak bir surette ve kendi ümitlerimizin lâyetezelzel olduğunu göstermek için böyle bir teşkilât yapmışız**. Binaenaleyh biz bu hareketi ne Almanların ve ne de Bulgarların harekâtından almışızdır. Onların teşkilâtını bize tavsiyeye lüzum yoktur... **Harb-i sagir teşkilâtına fiilen başlanmıştır ve pek kıymetli ve büyük selâhiyetle arkadaşlarımız buna memur edilmiştir...** Rûfeka yi muhteremeden bir kısmı, gönüllü kıtaat teşkil etmek, **Kuva-yi Millîye vücuda getirmek**, düşman karşısına hareket etmek üzere bu suretle tavzif edilmişlerdir. Ve yine içinde mevcut arkadaşlardan **herhangi birisi ben falan yerde kuvvet teşkil edebilirim derse, derhal arzu ettiği vazifeyi tevdi ederiz...**”¹⁵⁵

3. Bağımsızlık Bilinci;

“Bağımsızlık” için mücadele azim ve iradesi, özellikle “bağımsızlık bilinci” nin ürünüdür. Mustafa Kemal, Türk ulusunda bu bilincin kuvvetlenmesine büyük hizmet etmiştir. Bugün aynı bilince şiddetle ihtiyacımız vardır :

Bağımsızlık azim ve iradesi bir sonuçtur. İnsanlar ölümü sebepsiz yere göze almazlar. Bir milletin, “her şart altında bağımsızlık azim ve iradesini” ni gösterebilmesi ve bu amaçla mücadeleye girişebilmesi için, vatandaşların kalb veya kafaları, “bağımsızlığı sağlama amacıyla ölüm bile göze alınmaya değer; çünkü bağımlı yaşamak, - hele gelecek kuşakların durumu da göz önünde tutulursa - bir bakıma ölümden de daha ağırdır; gerekirse ulusun bir kuşağı kendisini feda ederek, gelecek kuşakları kurtarmalıdır” kanısına ve inancına varabilmelidir. Buna, bağımsızlık bilinci diyoruz. İşte bir ulus bu bilince, ya kalbiyle ya da kafasıyla ulaşır. En iyi beslenme, en iyi giyinme ve barınma imkânlarına sahip olsa bile, köle olarak yaşamayı duygusu veya düşüncesi ile kabul etmeyecek bir zihniyet ve ruh düzeyine ulaşmış halklar, bu en büyük nimet saydıkları, “bağımsızlık” için mücadele azim ve iradesini kendilerinde bulacaklardır. İşte Mustafa Kemal, köylü ve geniş halk kitleleriyle karşı karşıya geldikçe kalbe, aydınlarla

¹⁵⁵ Atatürk, 12.7.1920, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 86, 87, 88

konuştukça da kafaya ve kalbe hitap ederek, bu bilinci yaratma ve değerlendirmeye çabasında bulunmuştur.

Onun “tam bağımsızlık” başlığı altında nakledeceğimiz sözleri, bu bilinçlenmede daha ziyade kafaya yönelen açıklamalardadır. Bu sözler bakımından, o yazımıza yollamada bulunmakla yetinecek ve burada daha çok, bağımsızlık bilincinin önemi konusunda kalbe ve duygulara yönelttiği sözlerini aktaracağız.

Bağımsızlık bilincinin, görülmemiş derecede büyük zaferler yaratabileceğini Türk milleti ve Türk ordusunun ispat ettiği, Büyük Söylevde şöyle dile getirilmiştir:

“Her evresi ile düşünülmüş, hazırlanmış, yönetilmiş ve utkuyla sonuçlandırılmış olan bu savaşlar, **Türk ordusunun, Türk subaylarının ve komutanlarının** yüksek güçlerini ve yiğitliklerini tarihte bir daha saptayan Ulu bir yapıttır. Bu yapıt, Türk ordusunun özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin ölümsüz anıtıdır.”¹⁵⁶

Ankara'ya gelişinin ertesi günü Ankara ileri gelenleri ile yaptığı konuşmada, bağımsızlık ve direnme azminin yalnız kuvvetli olmasının değil, aynı zamanda bu azmi **düşmanların farketmesinin** de büyük önem taşıdığına (milletin kararlı olduğunu bilen düşmanların mel'unane bir takım plânlara girişmekten kaçmayacağı gerçeğine) şöyle dokunmuştu:

“Hak, kuvvetin üstündedir. Şu kadar ki, **ulusun, haklarını kavrayıp savunmak ve korumak uğrunda her türlü güçlükleri yenmeye kararlı olduğuna, dünya kamuoyunu inandırmak gerektir.** Düşmanlarımızın bu davranışları, ulusumuzu bu kavrayıştan bu direnişten yoksun saymalarından ileri geliyor.”¹⁵⁷

Mustafa Kemal, daha bağımsızlık savaşının başında, Türk halkının bağımsızlık bilinci konusunda Amerikan Generali **Harbord'a** verdiği muhtıradaki şöyle diyordu:

“Cemiyetimiz **millî şuurdan** doğan, tamamıyla halis ve vatanperver bir hareketin mahsulüdür ve millî bir kuruluşu vardır. Hâzinemiz, **istiklâl ve vatanperverliğin kıymetini takdir etmeyi öğrenmiş olan milletimizdir**”¹⁵⁸

Mustafa Kemal, bütün kötü maddî koşullara rağmen zaferin sırrını teşkil eden bu bağımsızlık bilincine, ordu hakkında yapmış olduğu konuşmada da şöyle dokunmuştu:

¹⁵⁶ Söylev s. 466, aslı: *Nutuk*, s. 677

¹⁵⁷ *Bugünün diliyle Atatürk*, s. 16, aslı: *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 10

¹⁵⁸ *Atatürk*, 24.9.1919, *Tamim-Telgraflar*, s. 83

“Ordumuzun **hiçbir neferi müstesna olmamak üzere** heyeti umumiyesi, **takip ettiğimiz mukaddes davayı tamamen idrak etmiştir.** Ordularımız, Türkiye'nin **düşmanlarını anlamıştır, dostlarını da** tamamen anlamıştır. **Ne için muharebe ettiğini biliyor** ve hangi neticeyi istihdaf edinceye kadar **muharebe zaruretinde** olduğunu kemali sükûn ve vicdan ile takdir ediyor”¹⁵⁹

Atatürk, 1931 yılında 2 nci Balkan Konferansındaki konuşmasında da “mücadele hayatımızda **hürriyet ve istiklâl aşkı**”¹⁶⁰ ndan söz etmektedir.

Çobanlık yapan sade vatandaşın dahi, bağımsızlık bilincine sahip olduğuna inanan Atatürk, Türk dostu Fransız yazarına şunu şöyle duyurmaktadır:

“Claude Farrere'e ...memleketimizin her köşesinde tevekkül ve masumiyetle ve fakat kalbinde büyük bir iman, hissi gururu istiklâl ile tarlalarını süren, koyunlarını güden vatandaşlarımı yakından tanıtmak isterdim.”¹⁶¹

Aynı konuşmada, ya istiklâl ya ölüm parolannı benimseyen bir ulusu imha etmeğe kalkışmanın da, en büyük vahşet olduğunu ifade etmektedir:

“Varlığını idrak etmiş olan, **hürriyet ile esaret farkını takdir eden, ölümü esarete tercih eyliyen** ve bunu hergün **fiilen isbat edegelen bir milleti** behemehal imha arzuyu zalimanesine düşmek kadar dünyada vahşet tasavvur olunur mu?”¹⁶²

Mustafa Kemal, büyük zaferden sonra (TBMM nin 4 üncü toplanma yılını açarken yaptığı konuşmasında) da; “istiklâl aşkının” (bu “mukaddes ateşin”) karşısında hiçbir kuvvetin duramayacağını şöyle belirtmektedir. “Hep beraber gözümüzü ulusa çevirelim” dedikten sonra devam ediyor:

“Orada faziletin, vefa ve sadakatin, arzuyu teceddüdün, **aşkı hâkimiyet ve istiklâlin** intifa napezir ateşi yanmaktadır. Bu **mukaddes ateş** kendi içindeki cehli zulmeti yakacak ve **istiklâlimiz önüne dikilecek olan bütün mânileri yıkacaktır.** Millet önünde, onun **istihkak-ı istiklâli** önünde, onun liyakat terakki ve teceddüdü önünde her kuvvet, ancak milletin irade ve emeline uymak” suretiyle yaşayabilir.”¹⁶³

Büyük Nutuk'ta da birçok yerde, halkımızın “istiklâl aşkından” söz edilmektedir.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Atatürk, 18.4.1922, TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 246

¹⁶⁰ Atatürk, 25.10.1931, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 274

¹⁶¹ Atatürk, 18.6.1922, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 38

¹⁶² Atatürk, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 36

¹⁶³ Atatürk, 1.3.1923, TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 310

¹⁶⁴ Örneğin: «Bütün Anadolu'yu, hürriyet ve istiklâline, aşk bütün evlâdi milleti..» (Nutuk, s. 570)

Atatürk, “bağımsızlık aşkı”, “bağımsızlık imanı” konusunda, bağımsızlığımızın tamamen sağlanmasından sonra da durmuş ve ulusun bu konuda gerekli duyguyu muhafaza etmesi (bağımsızlık bilincini kaybetmemesi) için, onu her vesile ile dile getirmeyi gerekli saymıştır: Örneğin Afganistan Kralına karşı yaptığı konuşmada, bağımsızlık ve hürriyetini bir süre için kaybetmiş ve onu tekrar kazanma amacıyla savaşlar vermek zorunluluğunda kalmış ulusların, gelecekte aynı durumlara düşmemeleri için o olayları daima hatırlamaları, unutmamaları gerektiği üzerinde durmaktadır. **Bugün de, Türk halkına bundan önemli bir tavsiye yapamaz sanıyoruz:**

“Size ve bize çektirilen bunca âlâmı istirahatdan bahse hacet yoktur. Yalnız, **istiklâl ve hürriyet aşığı milletler için**, o ıstırap anları, o ıstırap sebepleri, **o ıstırap âmilleri, teyakkuз ve intibah** medarı olmak üzere daima tahattur olunmalıdır... Türk milleti şerefli mevcudiyeti ve âli mefkureleri için, istiklâl ve hürriyet prensibine, kuvvet ve imanla sarılmıştır.”¹⁶⁵

Bağımsızlık bilinci kuşaklardan kuşaklara aktarılmazsa, başka bir deyimle “iyi beslenmiş bir uşak” olarak yaşamaktansa fakir dahi olsa kendi kendisinin efendisi bir ulus olmanın tercih edileceği bilinci yeni kuşaklara durmadan aşılalmazsa, bağımsızlığımızın kaybolacağını, Kurtuluş Savaşımızda akan kanların boşa gideceğini çok iyi bilen Atatürk, İstanbul ve Bursa öğretmenlerine daha 1922 de şöyle demişti:

“Ordularımızın kazandığı zafer, sizin eğitim ordularınızın zaferi için yer açtı, yol hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacak, siz koruyup sürdüreceksiniz, bunu başaracağınızdan kuşku yok. Sarsılmaz bir inanla ben ve bütün arkadaşlarım, sizi gözeteceğiz, sizin karşılaşacağınız bütün engelleri kıracağız.”¹⁶⁶

Atatürk yalnız düşman olan yabancı devletler bakımından değil, aynı zamanda müttefik (dost) olan yabancı devletlere karşı bağımsızlığı koruyabilmenin tek çaresinin de; “bağımsızlıkta kıskanç davrandığımızın anlaşılması” olduğunu, daha birinci dünya savaşı içinde belirtmişti: Bağımsızlık alanında “bir takım tavizler vermeğe asla yanaşmaz bir haysiyet anlayışına sahip olduğumuz” u, düşmanlar kadar dostların da bilmesinin ve teslim etmesinin, onların bize karşı saygılı olmasının ilk şartı olduğunu, Baş Komutan vekili Enver Paşaya ve Sadnâzam Talât Paşaya gönderdiği raporda şöyle anlatıyor:

“Müstakil ve esbabı istiklâlde kıskanç olduğumuz Almanlarca gereği gibi anlaşıldığı gün onların bizi Bulgarlardan daha muteber

¹⁶⁵ *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 249*

¹⁶⁶ *Atatürk, 27.10.1922, Bugünün Diliyle Atatürk, s. 89, aslı: Söylev ve Demeçler, c. 2, s. 45*

göreceklerine sizi temin ederim. Hüsni idare edeceğim diye mütemadiyen fedakârlıkta bulunmak herhangi bir müttefike ve tahsisen Almanlara merhamet ve insaf telkin etmeyip belki verdiklerimizden yüz kat fazlasına onları tahriş ve teşvik eder.”¹⁶⁷

Özellikle bu sözlerin, müttefike istediğinden daha fazlasını vermeyi bir marifet ve maharet sayanlarca (onun gönlünü fethedemeyi, memleket yararlarını sağlamaya elverişli bir yol sananlarca), yani **1947 den hele 1950 den sonraki dış siyasetimizi yürütenler ve o yolu hâlâ savunanlarca** ibretle okunması gerekir!..

Amerika ile ilişkilerimizin, bugün rayına girebilmesi (yani bağımsızlıkla bağdaşır bir nitelik taşıyabilmesi) için de baş şart, Amerika’ya, “onun her talebine razı olacak bir müttefik olmadığımızı” anlatabilmek, bu inancı onda yaratabilmektir. Ne yazık ki, bugüne kadar bunun tam aksi yolda gidilmiştir; ve hâlâ da o yolda gidilmektedir!..

4. Bağımsızlık, Ancak Kendi Gücümüzle Sağlanabilir Ve Korunabilir.

Bağımsızlığımızı koruyabilmenin tek çıkar yolu, kendi gücümüze dayanarak ve güvenerek, bir yandan her devlete karşı bağımsızlığımızın bütün unsurlarını titizlikle savunma konusunda azimli olmak, ayrıca saldırıya aday olanları buna inandırmak, öte yandan da savunmanın tedbirlerini fiilen almaktır.

Tarihte bir veya bir kaç değil pek çok örnekle isbatlanmış bir gerçektir ki, şu veya bu zenginliğinden ötürü başka uluslarca sömürülmek ya da stratejik durumundan dolayı yönetimi ele alınmak istenilen ulusların, “hayat haklarını, bağımsızlıklarını, özgürlüklerini (kısacası haklarını) kabul ettirebilmelerinin güvenilir tek çaresi”, bağımsızlıklarını ve varlıklarını kendi fizik güçleri ile savunmaya karar vermeleri ve bunu uygulamalarıdır.

Eğer sömürülmesi istenen ulusun direnme azmine ve iradesine, onun potansiyel gücü de eklenecek olursa, kendisinden kat kat güçlü emperyalist ulusların saldırıları durdurulabilmektedir. Zira sömürücü (ya da saldırgan) ulusun yöneticileri, genellikle düşünebilmektedir ki, kendi bağımsızlığını savunmaya kararlı olan ve bu amaçla kuvvete başvuracak olan bir ulus, pek güçlü saldırganlara dahi bir hayli zarar verebilmekte, bu saldırıyı ona pahalıya mal edebilmektedir. Başka ülkeleri işgale kalkışan veya başka ulusların bağımsızlığına herhangi bir biçimde musallat olmağa yeltenen sömürücü güç, çok kez bu

¹⁶⁷Atatürk, Halep, 20.9.1917, Tamim-Telgraflar s. 7

hareketi idealist bir amacın sonucu (yani bir prensip kararı) olarak benimsemediği (ne bahasına olursa olsun bu yoldan gitmeğe kararlı bulunmadığı), sadece **bir hesaplama** sonunda böyle bir yola gittiği içindir ki, sömürölmeğe aday olan devletin davranışı, işgalin devamı konusunda pek büyük rol oynamaktadır. Sömürücü (işgalci) devlet, soğukkanlılıkla hep şu hesabı yapmaktadır ve yapacaktır: “Sömürölcek küçük devleti işgal ederek sağlayacağım çıkarlar mı daha ağır basar; yoksa bu işgali gerçekleştirebilmek ya da devam ettirebilmek için yapacağım masraflar, akıtacağım kanlar mı?”. Hele akıtılacak kan söz konusu olursa, sömürücü devletin yöneticileri, “ölecek kendi askerlerimizin kamuoyunda yaratacağı olumsuz etkiler mi daha ağır basar, yoksa bu işgalin sağlayacağı maddî çıkarların yaratacağı olumlu sonuçlar mı?” diye bir hesap yapmak zorunluluğundadır. Böyle olunca da, “sömürölmeğe aday küçük devletin direnmesinin yaratacağı zararların fazlalığı”, saldırıyı, saldırma kararından vazgeçirir, - hatta yanlış hesaplama ile bir kere saldırma yoluna gitmiş bile olsa - onun bundan dönmesine sebep olur. Bu düşünüşün doğruluğunu gösterir en susturucu ve ilginç örneği, bugün Vietnam ulusu veriyorsa; Birinci Dünya Savaşından sonraki en büyük örneği de, şüphesiz Türk Kurtuluş Savaşı teşkil ediyordu. İngiltere, Fransa ve İtalya gibi birinci Dünya Savaşının galip devletleri, Türk ulusundan yedikleri pek büyük olmayan tokatlardan sonra, bu çarpışmaların kendilerine bir hayli pahalıya mal olacağını gördükleri içindir ki akla dayanan bir hesaplama sonucunda, saldırıdan vazgeçmeyi tercih etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı içinde ise, Finlandiya ve İsviçre, bunun en mükemmel örnekleridir. Hitler Almanya’sı için, İsviçre’yi işgal etmenin çeşitli faydalan söz konusu idi. İsviçre ile Almanya arasındaki bir savaşta, İsviçre en geç bir iki ay içinde işgal edilebilirdi. Amma, tepeden tırnağa kadar silâhlı ve bağımsızlığı için sonuna kadar savaşmaya azimli küçük İsviçre halkının yapacağı ulusal kurtuluş savaşı, Almanya’nın da yüzbinlerce erinin ölmesine sebep olacaktı. Bunu, Almanya’nın çılgın önderleri bile pek iyi gördükleri (İsviçre’yi işgal etmenin sağlayacağı faydaların, yaratacağı sakıncalardan daha fazla olacağını kabul ettikleri içindir ki, bu savaşa yanaşmamışlardır. Rusya’nın Finlandiya’da başladığı savaşa son vermesinin sebebi de – genel çizgileriyle- aynı hesaplamalardır.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Atatürk, İsviçre gibi küçük devletlerin, ancak kendilerini korumak için yeteri kadar hazırlık yapma sayesinde varlıklarını, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını koruyabileceğine şöyle işaret etmişti :

Bugün Türkiye'nin varlığını ve bağımsızlığını, ancak ve ancak "civanmert, pek mütecellit ve insaniyetperver"(!)¹⁶⁹ müttefikleri Amerika'nın koruyabileceği tezi, resmen benimsendiğinde, bütün savunma hazırlıkları ve planları bu temel üstüne dayandırıldığına göre, Atatürk'ün özellikle bu alandaki görüşlerini hatırlamağa ihtiyaç vardır. Bugünkü zihniyet, açıkça Atatürk'ün zihniyetine taban tabana zıttır. Büyük Devlet adamının zihniyeti "**kendine**"güven! prensibi ile günümüzün savunma ve dış siyaseti ise "**dayına** güven! prensibi ile özetlenebilir.

Atatürk'ün bu alandaki sözleri, iki grup karamsarlar karşı aydınlatıcı nitelikte olacaktır. Birincisi "Biz kendimizi savunamayız" diyen gruptur. İkincisi ise, "Bugün Türkiye'de Amerika'nın bir takım üsler işgal etmiş olmasını, memleketin güvenliği ve hatta bağımsızlığı bakımından çok zararlı ve tehlikeli gördükleri halde, bu üsleri bırakmaya çok zararlı ve tehlikeli gördükleri halde, bu üsleri bırakmaya Amerika'yı tatlı dille razı etmekten başka çıkar yol bulunmadığı" nı ileri sürenlerdir. Onlara göre, "ikili anlaşmalar gerçekten geçersiz (hukuken batıl) olabilir. Amma Amerika, Türkiye'de fiilen işgal altında bulundurduğu üslerden vazgeçmedikçe, tuttuğu askerî kıtaları geri çekmedikçe, filolarının ziyaretlerine son vermedikçe, bizim yapabileceğimiz bir şey yoktur". Kısacası onlara göre, "ne hasmımıza karşı durabiliriz", ne de büyük müttefikimize (yani belâlımıza)karşı"!. O halde yapılacak şey, "bunlardan birine sığınarak, ötekenden kurtulmak (hatta ötekine kafa tutmak)"tır.

Küçük bir devletin, gerek dostları, gerek düşmanları tarafından işgal edilmesine veya o devletin egemenlik haklarına başka devletlerin müdahale etmesine engel olmak (özellikle emperyalist devleti girdiği yerden veya üslerden çıkarmak yahut elde ettiği imtiyazlardan vazgeçmeye razı edebilmek) için tutulacak yolun, "yumuşak davranmak", tavizler vermek", hakların bir kısmından vazgeçmek" olduğunu savunanlar daima var olagelmıştır. Bağımsızlık savaşı sırasında örneğin **Rauf Bey** ve onun kafadarları da bu görüşü savunmuşlardı.

«...Maksat hiç şüphe yok ki, behemehal harb etmek değildir. Türkiye ki birçok harblere sahne olmuştur. Namütenahi felâketler görmüştür. Onun sulh ve sükûn ihtiyacı daha fazladır. İşte biz bu hazırlığımızla muhtaç olduğumuz sulh ve sükûnu temin etmek istiyoruz. Bitarafılıkları bütün cihanca kabul ve tasdik olunan devletler vardır ki, onlar da sulh ve sükûn ve huzurları için tabii müdafaalarına ehemmiyet vermekte, ordularına fevkalâde itina etmektedirler. Bu, dikkat ve intibaha şayandır. Biz de herkes gibi Müdafaai tabii-yemize layık olduğu kadar ehemmiyet vermeğe mecburuz» (Atatürk, İzmir, 22.2.1924, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 170-171)

¹⁶⁹Bu sözler, Amerikanın küçük devletlere yaptığı müdahale karşısında, Amerikanın tutumu için zamanının Dışişleri Bakanı F.R.Zorlu tarafından kullanılmış kelimelerdir. Bak: not

Buna karşılık Atatürk'ün “fiili direnme” tezi, onun “bağımsızlık için savaş!” görüşünün temelini teşkil etmektedir. Atatürk çeşitli konuşma ve yazılarında belirtmiştir ki, istilâcı kuvvetler, ancak bizim bazı fiili başarılarımızdan sonra varlığımızı kabule yanaşmışlardır askeri gücümüzü eylemlerimizle ispatlanmadıkça, en haklı istek ve önerilerimize hiç kulak vermemişlerdir. Büyük Nutuk'ta şöyle diyor:

“Türk ata ana yurduna ve Türkün bağımsızlığına saldıranlar kimler olursa olsun, onlara bütün ulusça silâhlı olarak karşı çıkmak ve onlarla savaşmak gerekiyordu.”¹⁷⁰

“Franklin Buyon ile günlerce ve günlerce görüştük. Sonuç olarak, **düşüncelerimizle, duygularımızla ve tutumlarımızla birbirimizi anlayabildiğimizi** sanırım, ama, Fransa Hükümetiyle Türk Ulusal Hükümeti arasında-kesin anlaşma noktalarının saptanabilmesi için, biraz daha zamanın geçmesi zorunlu oldu. Ne bekleniyordu? Belki **Türk ulusal varlığının** Birinci ve İkinci İnönü'nden sonra **daha büyücek bir başarı ile pekleştirilmesi** bekleniyordu. Gerçekten, Ankara Anlaşması, **Büyük ve Kanlı Sakarya** savaşından 37 gün sonra, 20 Ekim 1921 de oluşmuş bir belgedir.”¹⁷¹

Bu görüş, Büyük Nutkun başka bir yerinde, daha ayrıntılı olarak şöyle dile getirilmiştir:

“Sadrazama ve Dahiliye Nazırına açıkça söylemek gerekir ki, **ulusal kuvvetler, sonuç alıncaya değin çalışacaklardır. Yurdumuza giren ve ulusumuzun tam tutsaklığını isteyen düşmanlarımız, Ulusal Kuvvetlerin çalışmalarını istememekte kendilerini haklı bulabilirler. Ama, devleti ve ulusu kurtarmaya çalışan bir ulusal kuvvete, kendi hükümetinin sataşması ve saldırması şaşılacak bir şeydir... Hükümetin, Maraş ve Urfa'dan ileriye gidilmemesi yolundaki önerisine karşı, ulusa güven vermek ve Ulusal Kuvvetleri durdurabilmek için, Fransızların Adana'yı hemen boşaltmaya başlamaları istenmelidir. Yoksa, Ulusal Kuvvetlerin kurtarma amacıyla yaptıkları savaşların önlenemeyeceği ve ... Anadolu basınının sert dilinin yumuşatılması İtilâf Devletlerinin zulüm ve saldırılarına son vermeleriyle olabilir. Bunca haksızlıklara, zulümlere; dahası, kırımlara karşı çığlık koparan suçsuz bir ulusu susturmak gibi bir zulüm bizden istenmemelidir... Boş bir fişek kovanının bile İngilizlere geri verilmemesi daha uygun olur düşüncesindeyiz. Hükümet, İtilâf devletlerine karşı böyle yapmacıklı**

¹⁷⁰ *Söylev ve Demeçler s. 11, aslı: Nutuk s. 14.*

¹⁷¹ *Atatürk Söylev s. 431, aslı: Nutuk s. 624*

gönül alma gösterilerinde bulunmakla onları bize acındırabileceğini ve bu ikiyüzlü davranışların barış koşullarını değiştirmeye etki yapacağını sanıyorsa, kendilerinin aymazlığına acırız. Kısacası, barışımızın söz konusu olduğu bu önemli zamanda Ulusal Kuvvetleri güçsüz gösterecek her davranışın ulusal kaderimiz üzerinde uğursuz bir etki yaratacağı kuşkusuz olduğundan,

Meclisteki arkadaşlara düşen denetleme görevinin, en büyük özveriyle yapılmasını özellikle rica ederiz.”¹⁷²

Büyük Nutkun başka iki yerinde daha:

“Dünya, sınav alanıdır. “Türk ulusu bunca yüzyıllardan sonra yine **bir** sınav, hem de bu kez, **en çekin bir** sınav karşısında bulundu ruluyordu. Sınavda **başarı sağlamadan kendimize karşı iyi davranılmasını beklemek**, bizim için doğru olabilir miydi?”¹⁷³

“Beykoz’da, ya da Venedik’te bir konferansın toplanması birçok kez söz konusu oldu. Ama kesin sonuçlu büyük utkumuzu kazanıncaya dek bunların hiçbirisi gerçekleşmedi.”¹⁷⁴

Atatürk, Kurtuluş Savaşının ilk günlerinde, milletin - hele İzmir işgali karşısında gösterdiği - bağımsızlık iradesinin, hasımlarımızın bu bağımsızlığı kabul etmesinde etkisini göstereceği görüşü üzerinde, birçok asker ve sivile gönderdiği telde özellikle durmuştur:

“Fransa siyasî temsilcisi Bay Döfrans'ın (Defrance) Sadrazamlık yüksek katına gelerek Osmanlı Devletinin haklarını konferansta savunmak için Paris’e gidebileceklerini bildirdiği anlaşılmıştır. Ulusumuzun İzmir olayı üzerine gösterdiği **ulusal tepki ve böylece bağımsızlığı koruma konusunda beliren kesin direnişinin** sonucu olan bu şerefli durum övülmeğe değer. Fakat böyle olduğu halde Yunanlılar İzmir iline girmekten alıkonulmuş değildir. Her halde ulusun, **haklarını bilir ve onu çiğnetmemek için parçalanmaz bir bütün olarak ölesiye savaşa hazır olduğunu** İtilâf devletlerine karşı göstermeye ve kanıtlamaya devam edildikçe, adı geçen devletlerin **ulusumuzu sayar ve haklarını tanır olacaklarına** kuşku yoktur... Ancak, **ulusça kesin olarak savunulması istenilen ve gerekli görülen haklar** özellikle iki noktada önem kazanır. Birincisi, **kesin olarak devlet ve ulusun tam bağımsızlığı...**”¹⁷⁵

İstanbul'un işgali üzerine bütün komutan ve valilere gönderdiği bildiride:

¹⁷²Atatürk, Söylev s. 264-265, aslı: Nutuk 386-387

¹⁷³Atatürk, Söylev, s. 445! aslı: Nutuk s. 645-646

¹⁷⁴Atatürk Söylev, s. 450, aslı: Nutuk s. 652

¹⁷⁵Atatürk, Söylev, s. 20, aslı: Nutuk s. 28-29

“İtilâf devletlerinin şimdiye dek yurdumuzu bölüşmeye yol bulmak için giriştikleri çeşitli tedbirler biliniyor. Önce, Ferit Paşa ile anlaşarak ulusu savunmasız bir durumda **yabancılara tutsak etmek ve yurdun çeşitli önemli yerlerini savaşı kazanan devletlerin sömürgelerine katmak düşünülmüştü. Ulusal örgütün, ulusun genel desteği ile bağımsızlığı savunmada gösterdiği dayanç ve direniş**, bu düşünceyi altüst etti. İkincisi, Ulusal Örgütü aldatarak ve ondan izin alarak Doğuya üstünlük sağlama siyaseti gütmek için Temsilciler Kuruluna başvuruldu. Kurul, **ulusun bağımsızlığını ve ülkenin bütünlüğünü sağlamadıkça ve özellikle düşman elindeki yerlerin boşaltılmasına girişilmedikçe**, hiçbir türlü görüşmeye yanaşmadı... **Ulusal birliğin meydana getirdiği direnme ve dayanışma karşısında bu saldırılar da eridi. Dördüncüsü, yurdun alinyazısı üzerine kaygı verici kararlar alındığından söz edilerek kamuoyuna baskı yapılmaya başlandı. Namuslu ve yurdu koruma uğrunda her türlü özveriyi göze almış olan Osmanlı ulusunun dayancı ve direnci önünde**, bu korkutmalar da işe yaramadı... Bugün **Türk ulusu, yaşama ve bağımsızlık hakkını ve bütün geleceğini savunmaya çağırıldı. İnsanlık dünyasının beğenisi, ulusal bağımsızlığın geçmişteki şanımıza yaraşır bir inançla savunulup sağlanmasına bağlıdır...**”¹⁷⁶

TBMM nin ikinci toplantı yılını açarken:

“Ülkemizin ve ulusumuzun yüksek çıkarlarını sağlamakla birlikte dünyanın barış içinde yaşamasına yardım edecek öneriler ileri sürülmüştür. İngiliz devlet adamları bizim bu barışçılığımızı hep **anlamazlıktan ve görmezlikten gelmişlerdir. Ancak ulusumuzun bir yıllık davranışları, direnişleri, bağımsızlığını ve özgürlüğünü koruma yolundaki verimli ve başarılı çalışmaları gözlerine battıktan ve İstanbul'da tutsak ve kaypak bir hükümetin peki deyip imzaladığı bir ulusun idam hükmü niteliğindeki Sevr anlaşmasının ne demek olduğunu bu ulusun iyice anlayıp da bu hükme karşı ayaklanıp şahlanmasını gördükten sonradır ki, İtilâf devletlerinin siyaset adamları bizimle görüşmeyi gerekli bulmuşlardır... Geçen yılın bugünlerinde herkes bize karşı idi. Bugün bütün dünya davamızın kutsallığını anlamış bulunuyor. Geçen yılın bugünlerine derin bir acı ve kaygı ile girmiş olan ulusumuz, şimdi **direnmesinin ve davranmasının başardı izlerini** görmekle övünebilir... Bugün anlaşılmıştır ki, Sevr anlaşması hükümleri Türkiye'ye **zorla uygulanamaz!.. Yenilmiş olarak 1918 müterakelerini imzalamış olan uluslar arasında****

¹⁷⁶ Atatürk, Söylev, s. 287, ash: Nutuk s. 419

bu sonuca, yürüdüğü yolda bütün olayları iyi kolladığı ve **silâhlarının gücünü iyi kullandığı için**, yalnız ve ancak Türkiye ulaşabilmiştir...”¹⁷⁷

TBMM nin üçüncü toplantı yılını açarken:

“Şark Meselesi Konferansının, ordularımızın **darülharekâtında aktine intizar olunduğunu** kabul etmek en ihtiyatkâr bir telâkki olur. **“Hazır ol cenge eğer ister isen sulhu salâh”** hakikatini bir an hatırdan çıkarmamak dava-yı millimizin talep ettiği farazıdır.

Müteyakkız ve müheyya bulunmaktan ibaret olan prensibimize riayete devam edeceğiz.”¹⁷⁸

TBMM nde büyük zafer hakkında yapmış olduğu uzun konuşmada da, bu konuda şu açıklamalara yer vermiştir:

“Geçen sene beni Başkumandan tayin etmiş olduğunuz zaman demiştim ki, memleketimizi çiğnemek üzere, memleketimize giren Yunan ordusunu **harim-i ismetimizde boğacağız**. Bu sözümde hata etmemiş olduğumu hadisat ispat etti zannederim. Hakikaten Yunan ordusu harim-i ismetimizde tamamen boğulmuştur.”¹⁷⁹

“Bu senenin ortasında ordumuz düşman ordusunu mağlûp ve münhezim etmek için lâzım gelen kuvvet ve kudreti kazanmış bulunuyordu. Fakat bütün milletimizin ve onun hakikî mümes-sillerinden mürekkep olan **Meclisimizin şian, kan dökmeden maksad-ı milliyemizin istihsaline matuf olduğunu** pek güzel an-lıyordum. Binaenaleyh, kuva-yi askeriyemizi istimal etmeden evvel **kan dökmeye sebebiyet vermeksizin meseleyi muslihane halletmek için teşebbüs yapmak da ayrıca bir vazife idi**. Bu vazifeyi ifa etmek için, her türlü tedbire tevessül olundu... Fethi Beyefendiyi Londra'ya kadar göndermiştik. Tesis sulh için selâhiyet-i kâmileye malik bulunuyordu. Fakat Fethi Beyin **Londra'daki suret-i kabulü ve bilhassa o günlerde Mösyö Lyold George'un Parlamento kürsüsünde verdiği nutuk** gösteriyordu ki, bütün bu teşebbüslerimiz makûs bir mahiyette telâkki edilmiştir. Filhakika **hissiyat-ı insaniyemizin icabatı** olarak, yapmış olduğumuz bu teşebbüse **İngiliz hükümetinin vermiş olduğu mana, sulhçu teşebbüslerimizin bizim zarımızla tefsirinden ibaretti**. Zannettiler ki, ordumuz taarruz ve takip etmek değil, yerinden kıpırdamıyacak bir halde bulunuyoruz. Zannettiler ki, Meclisimiz ve hükümetimiz zayıftır ve ümitsizdir. Fethi Beyefendi kanat-i katîyesini hükümete bir raporla bildirdi ve dedi ki :

¹⁷⁷ Atatürk, 1.3.1922, TBMM, Bugünün diliyle Atatürk s. 74, astı: Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 167

¹⁷⁸ Atatürk, 1.3.1922, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 239-240

¹⁷⁹ Atatürk, 4.10.1922, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 247

“Maksad-ı milliyemizin istihsali, ancak faaliyet-i askeriye ile kabil olabilecektir. Başka tetkika, başka tefsire mahal yoktur... Artık anlamıştık ki, harekât-ı askeriye bir zaruret haline geldi. Bunun üzerine Başkumandanlık, teşebbüsat-ı muslihane ve siyasiye icabı olarak, fiile koymağı tehir ettiği taarruz kararını fiilen mevkii tatbika vaz'a ve taarruzu icraya karar verdi.”¹⁸⁰

Mustafa Kemal, istediğimiz barışa ancak zaferle ulaşabildiğimize, daha birçok konuşmasında dokunmuştur. TBMM nin 4 üncü toplanma yılını açarken:

“Takip ettiğimiz siyaset, siyaset-i sulhperveranedir. Memleketimizi hiçbir hak ve adalete istinat etmiyerek çiğnemek ve çiğnetmek teşebbüsü muzaffer ordumuzun fedakârane ve cansiperane gayretiyle lâıyk olduğu akamete uğratılmış ve milletimiz, tarihin nadir kaydettiği bir muzafferiyet iktisap ederek sevgili yurdumuzu kurtarmıştır.”¹⁸¹

TBMM nin ikinci dönemini açarken : **“Ne yapalım ki, kuva-yı maddiye ile müeyyet olmayan hakların akamete mahkûmiyetini ifade eden kaide-i külliye-i ezeliye bizim hakkımızda müsamahakâr bir istisna göstermedi. Milletın iradesi, fiilî ve katî bir zaferin timsali halinde teşahhus etmedikçe, periî sulh, âguş-u huzurunu bize açmadı.”**¹⁸²

Teşkilâtın mahalle ve köylere kadar genişletilmesi hakkındaki şifresinde:

“Vatanımızı parçalanmaktan kurtaracak, düşmanlarımızın her türlü amali istilâcuyanelerine set çekecek yegâne noktai istinadımızın, başta şerefli ordumuz bulunduğu halde efkârı umumiyei cihana kudreti milliyemizi tanıtan teşkilâtı hazıra olduğu malûmu alileridir.”¹⁸³

Atatürk aynı güçleri, çeşitli söylev ve demeçlerinde de belirtmiştir. Fiilî direnme ancak bir örgütle olacağı içindir ki, Mustafa Kemal, bağımsızlığı sağlayacak örgütün ve bunun çevresindeki birliğin önemine de, birçok kereler dokunmuştu. Örneğin:

“Bir toplumun yaşamasının ve mutluluğunun, ancak dilekte ve dileği gerçekleştirme yolunda tam birlik olmasına bağlı bulunduğunu

¹⁸⁰ Atatürk, 4.10.1922, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 248-249

¹⁸¹ Atatürk, 1.3.1923, TBMM Söylev ve Demeçler c. 1, s. 301

¹⁸² Atatürk, 13.8.1923 TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 317. Aynı konuşmada: «Cenupta nüfuz muntakaları unvanı altında memleketimizi parçalamak, ümitleri kamilen kırılmış ve milletın azim ve celâdeti karşısında Türkiye'yi parçalamanın ham bir hayal olduğu kabul ettirilmiştir.» (s. 318)

¹⁸³ Atatürk, 24-27.11.1919, Tamim ve Telgraflar s. 128

açıkladık. Yurdun kurtarılması, bağımsızlığın sağlanması amacına yönelmiş olan ulusal birliğimizin, köklü ve düzenli örgütlerin bulunması ve bu örgütleri iyi yönetebilecek kafaların ve güçlerin, bir tek beyin, bir tek güç olarak birleşmiş ve kaynaşmış duruma gelmesi ile ereğe ulaşılabilceğini söyledik.”¹⁸⁴

Bir ulusun direnmeye azimli olduğunu saldırganın anlaması halinde, onun bu salcırısından çoğu kere vazgeçeceği gerçeğini, Mustafa Kemal daha 1919 da bir örnekle ispatlayarak belirtmişti.

“Heyeti Temsiliye” adına Sivas'tan Erzurum İline gönderdiği telgrafta şöyle diyor:

Ferit Paşa Kabinesinin **vatan ve millete karşı hiyaneti tamamen sabit olduktan sonra** telgrafhaneler tutulmuş ve İstanbul'la resmî rabıtamız kesilmiştir. Bunun üzerine İngilizlerin Konya Ereğlisini ve Niğde'yi işgale karar verdikleri haberi istihbar kılınmıştı. Fakat **havalii mezkûre halkı böyle bir işgale katiyen muvafakat eyleyemiyceklerini her nevi işgali silâhla karşılayacaklarını ihtar eylediklerinden**, bu haber bittabi mevkii fiile konulamadı.”¹⁸⁵

Emperyalist devletlerin kuvvetli olduğumuzu anlamaları halinde, saldırılarına son verecekleri inancıyladır ki, Mustafa Kemal, gerçek saldırganı büyük emperyalist devletlerin, kuvvetimiz konusunda olumlu kanılara varmasına pek önem vermekte, “yalnız kuvvetli olmamızı değil, kuvvetli olduğumuzu hasmın bilmesini de”, bağımsızlık amacına ulaşmanın şartı saymakta idi. Taarruz plânına ilişkin olarak kumandanlara gönderdiği şifrede:

“Yunanlıların İzmir vilâyetinin ilhakı hakkındaki tasminatı şüphesiz **mukavemet-i milliyemizin kuvvet ve mahiyetini anlamak** ve ezmek için, Düvel-i Mutelifenin hainane mürettep bir plânından başka bir şey değildir. Böyle bir vaziyette Kuvayi Milliye'nin vahdet **ve kudreti** ve dolayısıyla Hükümet ve Devletin el'an rahnedar olmıyan kuvay-i hayatiyesini âleme isbat etmek için bütün vesait-i mevcudenin bu maksadda istimalile muvaffakiyetin temini, her vatanperverin en mukaddes vazifesi olarak telâkki edilmelidir.”¹⁸⁶

Atatürk, savaş meydanlarında kuvvetimize dayanarak hakkımızı savunduktan sonra, barış masalarında da tam bağımsızlığımızı muhakkak kabul ettireceğimizi belirtmişti: İzmit'te halkla yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

¹⁸⁴ Atatürk, Söylev, s. 245-246, aslı: Nutuk, s. 359

¹⁸⁵ Atatürk, 16.9.1919 Tamim-Telgraflar s. 65

¹⁸⁶ Atatürk, 9.1.1920, Tamim-Telgraflar s. 155

“Ölmüş zannedilen milletimiz yeniden bunca kabiliyeti hayatıyesini izhar ederek kadınlarıyla, çocuklarıyla el ele vererek cihanda mevcut olduğunu ispat eden harikalar göstermiş ve bunun neticei katiyesi olarak Lausanne konferansına davet olunmuştur. Lausanne’da henüz müsbet bir netice yoktur. Millet Misakı millînin medlulü hakikîsini, kuvveti ve süngüsüyle maddeten istihsal etmiştir. Şimdi Lausanne’da yapılacak şey maddeten istihsal edilen bu neticeyi usulen ve resmen tesbit ve tasdik ettirmekten ibarettir. Bu netice ergeç istihsal edilecektir. Çünkü hukukumuz gayet meşru ve sarihtir. Bunu istihsal için kuvvetimiz de vardır; kudretimiz de kâfidir. Ordularımız ve ordularımızı vücade getiren milletimiz kuvvetlidir. Ve bu milleti yaşatan vatan, namütenahi menabii servete malikdir.”¹⁸⁷

Ne yazık ki bugün, korkunç bir aşağılık duygusunun ve bazı yöneticilerin dış sömürü ile işbirliği yapma hevesinin sonucu olarak, **“biz varlığımızı koruyamayız, ancak Amerikan yardımı ile yaşarız”** sloganı, sorumlu ve sorumsuz yüzbinlerce kişinin kafasına ve kalbine yerleştirilmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Mustafa Kemal’in ve onun gibi duyan ve düşünen onur sahibi yöneticilerin benimsediği ve benimsettiği “kendine güvenme” prensibi, zamanımızda tam tersine dönmüştür;

Bizim hiçbir şey yapamayacağımıza, her alandaki Batılı yardımı (bir süredir Amerikan yardımı) var olmazsa, kocaman bir sıfır olarak kalacağımıza, varlığımızı bile koruyamayacağımıza inanan zavallılar, Türk toplumunda var olagelmıştır ve daha bir süre var olacaktır. Daha önce de -hiç değilse kültür alanında- Arap (ve Acem) kültürüne karşı bu kompleks eksik olmamıştı. Atatürk’ten sonra yeniden hortlayan ve hele 1950 den sonra bir de resmî görüş haline gelen bu zihniyeti savunanlar, sözlerine gerçekçi insanların edasını da yererek, “bir tür erdemlik” sahibi kişiler rolünü de oynamakta ve içtenliklerine birçok kimseyi inandırabilme (yani aldatma) işinde büyük başarı göstermektedirler.

Aslında, bu “kötü kişi olma pahasına acı gerçekleri söyleme (!) cesaretini gösteren bilgiçler rolü oynayan kişiler” i, o şekilde konuşmaya zorlayan dürtü, gerçekleri ne bahasına olursa olsun cesaretle dile getirmenin topluma yararlı olduğu inancı değil, tam aksine ya korkaklıkları veya “biz yapamayız, ancak efendilerimiz yapar” deme sayesinde efendilerinden sağlayacakları çeşitli türdeki çıkarlarıdır.

¹⁸⁷ *Atatürk, 18.1.1923, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 62*

Gerçekten, bugün Türkiye'nin en önemli (en hayatî) sorunlarından biri belki de birincisi, “herhangi bir saldırıyla karşılaşsak, kendi varlığımızı kendi gücümüzle koruyup koruyamayacağımız” sorusuna verilen farklı cevaplara ilişkindir. Çünkü kendi varlığımızı muhtemel bir Rus saldırısına karşı koruyamayacağımız ve bu sebeple de kesin surette başka bir devletin yardımına muhtaç olduğumuz sonucuna varılırsa -ki birçok siyaset adamı böyle düşünmektedir- o zaman (amiyane deyimi ile) yılana sarılmaya dahi razı olunmaktadır. Mademki, diyorlar, “biz Amerika'nın yardımı olmaksızın Sovyetlerin herhangi bir saldırısına karşı koyamayız” ve “Rusya ise, bize saldırmak ve yurdumuzu işgal ederek bizi kendisine bağlı duruma getirmek azmindedir, o halde Amerika'nın ittifakını ve yardımını sağlamak için her şarta razı olmamız gerekir ve bu kaçınılmaz bir sonuçtur.”

İşte yanlış, hatta sadece gaflet sınırları içinde kalmayıp ihanet sınırlarından da içeriye girmiş olan böyle bir düşünüş, bugün toplumumuzda, - ne yazık ki - sadece saf ve bilgiden yoksun bazı vatandaşların değil, sorumlu siyaset adamlarının görüş ve yargılarına dahi hâkimdir. Bu nedenle de Atatürk'ün “kendi bağımsızlığımızı, kendi gücümüzle savunabileceğimize istiklâl savaşı veren milletlerin, hele bir Türk Milletinin bu gücü gösterebileceğine” ilişkin başka sözlerini de nakletmek isteriz. Bu sözler ortaya koymaktadır ki, bütün mesele, “bağımsızlık için gerekince sonuna kadar savaşmayı göze almakta”, yani “kararlı olmakta” ve “ölümü köleliğe tercih eden bir inanca sahip olabilmekte” dir. Köle ruhlu (uşak ruhlu) yöneticiler yerine, Atatürk ruhlu devlet adamları bir ulusun kaderine hakim olursa, bu sorun kendiliğinden çözülür.

Mustafa Kemal, Türk ulusunun kurmuş olduğu Devletin bağımsızlığını, yine Türk ulusunun ebediyen savunacağını ve bunu başaracağını, başkasının ise bu işe burnunu sokmaması gerektiğini, yıllarca önce tekrar tekrar bildirmiştir. Bu konuda Büyük Nutuk'ta şöyle diyordu:

“Kesin olarak dedim ki; (Ulusumuzun kurduğu yeni devletin alinyazısına, işlerine, bağımsızlığına, sanı ne olursa olsun hiç kimseyi, karıştırmayız! Ulusun kendisi, kurduğu devleti ve onun bağımsızlığını koruyor ve sonsuz olarak koruyacaktır!)”¹⁸⁸

Çünkü bir ulus, kendi gücü ile ve kendi iradesiyle değil de, başkalarının yardımı ile varlığını korumaya kalkışırsa, başka devletlerin oyuna düşer Ankara'da yaptığı konuşmada:

¹⁸⁸ *Söylev ve Demeçler s. 488, asit: Nutuks. 710*

“Bir ulus, **varlığını ve haklarını** korumak yolunda, bütün gücü ile bütün görünür görünmez güçleriyle ayaklanmış ve karara varmış olmazsa; bir ulus yalnız kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlayamazsa, şunun bunun oynacağı olmaktan kurtulamaz: Ulusal yaşamımız, tarihimiz ve son zamanlardaki yönetim biçimimiz buna pek güzel bir kanıttır. Bu nedenledir ki kuruluşlarımızda **ulusal gücün etkin, ulusal istemin egemen** olması ilke olarak benimsenmiştir.”¹⁸⁹

“Her sırası geldikçe belirttiğim gibi bir daha söylemek ve pekiştirmek isterim ki, biz **ülkemizin ve ulusumuzun varlığını ve bağımsızlığını kurtarmak** için karar verdiğimiz zaman, kendi görüşlerimize uyuyor, **kendi gücümüze dayanıyorduk**. Hiçbir kimseden **ders almadık**. Hiç kimsenin **aldatıcı sözlerine kanarak** işe girişmedik.”¹⁹⁰

Bağımsızlık, baştan sona bir ulusun kendi eseri olmak zorunluluğundadır. Onun bağışlanması (başka bir milletin bağıışı olarak elde edilmesi) hayaldir. Ulus, bu iş için gerekli kolu ve kanı verdiği gibi, irade ve kafayı da kendisi yaratacaktır. Ödünç kumandan veya ödünç devlet adamlarıyla bağımsızlık sağlanamaz. Atatürk TBMM nin 3 üncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada, bu gerçeği pek özlu bir biçimde belirtmiştir:

“Millet yalnız kendi kolları ve kendi kanıyla değil, aynı zamanda kendi başı ve kendi **dimağıyla** kazandığı cevher-i hâkimiyet ve istiklâli...”¹⁹¹

Atatürk 1919 da, bir yandan dış düşmanlarla bir yandan da İstanbul'daki iç düşmanlarla (hükümet ve Sarayla) mücadele ederken bile, yurdumuzun davalarını ancak ulusun kendisinin çözüme bağlayacağını, yabancıların bu konuda ne düşündüğünün önemi bulunmadığını (çünkü onların, bizim sorunlarımızı bizim yararımız açısından değil, kendi çıkarları açısından değerlendireceklerini) pekiyi dile getirmiştir. İstanbul'daki yeni hükümete şu direktifi veriyordu:

“**Ulusumuzun yararı ile ilgili konularda yabancıların bizce hiç önemi yoktur**. Biz gidişimizi yabancıların **dedikodusuna uydurmak güçsüzlüğünü kötü** görenlerdeniz. Attığımız adım, sağlam temellere ve bütün ulusun, örgütlere bağlı gerçek gücüne, dayanımı ve iradesine

¹⁸⁹ Atatürk, Ankara, 28.12.1920, *Bugünün diliyle Atatürk s. 19*, aslı: *Söylev ve Demeçlere. 2, s. 11*

¹⁹⁰ *Bugünün diliyle Atatürk s. 51*, aslı: *Atatürk, 14.8.1920, Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 101*

¹⁹¹ *Atatürk, 1.3.1923, TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 306*

dayanmaktadır. **Ulus, egemenliğini, bütün anlamıyla, bütün dünyaya tanıttırmaya kesin karar vermiştir.** Bunun için de, her yerde her türlü tedbir alınmıştır. Bugünkü **hükümetin, ulusal istek ve dilekleri iyi karşılamasını ve sonuçlandırmak için çalışmasını isteriz.**"¹⁹²

Kendimizi küçük gören ve kendi başımıza hiçbir şey başaramayacağımızı söyleyenler, Özellikle Kurtuluş Savaşının en kritik günlerinde de içimizde bulunmuşlar ve zehirlerini saçmışlardır ki, Mustafa Kemal onların bu olumsuz "hizmetlerine" (!) alay ederek "teşekkür" etmeyi (!) unutmamıştır:

"Hakikaten ordumuzun öyle hareket edeceğine ve **böyle kahredici bir netice alacağına benim kanaatim vardı.** Doğrudan doğruya askerî hareketlerle ilgili ve bunu hazırlamak ve yönetmekle görevli olan her üç zat da benimle tamamen hemfikir idiler... Bu kanaate sahip olmayanlar da vardı. **Bu kanaate sahip olmayanlar değil; ordumuzun yerinden kımıldayamayacağı ve taarruz kabiliyetinden mahrum olduğu zehabına kapılan bazı kimseler de vardı,** belki de bu zehap ve bu sözlerin telaffuz edilmiş olması düşmanlarımızı çok ümitlendirdi. Belki de isabet oldu. Fakat bugün tahakkuk eden neticenin tarihimize kuvvetle şerefbahş olmasına **delâlet etmiş olduklarından dolayı,** onlara da ayrıca teşekkür etmek lâzım gelir..."¹⁹³

Bugün İçin Çıkarılacak Bazı Dersler:

Burada belirtmek lüzumunu duyuyoruz ki, "biz kendimizi savunamayız" tezi, kaçınılmaz surette, biz başkasının himayesine muhtacız ve bir koruyucu (hâmî, vasi) bulmak zorunluluğundayız sonucuna ulaştırmaktadır. Bunun için de bugün, biz kendimizi büyük bir devlete (Rusya'ya karşı) savunamayız diyenler, rahatça ve pervasızca "bu nedenle Amerikanın uydusu olmak zorunluluğundayız" görüşünü, açık veya kapalı (yani süslenip pullanmış, idealize edilmiş) bir biçimde kamuoyuna aşılamaktadırlar. Adeta, içi zehir ve üstü kaygan şekerden olan bir hapı, halka yutturmaktadırlar. "Ya şu, ya da bu büyük devletin mandası altına girmekten (uydusu olmaktan) başka çıkar yol bulunmadığı" nı, hâlâ dolambaçlı yoldan dile getirenlerin bu sakat düşüncülerine, Atatürk Büyük Söylev'deki birçok sözleri ile cevap vermektedir. Bağımsızlık için savaşmaktan, gerekirse ölmekten başka çıkar yol bulunmadığını belirten ünlü cümlesinden sonra, bunda başarı

¹⁹² *Atatürk, Söyle ve Demeçler s. 145, aslı: Nutuk s. 212-213*

¹⁹³ *Atatürk, 18.4.1922, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 264*

gösterilemese bile, en kötü ihtimalle yine bağımsızlığı kaybetme durumuna düşüleceğini, bağımsızlığını başlangıçta ve gönüllü olarak elden çıkarmayı kabul edenlerin, böylece akılla da şerefle de bağdaşmaz bir çözümü savunduklarını şöyle dile getirmekte idi:

“Üç türlü karar ortaya atılmıştı: Birincisi, **İngiltere’nin koruyuculuğunu** istemek; İkincisi, **Amerika’nın güdümünü** istemek, bu iki türlü karara varmış olanlar, **Osmanlı Devletinin bir bütün olarak kalmasını** düşünenlerdir. Osmanlı ülkesinin çeşitli devletlerarasında paylaşılmasından ise, bu **ülkeyi bütün olarak bir devletin kanadı altında bulundurmayı yeğleyenlerdir**. Üçüncü karar, **bölgesel kurtuluş yollarıyla** ilgilidir... **Bu kararların dayandığı bütün kanıtlar** ve mantıklar çürüktü. Gerçekte, içinde bulunduğumuz o günlerde, Osmanlı Devletinin temelleri çökmüş, ömrü tükenmişti. Ortada bir avuç Türkün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son olarak, bunun da paylaşılmasını sağlamak için uğraşılmaktaydı. Osmanlı Devleti, onun **bağımsızlığı**, padişah, halife, hükümet, bunların hepsi **kavramı kalmamış bir takım anlamsız sözlerdi**. Neyin ve kimin dokunulmazlığı için kimden ve ne gibi yardım istemek düşünülüyordu? O halde sağlam ve gerçek karar ne olabilirdi? Efendiler, bu durum karşısında bir tek karar vardı. O da ulus egemenliğine dayanan, **kısıntısız, koşulsuz, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak**. İşte daha İstanbul’dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun’da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar, bu karar olmuştur.

Ya İstiklâl ya ölüm! işte gerçek kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktı. Bir an için, bu kararın uygulanmasında başarısızlığa uğranılacağını düşünelim. Ne olacaktı? Tutsaklık. Peki efendim, **öteki kararlara uymakla da sonuç bu olmayacak mıydı? Şu ayırımla ki**, bağımsızlığı için ölümü göze alan ulus, insanlık onur ve şerefine gereği olan her özveriye başvurduğunu düşünerek avunur ve elbette, **tutsaklık zincirini kendi eliyle boynuna geçiren uyuşuk, onursuz bir ulusa bakınca**, dost ve düşman gözündeki yeri çok başka olur.”¹⁹⁴

Şimdiki gözlerimizi yine bugüne çevirirsek, çıkarılacak pek önemli dersler karşısında olduğumuzu görürüz:

“İkili anlaşmaları ortadan kaldırarak, NATO ittifakını **bağımsızlığımıza haysiyetimize, güvenliğimize ve eşitlik esasına** zarar vermeyen bir hale getirelim; ve Amerika buna razı olmazsa, o zaman NATO’dan ayrılırız” diyenleri, aksi görüşte olanlar, çoğu kez “ayrılmamıza Amerika müsaade etmez ki...” veya “bağımsızlığımızı

¹⁹⁴ Atatürk, Söylev s. 9-10, aslı: *Nutuk* s. 13-14

tam olarak elde etsek bile, bugünkü şartlar altında onu muhafaza edebilecek miyiz ki...” gibi sözlerle cevaplandırmaktadırlar. Böyle cesareten yoksun, karamsar (ve ezik bu ruh durumu içinde bulunan) kimselerin cevaplarını dinlerken, **Refet** Paşanın Sivas Kongresindeki konuşmalarını hatırlamaktayız. Bugünün yaşlı kuşaklarında pek çok benzerine rastladığımız bu Paşa şöyle diyordu:

“Bir de, diyelim ki biz içerde ve dışarıda tam bir bağımsızlık isteriz. Fakat acaba kendi başımıza yapabilecek miyiz, **yapamayacak mıyız?** Ondan önce, acaba bizi **kendi başımıza bırakacaklar mı**, bırakmayacaklar mı? Bunu düşünelim”. Şurası kuşku götürmez ki, bugün İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan bizi paylaşmak istiyorlar; fakat eğer biz, bugün **bir devletin kefilliği altında** bir barış yapacak olursak ileride, uygun koşullar altında bulunur bulunmaz hemen döner ve kendi çıkarımızı sağlarız. Ama eğer olumsuz bir durum ortaya çıkacak olursa acaba büsbütün zarar etmiş olmayacak mıyız?”-

NATO'dan çıkmak şöyle dursun “NATO'nun - Fransa gibi - yalnız askerî örgütünden çıkma, hatta yabancı üslerden arınma ve kuvvetlerimizi sadece kendi komutanlarımızın emirine verme kararı” alırsak, “buradaki Amerikan kuvvetlerinin ve derhal getirilecek olan yenilerinin bizi zorlayacağı” görüşünü bile savunanlar vardır ki, bu kişiler ve sözleri karşısında bir de Atatürk'ün davranışını hatırlayalım: İşgal günlerinde, memleketin bağımsızlığını savunacak bir Meclisin düşmanlar tarafından dağıtılacağını çok iyi görüyor, amma bu sebeple “bağımsızlığımızı savunmayalım” veya “Meclisimizi toplamayalım” demiyor. Bir yandan “Son tepeye ve son ere kadar savaşacağımız, ya istiklâl ya ölüm!” parolasını ilân ederken, öte yandan da sadece gerekli tedbiri alarak Meclis İstanbul'dan başka (yani düşmanın kolayca işgal edemeyeceği bir yerde) toplansın diyordu:

“İtilâf devletlerinin **ülke bütünlüğümüzü ve bağımsızlığımızın korunmasını kesinlikle isteyip savunacak olan Millet Meclisinin dağıtılması ve üyelerinin tutuklanması** ya da sürgün edilmesi **umulmaz bir iş değildir...** Millet Meclisi, düşman etkisinden uzak ve tam güvenli olan bir yerde toplanmakla, İstanbul'da toplanmasına göre tasarlanmış bütün sakıncaları ortadan kaldıracığı gibi, ulusal varlığımızın ve bağımsızlığımızın zararına verilecek olan bir karar karşısında ulus ve yurt ödevini yapabilecek bir durumda bulunacaktır.”¹⁹⁵

¹⁹⁵ *Atatürk, Söylev s. 188, aslı: Nutuk s. 274—275*

Bağımsızlığımız için her şeyi göze almalıyız derken, asla “savaştan zevk alan bir zihniyeti” savunmuyoruz. Tam aksine, ulusumuzun ancak barış içinde kalkınıp refaha ulaşabileceğine inanmaktayız. Amma ulus olarak eski veya yeni biçimde esir edilmek, tam bağımsızlıktan yoksun hale getirilmek istenirse, o zaman ancak ve ancak ölümü göze alarak “yaşamaya ve özgür olmaya hak kazanabiliriz” diyoruz. Atatürk de aynen böyle demişti. İllere ve kumandanlara gönderdiği bir telgrafta kurtuluş yolunun tekniğini şöyle belirtiyordu:

“Ancak bir çarei tedavi tasavvur etmeliyiz : (Davayı istiklâlde ölünceye kadar sebat ve ısrar) ...”¹⁹⁶

Claude Farrere şerefine verilen çay ziyafetinde, boyunduruğu reddeden ulusumuzun ölüme değil kurtuluşa lâayık olduğuna da şöyle değiniyordu:

“Zavallı milletimiz esir **olmağa** razı olmadığı için en büyük cezaya mahkûm bulunuyor: **İdama!** Hayır, efendiler, hayır... bütün cihan emin olsun ki, bu millet idama, imhaya değil, ihyaya müstahaktır; elyaktır.”¹⁹⁷

Yukarıda 168-174 numaralı dip notlarında Mustafa Kemal'den naklettiğimiz sözler de, varlığımızı ve bağımsızlığımızı koruyabilmek için tutulacak tek yolun, **kendi işlerimize yabancı Devletlerin burunlarını sokmalarına asla müsaade etmemek** olduğu, en küçük bir tereddüde yer bırakmayacak biçim ve kesinlikte dile getirilmişti. Bugün ise, yabancı bir Devlet (Amerika), iç işlerimize, durmadan çeşitli biçim ve ölçüde **müdahale** etmektedir. Bu burun sokuşların (el atışların) bir tanesine karşı bile -şu veya bu partizan hesaplama- ses çıkarmamak, hatta içteki rakibi mağlûp edebilmek amacıyla bu gibi adımları istemek (teşvik etmek), bağımsızlığımızın temelini oymaktan başka bir anlama gelemmez.

Amerika'nın, İnönü kabinesini düşürerek yerine başka bir hükümet getirmek için Ankara'ya Parker'i göndermesi, AP Genel Başkanlığına (ve böylece gelecekteki Başbakanlığa) belli bir kişiyi seçtirebilmek için Amerikan şirketleri ve gizli örgütleri yardımı ile müdahale etmesi, Amerikan oyunlarını engelleyici saydıkları kişileri tasfiye için listeler hazırlatıp uygulamaya yeltenmesi ve CIA'nın başka her türlü mel'aneti karşısında yetkili ve görevlilerin ürkek ve korkak tutumu, gelecekteki daha olumsuz adımları hazırlayan korkunç başlangıçlardır.

¹⁹⁶ Atatürk;23.7:1920 (Tel), Tamim-Telgraflar s. 345

¹⁹⁷ Atatürk, 18.6.1922, Söylev ve Demeçler c. 2, s.37

Sorumluların, bu davranışlar karşısında onurları ve ulusal onuru asla zedelenmemiş saymaları (iç işlerimize müdahale edilmesini, tam nasırlanmış bir yürekle karşılamaları), karşısında, bir de Mustafa Kemal'in (22.1.1920 de) Sadrazam Ali Rıza Paşaya çektiği telgrafı hatırlayalım! Atatürk, İngilizlerin talebi üzerine Harbiye Nazırının ve Genel Kurmay Başkanının görevinden uzaklaştırılmasının, asla kabul edilmemesi gerektiğini; bunu yöneticiler, ya da halk olarak kabul etmenin (gerekten tepkide bulunmamanın) bağımsızlığımızı kendi elimizle feda etmek anlamına geleceğini şöyle anlatmıştır:

“İngilizlerin, Harbiye Nazırının ve Genelkurmay Başkanının değiştirilmesini istemeleri, devletin siyasî bağımsızlığına kesin bir saldırdır. Bu saldırı, bir süreden beri yurdumuzun bölüşülmesi ve siyasî varlığımızın ortadan kaldırılması yolunda dünya kamuoyunda sürüp giden tartışmaların kesin bir karara bağlanmış olması sonucu mudur; yoksa siyasî varlığımızı ortadan kaldırma yolunda yapılacak girişmelerin ne sonuç vereceğini anlamak için yapılmış bir deneme midir? Ya da, İtilâf devletlerinin alıştıkları gibi, "birbirlerine sorup danışmaya gerekli görmeksizin, bir başına söz yürütme yolunda herhangi bir davranış mıdır? Siyasî bağımsızlığımıza yöneltilen bu açık saldırıya devletçe bir şey demez, ulusça da göz yumarsak, siyasî varlığımıza karşı en kötü kararlara ve işlere kendimiz yol açmış olacağımıza kuşumuz yoktur. Öyle ise, İngilizlerin İstanbul'da yapabilecekleri saldırılar ne biçim ve ölçüde olursa olsun, Hükümetin, bu öneriyi kabul etmeyeceğini sert bir dille bildirmesi ve Harbiye Nazırı ile Genelkurmay Başkanını ne yapıp yerinde tutması kesin isteğimizdir. Bunun dışında uysalca bir davranış, yalnız ulusun bağımsızlığına ve varlığına aykırı olmaz; Hükümeti de, ulusa karşı vermiş olduğu sözden dönmüş ve bağımsızlık uğrunda ulusal savaşlarımızı geciktirmiş ve güçleştirmiş duruma sokar. Bunun için, Hükümet kabul etse bile biz; Hükümetin, bağımsızlığı zedeleyici tutum ve davranışından dolayı Hükümeti sorumlu saydığımızı kamuya duyurmak zorunda kahrız. Hükümetin direnmesi üzerine İngilizler Harbiye Nazırını zor kullanarak görevinden atmak ve bütün hükümeti düşürmek yoluna gitseler bile, bu durum, gerek dışa gerek içe karşı, onların buyruğuyla Nazırı görevden çıkarmak durumundan daha elverişlidir... Bağımsızlığımız uğruna ulusal savaş ilân etme yolunda ilerleyeceğiz...”¹⁹⁸

¹⁹⁸ Atatürk, Söylevs. 250-251, aslı: Nutuk s. 366-367

Yabancıların baskısı veya emriyle bir davranışta bulunmaya razı olmak; pek tehlikeli ve bağımsızlığın ileride daha büyük ölçüde elden gitmesinin başlangıcını teşkil edecek büyük bir gaflettir. Mustafa Kemal, Hükümet Başkanına çektiği yukarıdaki telgraftan başka, Cemal Paşaya gönderdiği (22.1.1920 günlü) telgrafta da bu konuda şöyle demişti:

“İngilizlerin buyruğu üzerine, Harbiye Nazırlığını bıraktığınızı anlaşıyor. Devletimizin ve ulusumuzun bağımsızlığına dokunan bu çekilmeyi, ne olursa olsun, kabul etmemek sizin ve bizim ödevimiz gereğidir. Sizi, oturup nazırlığınızı sürdürerek ödevinizi yapmaya çağırıyoruz. Eğer kişisel ya da inançsal herhangi bir nedenle görevde kalmak istemiyorsanız, İngilizlerin notası üzerine değil, bağımsız bir ulusun nazarına yaraşır biçimde ayrılırsınız. Sorunu, kişisel bir açıdan değil; bu karışmanın, yurdumuz için akla gelebilecek ağır yıkımların başlangıcı olabileceği açısından incelemenizi rica ederiz. Nazırlıktan böyle çekilmeniz, İngilizlerin karışmalarını ve bağımsızlığımızın zedelenmesini kolaylaştıracaktır. Eğer görev başına gelmemekte direnirseniz, İngilizlerin ulusal bağımsızlığımızı bozduğunu ilân ederken, Harbiye Nazırının da yurt ödevini yapmamaktan sorumlu olduğunu ağır bir dille eklemek zorundayız.”¹⁹⁹

Sadrazam Ali Rıza Paşanın cevabına verdiği aynı günlü cevapta:

“Olayı, yalnızca yabancıların bir nazırı değiştirebilmesi bakımından düşünmek gerekir. Şu da var ki, sizin sandığınız gibi Harbiye Nazırının kendi kişiliği de söz konusu değildir. Bu durumda başka bir nazır ya da herhangi bir kişi olsaydı olay, gene böyle yorumlanacaktı.”²⁰⁰

Aynı konuda Rauf, Bekir Sami, Cami beylere ve bütün milletvekillerine de şu bildiriği göndermiştir:

“İngilizler, Cemal Paşa ile Cevat Paşanın görevden çekilmelerini istemişlerdir. Bu, devletin bağımsızlığını ortadan kaldırmaya yönelmiş sert bir girişimdir. Onun için bu girişime karşı ulusun göstereceği her türlü tepki, bağımsızlığı korumak için yapılan bir savaş sayılır. Savaşın ilk döneminde ödev, milletvekillerine düşmektedir. Milletvekilleri; İngilizlerin, Hükümet üyelerini görevden attırmaya dek giden karışma ve etkilerle, devletin siyasî bağımsızlığını yönelttikleri saldırıların Meclisçe kabul edilmediğini

¹⁹⁹Söylev, s. 251, aslı: Nutuk 367

²⁰⁰Söylev, s. 253, aslı: Nutuk s. 369-370

tezlikle ve kesin bir dille bildirmek zorundadırlar. Bu işler yürütülürken şu noktalan ne yapıp yapıp sağlamak gerekir: **Devletin siyasî bağımsızlığına karşı sert bir girişimde bulunulduğunu;** Barış Konferansına, Avrupa uluslarına, İslâm Dünyasına ve yurdun her yerine **duyurmak gerekir.** İngilizler saldırıdan vazgeçmezlerse Meclisin ödevi, Anadolu'ya gelmek ve ulusun yönetimini ele almaktır. Bu yürütüm, bütün ulusun gücünü varlığında toplamış olan **Ulusal Kuvvetlerce her yönden desteklenecektir.**"²⁰¹

Ayrıca Rauf Bey'e de 23 Ocak 1920 de yazdığı telde:

"İtilâf devletleri temsilcileri, **Hükümetimizi istedikleri biçimde kurmak yolunu** tutmuş oluyorlardı. Hükümetin, ulusa ve başına bilgi vermeden, toptan çekilme yoluna gitmeden **boyun eğmesi, ulusun bağımsızlığını zedeliyordu.** Olayı kapatmayarak **Hükümeti, ulusun bağımsızlığını koruyamadığı için,** Millet Meclisinde açıkça düşürmek gerekti." ²⁰²

Mustafa Kemal, bir Bakanı yabancıların talebi üzerine değiştirmenin, bağımsızlık bakımından ne büyük bir gaflet, hatta ihanet olduğu noktasında durmağa devam etmiş ve 10 uncu Kafkas Fırkası Komutanına (23.1.1920 de) şu direktifi vermişti:

"Hükümet İtilâf devletleri temsilcilerinin **önerilerini kabul etmemekte direnerek;** Barış Konferansını, (Ulusal ayaklanmadan dolayı **Türk Hükümetinin düşürülmesine karar verilmiştir**) diye bütün dünyaya ilân etmeye zorlamalı idi. **Hükümetin,** önceki hükümetler gibi, **ulusal bağımsızlıktan sessizce bağışta bulunması,** kişisel yetki bakımından **güçsüzlüğünü,** anlayış ve kavrayış bakımından da hiçbir zaman **güvenilir durumda olmadığını** bir daha açıkça göstermiştir. Bunca karışık işleri, **yaratılış ve düşünüş bakımından bu denli güçsüz kişilerle yürütmeye çalışmanın artık yolu yoktur.** Hükümetin son olaydan **ötürü düşürülmesi** gerekir." ²⁰³

Bağımsız bir devletin, kendi iç işlerine dostlarının bile karışmasına müsaade edemeyeceğini, Claude Farrere şerefine İzmit'te verilen çayda şöyle belirtiyordu:

"Dünyada **müstakil bir devlet tasavvur olunabilir mi ki,** iç işlerine... **dostlarının dahi müdahalesine müsamaha** etsin? Eğer ortalık siyasiye, asırlardan beri müstakil yaşamış ve bugün o azmü imanı ve aşkı **istiklâli** yükselmiş Türkiye halkının, Türkiye Devletinin

²⁰¹ Atatürk, Söylev, s. 253-254, aslı: Nutuk s. 371

²⁰² Atatürk, Söylev, s. 257, aslı: Nutuk s.372

²⁰³ Atatürk, Söylev, s. 254-255, aslı:Nutuk, s.372

istiklâlini tanımamak ve tanıtmamak istiyorlarsa, biz bunlara karşı hayretlerle mukabele ederiz ve **bu ricalin** gafletine bütün cihanın istiğrabını davet ederiz.”²⁰⁴

Büyük devlet adamı, sanki gelecekteki yöneticilerin neler yapabileceğini görürcesine, bunca fedakârlık sonunda elde edilen bağımsızlığın “ileride korunmasının”, asıl önemli sorun olduğunu, daha o günlerde belirtmeyi de ihmal etmemiştir. BMM nin ikinci yılını açarken:

“Bu kadar fedakârlıkların semeresini **elimizden kaçırmamak ve geçen musibet ve felaketlerin bir daha avdetini gayri mümkün kılacak** tedbirler almak, bizim için her günün düşüncesi olmalıdır. Fakat emin olalım ki, bunun için kuru bir dikkat ve teyakkuz, safdilâne bir kıskançlık kâfi değildir.”^{205 206}

D. Her Şart Altında Bağımsızlık:

Büyük öneminden ötürü bir gerçeği bir kez daha hatırlatmak isteriz: Atatürk “bağımsızlık amacı” nın, mevcut **şartları altında başarı sağlayabileceğini hesaplayarak** (koşulları elverişli gördüğü için) buna karar veren bir devlet adamı **değildir**. Bu nokta, Atatürk’ün bağımsızlık ilkesi bakımından en karakteristik yönünü teşkil eder. Atatürk, tarihin herhangi bir devrinde bir ulusun, hele Türk ulusu gibi şerefine, onuruna düşkün bir ulusun, ya “bağımsızlığından vazgeçerek bağımlı bir surette yaşaması” ya da “bağımsız bir toplum ve ulus olarak yaşayabilmek için ulusun tüm hayatını tehlikeye atması” yollarından birini seçmek zorunluluğunda kalması halinde, tereddütsüz ikinci yolu seçmesi gerektiğini öneren devlet adamıdır. Hatta önerme sözü dahi hafif kalmaktadır. Atatürk bunu ulusuna ve gelecek kuşaklara emretmektedir.²⁰⁷ Büyük Nutkun binlerce kere okunsa değerini ve

²⁰⁴ Atatürk, 18.6.1922, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 37-38

²⁰⁵ Atatürk, 13.8.1923, *TBMM, Söylev ve Demeçler c.1*, s.318

²⁰⁶ Atatürk’ün askerî alanda kimseye muhtaç ve bağlı duruma gelmememiz gerektiğini belirten çok önemli sözleri, özetikle Konya askerî Nalband okulundaki 3.4.1922 günlü konuşması için S.B.F. Dergisinde yayınlanacak yazılarımıza bakılması...

²⁰⁷ «Ne şart altında olursa olsun bağımsızlık için mücadele» yolunu seçmek derken, bu nitelendirişin, «Atatürk’ün Türk ulusunu sonu meçhul bir kavgaya sürükleyen, her şeyi lalihe bırakan bir serüvenci olduğu» anlamında asla anlaşılmaması gerekir. Onun -yine akla sığmayan- Anafartalar Savaşında olduğu gibi Kurtuluş Savaşında dahi bir tür «düşünüp, duyup, tartış.»ı yine de olmuştur. Amma bu tartış (bu hesaplama), sadece rakamları ölçen, kuru ve normal bir matematik hesaplama değil, bağımsızlık savaşlarının mucizeler yaratıcı özelliğini de göz önünde bulunduran, manevî güdülerin neler yapabileceğini de sezen (duyan) olağanüstü bir hesaplama değildir. Zaten «inanan insanların, imkânsız mümkün kılan gücü»nü keşfeden (bir tür 6 ncı duyuya dayanan) bu hesaplama ki, dâhileri, küçük ve orta çaptaki siyaset adamlarından, «bağımsızlık konusunu bile kuru hesaba vuran ve nihayet buna, bir de kurnazlıkların ve ayak oyunlarının cüce ürünlerini ekleyebilen» oportünistlerden veya denge ustalarından ayıran unsuru teşkil etmektedir.

etkisini kaybetmeyecek olan gençliğe hitabe kısmı, bu fikri bu inancı ortaya koyan bir anıttır.²⁰⁸

Türk ulusu en kötü şartlar altında - şüphesiz ki kendisine doğru yolu gösteren haysiyet sahibi büyük ve küçük liderlerin de tuttuğu ışık sayesinde -, şartları inceden inceye hesaplama yoluna sapmadan (bu konudaki değişen tahminlere göre karar değiştirmeyi düşünmeden) gidilecek tek yol olarak “bağımsızlık için kendi gücümüzle savaş” yolunu hem de büyük bir azim ve irade ile benimsemişti. Zaferin elde edilmesinde, bu ruh durumunun büyük rolü olduğunu inkârâ imkân yoktur. Çeşitli yollardan biri olarak değil, **tek ihtimal** olarak benimsenen yol, - eğer tamamen yanlış ve haksız değilse - muhakkak ki, olumlu sonuca ulaştırır. General Frunse'ye karşı yaptığı konuşmada

“Türkiye ve Türkiye halkı, **istiklâlîni ve mevcudiyetini imhaya matuf elîm darebat karşısında** kaldığı gün, dünyayı beşeriyette hiçbir azmü imana güvenerek ya istiklâlîne sahip ve hâkim olarak yaşamağa yahut ölmeğe karar verdi. Bu kararın icabı tabiisi olmak üzere, elan devam etmekte bulunan müeahedei milliyesine başladı Biz mücadelemize başlarken müstevli düşmanları **kendi kuvvetimize** ve inayeti Hakka **istinaden tardedeceğimizden** emin idik.”²⁰⁹

Franklen Buyon'a da (Kurtuluş Savaşı içinde) şöyle demişti:

“**Bilgin, bilgisiz, bütün ulus bireyleri, hepsi, belki işin içindeki güçlükleri iyice kavramaksızın, bugün yalnız bir nokta çevresinde toplanmış ve sonuna dek kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta, tam bağımsızlığımızın sağlanması ve sürdürülmesidir.**”²¹⁰

Evet, Mustafa Kemal, şartların akıl almaz güçlüğüne hatta imkânsızlığına rağmen “bağımsızlık için savaş!” düsturunun mimarıdır. Zaten Mustafa Kemal'in “bağımsızlık savaşına karar verme” bakımından pek ender olarak sözünü ettiği “düşünmeyi”, akla ve rakama dayanan bir hesaplama sayarsak, onun bağımsızlık konusundaki en büyük sözüne anlam verebilmeğe imkân kalır mı ki?!

İşte «tek tepe, tek kurşun, tek er kalıncaya kadar mücadele-ya istiklal ya ölüm!- parolasını kendisine düstur edinmiş olan Mustafa Kemal, (pek nadir olarak) bağımsızlık savaşımıza iyice düşünerek karar verdiğinden söz ediyorsa; bunu, yukarıda değindiğimiz anlamda, görülmeyen bütün manevî etken ve yönleri de tartan pek özel bir hesaplama olarak anlamak gerekir. Örneğin Mustafa Kemâl'in Franklen Buyon'a karşı yaptığı konuşmadaki şu cümleler de, ancak böyle değerlendirilebilir;

«Tam bağımsızlık bizim bugün üzerimize aldığımız görevin özüdür. Bu görev, bütün ulusa ve tarihe karşı yüklenilmiştir. Bu görevi yüklenirken, ne ölçüde yapılabileceği üzerinde hiç kuşkusuz, çok düşündük. Ama, sonunda edindiğimiz kam ve inanç, bunda başarı sağlayabileceğimiz yolundadır. Biz, işe böyle başlamış kimseleriz.» (Söylev 2. baskı s. 656)

²⁰⁸ Dip notu 212'ye bakınız

²⁰⁹ Atatürk, 30.12.1921, Söylev ve Demeçler c. 2, s. 24-25.

²¹⁰ Atatürk, Söylev, 2. bas. s. 457-458

“Bir gün, bağımsızlığını (ve Cumhuriyetini) savunmak zorunda kalırsan; ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun **olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin!** Bu olanak ve koşullar çok elverişsiz olabilir. Bağımsızlığına (ve cumhuriyetine) kıymak isteyecek düşmanlar bütün dünyada **benzeri görülmedik bir utku kazanmış** olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdun **bütün kaleleri alınmış, bütün gemilikleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış** ve yurdun **her köşesine düşman girmiş** olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda **iş başında bulunanlar, gaffet, sapık, hainlik** içinde bulunabilirler. Daha kötüsü, iş başında bulunan kişiler, kendi çıkarlarını, yurduna girmiş olan **düşmanların siyasal emelleriyle** birleştirebilirler. Ulus yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir. Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin, Türk bağımsızlığını (ve Cumhuriyetini) kurtarmaktır!”²¹¹

Düşünüşü bu olan bir lidere, nasıl hesap tanımaz bir yargımanın hâkim olduğu, yeteri kadar meydandadır sanırsız.

Yeri gelmişken belirtelim ki, Kurtuluş Savaşında ya bağımsızlık ya ölüm parolası, Atatürk'ün inhisarında, da kalmış değildi. Namuslu ve cesur olan bütün komutanlar, bu düsturu benimsemişlerdir. Kâzım Karabekir'in Garp cephesinde Mustafa Kemal'e çektiği telgrafa onun verdiği cevap, bu gerçeği belirtmektedir:

“Telgrafınızı Garp Cephesi karargâhında aldım. **Bir dağ ve bir fedakâr kalsa dahi istiklâl davamızın devam edeceği hakkındaki kanaati layetzelzelin** Yunan Ordusu ile meydan muharebesine tutuştüğümüz bir anda tarafı devletinizden tekrar ve teyit edilmesi büyük inşirahı kalbi mucip oldu.”²¹²

Mustafa Kemal, TBMM nin üçüncü toplantı yılın açarken yaptığı konuşmanın sonunda, bağımsızlığı için ölümü göze alan bir Türkiye'nin mağlûp edilemeyeceğini Mithat Cemal Kuntay'ın şu beytini okuyarak bir kere daha dile getirmişti:

“Ölmez bu vatan farzı mahal ölse de hattâ. Çekmez kürenin sırtı o tabut-u cesimi.”²¹³

Atatürk, İstanbul'daki Meclisi Mebusun Başkan Vekilliğine (4.3.1920 günü) çektiği telgrafta, milletin bu prensibi zaten kendiliğinden benimsemiş olduğunu şöyle ifade ediyordu:

²¹¹ Atatürk, *Söylev 2. bası, s. 656; aslı: Nutuk s. 898*

²¹² Atatürk, 21.8.1921 (K. Karabekir'e), *Tamim-Telgraflar s. 405*

²¹³ Atatürk, 1.3.1922, *TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 245*

“Kutsal yurdumuzu ele geçirmeye çalışan düşmanla Ulusal Kuvvetler çarpışmakta ve yurdun her karış toprağına, özverili ve içten bağlı çocukları gömülmektedir. Hiçbir güç, hiçbir yetki, tarihin buyurduğu bu ödevden ulusumuzu alıkoyamayacaktır. Ulusal ve yurtsal bağımsızlığımızın sağlanması uğrunda her türlü özveriye hazır bulunan ulusumuzun kutsal coşkusunu, ancak ulusun tam güvenebileceğı bir hükümetin iş başına getirilmesi yatıştırabilir. Yurda ve tarihe karşı yüklendiğiniz büyük sorumluluğı düşünerek...”²¹⁴

Atatürk, barıştan sonra Cumhurbaşkanı olarak Dumlupınar’da söylediğı Nutukta da, Türk Ulusunun, koşulların kötülüğüne bakmaksızın bağımsızlık için her şeyi göze alışının, onu zafere ulaştıran ana etken oluşuna şöyle değinmişti:

“Ulusumuz, egemenliğini eline aldığı gün, en karanlık yoksulluğun, en derin uçurumun kıyısında idi. Bütün güçleri yıpranmış, bütün savunma araçları elinden alınmış, kutsal varlıkları saldırıya uğramış, pek acıklı bir durumda idi. Bütün bunları hiçe sayarak varlığını ve bağımsızlığını kurtarmaya karar verdi. Bu kararını başarıya ulaştırabilmek için kendine bir toplu davranış, bir belirli erek seçmesi gerekiyordu. Ulusun bütün varlığı ile, bütün inanıyla, canını dişine takarak o yolda birlikte yürümesi ve ergeç başarıya ulaşması gerekti, işte umulan ve istenen başarı, işte burada kazanılan zaferdi.”²¹⁵

E. Kurtuluş Savaşları “Mucizelerin Yaratıldığı Savaşlardır”:

Ulus olarak köleliği reddetmek, bağımsızlığımızı korumak amacıyla, “kim saldırırsa saldırın, ona karşı savaşır ve hayat hakkımızı, bağımsızlığımızı kabul ettiririz” derken, “gerçekçilikten uzak” ve çağ dışı bir şövalye zihniyeti ile hareket edildiğı de pek iddia edilemez. Çünkü bu düstur, idealist bir amaca yöneldiğı kadar, realist bir zihniyete de dayanmaktadır. Gerçekten kendi bağımsızlıkları için savaşan uluslar, bir yandan her şeylerini, kaybedecek durumda olduklarından ve öte yandan da haklı olmanın verdiği bir ruh durumu içinde bulunduklarından, küçük mucizeler yaratacak bir eneiji ve sabır gösterebilmektedirler. Buna karşılık saldıranlar, ya niçin savaşıklarını bilmemekte, ya da kendileri için önemsiz, bir çıkar için hayatlarını tehlikeye düşürmenin küskünlük ve bıkkınlığı ve başkalarına haksız

²¹⁴ Atatürk, Söylev s. 272, aslı: Nutuk s. 397-398

²¹⁵ Bugünün diliyle Atatürk s. 138, aslı: 30.8.1924, Söyleve Demeçler c.2, s. 180-181

olarak ölüm yağdırmanın suçluluk duygusu içindedirler. Bu ruh durumu ise, enerjiyi, cesareti ve sahibini kemiren bir etkidir. Atatürk, istiklâli için savaşı bir halk ile istilâ için savaşı bir ordunun aynı şansa sahip olamayacağını da bir beyannamesinde şu veciz sözlerle ifade ediyordu.

“Orada biz bütün memleket, **bütün varlığımız ve istiklâlimiz bahasına** denecek kadar ehemmiyetli büyük bir muharebeye giriştik. Yirmibir gün yirmibir gece **milletin istiklâl fikriyle bir milletin istilâ ve yağma fikri birbiriyle boğuştu**. Sizin başını eğmeğe razı olmayan **istiklâl fikriniz** ilerleyen düşmanı ricata mecbur etti.”²¹⁶

Gazi, istiklâl azmi ile istilâ hırsı karşılaşınca, birincisinin kat kat güçlü olacağını da, Hakimiyeti Milliye verdiğini bir demeçte şöyle ifade etmekte idi:

“Hayat ve istiklâl gayemiz istilâ ve tecavüz birsiyle çarpışıyor. Yeni Türkiye devletinin küçük, fakat **millî mefkureli genç ordusu**, en dar bir hesaplara **üç misli düşmanı** İnönü meydan muharebesinde mağlûp etti. Yeni Türkiye devletinin **hâris-i istiklâli**, mütevazî bir mevcudiyet içinde gayri **kabil-i itfa bir ateşin imha edici alevleriyle** kendini ve yeni devletin bünyesindeki resanet-i ulviyeyi Birinci İnönü meydan muharebesinde cihane isbat etti.”²¹⁷

Kurtuluş savaşı, yani bir ulusun köle olması veya efendiliğine kavuşması söz konusu olduğunda, eğer bu ulus köleliğin “en iyisine” (!) bile “evet” diyemeyecek bir inanca (bir bilince) sahipse, saldıran orduların en iyi silâhlarla teçhiz edilmiş olmasının bile pek büyük bir rol oynamayacağı gerçeğini, biz kendi Kurtuluş Savaşımızda yaşamış ve isbat etmiş durumdayız. Bu konuda Atatürk şöyle diyor:

“Yunanistan’ın hemen tek mil kuva-yi müsellahasından **mürekkep, fevkalâde mükemmel, mücehhez, kuvvetli büyük bir orduyu Anadolu’nun içerisine saldırdılar**.”²¹⁸

Kurtuluş Savaşında bağımsızlık ve özgürlüğümüzü sağlayabilmek için karşı karşıya kaldığımız güçlüklerin o zamana kadar eşine rastlanmamış zorluklar olduğunu Gazi Mustafa Kemal şöyle ifade ediyor:

“Özgürlük ve bağımsızlık için evrende **hiçbir ulusun karşı karşıya kalmadığı zorlukla savaşmamız** gerekiyordu.”²¹⁹

²¹⁶ Atatürk, 20.9.1921 (Beyanname), *Tamim-Telgraflar* s. 413

²¹⁷ Atatürk, 10.1.1924, *Söylev ve Demeçler* c. 3, s. 73

²¹⁸ Atatürk, *Söylev ve Demeçler*. Cilt 1, s. 175

²¹⁹ *Bugünün Diliyle Atatürk*, s. 114, aslı: Atatürk, 13.8.1923, *TBMM, Söylev ve Demeçler* e. 1, s. 314

Atatürk, daha 1919 yılında Amasya'da Tasviri Efkâr yazarına verdiği demeçte işgalcilerin, mel'un amaçlarına ulaşabilmek için, bütün bir Türk milletinin nâşını çiğnemek zorunluluğunda bulunduğunu bunun ise imkânsız olduğunu belirtmekte idi:

“Dünya, milletimizin hayatına ya hürmet edip onun vahdet ve istiklâlini tasdik edecektir, ya **da son topraklarımızı** son insanlarımızın kanıyla suladıktan sonra **bütün bir milletin** naaş'î üstünde **merdut hırs-ı istilasını** tatmin etmek, mecburiyetinde kalacaktır. Bu türlü bir vahşete ise, bugünkü insanların asabı artık tahammül edemez.”²²⁰

Bağımsızlığını koruma azmi ile bir savunma savaşı veren insanların), teknik üstünlüğü bile nasıl ortadan kaldırdıklarını (T.B. M.M.'nin 4 üncü toplanma yılını açarken) şöyle anlatıyordu:

“Oğullarını ve kocalarını cephenin ateş hattına gönderen **ihtiyar babalar ve analarla, genç kadınlar kağrı ve öküzden bir terki-i mukaddes olan hayat vasıtalarının başına geçerek orduyu takip etmişler ve malzemelerinin iptidailiğine rağmen ruhlarındaki gayret ve hissi fedakâri ile düşmanın binlerce otomobilden mürekkep bir manzume-i nakliye teşkil eden vesait-i fenniyeleriyle rekabet etmişlerdir** (yaşasın millet sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar).”²²¹

TBMM inde Sakarya meydan savaşı konusunda yaptığı konuşmada da, bağımsızlık bilincine sahip bir ulusu ve orduyu mağlup etmenin mümkün olamayacağını ve biz bu bilince sahip olduğumuz için galip geldiğimizi şu cümlelerle ifade etmişti:

“**Bu milletin evlâtlarının fedakârlıkları, kahramanlıkları için vahidi kıyasi bulunamaz. Efradımız hakkında yeni bir şey ilâve etmek isterim: Kahraman Türk neferi Anadolu muharebelerinin mânasını anlamış, yeni bir mefkure ile muharebe etmiştir.**

Efendiler! Böyle evlâtları ve böyle evlâtlardan mürekkep ordulara malik bir millet elbette **hakkını ve istiklâlini bütün mânasıyla muhafaza etmeğe muvaffak olacaktır. Böyle bir milleti istiklâlinden mahrum etmeğe kalkışmak hayal ile iştigaldir.**”²²²

“Düşmanın pek büyük gayretlerle, fedakârlıklarla vücuda getirdiği ve diğer bazı devletlerin de büyük muavenetleriyle takviye eyledikleri **hakikaten mükemmel ve kuvvetli ordularını** mağlup etmek için

²²⁰ Ayrıca Anayasa Tamimi için Atatürk Söylev. 1. 22 vd

²²¹ Atatürk, 1.3.1923, Söylev Ve Demeçler c. 1, s. 304

²²² Atatürk, 19.9.1921, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 183-184

kendimizde bulduğumuz kuvvet ve kudret, **dâvamızın meşruiyetindedir**. Filhakika **biz hudud-u millîyemiz dâhilinde hür ve müstakil** yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz. Biz, Avrupa'nın **diğer milletlerinden esirgenmiyen, hukukumuza tecavüz edilmemesini istiyoruz.**"²²³

Haksız olarak bir halkı esir etmek için yabancı toprakları işgal eden bir ordunun (hatta bir ulusun), kendi varlığını koruma savaşı veren insanlar karşısında, bilinçlerinin altındaki o suçluluk duygusunun yarattığı korku ile bir zamandan sonra nasıl paniğe kapılacağını da, Gazi Mustafa Kemal (TBMM inde büyük zafere ilişkin konuşmasında) şöyle anlatıyor:

"Bu meydan muharebesinin esnayı cereyanından topçularımızın, piyadelerimizin, süvarilerimizin, makinelitüfeklerimizin, tayyarareci-lerimizin ve her sınıf askerlerimizin gösterdikleri **gayret ve kahramanlık** her türlü takdiratın fevkindedir ve bhusus askerlerimizin **Yunan ordusunun kalb ve vicdanına verdiği dehşet** haiz-i ehemmiyettir. **O havf-ü haşyet ve dehşet** buradaki mahv-ü müzmahil olan kıtaattan başka bütün Yunan ordusuna sirayet etmiş bulunuyordu. Müteakip harekât bunun şahid-i katisi olmuştur.

Yunan ordusunun vicdanında, fikrinde hâsıl olan **buhavf-ü haşyet bütün Yunan milletine intikal etmişti**. O kadar ki, **adalarda** bulunan Yunanlılar, **Türk ordusu geliyor** diye firara teşebbüs ediyordu. Arada deniz olduğunu unutuyorlardı ve firar edemediğinden ve firar edemeyeceğini anladığından dolayı **tecennün edenler** vardı. Bu meydan muharebesi hakikaten düşmanlarımız için çok kahhar ve mucibi havf-ü haşyettir. Bu muharebenin neticesi Yunanlıların ve Rumların kalbini sindirmiştir. Binaenaleyh; bu muharebe **Rum Sındığı Meydan Muharebesi** demek çok muvafık olur." ²²⁴

Mustafa Kemal, çok üstün kuvvetlere karşı dahi bağımsızlığı sağlama savaşının zafere ulaştıracağı yolundaki inancını hiç bir şart altında kaybetmemiştir. Hiç bir ümidin kalmadığı zannı ile onu baş kumandanlığı kabul etmeğe zorlayan hasımların arzusuna uygun olarak bu görevi yüklendiği gün bile şöyle demişti:

"Boynu bükük ulusumuzun **esir** etmek isteyen düşmanları yüzde yüz yeneceğimize **olan inan ve güvenim**, bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada, bu tam inancımı yüksek kurulunuza karşı, bütün ulusa karşı ve bütün dünyaya karşı ilân ederim." ²²⁵

²²³ Atatürk, 13.8.1923, TBMM, Söylev ve Demeçler. 1, s. 320

²²⁴ Atatürk, 4.10.1922, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 260-261

²²⁵ Atatürk, Söylev s. 424, aşşı: Nutuk s. 614

Atatürk'ün Dumlupınar'da yaptığı konuşmada, Kurtuluş Savaşı veren bir ulusun manevî yönünün (istiklâl ruh ve azminin) önemi konusunda, özlü, mantıkî ve bir şiir kadar güzel olduğu gibi, -bugünün dünya olayları göz önünde bulundurulduğu zaman da-"bir tarih felsefecisinin kehaneti değer ve niteliği" ni de taşıyan şu cümleler yer almaktadır:

"Kendilerine bir ulusun talihi emanet edilen adamlar, **o ulusun gücünü ve erkini**, yalnız ve ancak, yine **o ulusun gerçek ve elde edilebilecek çıkarları yolunda kullanmakla yükümlü** olduklarını hiçbir gün hatırlarından çıkarmamalıdır. Bu' adamlar düşünmelidir ki', bir ülkeyi ele geçirmek o ülkede oturanlara egemen olmak için hiç de yeterli değildir. **Bir ulusun ruhu ele geçirilmedikçe**, bir ulusun **yüce istemi gevşeyip kırılmadıkça**, **o ulusa boyunduruk vurulamaz**. Yüzyılların doğurduğu bu **ulusal inaniş**a, güçlü ve sürekli bu ulusal dayanışa **hiçbir güç karşı** duramaz. Tutsak olmak istemeyen bir ulusu, söz hakkı ve davranma erginliği vermeden **hükümü altında bulundurabilecek kimseler artık bu yeryüzünde kalmamıştır**. Türk ulusu son savaşlarıyla hele burada kazandığı zaferle, açığa vurduğu gücü ve **istemiyle**, bu belli gerçeği bir kere daha **tarihin** bağrına çelik kalemle kazımış bulunuyor."²²⁶

Mazlum Milletlere Örnek Olmak:

Bağımsızlık savaşımızın, bağımsızlığını kaybetmiş ve sömürülen mazlum ulusların kurtuluşu için bir Örnek (öncü) teşkil edeceğini, Mustafa Kemal zaferden önce olduğu gibi zaferden sonra da ilân etmiştir:

Azerbaycan elçisine hitaben yaptığı konuşmada:

"Millî hudutlarımız dahilinde hür ve müstakil yaşamak istiyoruz. Bu meşru emelimizi istihsal için uğraşıyoruz. Şu kutsî mücadelede milletimiz, islâmın halâsına, dünya mazlumlarının tezyidi refahına hizmet etmekle müftehirdir."²²⁷

Büyük Zafer konusunda TBMM inde yaptığı konuşmada :

"Bu Anadolu zaferi tarih arasında, **bir millet tarafından tamamen benimsenen bir fikrin ne kadar kadir ve ne kadar muhyî bir kuvvet olduğunun en güzel bir misali olarak, kalacaktır. Önümüze dikilen**

²²⁶ Bugünün diliyle Atatürk, s. 136. Aslı: «... Bir milletin ruhu zapt olunmadıkça, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça, o millete hâkim olmanın imkânı yoktur... Mahkûm olmak istemeyen bir milleti, tahtı esaretinde tutmağa muktedir olacak kadar kuvvetli müstebitler artık bu dünya yüzünde kalmamıştır». (Söylev ve Demeçler c. 2, s. 178). Aynı konuşmada «Tarih, başlarındaki taçlılarla, hursını yenemeyen politikacılar elinde, bir takım hoş ve yersiz isteklere oyuncak olmuş istilâcı orduların, istilâcı ulusların uğradığı bu çeşit korkunç sonuçlarla dopdoludur. Türk yurdunu ele geçirmek düşüncesini, Türkü tutsak etmek isteğini bir toplumun ülküsü halin getirmek isteyenlerin de hak ettikleri »sondan kurtulamamış olduklarını gözlerimizle gördük.» (Bugünün diliyle Atatürk s. 135, aslı: Söylev ve Demeçler c. 2, s. 178).

²²⁷ Atatürk, 14.10.1921, Söylev ve Demeçler c. 2, s. li *

olduğunun en güzel bir misali olarak, kalacaktır. Önümüze dikilen bütün mevanii birer, birer yıkıp aştıktan sonra bugün artık Mısak-ı Millî'nin çizdiği hudutlar dâhilinde, mesut, müreffeh ve hür yaşamak için, her ne lazımsa, bunların hepsini istihsâl edeceğiz.”²²⁸

“Bizim bu büyük zaferimizin tevlit edeceği netayici azime ‘yalnız Türkiye’nin mukadderatı üzerine müessir olmakla kalmayacak, aynı zamanda bütün zulümdide milletleri, kendi hayat ve istiklâllerini tehdid ve tazyik eyleyen zalimler aleyhine hareket için teşci eyleyecektir.”²²⁹

Gazinin Dumlupınar’daki anma töreninde söylediği şu cümleler de, onun, Türk Kurtuluş savaşının tarihte yeni bir akımın başlamasına (Kurtuluş savaşları çağının açılmasına) öncülük edeceğini pekiyi gördüğünü ortaya koymaktadır:

“30 Ağustos Zaferi Türk tarihinin en önemli bir dönüm noktasıdır. Ulusal tarihimiz çok büyük, çok parlak zaferlerle doludur, ama Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar keskin sonuçlu, yalnız bizim tarihimize değil, **dünya tarihine yeni bir akım vermekte kesin etkili** bir meydan savaşı hatırlamıyorum. Besbellidir ki yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyetinin temeli burada sağlamlaştırıldı; ölümsüz yaşayışı burada taçlandırıldı. Bu alanda akan Türk kanları, bu göklerde uçuşan şehit ruhları, **devletimizin, cumhuriyetimizin ölümsüz koruyucularıdır**. Burada temelini attığımız şehit anıtı işte o ruhları o ruhlarla birlikte gazi arkadaşlarını, yiğit Türk ulusunu göz önüne getirmek içindir. Bu anıt **Türk yurduna göz dikeceklerle** Türkün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, saldırısını, gücünde ve istemindeki kesinliği ve keskinliği hatırlatacaktır.”²³⁰

E. Sadece Kendi Yurdumuz Ve Bağımsızlığımız Uğruna Ölmek!

Hem “Türk istiklâl Savaşı”, hem de İkinci Dünya Savaşından sonra patlak veren çeşitli “Kurtuluş Savaşları”, bağımsızlığı için inanç ve bilinçle savaşanların, çok kuvvetli istilacıları dahi mağlûp edebilecekleri gerçeği, bütün dünyaya kabul ettirmiştir. Bu konuda akıllan durduracak son örnek de, şüphesiz ki “Vietnam mucizesi” dir.

Millî kurtuluş savaşlarının küçük devlet için sağladığı üstünlük dile getirilirken, aynı zamanda küçük devletlerin savaşta başarı sırrı ve şartı da şartı da belirtilmiş olmaktadır. Az gelişmiş, bu sebeple de millî

²²⁸ Atatürk, 4.11*1922, Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 268

²²⁹ Atatürk, 9.11.1922, (mektup) Tamim-Telgraflar, s. 479

²³⁰ Bugünün diliyle Atatürk, s. 136, aslı: 30.8.1924, Söylev ve Demeçler c.2, s. 179

savunma (savaş) şartları kötü olan bir ulus, kendisinden çok kuvvetli olan bir devletin kuvvetlerini mağlûp edebilir. Amma, **sadece kurtuluş ve ulusal bağımsızlık savaşlarının verdiği olağanüstü manevî gücün yardımı ile...** Eğer geri kalmış ulusun yaptığı savaş bu nitelikte değilse, örneğin onun “dünyada nüfuz bölgeleri elde etmek veya bu bölgeleri genişletmek isteyen saldırgan (hatta emperyalist) şu veya bu devletin, başka devletlerle çatışmasında maşalık yapması” söz konusu ise, o zaman aynı başarının söz konusu olamayacağı şüphesizdir. Bu nedenle, “kendimizi savunma” ve “bağımsızlığımızı koruma” söz konusu olunca, sonuç bakımından çok **iyimser** olan yargılarımızın; “haksız” ya da “toplumumuzun varlığını veya bağımsızlığını koruma söz konusu olmayan” “bir savaş söz konusu olunca, böyle varlığımızı koruma duygu ve güdüsünün yarattığı olağanüstü enerji kaynağını kaybedileceğinden **karamsar** olma zorunluluğunda kalacaktır.

Bir harbe ancak ve ancak Türkiye'nin bağımsızlığını korumak amacıyla (bize yapılan saldırı karşısında) girebiliriz. Başka nedenlerde bir savaşa karışmak veya buna sebep olmak, Türkiye için en büyük gaflet hatta ihanettir.

Atatürk de, bu iki savaş türü hakkında, birbirinden kesin surette ayrılan yargılara varmıştır. Türkiye'nin köle olarak yaşaması ya da bağımsızlığı uğrunda ölmesi söz konusu olunca, “ya istiklâl ya ölüm” parolasını bütün kesinlik ve içtenlikle dile getiren büyük asker ve büyük devlet adamı, bizim olmayan toprakların korunması, başka milletlerin çıkarları (hakları hatta bağımsızlıktan) söz konusu olduğu zaman, **haddimizi bilmemiz** gerektiğini ve artık **başkaları için kan akıtamayacağımızı**, her türlü tereddüitten uzak bir surette ifade etmiştir. Büyük Nutukta:

“Ulusumuz, **her gittiği yerde milyonlarca insan bıraktı.**

Yemen çöllerinde kavrulup yok olan **Anadolu çocuklarını sayısını** biliyor musunuz? dedim. Suriye'yi, Irak'ı korumak için, Mısır'da bannabilmek için, Afrika'da tutunabilmek için **kaç insan şehit oldu**, bunu biliyor musunuz? Sonuç ne oldu görüyor musunuz?! dedim. Yeni Türkiye'nin ve yeni **Türkiye halkının artık kendi varlığından ve mutluluğundan başka düşünecek bir şeyi yoktur; başkalarına verilecek en küçük bir şeyi kalmamıştır!** dedim.”²³¹

“Dünyanın durumunu, dünyadaki gerçek yerimizi tanımamak ayrılmazlığı ile ve bilgisizlere uymakla ulusumuzu sürüklediğimiz yıkımlar yetiştir! Bile bile bu acıklı durumu sürdüremeyiz!”²³²

²³¹Atatürk, *Söylev s. 488, aslı: Nutuk s. 710-711*

²³²Atatürk, *Söylev s. 489, aslı: Nutuk s. 712*

Türkiye'nin hem güvenliğini, hem bağımsızlığını, hem de dış ve iç sömürüye karşı direnmesini sağlayacak yol, onun her devlete karşı bağımsız olmasını ve hiçbir büyük devletin koltuğu altına girmemesini sağlayan “bağımsız bir dış siyaset” tir.²³³

Bize saldırı politikası benimsendikçe, hiçbir devlet yeni bir kurtuluş savaşı verecek Türkiye'yi dize getiremez; hatta Türkiye'ye saldırma yoluna bile sapamaz.

Oysa bugün Amerikanın, Türkiye'nin iç işlerinde “son söz sahibi” haline gelmesi, manda ve himaye sistemini dolambaçlı yoldan (vaftiz edilmiş bir takım kavramlar yardımıyla) gerçekleştirmek demektir. Bu ise, en değerli varlığımız olan bağımsızlığımızla asla bağdaşamaz ve Atatürk'ün hayatı boyunca kendisi için savaştığı bir numaralı ilkeye (bizzat Atatürk'e) ihanettir. Bir toplumun, “bağımsızlığını kaybetmesi karşılığında sağlayabileceği eşit ya da daha üstün bir değer” yoktur. Bir dünya devleti ile ittifak ilişkisi içinde olmakla yetinmeyip, ona “memleketimizde barış zamanında üsler vermek, ordumuz üzerinde bazı yetkiler tanımak, bu emperyalist devletin maceralarına ortak olmak”, Türkiye'ye hiçbir güvenlik getirmez; aksine Türkiye'nin güvenliğini tamamen ortadan kaldırır. Amerika'nın ittifakı ve Türkiye'deki üsleri, bugün Türkiye için güvensizliğin baş kaynağı haline gelmiştir.

Kendi güvenliğini sağlama ve bağımsızlığını garanti altına alma nedeniyle bayram yaparak girdiği NATO ittifakı, artık Türkiye'nin güvenliğine olumlu bir şey getirmeyen, fakat “Türk askerlerine ve Türk sivillerine, Amerikanın dünya egemenliği için ölümü göze almakla iftihar (!) etme imkânını veren (!) bir bağ, başka bir deyimle “bizi sadece **felâketlere bağlayan bir zincir**” haline gelmiştir. NATO ittifakının bugün güvenliğimiz aleyhine yarattığı büyük tehlikeden ve ikili anlaşmaların egemenlik ve bağımsızlığımızı gölgeleyen ya da baltalayan çeşitli hükümlerinden arınmış bir surette yani bu yeni şartlar kabul edilmek şartıyla NATO'da kalmaya karşı olanlardan değiliz. Amma, bugünkü haliyle NATO'nun ve onu izleyen (onu bahane olarak ileri sürmek suretiyle bu ittifakın arkasına sığınan) ikili, anlaşmaların yarattığı sistem içinde, artık ne akim ve ulusal çıkarların ne de Atatürk'ün emrettiği ilkeler ve çözümlerle bağımızın kalmadığı acı bir gerçektir. “Amerika için ölmeğe ve öldürmeğe hazırız” anlamına gelen bir ilişkiler çemberi içinde bulunduğumuzdan şüphe edilemez.²³⁴

²³³ Atatürk'ün, dış siyasete ilişkin sözlerini bir arada sunacağımız incelememizde bir kez daha ispatlanacaktır ki, o sadece böyle bağımsız bir dış politikadan yana idi.

²³⁴ NATO'ya girmemizden bir süre önce Rusların ileri sürdükleri haksız talepler sonucunda, bir manevî baskı altında bulunduğumuz, malumdur. NATO'ya girmemizin o günkü şartlar içinde olumlu olarak değerlendirilmesi söz konusu edilebilir. Bu noktalar üzerinde durmayacak, yalnız bugünkü duruma değineceğiz.

Bizi en korkunç bir nükleer savaşın ortasına sürüklenme tehlikesiyle karşı karşıya getirmiş olan NATO'ya hele Amerika ile yapılan (daha doğrusu yapıldığı söylenen ve hukuken değerden yoksun) ikili anlaşmalar ile Türkiye için yaratılan durumun ve yolun, ne bağımsızlıkla, ne de Atatürk'ün savaşı göze alma konusunda benimsediği esaslarla bağdaşamayacağını tespit etmek isteriz. NATO ve ikili anlaşmalar çerçevesi içinde "Amerika'nın dünya hakimiyetini sağlama amacıyla Türkiye'nin harbe karışması"nın bir cinayet olacağını, Atatürk'ün Adana Esnaf Cemiyetinin çayında söylediği şu sözler, ne açık bir biçimde ortaya koymaktadır :

"Behemehal şu veya bu sebepler için, milleti harbe sürüklemek taraftarı değilim. Harp zarurî ve hayatî olmalı. Kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanımda azab duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı "ölmeyeceğiz" diye harbe girebiliriz. Lâkin, hayatı millet tehlikeye maruz kalmayınca, harb bir cinayettir."²³⁵

Din kardeşlerimizin bağımsızlıkları için dahi büyük devletlerle savaşmanın bizim için söz konusu olamayacağını, haddimizi bilen insanlar olarak bu gibi yanlış yollara sapmanın, bize büyük felâketler getireceğini, Atatürk daha birçok kez tekrarlamıştır. Örneğin Arifiye'deki konuşmasında şöyle demişti:

"Biz haddimizi bilir kimseleriz. Teâlî emel sahibi değiliz. Bugün esaret elemeleri altında inleyen birçok **dindaşlarımız** vardır. Bunlar için de; kendi muhitlerinde **istiklâllerini** kesbetmeleri ve **kemali istiklâl** ile memleketlerinin refah ve itilâsına sarfı gayret eylemeleri en büyük temennilerimizdendir."²³⁶

Atatürk, Tarsus'taki bir konuşmasında da (1923 yılında), başkaları için, şan ve şeref için değil, ancak kendi varlığımızı ve bağımsızlığımızı korumak için öleceğimizi şöyle anlatmaktadır:

"Memleketimiz şu iki şeyin memleketidir: Biri **çiftçi, diğeri asker**. Biz çok iyi çiftçi ve çok iyi asker yetiştiren bir milletiz. İyi asker yetiştirdik: Çünkü o topraklara kasteden düşmanlar fazladır. O toprakları sürenler, o toprakları koruyan hep sizlersiniz. Lâkin **bundan sonra asker oluşumuz artık eskisi gibi başkalarının hırsı, şan ve şöhreti, keyfi için değil; yalnız ve yalnız bu aziz topraklarımızı muhafaza etmek içindir**."²³⁷

²³⁵ Atatürk, Adana, 16.3.1923, *Söylev ve Demeçler c.2, s. 124*

²³⁶ Atatürk, 16.1.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 54*

²³⁷ Atatürk, 18.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 131*

Başkalarının bekçiliği yüzünden milyonları ölen Türk milleti, bugün bir takım **yabancı çıkarların bekçiliği veya yabancı kuvvetlerin dünya egemenliği** için, elbette ki sayısı kestirilemeyecek kadar çok evlâtlarını tehlikeye atamaz. Hem de geride kalanlar bile bu kadar yoksulluk ve çaresizlik içinde iken.

“Birçok yerlerde **bekçilik yapmak için öldürülen hadsiz, hesapsız evlâtlarımızı düşününüz. O** hükümetin bu milleti nasıl **doğrattığını** anlarsınız. O hükümet, birinci gayesini yapamadı. Bari İkinciye yaptı mı, bari kalanlar mesut ve zengin midir? Bunu hiç düşünmeğe mahal yok.”²³⁸

Mustafa Kemal, bu son derece önemli olan tema üzerinde birçok konuşmasında durmuştur. Örneğin Afyonkarahisar'da şöyle diyordu:

“**Tarihte şanlar, şöhretler kazanmış pek çok insanlar, millî noktadan fazileti haiz değildir.** Meselâ Moskova'ya kadar giden yangınlar, harabeler üstünden Fransız ordusunu sürükleyip eriten Napolyon'u düşününüz. Onun hareketleri **Fransız milletin hakikî ve millî menfaatlerini değil, kendi ââmî cihangiranesini tatmin içindi.** Fransa'nın milyonlarca güzide evlâdını eritti. Bizim **Osmanlı tarihindeki en büyük ve şanlı görülen harekâtı da aynı noktadan tetkik, aynı mahiyette mukayese etmek mümkündür.**”²³⁹

Aynı konuşmanın biraz daha aşağısında yine bu konuya dönerek görüşüne biraz daha vurgu kazandırmaktadır:

“Bizim eski hükümetlerimizin başındakiler şark ve garbe seri harekât icra ettiler, yalnız haricî siyasetler yapmak istediler. Halbuki **harici siyaset bir heyeti içtimaiyenin teşekkülü dahilisi ile sıkı surette alâkadardır.** Çünkü **teşekkülü dahiliye istinat etmeyen harici siyasetler** daima mahkûm kalırlar. Bir heyeti içtimaiyenin teşekkülü daimisi ne kadar kuvvetli, metin olursa, siyaseti hâriciyesi de o nisbette kavi ve rasîn olur. Halbuki Osmanlı hükümdarları asla ââmî hâriciyelerini, siyaseti hâriciyelerini şark ve garbin uzak iklimlerine yapılan o zararlı sergüzeşleri, **milletin ihtiyacat ve teşekkûlâtı dâhiliyesine** göre icra etmediler; bunun için bütün o seferler zayıf neticeler verdi. Nihayetinde ne o haricî emeller takarrür eyledi, ne de dahilî vaziyette bir istikrar husule geldi... Nitekim **Osmanlı devleti de, milleti değil şahısları düşündüğü için, milletin hayatî ihtiyaçlarını temin değil, eşhasın şan ve ihtirasını tatmin ile hareket ettiği için inhitata ve sukuta başladı.** Nihayet ademin mezarına gömüldü.

²³⁸ Atatürk, *Söylev ve Demeçler c.2, s. 122*

²³⁹ Atatürk, 23.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 161-162*

Milletimiz asırların bu kadar tahribatından sonra, bînihaye yoksulluklara rağmen, azmü iman ile yeniden ayağa kalkmış, münkariz Osmanlı devleti yerine yeni Türkiye Devleti halinde arzı mevcudiyet eylemişse, bu **milletimizin kendi hukukuna, kendi hakimiyetine, kendi benliğine sahip olmasından, HUKUKUNDAN VE MİLLÎ MENFAATLERİ HARİCİNDE EMELLERDEN İÇTİNAP EYLİYEREK yürümesinden husule gelmiştir.** Milletimiz **aynı yolda yürüdükçe hakikaten ebed müddet** olacağına şüphesiz olmalıdır.”²⁴⁰

Mustafa Kemal, (Konya'da gençlerle yaptığı konuşmada), ulusumuzun, büyük felâketlerden sonra uyanıp kendisi için yaşar hale geldiğini, bu zihniyete (bu uyanışa) zamanında sahip olmadığımız için pek çok acılar çektiğimizi söylüyor ve gelecek kuşaklara, bir daha başkaları için maceralara girme gafletine düşmemelerini sağlık veriyordu.

“Bu millet, asırlarca **kendi arzusu hilâfında**, milletin âmâl ve **menafii hilâfında** olarak sevk ve idare edilmiş, mefituf olduğu **kabiliyeti inkişaf ettirecek sahai mesaiye malik olamamıştır... En son ölüm darbeleri, millete en hayatî intibahları tevlide medar oldu... Bizi kendi benliğimize sahip yapan bu intibaha, bize kendimizi bulduran bu hakikî teyakkuza daha evvel malik bulunsa idik, daha eskiden kendi mevcudiyetimiz, kendi selâmetimiz, kendi gayemiz için çalışmış olsaydık, dünyanın en bahtiyar milleti olurduk.**”²⁴¹

Konya'da yaptığı başka bir konuşmasında da, aynı tezi şöyle formüle etmişti:

“Artık bu millet mazide olduğu gibi **şunun/bunun hevesat ve ihtirasatını, şan ve şerefini, ağraz ve menfaatini tatmin için değil**, ancak kendine ait menfaatler için, **kendisine lüzumlu ve faydalı** gördüğü şeyler için yürüyecek ve bu millet artık ancak bu zihniyetle ilerleyecektir.”²⁴²

Kaderinin ne büyük cilvesidir ki, nasıl Osmanlı imparatorluğu bağımsızlığını baltalayan çeşitli kapitülâsyon hükümlerini -Mustafa Kemal'in belirttiği gibi- askerî mağlûbiyetler sonucunda değil de yöneticilerinin gaflet veya ihanetleri sonucunda kabul etmişler ise, bugün de onun uyarmalarına rağmen - Türkiye Cumhuriyetinin yöneticileri de, bazı zorlukları bahane ederek, Türk Devletinin ve ulusunun çeşitli alandaki bağımsızlığını, kendi elleriyle ve barış içinde

²⁴⁰ Atatürk, 23.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 162-163*

²⁴¹ Atatürk, Konya, 20.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 137-138*

²⁴² Atatürk, 23.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 2, s. 156*

zedelemişlerdir. Bununla da yetinmemiş, Türkiye'yi Amerikanın dünya hâkimiyeti uğruna “şerefle ölmeğe amade” (!) duruma getirmişlerdir.²⁴³ Oysa Atatürk, Dumlupınar'da şöyle demişti:

“Asırlardan beri Türkiye'yi idare edenler çok şeyler düşünmüşlerdir; fakat yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir: Türkiye'yi. Bu düşüncesizlik yüzünden Türk vatanının, Türk milletinin duçar olduğu zararları ancak bir tarzda telâfi edebiliriz: O da artık Türkiye'de Türkiye'den başka bir şey düşünmemek. Ancak bu zihniyetle hareket ederek her türlü selâmet ve saadet hedeflerine vasil olabiliriz.”²⁴⁴

İşte Mustafa Kemal'in düşüncüsü ve işte bugünkü yöneticilerin tutumu! Evet NATO için, daha doğrusu Amerika için (Amerikanın egemenliğini sağlaması için) Türk milletinin milyonlarını feda etmesi kabul edilmiştir.²⁴⁵

Ve Atatürk, değil “Amerika'nın dünya egemenliği” için, “Türkiye'nin Başkanlığında İslâm Devletleri Birliği” için bile, Türk ulusunun tek evlâdını feda etmesine razı olmayacağını en kesin bir dille söylemişti. Bugün ne durumda olduğumuzu, herhangi bir Rus-Amerikan çatışmasında ne hale düşeceğimizi, hayalleri bir tarafa bırakarak gerçekçi bir gözle görünce, ulusumuz adına dehşet ve isyan hissi duymayacak yurtsever tasavvur olunamaz!. Sanıyoruz ki, bu durumu bizden başka her ulus görmekte ve bizim yerimizde olmadığı için Tanrıya dua etmektedir.

Atatürk'ün şu cümleleri, sanki NATO nun ve ikili anlaşmaların içerisine düşerek, daha fazla güven bulayım derken güvenini ve güvencini bütün bütün yitirmiş olan bugünkü Türkiye için kullanmıştır:

“Haddimizi bilelim. Binaenaleyh efendiler, biz hayat ve istiklâl isteyen milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı ibzal ederiz!”.²⁴⁶

Oysa NATO siyasetimizin yapıcısı olan F. R. Zorlu ve bugün onun yolundan gidenler, Türk milletine, dünyada şu veya bu rejimin yayılmasını önlemek ve bu amaçla maceralara girme görevini yüklemişlerdir. Örneğin 43 numaralı dip notunda naklettiğimiz konuşma okununca görülecektir ki, Yakın Doğudaki devletlerin iç işleri ile ilgilenmek ve bu memleketlerde Amerika'dan yana olan hükümetlerin

²⁴³ Bugünkü dış politika anlayışımız, Amerika'nın etki ve baskı alanından kurtulmuş değildir. Bugünkü siyasî kadrolarla, yakın bir gelecekte de kurtulacağına benzememektedir.

²⁴⁴ Atatürk, 30.8.1924, Söylev ve Demeçler a 2, s. 181

²⁴⁵ «Tam bağımsız Türkiye» başlığı ile yayınlıyacağımız kitapta, Türkiye'deki Amerikan üslerinin, ulusumuzun hayatı için ne büyük bir tehlike yarattıkları, uzmanların görüş ve açıklamalarına dayanılarak ortaya konulacaktır.

²⁴⁶ Atatürk, 1.12.1921, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 201

devrilmesine müsaade etmemek, T. C. Hükümetinin politikası olarak ilân edilmiştir.

Mustafa Kemal'in, bağımsızlığa ilişkin sözlerinin nakledilmesini bitirmiş değiliz. Daha birçok incelememizde, onun bu alandaki geri kalan sözleri dile getirilecektir. Amma buraya kadar yaptığımız nakiller dahi, Atatürk'ün, bugün “yabancı bir devlete her alanda bağımlı oluşumuzu”**şiddetle reddedeceği** gerçeğini ortaya koymak bakımından yeter de artar da..

En kötü koşullar altında, Amerikan mandasını reddeden ve buna sığınma sayesinde varlığımızı koruyabileceğimizi iddia eden gafilleri, pek ağır surette kınayan (yeren) Mustafa Kemali, gözümüzün önünde bütün heyecan ve hiddetiyle konuşur görmekteyiz. Onun Sivas Kongresi kulisinde mandacılara karşı davranışını, arkadaşı Mazhar Müfit Kansu şöyle anlatıyor:

“Şu size okuttuğum telgraflara, mektuplara, tavsiyelere bakınız! Öyle bir manda istenecek veya verilecekmiş ki, hukuku hükümraniye, hariçte temsil hakkımıza, kültür istiklâlimize, vatan bütünlüğümüze dokunulmayacakmış. Buna ve böylesine, Amerikalılar değil, çocuklar bile güler. Her şeyin başında Amerikalılar kendilerine hiç bir menfaat temin etmeyen böyle bir mandayı niçin kabul etsinler? Amerikalılar bizim kara gözlerimize mi aşık olacaklar? Bu ne hayal ve ne gaflettir.”

Paşanın asabiyeti bir an en üstün hiddet halini almıştı. Yerinden kalktı parmağı ile İstanbul istikametini işaret ederek:

“Hayır, paşalar hayır, hayır beyefendiler hayır, hayır hanı-mefendiler hayır, manda yok... Ya istiklâl ya ölüm, var” diyerek devam etti : “Mazhar Müfit, sen her şeyi not alıyorsun. Bütün bunları not et. Bir gün mukadder olursa hatıratını yazar ve neşredersen, millet, bu İstanbul paşaları, beyefendileri hazretlerinin ne kadar nâümit olduklarını, bu tesirde ne fikir ve ne mütalâalara saplanıp kaldıklarını okusun, anlasın!”.

Paşayı, hiç bir içtimada, hiç bir toplantıda, hiçbir gece konuşmasında bu kadar heyecanlı, bu derece asabi görmemiştim. O, devam ediyordu;

“Amerikan mandası diye çırpınanlar, düşman işgali altında bulunan sinirleri ve zaafı ile bu millete ve bize inanmayanlardır. Bizim hayal ve macera peşinde koştuğumuzu sananlardır. Eğer, bunlar Anadolu'nun ve Türk milletinin hakiki hissiyatını bilseler, bizim mesaimizin hedefini kavrayabilseler, bu sakim fikirlerden dolayı hicap duyarlar. Bunlar ümitsizlik ve bozgunluk içinde realitelerden uzak

olarak yaşayan ve ne yapacaklarını, ne yapılmakta olduğunu bilmeyen insanlardır.”²⁴⁷

Bu sözler, Atatürk'ün yalnız 1919 daki değil, 1949 daki, 1959 daki ve 1969 daki **yeni mandacılara karşı da haykırışıdır.**

Atatürk'ün ruhunu taşıyan idealist Türk Gençlerinin zihniyetini ise, daha 1919 daki Türk genci, bizzat Mustafa Kemal'e karşı şöyle dile getirmişti:

“Sivas Kongresinde Askerî Tıp Talebesi Delegatesi olan Hikmet Bey, sanki birdenbire ateş ve heyecan kesilmiş olarak, yüksek sesle:

“Paşam, murahhası bulunduğum tıbbiyeliler beni buraya istiklâl davamızı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem., Eğer kabul edecek olanlar varsa, **bunlar her kim olursa olsun şiddetle red ve takbih ederiz. Farzı muhal, manda fikrini siz kabul ederseniz sizi de reddeder, Mustafa Kemal'i** (vatan kurtarıcısı değil, vatan batırıcısı) olarak adlandırır ve tel'in ederiz.” diye bağırdı. Bu gencin yürükten kopup gelen bu sözleri karşısında hazır bulunanların birçoğunun gözleri yaşarmıştı. Mustafa Kemal Paşa da müteheyyiç olmuştu. Heyecanlı bir sesle:

“Arkadaşlar gençliğe bakın, Türk milli bünyesindeki asıl kanın ifadesine dikkat edin!” dedi, sonra Hikmet Bey'e dönerek:

“Evlât, müsterih ol. Gençlikle iftihar ediyorum ve gençliğe güveniyorum. Biz, ekalliyette kalsak dahi mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız tektir ve değişmez: Ya istiklâl, ya ölüm!”

Tıbbiyeli genç, hemen yerinden fırladı: “Var ol paşam...” diyerek Mustafa Kemal'in elini öptü. Kongrede Türk münevver gençliğinin olduğu kadar, daima ileri ve inkılâpçı fikirlere alemdarlık etmiş olan Tıbbiye'nin de mümessili olan ve askerî üniformasıyla kongreye iştirak eden bu biricik genci de Mustafa Kemal alnından öptü:

“Gençler, vatanın bütün ümit ve istikbali size, genç nesillerin anlayış ve enerjisine bağlanmıştır.” dedi.²⁴⁸

İşte bugünün “Tam bağımsızlık” diye bağırان Türk Gençlerinin büyük çoğunluğu, Tıbbiyeli Hikmet'in ruhunu taşımaktadır; onun kadar samimi ve yurtseverdir. Ve karşılarında kim olursa olsun, uşaklığa razı olmayacak bir kişiliğe sahiptirler. 1919' da Tıbbiyeli Hikmet'i anlayamayan gafiller gibi, 1949, 1959, 1969'un gafilleri ve satılıkı da, Türk Gençliğini anlayamamakta, onu en haksız iftiralarla yıldırmaya yeltenme yoluna sapmaktadırlar.

²⁴⁷ M. M. Kansu, *Erzurum'dan ölümüne kadar Atatürk'le beraber, cilt 1 (Türk Tarih Kurumu) Ankara, 1966, s. 192*

²⁴⁸ *Mazhar Müfit Kansu, age., s. 248*

Sorunun esasına bir kez daha dönerek belirtelim ki, Atatürk bugün sağ olsaydı, bütün gerçekçiliği ile şöyle diyecekti : “Amerika'nın körü körüne düşmanı olmaya ve onunla çatışma bahanesi aramaya, hayır!”

“Amerika gibi başka büyük Devletlerin (örneğin Rusya'nın ve Çin'in) düşmanlığını tahrik etmeğe de hayır!”

Atatürk bugün sağ olsaydı, yine bütün Ülkücülüğü ile de şöyle diyecekti: “Rusya'nın zorla istilâsına olduğu gibi, Amerika'nın dolambaçlı yoldan istilâsına razı olmak da asla! Ne Amerikan düşmanlığı, ne Amerikan uşaklığı! Ve Amerika bağımsızlığımıza musallat olduğu sürece, tam bağımsızlığımızı yeniden sağlayarak her türlü vesayetten kurtulmak için kendisiyle mücadele etmek, aklın da kalbinde emrettiği ulusal tek çıkar yoldur!”

Ve yine Atatürk diyecekti ki, bağımsızlık bir bütündür, onun bir kısmını elden çıkarmak, onu zedelemek, onun tamamını yok etmek demektir. İşte en unutulmaz ve özlü bir sesleniş:

“Bizden öncekilerin yaptıkları yanlış işler yüzünden ulusumuz, sözde bağımsızdı, ama gerçekte bağımlı bulunuyordu. Şimdiye değin Türkiye'yi, uygarlık dünyasında kötü gösteren neler düşünülebilirse, hep bu yanlıştan ve hep bu yanlış sürdürmekten doğuyor. Bu yanlış sürdürmek, yüzdeyüz, ülkenin ve ulusun bütün onurundan ve bütün yaşama yeteneğinden uzaklaşması ve yoksun kalması sonucunu doğurabilir. Biz yaşamak isteyen, onuruyla ve şerefiyle yaşamak isteyen bir ulusuz. Bir yanlış sürdürmek yüzünden bu niteliklerden yoksun kalmaya katlanmalıyız. Bütün ulus bireyleri ...bugün yalnız bir nokta çevresinde toplanmış ve **sonuna dek kanını akıtmaya karar vermiştir**. O nokta tam **bağımsızlığımızın sağlanması ve sürdürülmesidir**. Tam bağımsızlık demek, elbette siyaset, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür gibi her alanda tam bağımsızlık ve **tam özgürlük demektir**. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir.

Biz, bunu sağlamadan ve elde etmeden barışa ve esenliğe erişeceğimiz kanısında değiliz. Görünüş ve biçim bakımından barış yapabiliriz, anlaşma yapabiliriz; amma tam **bağımsızlığımızı sağlamayacak** olan bu gibi barışlar ve anlaşmalarla ulusumuz, hiç bir zaman **canlılığa ve esenliğe erişemeyecektir**. Belki, silâhlı çarpışmasını bırakarak **yıkıma sürüklenmeye** yol açmış olacaktır.”²⁴⁹

²⁴⁹ Atatürk, Söylev, s. 430-431 (2.bas. 457-458) aslı: Nutuk s. 623-624

Atatürk'ün bu sözlerinin, tüm okulların ve TBMM'nin duvarına kazılmasını öneriyoruz. Amma en önemli olanın, bu görüş ve inancı, yarının yöneticisi genç kuşakların ve sorumlu siyaset adamlarının kalplerine ve kafalarına yazmak ve ulusumuzun bilincinde bütün tazeliği ile korumak olduğundan da şüphe etmiyoruz.

II. BÖLÜM

**AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE
“TAM BAĞIMSIZLIK”
SORUNUNUN HAYATİ ÖNEMİ**

Az Gelişmiş Ülkelerde “Tam Bağımsızlık” Sorununun Hayati Önemi:²⁵⁰

Çağdaş toplumun, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda büyük önem taşıyan çeşitli sorunları vardır. Bunların doğru ya da yanlış çözümlere bağlanması, o toplumdaki insanların -hiç değilse- çoğunluğunun (hatta büyük çoğunluğunun) refahı, güvenliği, kısacası mutluluğu üzerinde büyük rol oynamaktadır.

“Az gelişmiş ülkeler” veya “geri kalmış ülkeler” diye adlandırılan toplumlarda ise, aynı nitelikteki bazı sorunlar, bu toplumların doğrudan doğruya varlıkları ile hele, “az gelişmişlik durumundan çıkabilmeleri” ile de ilgilidirler. Bu nedenle, o toplumlar için hayati önem taşımaktadırlar. Gelişmiş batı (klasik demokrasi veya liberal demokrasi)²⁵¹ ülkelerinde, ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki sorunların şöyle veya böyle çözümlere bağlanması, elbette onların da daha ileri gitmesi, vatandaşlarının maddî ve manevî varlıklarını geliştirebilmeleri bakımından, olumlu veya olumsuz etkilere sahiptir ve bundan ötürü bir önem taşır. Amma bu önem, o toplumlarda bazı “sıçramaları sağlayacak” veya “çağ açan sonuçlar doğuracak” kadar değildir. Çünkü bu toplumlarda ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel hayat, oldukça sağlam bir takım temellere oturmuştur; -az veya çok- olumlu sonuçlarını vermektedir, insanlar hayat asgarisinin altında değil, çok üstünde yaşamakta; refah ve güvenlik meyvelerinden paylarını almaktadırlar.^{252 253}

Az gelişmiş ülkelerde, çeşitli siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların olumlu yeni çözümlere kavuşturulması (gerçek bir kalkınmanın sağlanması), ancak bir takım devrimlerin gerçekleştirilmesine

²⁵⁰Okuyucularımıza, bu incelemeyi okumaya başlamadan önce, «Yavuz Abadan'a Armağan, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 280, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s. 689-799 da yer alan «Atatürk'ün Işığında Tam Bağımsızlık İlkesi» başlıklı incelememizi okumalarını salık veririz. Simdi yayınladığımız bu 77 sayılı inceleme, sözü geçen bir devamı sayılabilir.

²⁵¹Bugün klasik demokrasinin yürürlükte olduğu ülkelerde, artık klâsik demokrasi değil, Neo-klasik demokrasi egemendir ki, o Neo-klasik demokrasi, sosyal yönü ile zaten klasik demokrasinin sakıncalarını büyük ölçüde gidererek kişiyi mutlu yapmanın çarelerini bir dereceye kadar bulmuştur. Bu konuda hak Mümtaz Sosyal, «Anayasaya Giriş», Ankara 1969, s. 85-86

²⁵²Büyük kapitalist toplumlarda dahi gerçek özgürlük ve sömürden tam kurtulma ve ekonomik alanda kendi kendisinin efendisi olma olanağının artırılması üzerinde elbette her zaman tartışılabilir; yeni ve daha adaletli bir düzen tartışma konusu olabilir. Fakat bu yeni düzene kavuşmanın önemi, hiçbir zaman az gelişmiş ülkelerdeki niteliği taşıyamaz,

²⁵³«Marksist demokrasiler» olarak nitelendirilen toplum düzenlerinin özgürlük kavramları, diğer toplumsal ölçüleri ve değerleri, Anayasamızın ve bizim anladığımız, tercih ettiğimiz ve benimsediğimiz anlamda değildir. Bak C.B. Macpherson, *Drei Formen der Demokratie*, Europäische Verlagsanstalt, 1967 ve Mümtaz Sosyal, *Anayasaya Giriş*, 1969 s. 89-103, 118-128. Ancak bu toplumlarda dahi kiminin maddi refahının ve toplumsal (özellikle ekonomik) kalkınmanın -adım adım- ileriye doğru gittiğini, bizzat batılı kaynaklar teslim etmektedirler.

(alt yapı kuramlarında bünye değişiklikleri yapılmasına) bağlıdır. Bu adımlar atılmadıkça, o toplumların, içinde bulundukları geri kalmışlık çemberini kırarak çağdaş bir toplum haline gelebilmelerine, vatandaşlarını zamanımızın ölçülerine göre normal bir refah veya güvenliğe ulaştırabilmelerine imkan yoktur.

Bu geri kalmış ülkelerin, bugün ortak bir ana problemi vardır ki, onun çözümü, diğer sorunların çözülmesinin ilk şartını teşkil etmektedir. Bu sorunun çözümü; belki başlı başına hiçbir somut davayı olumlu bir sonuca ulaştıramaz. Fakat bu sorun çözülmedikçe, hiçbir davanın devamlı olarak olumlu bir çözüme kavuşabilmesi olanaksızdır. Biz bunu, adeta “içerisinde kapılan kilitli birçok odaları bulunan bir evin sokak kapısı” na benzetiyoruz. O sokak kapısını açsanız bile odalara girebilmek (odalardan ve onların içindeki eşyadan faydalanabilmek) için, bu odaların kapılarını da açmanız gerekir. Fakat sokak kapısının açılması (yani anahtarı), odalara girebilmeniz yine de ilk şartıdır. Ancak onu açtıktan sonradır ki, diğer kapıların açılması mümkün olabilecektir. İşte bu ana dava (bu sokak kapısı), “bağımsızlık” -daha doğrusu “tam bağımsızlık (gerçek bağımsızlık)”- sorunudur. Gerçekten bugün geri kalmış toplumların en önemli sorunu, kendileri için insan onuru ile bağdaşmaz çeşitli eşitsizliklere sebep olan ve bu geri kalmışlıktan ileride de kurtulma olanağını bırakmayan BAĞIMLILIK durumu ve onun yarattığı kısır döngüdür. Başka bütün toplumsal sorunların çözümü, geniş ölçüde bu ana sorunun, bu ana ilişkinin geri kalmış ülke bakımından olumlu bir çözüme kavuşabilmesine bağlıdır.

Birinci Dünya Savaşından sonra, uluslararası kapitalizmin ve emperyalizmin baş hedeflerinden biri haline gelen “Türk Devletinin ve Türk ulusunun bağımsızlığını tüm yok etme” çabasının karşısına aşılmaz bir dağ gibi dikilen Ulusal Kurtuluş Savaşının büyük önderi Mustafa Kemal; herhangi bir biçimde bağımsızlığını kaybetmiş ve sömürülen uluslara (mazlum halklara), bağımsızlık için ulusal savaş yürütme konusunda örnek olmuştur. Gazi Mustafa Kemal, bağımlı hale gelmiş, az gelişmiş halklara, “siyasal bağımsızlıklarına ancak kendi güçleri sayesinde (ulusça sürdürecekleri uzun bir kurtuluş savaşı sonunda) kavuşabileceklerini”, “istilacıdan kurtulurken başka birinin uşaklığını kabul etmenin affedilmez bir hata olduğunu” öğretmekle yetinmemiştir. Onun, 50 yıl önce az gelişmiş ülkeler bakımından dünyaya ilân ettiği en önemli gerçek geri kalmış ülkelerin bağımsızlığın aldatici olanına kanmamaları gerektiğini, ekonomik, mali, adlî ve kültürel alanlarda da gerçekleşmeyen bir siyasal bağımsızlığın, dolaylı

bir bağımlılık olduğunu ısrarla belirtmesidir. Yine Atatürk, yarım yüzyıl önce, tarihte az rastlanır bir ısrarla kendi ulusunun (ve dolaylı olarak aynı durumdaki mazlum halkların) bu konuda bilinçlenmesinin önemi üstünde durmuştur: Ekonomik, malî, kültürel, adli veya askerî bağımsızlık, bir dost devlete (müttefike) dahi kısmen olsun bağışlanırsa, yani eşit taraflar durumundan çıkılarak bir tür vesayete razı olunursa, bu “cömert” (!) davranış, bağımsızlığın tüm kaybolması, barışçı yoldan esirlik boyunduruğunun kabul edilmesi sonucuna ulaştırmaktadır. İşte bu nedenle de Atatürk, “sadece siyasal alanda kalan bağımsızlığa”, “aldatıcı bir bağımsızlık” gözüyle bakmış; ve hep tam bağımsızlık (istiklâli tam) veya “gerçek bağımsızlık (hakiki bağımsızlık)” dan söz etmiştir.

Gerçek bağımsızlık için, Devletin uluslararası ilişkilerde bağımsız sayılması yetmez:

Bugün bir Devletin, özellikle geri kalmış bir Devletin, “Milletlerarası Hukuk bakımından başka bir Devletin himayesi veya mandası altına; girmiş devletler” arasında yer almaması, böylece dış ve iç ilişkilerinde başka bir Devletin “r e s m e n” denetimine ya da yönetimine tabi olmaması, o Devlet ya da Ulusun bağımsız sayılması için yeter değildir. Nasıl “kişi özgürlüğü” denilince, artık sadece bir Devletin Anayasasında bazı hürriyetlerin sıralanmış olması ile yetinilmiyor; bunun ötesinde “fiilî olanakların, hatta sosyal ve ekonomik temel hakların varlığı” da anlaşıyorsa, “tam bağımsızlık (gerçek bağımsızlık)” da, artık bir “şeklin” ötesindeki içeriği anlatmaktadır. Dar anlamda sadece siyasal değil, çok yönlü bir kavramdır bu.

Bir Devletin parlamentosundan çıkan kanunların yürürlüğe girmesi, başka bir Devletin şu veya bu organının resmî müsaadesine bağlı olmasa, Elçileri, Dışişleri Bakanı, Hükümeti ve Parlamentosu, resmi denetim söz konusu olmaksızın başka Devletlerle ilişkiler sağlayabilse dahi, eğer o Devlet, askerî, ekonomik, malî, sosyal ve kültürel alanda, başka bir veya bir kaç Devletin kesin etkisi altındaysa (kendi işlerinde serbestçe yön çizme ve karar alma yeteneği fiilen ortadan kalkmışsa) bağımlı bir Devlet söz konusudur. Kısmen bağımlı duruma gelmiş bir toplumun ve onun üyelerinin ise, maddesel ve tinsel gelişmesi ipotek altındadır. Ve hatta böyle bir Devletin geleceği tehlikededir; “tam bağımlı” bir Devlet durumuna düşme ihtimali kuvvetlidir.

Bugün artık bedahat (tartışmasız kabul edilen gerçekler) haline gelmiş olan bu görüşler bile, “yabancı vesayeti” ni savunanlarca inkâr edilmekte ve “zamanımızda küçük bir devlet, büyük devletin her alandaki yardımı olmadan yaşayamaz” yolundaki demagoji, adeta “bilimsel bir gerçekmiş” gibi savunulmakta ve “geri kalmış ülkelerin tam (gerçek) bağımsızlık sloganları” duygusal istekler olarak küçümsenmektedir.^{254 255}

Bugün çeşitli yardım, ittifak ve ikili anlaşmalarla büyük bir devletle sıkı, pek sıkı bağlar kurmuş azgelişmiş ulus ve toplumların askerî, ekonomik, malî, kültürel bakımlardan bağımsızlıklarını geniş ölçüde kaybetmiş oldukları, adlî bağımsızlıklarının bile gölgelendiği inkâr olunamaz bir gerçektir. Bu alanlardaki fiilî ve hatta bir ölçüde

²⁵⁴ Bak.- Muammer Aksoy, *Atatürk'ün Işığında Tam Bağımsızlık ilkesi*, Yavuz Abadan Armağanı, s. 758-779.

²⁵⁵ Bu dip notunda bir demagojiyi kısaca cevaplandırılum: «Dünyada artık bağımsız Devlet yoktur» yolundaki pek masum görülen bir iddia ile, «küçük ve orta Devletlerin bağımlı olmalarının normal ve bu nedenle de yadrganmayacak bir sonuç olduğu» söylenmek istenmektedir.

Oysa Atatürk'ün ve bizim sözünü ettiğimiz «tam bağımsızlık», gerçek hayata yabancı olan soyut bir kavram değildir. Devletler arasındaki çeşitli ilişkiler, hatta ittifaklar, bağımsızlığı herhalde ortadan kaldırmak zorunluğunda. sayılamaz. Ekonomik, mali ve askeri ilişkiler, bağımsızlığı ortadan kaldıracak bir hal alabilir veya almayabilirler. Eğer taraflardan biri, «kendi toplumunun, kendi halkının kaderi bakımından hayati önemdeki kararlarda ötekinin iradesine bağlı» ise birinci halde (bağımlılık) söz konusudur. Bu «ötekinin iradesine, bağlılık», doğrudan doğruya ya da dolaylı olabilir: Eğer bir devlet, ekonomik yaşamına yön verme söz konusu olduğu zaman, yabancı Devlet ya da şirketlerin «evet» veya «hayır» demeleri sonucu çiziyorsa, örneğin onlara verilmiş ruhsatlar hele imtiyazlar Devletin karşısına dikiliyorsa, bağımlı bir durum var demektir. Bir devletin yabancılardan aldığı borçların geri verilmesi ya da faizleri, onun için bir korku konusu haline gelmişse, yani bu borçlar yüzünden borçlu Devletin bütçesi daima bir ipotek altında bulunuyorsa, eski borçları ödeyebilmek için yeni borçlar yapmak zorunluğu veya alacaklıların kendi iç işlerini (ekonomik hayatı, hatta askeri ittifaklarının kaderini) etkileme olanağı doğuyorsa, bağımlılık inkâr edilemez. Bir devletin başka ve daha kuvvetli bir devlet veya devletlerle olan özel ilişkisi, onun kültür ve eğitim işlerinin düzenlenmesinde, yabancı devletin açıkça etkide bulunma olanağını yaratmışsa ve bu yüzden daha az kuvvetli olan Devlet eğitim hayatını sadece ulusal gereksinmelerine göre değil, bir ölçüde de bu yabancı Devletin çıkarlarına göre ayarlama durumunda kalıyorsa, bağımlılığın varlığı, «tam bağımsızlığın yokluğu» kuşkusuzdur. Bir devlet, özel ilişkilere sahip olduğu kuvvetli Devletin bir kısım uyruklarına karşı adil alanda egemenliğinin, gereklerini yapamıyorsa (yani onları yargılayıp cezalandıramıyorsa) ve bütün bu egemenlikten bir ölçüde de olsa vazgeçişler, tek taraflı ise, bu Devletlerden birisi ötekine karşı bağımlı demektir. Ve bu bağımlılık, -iddia edildiğinin aksine- bugün dahi her devlet için söz konusu genel bir hal değildir ve yakın bir gelecekte de uluslar için bu duruma düşme zorunluluğundan söz edilemez.

Bağımsızlığı, «tam. tarafsızlık» ile karıştırmaya çabası da beyhudedir. Tam bağımsız devletler, İsviçre gibi tam tarafsız devlet statüsünde olmak zorunluğunda da değildirler, önemli olan nokta, dış ilişkileri düzenlerken, Devletin karar verme yetkisini elden, çıkarmayacak bir dengeyi koruyabilmektir: Bir takım karşılıklı yükümlenmelere (taahhütlere) rağmen, Devletin kaderi üzerinde doğrudan doğruya etkisi olan hayati kararlarda, başka devletlerin «evet» veya «hayır» demelerine bağlı bir duruma düşülmemişse, «bağımsızlık» tan söz edilebilir; aksi halde bağımlılık durumu vardır.

Askeri yardım ve ittifaklarda da durum böyledir. Eğer bir Devlet, kendisini savunabilmek için gerekli silah ve malzemeyi, hatta bu silahların harcayacağı gereçleri (mühimmattı) bile dışarıdan, hele belli bir Devlettten alma durumunda (hukuki veya fiili zorunluluğunda) ise, bu Devlet ötekine bağlıdır. Çünkü ötekinin yardımı veya vermeyi sona erdirdiği anda, savunmasız kalacak demektir. Bu durumun, artık o Devletin alacağı hayati kararlarda, iradesini kesin biçimde etkilemeyeceğini iddia edebilmek olanaksızdır.

hukukî bağımlılık, siyasal bağımsızlığı da kâğıt üstünde bırakmakta, onu da sadece, biçimsel bir bağımsızlık düzeyine düşürmektedir. Böylece büyük Dostun kanadı altına giren toplumların ekonomik ve sosyal alanda kalkınma ihtimali, ciddi surette engellenmiş oluyor.

Yabancı büyük sermaye, bu ulusların gelişmesini vize yetkisine ve kendi çıkarına göre onların ekonomik hayatını düzenleme olanağına sahiptir. Bu az gelişmiş ve büyük dosta sıkı sıkıya bağlanmış toplumların kültürel alandaki bağımlılığı, (yani ulusal devlet ilkesinden uzaklaşmış olmaları), onların geleceği için aynı derecede zararlı ve tehlikelidir. Askerî alandaki bağımlılık durumu ise, - hele üslerden ötürü- ülkeleri ve ulusları korkunç felâketlerle karşı karşıya bırakmış bulunmaktadır.

İşte bugün “yeni manda”nın benimsenmesini hesaplarına uygun gören bazı çıkarıcılar, uluslarının içinde bulunduğu tehlikeli ve çok zararlı bağımlılık durumunu, “zamanımızın kaçınılmaz olağan bir sonucu” olarak görmek ve göstermek çabası içindedirler. Bu nedenle gerek Türk ulusuna, gerek geri kalmış başka uluslara, sözleri ve eylemleriyle önderlik yapmış olan büyük Atatürk’ü, özellikle “tam bağımsızlık” (gerçek bağımsızlık) konusundaki görüşleri ile yardıma çağırma zorunluluğunu duymaktayız.²⁵⁶

Ve yine bir Devlet, ötekiyle olan ittifak ilişkisi (yaptığı ikili anlaşmalar) sonucunda, ülkesindeki üslerde atom bombaları bulunduruyorsa ve bu atom bombaları veya radarlar yüzünden, müttefiki olan devletin başka bir devletle olan anlaşmazlığı halinde kendi iradesi söz konusu olmaksızın bir anda atom darbesine maruz kalma ve kısmen mahvolma tehlikesi karşısında ise, bu küçük devlet bağımlı duruma düşmüş olur. Çünkü onun korkunç bir savaşa girip girmemesi bile, yalnız kendisinin ve saldıracak devletin değil, başka bir devletin (yani büyük dostunun, büyük müttefikinin) kendi çıkarlarına göre ayarladığı davranışlarına bağlıdır. Bu ise, kuşkusuz bir bağımlılık, yaratır. Bu somut örnekleri, düzinelerle çoğaltabiliriz,

İşte bütün devletlerin durumunun, böyle veya benzer olduğu iddia edilemez. Yalnız İsviçre, İsveç, Norveç, Danimarka ya da Finlandiya, yahut İspanya veya Portekiz değil, Yugoslavya ve Fransa, hatta İngiltere, kendi kaderlerine her alanda egemendirler. Son zamanlarda birçok Lâtin Amerika ülkesi de, bu bağımsızlığı sağlama yolundadır. Meksika bunlardan ilki idi Şili, Peru, Bolivya da aynı yoldadır. (Doğu bloku içindeki devletlerden de bağımsızlık savaşını vermiş veya vermekte olanlar vardır. Çekoslovakya, böyle bir yol tutmak istedi, çeşitli nedenlerle başaramadı. Romanya, aynı doğrultuda şimdilik başarı ile gitmektedir).

Şu halde, her Devleti bağımlı görmek ve böylece bağımsızlığın değerini yok edici bir düşüncüü temsil .. etmek, gerçeklere aylandır. Kaldı ki, Birleşik Amerika ’nın, Sovyetler Birliği’nin ve Çin ’in de bağımlılığını iddia etmek demagojinin ta kendisi olmaktadır.

Kısacası : «Tam bağımsızlık», soyut, felsefi ve yeryüzünün gereklerine ve gereksinmelerine yabancı bir kavram değil, somut ve pratik değere sahip bir kavramdır. Bir devletin «normal», «olağan», egemenlik durumu ile bağdaşır ilişkiler değil, ancak egemen bir devletin normal egemenlik durumu ve işleyişi ile bağdaşamayacak, o devlet ve halkını kendi yararlarının savunucusu ve temsilcisi olabilmekten alıkoyan olağanüstü (anormal) bağlantılar, tam bağımsızlığa aykırı sayılmaktadır.

²⁵⁶Atatürk’ün bağımsızlık konusundaki sözleri üzerinde, bundan önce çeşitli yazılarımızda, özellikle Yavuz Abadan Hocamıza Armağan’dayayınlanan 115 sayifelik ve «Atatürk’ün Işığında Tam Bağımsızlık İlkesi» başlıklı incelememizde uzun uzadıya durmuştuk. Atatürk’ün «tam bağımsızlık» konusunda söylemiş olup burada aktaracağımız sözleri, daha önce aktardıklarımızdan tamamen başkadır; ve onun özellikle «sadece siyasal bağımsızlığı yeter görmeyip ekonomik bağımsızlığı savunan» sözleridir.

Ekonomik sömürüye yönelmiş büyük devlet, sömüreceği vesayet altındaki devlette demokrasiye razı olamaz:

Az gelişmiş bütün toplumlar, siyasal bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ya da bağımsızlığa kavuşma savaşları vermekte olan ülkelerdir. Bunlar, bazen de siyasal alanda bağımsızlıklarını sağladıkları yahut onu bugüne kadar şeklen korudukları (koruyabildikleri) halde, ekonomik, mali, kültürel ve başka alanlarda bağımsızlıklarını elde edememiş yahut koruyamamışlardır.

Sözünü ettiğimiz bu ülkelerde TAM bağımsızlık elde edilmemiş (yahut yeniden kaybedilmiş) ise, o ülkenin SİYASAL REJİM sorununu dahi, vatandaşların ve toplumun yararına olarak olumlu çözümlere kavuşturmak olanaksızdır. Söz gelişi, o memlekette siyasal demokrasinin bugünkü şeklini (neo-klasik demokrasiyi) bir an için, gerçekleştirmek mümkün olsa bile, bu toplum demokratik düzeni yine de uygulayamaz. Çünkü o toplumun, ekonomik bakımdan, malî bakımdan ve diğer bakımlardan (kültürel ve askerî bakımlardan) bağlı olduğu büyük devlet (veya devletler), gerçek bir demokrasinin uygulanmasına müsaade etmeyecektir. Bu sömürücü (vasi) devletler, demokrasinin bir göstermelik olarak kağıt üstünde kalması” için dolambaçlı yoldan her çelmeyi atacak, klâsik demokrasi düzeninin canını (ruhunu) teşkil eden “kamuoyunun aydınlatılması, gerçek sayılan görüş ve haberlerin halka serbestçe duyurulması mekanizması”nın işlememesi için çeşitli çareleri arayıp bulacaklardır.

Ekonomik ve başka alanlarda o toplumun zararına ve fiilen vasi olmuş (yahut olma çabası içinde bulunan) yabancı devletin çıkarı doğrultusunda atılacak birçok adım (oynanacak birçok oyun), demokratik bir düzen gerçekten var olunca, hiç değilse muhalefet tarafından kamuoyu önüne serilebilecek ve halkın çoğunluğu da -genellikle- bu oyunlara karşı çıkacaktır. Şu halde, bir toplumu sömüren kuvvetli devletin, kendisine bağımlı durumda olan veya bağımlı duruma getirmek istediği ülkede gerçek bir demokratik düzenin işlemesine razı olmaması doğaldır. Zira onun, “demokratik mekanizmanın gereği gibi işlemesine razı olması” demek, ekonomik alanda sağladığı imtiyazlı durumun ve sömürü uygulamalarının, kısa bir süre içinde sona ermesini göze alması demektir: Halkın çoğunluğunun, -hiç değilse- aydınlanır aydınlanmaz (yani sömürüldüğünü başka bir devleti veya onun şirketlerini biraz daha zengin hale getirebilmek için, kendisinin yoksulluk içinde kalmaya mahkûm edildiğini anlar anlamaz), bu duruma son verecek bir iktidarı serbest seçim sayesinde iş başına getirme yolunu tutacağı kuşkusuzdur.

O az gelişmiş ülkeyi kendisine bağımlı hale getirmiş, bunun için birçok çabalar sarf etmiş (belki de soğuk veya sıcak çeşitli savaşlar vermiş) büyük devletin, kendi çıkarına son verecek böyle bir siyasal sürece (iktidar değişmesine) razı olması, ya “çok insancıl görüşler”in vasi devletin kamuoyunda egemen olması ile mümkündür; ya da az gelişmiş ülke halkının, bu bağımlılık durumundan kurtulmak için ciddi bir savaş vereceğini anlamasına bağlıdır.²⁵⁷

Bağımlılık (bağımsızlık) sorunu olumlu bir çözüme bağlanmadıkça, geri kalmış bir ülkede rejim alanında atılacak adımların bile olumlu bir sonuca ulaştıramayacağını, çünkü vasilik iddiasında bulunan devletin, bağımlı ulusun yararına olarak işleyen bir yönetime (örneğin gerçek bir demokrasiye) ve onun gereklerine razı olmayacağını belirtmemizin amacı, tam bağımsızlık sağlanmadıkça, görünüşte var sanılan siyasal bağımsızlığın, dahi ALDATICI olduğuna işaret etmek içindir. Gerçekten, diğer alanlarda bağımsızlık sağlanamamışsa, siyasal bağımsızlık da gereği gibi işleyemez. “Koruyucu devlet”, işine uygun gelmeyen (yani yerli halkın yararlarını ön plâna alan, himayeci devlet çıkarına hizmet etmeyen) hükümlerin devredilmesi ve onların yerine -açıkça yahut kapalı surette- uşaklık edecek yöneticilerin geçmesi için el altından her araç ve çareye başvurmaktadır ve vuracaktır. Hatta el altından yapılan müdahaleler yetmezse -duydukları zorunluluk oranında- müdahalelerini açıkça yapmaktan da çekinmemektedirler, çekinmeyecekler. Bu müdahaleler bakımından, sömürülen geri kalmış memleketin rejiminin şekli önemli değildir. Eğer bu rejim demokrasi ise, “demokrasi oyunu” sayesinde, yani şeklen demokratik yollardan gidildiği zehabı yaratılarak, fakat para ve başka etkileme ve baskı araçlarının hukuka aykırı biçimde zorlaması (görülmez biçimde oy sandığını delmesi) yöntemlerinden faydalanarak, memleketçi iktidarların alaşağı edilmesi şu veya bu yoldan sağlanır.

Eğer demokratik düzene şeklen bile müsaade ediş, sömürücünün başına yine de birçok işler çıkarıyor ve onun durumunu zayıflatıyorsa (özellikle kamuoyunda, sömürücünün gerçek yüzünün bütün çirkinliği ile ortaya çıkmasına sebep oluyorsa); sömürücü devlet, sömürdüğü az

²⁵⁷ Hatta bazen böyle bir savaş verileceğini anlaması bile yetmemekte, bu savaşın sonunda kendisinin mağlup olacağını kavraması da gerekmektedir. Birçok ülkede «ulusal kurtuluş savaşının patlak vermesi»ne, yani sömürücü devletin, «sömürdüğü (yahut sömürmeğe devam etmek istediği) ülkeye, müdahale etmekten gönüllü olarak vazgeçmemesine, ön planda «kurtuluş savaşının olumlu sonuçlara ulaştracağı»na, sömürücü devlet yöneticilerinin ya da onlara egemen çevrelerin inanmaması sebep olmuştur.

gelişmiş ülkede düpe düz faşist bir rejimi tercih edecek, yani darbe yaratacaktır.²⁵⁸ Zaten faşist bir rejim, yahut herhangi bir otoriter rejim mevcut ise, bu yönetim veya yöneticiler sömürücü devletin hırslarına ve isteklerine -şu veya bu ötürü- cevap veremediği takdirde, onun yerine bir başka yönetimin veya yeni bir darbe ile yöneticilerin getirilmesi çareleri de bulunacaktır.²⁵⁹

Bu konuda Guatemala'da 1954 yılında Arbenz yönetimine karşı CIA'nın oynadığı oyun, yalnız Güney ve Orta Amerika devletleri için değil, Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ilişkiler içinde bulunan her geri kalmış toplum bakımından, üzerinde çok düşünülmesi gereken korkunç bir olaydır: Guatemala tarihinde ikinci defa demokratik ve memleketçi bir yönetimi gerçekleştiren başkan Arbenz, Guatemala muz tarlalarının ve yeraltı servetlerinin Guatemala'nın aşırı bir surette aleyhine ve sadece Amerikan büyük kapitalinin çıkarına sömürülmesini önlemek amacıyla tedbirler aldığı ve kamulaştırma yoluna gittiği içindir ki, Amerika Birleşik Devletleri tarafından al aşağı edilmiştir: CIA, Guatemala'ya komşu olan Honduras topraklarında 3000 - 4000 kişilik bir ordu hazırlayarak, bunun başına da Armas adında satılık bir albayı geçirerek ve hareketi Honduras'tan havalanan uçaklarla da desteklemek suretiyle, -dünya kamuoyunun gözü önünde- hiç çekinmeden Guatemala'yı işgal ettirmiş ve memleketçi; Arbenz'in yerine satılık Armas'ın geçmesini sağlamıştır.

Olayların, gerek bu şekilde CIA (yani Amerika Birleşik Devletleri) tarafından hazırlanıp uygulandığı,²⁶⁰ gerek Arbenz'in ne kadar memleketçi ve Guatemala'ya yararlı bir devlet adamı ve Armas'ın ise ne denli satılık olduğu ve Lâtin Amerika ülkelerinde kendisinin "Made in U.S. "olarak adlandırıldığı, bizzat Birleşik Amerikanın ve Batı Almanyanın satın alınmamış tarafsız kaynaklarınca dahi kesin bir surette belirtilmiştir.^{261 262}

²⁵⁸1967'deki Yunanistan olayı da, bunun tipik örneklerindendir. Bu gerçeği, Amerikan yazarları da yeteri kadar açıklık ve dürüstlikle belirtmektedirler. Örneğin bakınız: Stephan Rousseas, *Militärputsch in Griechenland oder Im Hintergrund der CIA*, Rotvohlt, Hamburg, 1968, özellikle s.43, 51-52.

²⁵⁹Vietnam'da Amerika'nın yarattığı (serbest seçimlerin sonuçlarını tanımamak için yarattığı!) Diem yönetiminden sonra, günü gelince onu devirerek daha sadık bir Kao Ky yönetimini yaratması, bu alanda unutulmayacak bir örnektir. Yayınlanmaya başlayan «gizli belgeler», bu konudaki gerçekleri kimsenin inkâr edemeyeceği bir kesinlikle gün ışığına çıkarmaktadır.

²⁶⁰Bak: *Der Spiegel*, 30.6.1954, s. 14-17; David Wise-Thomas B. Ross, *Die Unsichtbare Regierung*, Verlag Scheffler, Frankfurt, 1966, s.162-178.

²⁶¹Bak: *Proplaeen Weltgeschichte*, Herausgegeben von Gola Matin, Bertin - Frankfurt-Wien, 1961, cilt 10 s. 328-329.

²⁶²Bu konuda 17.2.1970 günlü Devrim 'de yayınladığımız «Bir vatan haininin örnek aldığı kanun: Türk Petrol Kanunu» başlıklı incelemede göstermiş bulunuyoruz ki, iktidara Amerika'nın ekonomik sömürüşünü sağlama amacıyla getirilmiş bir vatan haini olan Armas, Amerikan Petrol şirketlerini memnun ederek Amerika'ya karşı olan minnet borcunu ödemek için Türk Petrol Kanunu örnek alınmak suretiyle bir Petrol Kanunu hazırlatmayı ilk işleri arasına almıştır.

Kısacası: Az gelişmiş ülkelerde, tam bağımsızlık sağlanmadıkça ne siyasal rejim sorununun, ne de başka herhangi bir ana sorunun, geri kalmış ülkenin halkı tarafından (ve halkı yararına) bir çözüme bağlanması, hele böyle bir çözümün fiilen uygulanması olanaksızdır. Demek oluyor ki, siyasal rejim sorununun dahi bir sonuca ulaştırılabilmesinin ilk şartı tam bağımsızlığı sağlamaktır.

Vasi devlet, “yardım ettiği devlet”in ekonomik bağımsızlığına razı olamaz:

Gerçek bağımsızlığın, olumlu bir siyasal rejimin gerçekleşebilmesi bakımından kendisini gösteren bu “ön şart” olma durumu, EKONOMİK alanda çok daha kesin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Çünkü geri kalmış toplumun, “kendi ekonomik sorunlarını ülke halkının yararına olarak çözümlemesine müsaade edecek olsa, sömürücü devletin giriştiği bütün bağımlılık çabalarının amaç ve anlamı kalmaz: Vasi devletin asıl amacı (bütün çabalarının, mücadelelerinin gerçek ödülü) ekonomik sömürüdür. Geri kalmış (bağımlı) ülkenin ekonomik güçlerini kendi öz halkı için seferber etmesine razı olunduktan sonra, bütün bu zahmetlere katlanmak, bu tehlikeli yollardan gitmek neye yarayacaktır ki?!

Ekonomik sömürü ise, artık haraca bağlamakla olmaz. Zamanımızdaki haraç, sömürülecek devletin ekonomik yaşantısına doğrudan doğruya veya dolambaçlı surette egemen olarak, kilit noktalarını ele geçirmelerini, yabancı sermayenin aşırı kârlar elde etmelerini, başka memleketlerin piyasalarını kendileri için açık bir pazar haline getirmelerini sağlama biçiminde gerçekleşmektedir.

Gerçekten, zamanımızda geri kalmış toplumlara musallat olan, yani onları kendi sultaları altına geçirmek isteyen koruyucu (sömürücü) devletler, bu ülkeleri askerleri ile işgal etmek ve böylece uyanan ulusçuluk ve bağımsızlık duygularına hedef olmak tedbirsizliğini göstermemektedirler. Zaten bu yol, zor olduğu kadar da, pahalı ve tehlikeli bir yoldur. Bugün artık tercih edilen yöntem, o toplumda aşağılık duygusuna sahip olan “biz, büyük bir devletin yardımı, hele ekonomik yardımı olmaksızın hiçbir alanda varlığımızı koruyamayız, yaşayamayız” diyen kişiler bularak onları iş başına getirmek ve bu gibi yöneticilerin iş başından uzaklaştırılmalarına engel olmaktır. Bu nitelikte yöneticiler ise, ülkenin kaderini her noktada koruyucuya, sömürücüye (vasiye), sımsıkı bağladıklarından, o toplum, vasinin emellerini uzun vadeli olarak gerçekleştirebilecek bir ekonomik, sosyal ve kültürel düzene sokulmaktadır.

Geri kalmış ülkeleri, onların “yardımcıları” (vasileri), özellikle ekonomik alanda “öylesine sımsıkı bağlılarına basmakta” (!?) dırlar ki, geri kalmış ülke (halk) nefes alma olanağını bile bulamamakta, asla gelişmemektedir. Geri kalmış ülkeleri bağımlı duruma getiren büyük devletlerin tuttuğu yol, onları ya sadece “tarımcı” ve “tarım ürünlerini yabancılara yok pahasına, satan dışa bağı ve muhtaç”, ya da “petrol ve maden servetlerini başkalarının işletmesine terk ederek yeraltı zenginliklerini ham madde halinde satan, asalak ve tamamen bağımlı” bir insan yığını halinde bırakmaktadır. Bu ülkelerin sanayileşmesine ve hele maden, petrol ve başka enejji kaynaklarını kendi öz yararları emrinde seferber etmelerine, “sömürücü - koruyucular” asla razı olmamaktadırlar ve olamazlar. Vasi devlet, “yardım ettiği devlet” in kültürel bağımsızlığına (eğitim işlerinde bağımsız davranmasına) seyirci kalamaz:

Zamanımızda az gelişmiş toplumları bağımlılık durumunda tutabilme yolundaki amaca ulaşabilme de, sömürücü büyük devletler, en etkili ve önemli araçlarından biri olarak, kültür emperyalizminden geniş ölçüde faydalanmak yoluna gidilmektedirler: O ülkenin işbaşındaki kuşakları daha doğrusu bunlardan bir kısmı, “koruyucu büyük dost” tarafından satın alınmakla yetinilmiyor. Gelecek kuşakların da aşağılık duygusuyla sakat olmaları ve “iyi bedelle satılık kişiler haline gelmeyi” bir utanma konusu değil bir iftihar sebebi sayacak kadar çarpık bir düşünüşe ve bozuk ölçülere sahip olmaları ve böylece “tükenmez gönüllü satılıklar kaynağı” yaratma amacı güdülmektedir. Bunun için de, “koruyucu-sömürücü devlet’in, ya da onun şirketlerinin, az gelişmiş ülkenin kamuoyuna egemen olmasını sağlayacak “kitle eğitim ve haberleşme araçları”, ile kişilerin kafalarını sistemli ve sürekli olarak yıkamaları (daha doğrusu afyonlamaları) gerekmektedir: Basının, radyonun ve televizyonun, bu amaca ulaştıracak bir nitelik kazanmasının tertipleri bulunmakla, tedbirleri alınmaktadır. Eğitim ve kültür kurumları, doğrudan doğruya veya dolambaçlı yollardan bu “koruyucu-sömürücü devlet’in emrine sokulmaktadır.

Kültür emperyalizmi harcamaları, zamanımızdaki “yeni emperyalizmin vazgeçilmez yatırımlarından”dır. Bugün azgelişmiş ülkeler, kendi öz aydınlarının öncülüğü ile silkinerek, gerçek bağımsızlıklarına kavuşamıyorlarsa, bunun en önemli nedenlerinden birini, bu toplumlardaki diplomahıların çoğunluğunun “uydu kalmaya razı olmuş”, “bağımsız düşünme yeteneğini kaybetmiş” sözde okumuşlar olması teşkil eder. Onları yaratan fabrika ise, kültür

emperyalizminin pençesine düşmüş olan, eğitim, öğretim kurumları ve aynı nitelikteki yayın ve propaganda araçlarıdır.²⁶³

Askerî bağlantılar: Bugün büyük devletlerin (hele dünya devleti haline gelmiş olanlarının), küçük ve geri kalmış ülkelerin bağımsızlıklarını ortadan kaldırma, onları egemenlikleri altına alabilme ve böylece herhangi bir biçimde sömürme amacına ulaşabilmelerinin yollarından biri de, sıkı ve geniş kapsamlı askeri ittifaklar aracından faydalanmadır. Doğrudan doğruya bu ittifak anlaşmalarında veya -bu ittifakın baskısı sayesinde- onları izleyen ikili anlaşmalarda, büyük devlete “küçük dostu”nun ülkesi üzerinde tanınan üsler, onun ordusu üzerinde -hukuken veya fiilen- sağlanan kumanda olanakları, verdiği silâhları denetleme yetkisi ve bu “askerî yardım” bahanesiyle büyük dostu (sömürücü-koruyucuya) tanınmış olan bazı ayrıcalıklar (kapitülasyon niteliğindeki haklar), hatta silâh ve teçhizat bakımından bir tek devlete bağlı oluş, az gelişmiş (küçük) müttefikin iç işlerinin, dolaylı olarak büyük müttefikin denetimi altına geçmesine sebep olmaktadır.

Tarihimizden çıkarılacak unutulmaz ders ve Atatürk'ün yüzlerce kez uyarısı:

Gerçek, tam bağımsızlığın elden gidişi, Türkiye'nin hayatında Osmanlı Devletinin en haşmetli günlerinde atılan tohumlardan başlamak üzere, yüzyıllardır devam eden bir oluşumun sonucudur. Bu bağımlılık durumu, Osmanlı Devletinin en önemli davası, en hayati konusudur. Osmanlı devletinin diğer bütün sorunlarının çözülmesi, bağımlılık durumundan ötürü imkânsızlaşmıştır.²⁶⁴ Bu nedendir ki Osmanlı devletinin sona eriş ve yeni bir Türkiye'nin doğum günleri olan “İstiklâl Savaşı” içinde ve onu izleyen barış görüşmeleri sırasında masa çevresindeki mücadele özellikle TAM BAĞIMSIZLIK konusunda olmuştur.

Bir tarafta Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yeni Türk Devleti adına savunduğu tez, “tam bağımsız, yani her alanda tam serbestliğe sahip, işlerine yabancı devletlerin karışamayacağı ve denetleyemeyeceği bir devleti” batı ülkelerine (Atatürk'ün deyimi ile: Kapitalist ve emperyalist aleme) kabul ettirmektir. Buna karşılık emperyalist alemin mücadelesi ise, önce Yunanlıların aracılığı ile “Türkiye'yi fiilen işgal etmek askerî yenilgiden sonra da Türkiye'nin yabancı askerlerden arınmasına

²⁶³ Bu konuda özellikle «Öğretmen Kıtımı ve Öğretmen Boykotu» başlığı ile Türk Hukuk Kurumu yayınları arasında basılan 1200 sayfalık kitabın 485-534'üncü sayfelerindeki açıklamalara bakınız.

²⁶⁴ Bak: Niyazi Berkes, *İki yüzyıldır neden bocalıyoruz? Yön yayınları*, s.31-34, 38-48, 63-65, 19-21; Doğan Avcıoğlu, *Türki Özellikle 281 v.d., ve VI. cilt, Ankara 1954 s. 216 v.d.; Gündüz Ökçün,*

razı olmak zorunluğunda kalınsa bile, onun ekonomik, mali, adli çeşitli alanlarda bağımlı kalmasını sağlamak içindi. Hatta bu yüzden Lozan Andlaşması görüşmeleri kesilmek zorunluğunda kalmıştı.

Bugün bağımsızlığımız şeklen tam olarak muhafaza edilmekte ise de, “ekonomik, malî, kültürel, adlî dolayısıyla siyasal alanlarda gölgelenmiş bir bağımsızlık” ile karşı karşıya bulunduğumuz bir gerçektir. Ancak ve ancak bağımsızlıktaki bu kısıtlanmanın derecesi üzerinde tartışma yapılabilir.²⁶⁵

Oysa Atatürk'ün ve Kurtuluş Savaşının amacı, sadece düşmanı Türk topraklarından atmak için değil, “tam bağımsızlığımızı sağlamak” (Osmanlı devletinden miras kalma) ekonomik, malî siyasal ve diğer alanlardaki kısıtlamaları (kapitülasyonları) ortadan kaldırarak, varlığımızı devamlı olarak geliştirebilme olanağını sağlamaktır: Türk ulusu, yakın tarihin ilk “milli kurtuluş savaşı” nı vermiş ve “ya tam bağımsızlık, ya ölüm” parolasını tam bir içtenlikle uygulamış bir ulustur. Hem de sadece ülkesini işgal eden emperyalist güçlerin bu fiilî işgaline son vermek ve ülkeyi yabancı askerlerden temizlemek amacıyla değil... Daha önceki yüzyıllarda, dolaylı yollardan -eski deyimi kullanırsak- “hulûlü muslihane” sonucunda kapitalist ve emperyalist ülkelere sağlamış olduğu ayrıcalıklar yüzünden, ekonomik, malî, adlî, kültürel alanlarda bağımsızlığını geniş ölçüde kaybetmiş olan

Kapitülasyonlar hakkında Babı Ali'nin Sefaretlere gönderdiği 7 Temmuz 1867 tarihli Muhtıra, S.B.F. Dergisi cilt 22, sa:3, s. 139-151. Doğan Avcıoğlu Türkiyenin Düzeni -Dün, Bugün- Yarın, Ankara (Bilgi Yayınevi), 1969, s. 69-116IV. Emperyalizmin Boyunduruğunda Türkiye). Kapitülasyonların gelişmemizi engelleyen baş neden olduğu gerçeği, Atatürk'ten önce ve Atatürk'ten sonra daha birçok siyaset ve bilim adamınca belirtilmiştir. Örneğin bak: 1856 Paris Kongresinde Sadrazam Ali Paşa'nın sözleri için Hemayak Hüsrevyan, Hukuku Hususiyeyi Düvel, Dersaadet, Edebiyat Matbaası, 1329, s. 23 7; 28.1.1920 Misaki Milli, mad. 6; İsmet Paşa'nın Lozan 'da 2. Komisyondaki 2.12.1922 günlü oturumda Kapitülasyonlar sorunu üstüne yaptığı tarihsel ve hukuksal açıklama için, özellikle bakınız: Lozan Baştan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler I cilt 2; Çeviren Seha Meray, Ankara, 1971 s.3-15; Yusuf Kemal Tengirşek, «Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin harici Ticaret Siyaseti», Tanzimat, İstanbul, Maarif Matbaası, 1940, s. 289-320 (özellikle s. 219-320); M. Cemil Bilsel, Lozan, İstanbul, Ahmet İhsan Matbaası, 1933, İkinci Kitap s. 25-128; Tahir Taner, «Kapitülasyonlar nasıl ilga edildi, Muammer Raşit Sevig'e Armağan, İsmail Akgün. Matbaası; İstanbul, 1956 s. 623-653. Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi VII. cilt, Ankara, 1956, s.254 v.d.

²⁶⁵ Burada, bazı kişilerin ve çevrelerin yapmayı adet haline getirdikleri yersiz bir siteme önceden cevap verelim: Niçin hep Amerikan mandasından ve Amerikan vesayetinden söz ediyoruz da, Rus mandasından ya da Rus vesayetinden söz etmiyor ve bu yoldaki yanlış görüşleri de cevaplandırmıyorsunuz?! diyenler eksik olmayacaklardır. Ancak Türkiye'nin tarihsel koşulları öyledir ki, bizim için Rus vesayeti veya Rus mandasını savunanların ortaya çıkması olanaksızdır. Farzı muhal olarak böyle bir çözümü önerenler olursa, onları büyük çoğunluk -haklı olarak- vatan ihanetiyle suçlayacaklardır. Bu konuda Türkiye için -düşünce alanında ve pratikte- bir tehlike yoktur. Böyle olunca da, hayali bir Rus vesayet veya mandası üzerinde dahi durup kafa oyunu yapmak mantıksız düşer. Türkiye bakımından savunulabilecek, yani savunulduğu zaman taraftar bulabilecek, kafaları çelebilecek, yüzbinleri aldatabilecek ve aldatmakta olan «vesayet ve manda önerisi», Amerika için söz konusu olduğundan ve olabileceğinden ötürüdür ki, biz de pratik bir değer taşıyan bu ihtimal üzerinde durarak incelememizi özellikle o noktaya yönlelteceğiz.

eski devleti, Atatürk'ün önderliğinde bu kötü miraslarından kurtarmak ve yeni devleti bütün ipoteklerden arınmış (tam bağımsız) olarak kurmak amacı benimsenmişti ve bu amaçtan hiçbir koşul altında uzaklaşmamıştı. O kadar ki, bu tutumun, emperyalist devletlerin pençesi altındaki bütün “mazlum milletler” bakımından bir örnek teşkil edeceğini Türkiye'nin ve Atatürk'ün açtığı bu yola bütün Doğu Devletlerinin yöneleceğini, daha 1937 de Atatürk'ü en iyi tanıyan yabancı bilginlerden Prof. Herbert Melzig kitabının son sahifesinde şu cümle ile belirtmektedir:

“Atatürk, dünyanın boyunduruk altına alınmış (esir edilmiş) bir kıtasındaki uluslara hürriyet yolunu göstermiştir. Atatürk'ün kişiliği, Nil kıyılarından eski Çin sularına kadar efsane haline gelmiştir”.²⁶⁶

Gerçekte de, gerek Afrika'daki, gerek Orta Doğu'daki, gerek yakın ve uzak Asya ülkelerindeki kurtuluş savaşlarında, “Türk Bağımsızlık Savaşı” ve “Atatürk Örneği” büyük etkiler yapmıştır.²⁶⁷ Ya aynen, yahut da marksist görüşlerle ekonomik bir destek eklenmek suretiyle ortaya çıkan karma görüş ve akımlar, az gelişmiş (ve bağımsızlıklarını tamamen ya da kısmen kaybetmiş) birçok ülkenin bağımsız bir devlet haline gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Nijerya'da bile bu etkiler saptanmaktadır.²⁶⁸

Yazımızın bundan sonraki kısmında, genellikle sözü ATATÜRK'e bırakacak, onun sözlerini yansıtmakla yetineceğiz. Ancak zaman zaman, onun yüzlerce cümlesinden seçtiğimiz örnekler arasında bir gruplama yaparken, ya da bazı karşılaştırmalar için araya girerek, bazen de Atatürk'ün hasımlarının çarpık ve bugün için ibretle okunacak görüşlerini dile getireceğiz.

Önce bir kaç aktarma ile belirtelim ki, Atatürk'ün ve onun önderliğinde Türk halkının 1919-1922 arasında Batılı Kapitalist devletlere karşı vermiş olduğu savaş, asla ve asla sadece düşman ordularını Türk topraklarından çıkarma savaşı değildi. Tam bağımsızlığımızın yüz yıllar sonra yeniden elde edilmesi ve bir daha elden çıkarılmaması için savaşılıyordu:

²⁶⁶ Herbert Melzig, *Kemâl Atatürk, Untergang und Aufstieg der Türkei*, Societaes - Verlag Frankfurt a. M., 1937, s.293.

²⁶⁷ Çin 'in büyük devrimcilerinden Sun Yat Sen 'in, 1912 de gerçekleştirmek istediği devrimlerle, Uzak Doğuda Atatürk 'ünküne paralel görüş ve eylemleri çok yıllar önce ortaya koymuş bir büyük örnek olarak rol oynadığı şüphesizdir. Fakat Atatürk, memleketini fiilen işgal eden ve ettiren emperyalist devletlerin en kuvvetli göründükleri bir dünya savaşından sonra, bütün yabancı askerleri yurttan atıncaya ve «dünya ulusları ailesine eşit haklara sahip (iç işlerine hiçbir suretle karşılamasına müsaade etmeyen) bir devlet olarak kabul edilinceye kadar savaşa devam etme parolası» bakımından, büyük bir özellik taşımaktadır.

²⁶⁸ Özellikle Çike Obi'nin Dinamik Partisi, Atatürk'ün düşünce ve eylemlerini örnek olarak almaktadır.

“Amacımız, ulusal sınırlarımız içinde toprak bütünlüğümüzü ve ulusun tam bağımsızlığını sağlamaktır. Buna engel olmak üzere karşımıza çıkacak kuvvet, kim ve ne olursa olsun hiç duraksamadan çarpışırız ve başarı kazanırız. Bu konudaki karar ve inancımız kesindir”.²⁶⁹

Atatürk, tam bağımsızlığın, “İstiklâl Savaşının baş amacı” olduğunu, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Grubunun programının başında da ilân etmişti: “Grup, Ulusal And ilkelerine, bağlı kalarak yurdun bütünlüğünü ve ulusun bağımsızlığını sağlayıcı bir barışı elde etmek için, ulusun bütün maddesel ve tinsel gücünü gereken ereklere yöneltip kullanacak ve yurdun resmi, özel bütün örgütlerini ve kuruluşlarını bu ana amaca yararlı kılmaya çalışacaktır... .. Kâzım Kara Bekir Paşanın telgrafına verdiğim karşılıkta demiştim ki : “Müdafa-i Hukuk Grubu, ülkenin tam bağımsızlığını sağlamak gibi kısa ve kesin bir amaçla kurulmuştur”.²⁷⁰

İzmir’de şöyle diyordu:

“Bir devlet istiklâli tammına ve bir millet bilâ kaydüşart hâkimiyetine malik ve sahip bulunmadıkça, o devlet ve millet için hayat, refah ve şeref olamayacağını takdir eden milletimiz, bu levazımı temin etmedikçe yaşamak mümkün olamayacağına kani olmuştur. Milletimizin bütün hakikatleri anlamakta gösterdiği rüş ve kabiliyet şayanı iftihadır. Artık bu milleti esir ve bu memleketi müstamere veya malikâne yapmak hevesinde bulunanların ne büyük gaflette oldukları anlaşılır.”²⁷¹

Başka bir konuşmasında da:

“Düşmanlarımız Osmanlı devletini yıkarak unsuru asli olan Türk milletini de imha etmek istiyorlardı. Hâlbuki Türk milleti yeni bir iman ve kat’i bir azmi millî ile yeni bir devlet kurmuştur. Bu devletin istinat ettiği esaslar “İstiklâli tam” ve “Bilâkaydüşart Hâkimiyeti Milliye” den ibarettir”.²⁷²

Atatürk, Kurtuluş Savaşının amacı olarak ilan ettiği bu “tam istiklâl” hedefine daima sadık kalmış, Fransa’nın daha önce yapmak istediği ve Bekir Sami Bey’in Paris’te imzaladığı anlaşmayı, tam bağımsızlık ile bağdaşmaz bulduğu için reddederek, her alanda bağımsızlığımızı tanıyan 20.10.1921 günlü anlaşmaya razı olmuştu:

²⁶⁹ Atatürk, Söylev s. 319 (Nutuk s. 457).

²⁷⁰ Atatürk, Söylev s. 412 (Nutuk s. 595, 599). «Müdafaai Hukuk Grubu, memleketin tam bir istiklâl dairesinde naili müsalemet olmasını temin gibi kısa ve kat’i bir gaye ile vücade gelmiştir.» Atatürk, 25.7.1921, Tamim - Telgraflar s. 385-386.

²⁷¹ Atatürk, İzmir’de gazetecilerle konuşma, 30.1.1923, Söylev ve Demeçler, cilt 2, s. 82

²⁷² Atatürk, İzmir’de Halk ile konuşma, 31.1.1923, Söylev ve Demeçler, cilt 2. s. 92.

“Bu anlaşma ile SİYASET, İKTİSAT, ASKERLİK alanlarında ve ÖBÜR ALANLARDA, TEK BİR KONUDA bağımsızlığımızdan hiçbir şey yitirmeksizin, yurdumuzun değerli parçalarını düşman elinden kurtarmış olduk. Bu Anlaşma ile ulusa isteklerimizi, ilk kez olarak, batı devletlerinden biri kabul etmiş ve onaylamış oldu”.²⁷³

Atatürk “tam istiklâl’den yalnız siyasi bağımsızlığı kastetmediğini, başka konuşmalarında da yabancı devletlerin temsilcilerine karşı dile getirtmişti. Örneğin 1922 yılında, İngiltere İmparatorluğunun temsilcisi General Harington'a karşı bu hususu açıkça şöyle belirtmişti:

“Ulusal isteklerimiz sizce bilinmektedir. Ulusal topraklarımızın baştan başa düşmanlardan kurtarılması ile ulusal sınırlarımız içinde SİYASET, MALİYE, İKTİSAT; ASKERLİK, ADALET VE KÜLTÜR YÖNLERİNDEN TAM BAĞIMSIZLIĞIMIZ, ilke olarak kabul edilirse, görüşmelere başlamaya hazır olduğumuzu bildiririm”.²⁷⁴

Nitekim Lozan'da görüşmelerin uzun sürmesinin nedeni, -Musul hariç- Türk Devletinin sınırlarını tespit konusundaki zorluk değil, asıl her alandaki bağımsızlığımızı sağlama (yani Osmanlı devleti zamanında verilmiş bağımsızlıkla bağdaşmaz birçok imtiyaz ve kapitülasyonun kaldırılmasını sağlayabilme için savaş vermiş olma) dır. Atatürk bu konuda şöyle diyor:

“Lozan Konferansı görüşmeleri ateşli, tartışmalı geçiyordu, Türk haklarını tanıyan olumlu sonuç görülüyordu. Ben, bunu pek olağan buluyordum. Çünkü, Lozan Barış masasında söz konusu edilen sorunlar, yalnız üç dört yıllık yeni evreye bağlı kalmıyordu. Yüzyıllık hesaplar görülüyordu. Bu denli eski, bu denli karışık, bu denli bulaşık hesapların içinden çıkmak elbette pek basit ve kolay olmayacaktı. Bilirsiniz ki, yeni Türk Devletinden önceki Osmanlı devleti ‘Eski Andlaşmalar’ adı altında bir takım ayrıcalık haklarının tutsağı idi. Hristiyan halkın birçok ayrıcalık ve yeğlenme hakları vardı. Osmanlı Devletinin, Osmanlı ülkesinde bulunan yabancıları yargılama hakkı yoktu; kendi uyruklarından aldığı vergiyi yabancılardan alması yasaktı; devletin varlığını kemiren ve kendi sınırları içinde bulunan topluluklara karşı tedbirler alması yasak ediliyordu”.^{275 276}

²⁷³ Atatürk, *Söylev* s.432; *Nutuk* s. 625.

²⁷⁴ *Söylev* s.444; aslı: *Nutuk* s.644.

²⁷⁵ *Söylev* s. 482; aslı: *Nutuk* s. 701-702.

²⁷⁶ *Amerikan müteahhitlere tanınan vergi alanındaki ayrıcalıktan söz edilirken 1954 yılında ve 6426 sayılı kanunla tasdik edilmiş olan vergi ayrıcalığına ilişkin ikili anlaşma konusunda bak: Sicilli Kavanin, cilt 35, s. 818-829. Süleyman Demirel'in bu ayrıcalığı Amerikan şirketleriyle iş yapan Türk müteahhitler yararna genişletme amacıyla ve Morrison şirketinin temsilcisi olarak harcadığı kişisel çabalar konusunda bak: MuammerAksoy, Devrim, no13 13.1.1970, «Süleyman Demirel'i AP, ikili anlaşmalara el süremez».*

Atatürk, Osmanlı döneminin yarı bağımsız hale gelmiş olan devlet düzeninin tasfiyesini ve böylece tam bağımsız yeni bir devlet kurma işinin Lozan Banş masasında çözüme bağlanmasını şöyle anlatmaktadır.

“Geçmişteki yanlışlarla, savsaklamalarla hiçbir ilgimiz yokken, yüzyılların birikmiş hesapları bizden sorulmamak gerekirken, bu konuda da dünya ile karşı karşıya gelmek bize düşmüştü. Ulusu ve yurdu GERÇEK BAĞIMSIZLIĞINA VE EGEMENLİĞİNE kavuşturmak için bu güçlüklerle katlanmak ve özveride bulunmak da bizim üzerimize yükletilmişti. Ben, yüzde yüz olumlu sonuç alınacağına güveniyordum. Türk ulusunun varlığı için, bağımsızlığı için, egemenliği için yüzde yüz elde etmek ve sağlamak zorunda olduğu temel hakların dünyaca tanınacağına hiç kuşum yoktu. Çünkü gerçekte bu temel haklar güçle, değimle ve edimli olarak alınmıştı.²⁷⁷ Konferans masasında istediğimiz, gerçekte elde edilmiş olan hakların yöntemine göre yazılıp onanmasından başka bir şey değildi. İsteklerimiz açtı ve doğal haklarımıza dayanıyordu. Bundan başka, haklarımızı korumak ve sağlamak için gücümüz de vardı; gücümüz de yeterdi”.²⁷⁸

Osmanlı devletinin, kapitülasyonlar ve imtiyazlar sistemi içinde haysiyetten yoksun, itibarsız, vesayet altında ve tam bağımsız sayılmayacak bir devlet durumuna düştüğünü, Atatürk açık bir surette belirtmişti:

“Kalıtcısı (vârisi) olduğumuz Osmanlı Devletinin dünya gözünde hiçbir değeri, erdemi ve onuru kalmamıştı. Uluslararası hakların dışında bırakılmıştı. Sanki koruyuculuk ve güdüm (sahabet ve vesayet) altına alınmış gibi görülüyordu”.²⁷⁹

Atatürk, büyük devletlerin ekonomik ve adli kapitülasyonlar konusunda Lozan’da çıkardığı zorlukları anlatırken, ekonomik ve malî bağımsızlığı elde edemeyince, askeri ve siyasal bağımsızlığa rağmen bir kuşak sonra mahvolmağa mahkûm durumda kalacağımızı, tam bir öz deyişle anlatmıştır:

“İtilâf devletlerinin bize teklif ettikleri muahede projesi istiklâli tam isteyen milletimiz için hiçbir vakit şayanı kabul görülemez.

“Biz sulh istiyoruz!” dediğimiz zaman, “İSTİKLÂL-İ TAM istiyoruz” dediğimizi herkesin bilmesi lâzımdır. Bunu istemeye hakkımız

²⁷⁷ «... Çünkü, hakikatta bu esaslar, kuvvet ve liyakatle fiilen ve maddeten istihsal edilmiş idi».

²⁷⁸ Söylev s.483; aslı: Nutuk s. 703.

²⁷⁹ Söylev s.483; aslı: Nutuk s. 702.

ve kudretimiz vardır. On sene, Yirmi sene, sonra zelilane ölmekten ise şimdiden şeref ve haysiyetle ölmeyi müreccah görmeliyiz”.²⁸⁰

Aynı konu üzerinde daha önce de şöyle demişti:

“Kapitülasyonların Türk milleti için ne derece nefret edilecek bir şey olduğunu size anlatamam. Bunları başka biçim ve adlar altında gizleyerek bize kabul ettirmeye muvaffak olacaklarını düşünenler ve hayal edenler, bu konuda pek çok aldanıyorlar. Zira Türkler kapitülasyonların devamının kendilerini pek az bir zamanda ölüme sürükleyeceğini pekiyi anlamışlardır. Türkiye, esir olarak mahvolmaktansa son nefesine kadar mücadeleye ve savaşımaya azmetmiştir”.²⁸¹

Tam bağımsızlık deyince, siyasal bağımsızlıktan başka ekonomik, mali, adli ve diğer alanlardaki bağımsızlığı hemen ilk plânda düşünmenin ne derece zorunlu olduğunu anlamak ve hele Atatürk'ün tam bağımsızlık deyimi ile daima bunu kastettiğini bir kere daha görmek için, Onun Lozan Barış görüşmelerine ilişkin başka sözlerine göz atmak gerekir:

“Konferansta iki aya yakın süren görüşmelerin özeti şudur: İtilâf devletlerinin delege kurulları, Delegeler Kurulumuza bir barış tasarısı verdiler. Bu tasarı da, anlam ve öz bakımından bağımsızlığımızı zedeleyen koşullar vardı. Özellikle ADALET, MALİYE ve EKONOMİ işleriyle ilgili maddeler çok ağırdı. Bunun için, kesin olarak bu tasarıyı reddetmek zorundaydı”.²⁸²

Lozan Barış görüşmeleri bir aralık kesintiye uğrayınca, Atatürk ana dava olarak tam bağımsızlık üzerinde durmuş, tam bağımsızlığı sağlamak şartıyla başka noktalarda ödün (yahut sorunların ertelenmesi) yoluna gidilebileceğini kabul etmiş ve bu yolda direktif vermiştir:

“Genel yönerge²⁸³ üzerindeki görüşünü de şöyle belirttim: “Şimdilik Musul işinin ertelenmesinden söz etmemek üzere YÖNETİM, SİYASET, MALİYE, EKONOMİ sorunlarında ve ÖBÜR SORUNLARDA ulusun ve ülkenin haklarını, BAĞIMSIZLIĞINI TAM ve sağlam olarak elde etmek ve kurtardığımız yerlerin kesin olarak boşaltılmasını istemek temel koşuldur”.²⁸⁴

İstiklâl Savaşının tek Önderi, Lozan Andlaşması ile elde edilen ve gelecekte savunulması gereken bir numaralı değer ne olduğuna, başka birçok konuşmasında da tekrar değinmiştir:

²⁸⁰ Atatürk, *İzmir’li Halk ile konuşma*, 31.1.1923, *Söylev ve Demeçler*, dit 2, s. 89.

²⁸¹ Atatürk, 25.12.1922, *Söylev ve Demeçler*, c. 3, s. 57.

²⁸² *Söylev* s. 494; *asl: Nutuk* s. 720.

²⁸³ *Veçhe*

²⁸⁴ *Söylev* s. 496; *asl: Nutuk* s. 722

“Lozan Barış Andlaşmasındaki hükümleri, öbür barış önerileriyle daha çok karşılaştırmanın yersiz olduğu düşüncesindeyim. Bu antlaşma, Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış, büyük bir yağınmanın yıkılışını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasal utku yapıtıdır!”²⁸⁵

“Bu yolda, belirli ilkelere bugüne değin bağlı kaldığımız gibi bundan sonra da, ulusumuzun gelişmesini ve bağımsızlığımızın korunmuş kalmasını sağlayacak olan bu ilkelere elbette bağlı kalacağız”.²⁸⁶

Vakit Gazetesinin Anadolu muhabirine verdiği demeçte:

“Lozan Konferansı müzakeratı son günlerde nahoş bir safha göstermektedir. Müttefiklerin, Türkiye'nin, HALKIMIZIN MEVCUDİYET VE İNKİŞAFI İÇİN SURETİ KATİYEDE ZARURÎ OLAN ŞARTLARI henüz kabul ve tasdik edecek bir zihniyete gelmedikleri anlaşılıyor. Medeni milletler, memleketler için mevzu bahis edilmeyecek bir takım MUHİLL-İ İSTİKLÂL şerait ve metalibi Türkiye için caiz görmekte olan müttefiklerin inat ve ısrarı... Biz istiklâlimizi temin eden bir sulh istiyoruz. Bunu müemmen görmedikçe yaşayabilmek için muhtaç olduğumuz esbabı hayatiyeyi temin etmek üzere istiklâli tamme erinceye kadar başladığımız işte devam edeceğiz. Milletten ciddi kararı budur”.²⁸⁷

Lozan Andlaşmasında ulaşılan en önemli hedefin tam bağımsızlığın sağlanması olduğu yabancılarca da teslim edilmektedir. Örneğin Avusturyalı diplomat yazar August Ritter von Kral şöyle demektedir: “Bu andlaşmanın üstün önemi onun araziye ilişkin hükümlerinde değil, bu andlaşmanın Türkiye'yi -150 yıldan beri tabi olduğu- adlî, ekonomik ve malî ilişkilerdeki bütün boyunduruklardan (zincirlerden) kurtarmış olmasında, kapitülasyonları ortadan kaldırmasını da, Türkiye'ye tam bağımsızlığı ve istiklâli (başkasına tabî olmamayı) getirmesinde ve öteki devletlerle siyasal, askeri ve ekonomik salt (tam) eşitliği tanımış olmasındadır”.²⁸⁸

²⁸⁵ Atatürk, Söylev s. 526 (Nutuk s. 767). «...büyük bir suikastın inhidamını ifade eder bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte emsali namesbuk bir siyasi zafer eseridir».

²⁸⁶ Atatürk, 1.1.1921, TBMM, Günümüzün diliyle Atatürk s. 72-73.

²⁸⁷ Atatürk, 1.2.1923 Söylev ve Demeçler, c. 3, s. 60.

²⁸⁸ August Ritter von Kral Das Land Kamâl Atatürks, Wilhelm Braumüller —Universitaets—Verlagsbuchhandlung, Wien Leipzig, 1937, s. 12-13 : «... von ailen Fesseln in judizieller; wirtschaftlicher und finanzieller Beziehung, welchen sie seit mehr ah ISO Jahren untenvorfen war, befreite, dass er die «Kapitulationen» abschaffte, ihr die volle Unabhaengigkeit und Selbstaeendigkeit brachte»

Herbert Melzig de, Türkiye'nin bağımsızlığa kavuşmasından söz ederken, «tam bağımsızlığını kazanması» ndan söz etmektedir (...in dem die Türkei ihre vollstaendige Unabhaengigkeit gewann»),

Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşının hemen her döneminde, bağımsızlığımız için yaptığımız savaştan söz ederken, çok kez de “tam ve bütünlümlü bağımsızlık” veya “siyasal ve ekonomik tam bağımsızlık” gibi deyimleri kullanmayı ihmal etmemiştir.²⁸⁹

Örneğin General Frvinse'ye karşı yaptığı konuşmada şöyle demişti:

“Türkiye dahi, hepimizin kuvvetle kani olduğumuz üzere, toprağını yabancı istilâsından kurtarıta, İSTİKLÂLİ TAM VE KÂMİLİNİ âleme tanıttırmakta gecikmeyecektir”.²⁹⁰

Intransigeant muhabirine verdiği demeçte:

“Türk barış koşulları, Misak-ı Millînin ilan günü olan 28 Ocak 1920 tarihinden beri bütün cihanca bellidir. Bu koşullar şu suretle özetlenebilir: Türkiye'nin ulusal sınırlar içinde SİYASÎ VE İKTİSADİ İSTİKLÂL-İ TAMMININ tasdiki, Fransa ile akdedilen 20 Ekim andlaşması, Türkiye'nin istiklâline hürmet edildikçe barışsever ve uzlaşmacı olduğunu ispat eder”.²⁹¹

İstanbul gazeteleri temsilcilerine verdiği demeçte:

“Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün programlarının umdesi, şu iki esastır: İSTİKLÂLİ TAM, bilâkayduşart hâkimiyeti milliye”.²⁹²

İstanbul Müdafaayı Hukuk Cemiyetine verilen cevapta:

“Harice karşı İSTİKLÂLİ TAMMINI emsalsiz azim ve himmetle müdafa etmiş olan büyük milletimiz.....”²⁹³ demişti.

Atatürk, “tam bağımsızlık” deyimini yerine, bazen de -pek yerinde olarak- “gerçek bağımsızlık” deyimini kullanmıştır. Örneğin Chicago Tribüne muhabirine verdiği demeçte:

“Misak-i Millînin muhteviyatı bir sahifeden daha az yer tutuyor. Bütün Türk arazisinde HAKİKİ İSTİKLÂL istiyoruz. Bizim için artık kapitülasyonlar mevcut değildir. -İstanbul'da iken, beş sene için adli kapitülasyonların ifasına razı olduğunuzu iştmiştim.- Kapitülasyonları hiçbir kısmında istisnayı kabul etmiyoruz. Adlî, mali veya askerî kapitülasyonların hiçbirini tanımıyoruz”.²⁹⁴

Atatürk bazen de, “tam bağımsızlık” kısa deyimini yerine çeşitli alanlardaki bağımsızlığı teker teker saymıştır. Örneğin United Telegraph muhabirine verdiği demeçte:

²⁸⁹ Atatürk, *Söylev ve Demeçler*, c. 2 s. 22

²⁹⁰ Atatürk, 20.12.1921; *Söylev ve Demeçler* c. 2 s. 22.

²⁹¹ Atatürk, 11.1.1922; *Söylev ve Demeçler* c. 3 s. 28

²⁹² Atatürk, İzmir 16.1.1923; *Söylev ve Demeçler* c. 2 s. 57.

²⁹³ Atatürk, 19.6.1923, *Tamim ve Telgraflar* s. SOS.

²⁹⁴ Atatürk, İzmir 26.9.1922, *Söylev ve Demeçler* c. 3 s. 44.

“İstiklâl-i SİYASİ, ADLİ, İKTİSADİ ve MALİMİZİ imhaya ve binnetice hayat hakkımızı inkâr ve iptale matuf olan Sevr andlaşması bizce mevcut değildir. Levazım-ı istiklâl ve hâkimiyetimizi temin edecek bir sulhun akdi nuhbe-i âmâlimizdir”.²⁹⁵

Yunan kuvvetini kırmak için millete bildirisinde şöyle diyordu:

“Hiç kimsenin hakkına tecavüz etmek istemediğimiz gibi, diğerleri tarafından da hakkı hayat ve İstiklâlimize riayet olunmasından başka bir davamız yoktur. Hududu milliyemiz dahilinde müdahalei ecnebiyeden azade olarak her medeni millet gibi hür yaşamaktan başka bir gayesi olmayan Türk milletinin hakkı meşruu, nihayet alemi insaniyet ve medeniyet tarafından teslim olunacaktır. Ancak silâhlarımızı maksadımız tamamen istihsal olunduktan sonra bırakacağımızdan, pek yakın olan bu mesut ana kadar eskiden olduğu gibi bütün ulus bireylerinin azami gayret ve fedakârlık göstermesini beklemekteyim”.²⁹⁶

BMM'nin 4 üncü toplantı yılını açarken yaptığı konuşmada da bağımsızlığın çeşitli öğelerine şöyle değiniyordu:

“Delegeler kurulumuz, bütün konferans esnasında Türkiye'nin her medenî ve kabiliyetli millet gibi yaşamaktan başka bir emeli olmadığını, sabır ve sebat ile izah ediyordu. Konferanstan kat'i netice hasıl olmadı. Türkiye milletinin İDARİ, MÂLİ ve İKTİSADİ BÜTÜN HUKUK-U İSTİKLÂL VE HAYATINA malik olması, hiçbir millete zarar vermeyen ebedi bir hakkı mükteseptir. Bu kadar tabii bir hakikati kabul etmek, dünya barışını sağlamak için kâfidir; fakat senelerden beri olduğu gibi Türk milletinin hayatî haklarını, herhangi bir şekil içine kapayarak ruhan, fiilen ve gerçekte onu kabul etmemek ısrarı ne netice verirse versin...”²⁹⁷

Adana esnafıyla yaptığı konuşmada da, bu “tam bağımsızlık şartı” nda sonuna kadar dayanacağımızı şöyle belirtmişti:

“Basit, meşru, Hayatî olan şartlarımızı devletler kabul etmezler de bizi harbe sevk ederlerse, sakın telâş etmeyiniz. O zaman belki şimdikinden daha müsait şerait temin edeceğiz. Ordularımız da, her tarafta maddî ve manevî teminâtı istihsale kafi bir kudrettedir”.²⁹⁸

“Tam bağımsızlığın”, “yabancılar herhangi bir imtiyaz tanınamak” anlamına geldiğini, Petit Parisien muhabirine verdiği demeçte Atatürk açıkça belirtmiştir:

²⁹⁵ Atatürk, 17.7.1921. *Söylev ve Demeçler c. 3 s. 17*

²⁹⁶ Atatürk, 14.9.1921 (*Beyanname*) *Tamim - Telgraflar s. 411.*

²⁹⁷ Atatürk, 1.3.1923, *Söylev ve Demeçler c. 1 s. 301.*

²⁹⁸ Atatürk, 16.3.1923; *Söylev ve Demeçler c. 2 s.*

“Şartlarımız çok açık ve çok sadedir. İstiklâlimizin bilâkaydüşart tasdikini talep ediyoruz. Bu kısa cümlede programımızın bütün ana hatları yer almıştır. Ulusal sınırlarımız içinde bulunan toprakların bize verilmesinde ısrar edeceğiz. Ondan sonra, bu topraklar dâhilinde TAMAMİYETLE MÜSTAKİL, yani kapitülasyonsuz bir Türkiye yaşamasını istiyoruz. İşte bütün istediklerimiz budur”.²⁹⁹

Mustafa Kemal'in Fransız yazar Maurice Pernot'ya verdiği demeçte kullandığı sözcükler ve cümleler, onun tam bağımsızlığa verdiği önemi, yani yabancıların Türkiye'ye dolaylı yollardan egemen olmalarına, memleketimizin yönetimini kontrol altına almalarına ne kesin bir kararlılıkla karşı koyduğunu ve bu gibi yeni emperyalizm türlerine karşı nasıl bir nefret duyduğunu, en özlü biçimde dile getirmektedir:

“Eğer ecnebi düşmanlığından, o kadar pahalı elde edilen bir istiklâle hâlel verecek her şeyden nefret mânası çıkılırsa, evet, bizim ecnebi düşmanı olduğumuz söylenebilir. Size açıkça söyledim ve sonuna kadar açık sözlü olacağım. Henüz emniyetimiz yerinde değildir, evvelce Türkiye'de ecnebi teşebbüsatin, ecnebi maksatlarının bize telkin ettiği endişeler kamilen zail olmuş değildir. Eğer bazan ihtiyatkâr hareket ediyorsak, ifrat derecede şüpheli davranıyorsak, bize çok pahalıya mal olan hürriyetimizi kaybetmek hususundaki korkumuzdandır. Bu hürriyetin bir küçük kısmını sakat etmektense, hepsini birden feda etmeği tercih ederiz”.^{300 301}

Kapitülasyonların başka adlar altında (yani şallanmış ve tüllemiş olarak) da yeniden gelmesine razı olunamayacağı teması üzerinde, Atatürk başka konuşmalarında da durmuştur.

Örneğin:

“Bugün için düşündüğüm biricik şey, kapitülasyonlardır. Maddeten, fiilen kanla kaldırılmış olan kapitülasyonların bir daha dirilmemek üzere yokluğa gömülmesini sağlamaktır. Ticaretimizin de, sanayimizin de, her tür ekonomimizin de gelişmesi ve yükselmesi, ancak bununla mümkündür. Bugüne ait, olan bu cihet sağlandıktan sonra; yarına ait olan Türkiye ticaretinin dünya ticareti ile rekabet edebilmesi için düşünülmesi gereken şeyleri iyi bilirsiniz... Ticarete düşünceğimiz ikinci iş, ihracat ve ithalâtımızda aracılık eden ticareti,

²⁹⁹ Atatürk, 22.11.1922 (Petit Parisien); Söylev ve Demeçler c.3 s. SO.

³⁰⁰ Atatürk, 20.10.1923 (Maurice Pernot), Söylev ve Demeçler c. 3 s. 68. Bu satırları nakleden Maurice Pernot, şu izlemine eklemektedir: «Bu son sözler, nazarı dikkatimi celbeden bir samimiyet ve azimle söylendi».

³⁰¹ Buradaki «hürriyet» deyiminin, «bağımsızlık» anlamında kullanıldığı şüphesizdir. Zaten yalnız Atatürk değil, birçok Türk düşünürü ve şairi dahi, çok kere «müstakil» yerine «hür», «istiklâl» yerine «hürriyet» deyimini kullanmışlardır ki, dış ilişkilerin söz konusu olduğu noktada, bu deyimlerin eş anlamlarda kullanıldığı kolayca anlaşılmaktadır.

yabancıların elinden kurtarmaktır. İhracat kaynaklarımız bizden olan tüccarlarımızın elinde bulunmalıdır. “³⁰²

Ve yine büyük devlet adamı, çok iyi dile getirmiştir ki, herhangi bir alanda bağımsızlığı kaybetmek, onu tüm yitirmek sonucuna götürür:

“Bay Franklen Buyon, ilkin Ulusal Andı okuyup anladıktan sonra, maddeleri birer birer okunarak görüşüldü ve tartışıldı. Üzerinde en çok durulan madde, yabancılara verilmiş ayrıcalık haklarının kaldırılması, bağımsızlığımızın tam olarak tanınması ile ilgili madde oldu. Bay Franklen Buyon, bu sorunların incelenmeye ve düşünmeye değer olduğunu söyledi. Ben buna karşılık verdim. Söylediklerimin özeti şudur: “Tam bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız görevin özüdür. Bu görev, bütün ulusa ve tarihe karşı yüklenilmiştir. Bizden öncekilerin yaptıkları yanlış işler yüzünden ulusumuz, SÖZDE BAĞIMSIZDI, ama gerçekte BAĞIMLI bulunuyordu. Şimdiye değin Türkiye'yi, uygarlık dünyasında kötü gösteren neler düşünülebilirse hep bu yanlıştan³⁰³ ve hep bu yanlış sürdürmekten doğuyor. Bu yanlış sürdürmek, yüzdeyüz, ülkenin ve ulusun bütün onurundan ve bütün yaşama yeteneğinden uzaklaşması ve yoksun kalması sonucunu doğurabilir. Biz, yaşamak isteyen, onuruyla ve şerefiyle yaşamak isteyen bir ulusuz. Bir yanlış sürdürmek yüzünden bu niteliklerden yoksun kalmaya katlanamayız. Bilgin, bilgisiz, bütün ulus bireyleri hepsi -belki işin içindeki güçlükleri iyice kavramaksızın- bugün yalnız bir nokta çevresinde toplanmış ve sonuna dek kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta, TAM BAĞIMSIZLIĞIMIZIN SAĞLANMASI ve SÜRDÜRÜLMESİDİR TAM BAĞIMSIZLIK demek elbette siyasal, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür... gibi her alanda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir. Biz, bunu sağlamadan ve elde etmeden başarıya ve esenliğe erişeceğimiz kanısında değiliz. Görünüşte ve üstünkörü³⁰⁴ barış yapabiliriz, anlaşma yapabiliriz; ama tam bağımsızlığımızı sağlamayacak olan bu gibi barışlar ve anlaşmalarla ulusumuz, hiçbir zaman canlılığa ve esenliğe erişemeyecektir. Belki, silâhlı çarpışmasını bırakarak yıkıma sürüklenmeye yol açmış olacaktır. Eğer ulusumuz bunu kabul etseydi, bunu kabul edecek nitelikte bulunsa idi, iki yıldan beri savaşmak hiç de gerekli değildi.”³⁰⁵

³⁰² Atatürk, 20.3.1923, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s.136-137.

³⁰³ *DilKurumu'nun günümüzün diline çevirdiği Söylev'in aslında (Nutuk'ta), «hata deyimi kullanılmaktadır. Kurum bunu «Söylev» e «yanlışlık» kelimesiyle çevirmiş ise de, burada söz konusu olan «yanlışlık», değil <<yanlış>>tır. M. A.*

³⁰⁴ «Şeklen ve usulen...»

³⁰⁵ *Söylev s. 430, 431. Aslı: Nutuk s.623-624*

ATATÜRK VE EKONOMİK BAĞIMSIZLIK

Şimdi Atatürk'ün ekonomik ve malî bağımsızlık konusunda tekrar tekrar dile getirdiği görüş ve cümlelerden bir kaç tanesini hatırlatmak, Atatürk'ün tam bağımsızlık konusunu ne kadar ciddiye aldığını, sadece siyasal bağımsızlığın, bağımsızlık davasını çözemeyeceği konusunda ne kesin ve köklü bir inanca sahip olduğunu ortaya koymaya yetecektir.

Emperyalistlerin amacı ekonomikti:

Osmanlı Devletinde ekonomik alanda yabancılara tanınan olanaklarla, gelişmemizin kaynağının kurutulduğunu, Atatürk şöyle belirtiyor:

“Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri, Avrupa rekabetine karşı kendisini savunamayan ekonomimizi bir de İktisadî kapitülasyon zincirleriyle bağladı. İktisat alanında bizden çok kuvvetli, olanlar, yurdumuzda bir de imtiyazlı durumda bulunuyorlardı. Gelir vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. Rakiplerimiz, bu suretle gelişmeye elverişli sanayimizi de mahvettiler. İktisadî ve malî gelişmemizin ve ilerlememizin önüne geçtiler”.³⁰⁶

Atatürk, birinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'yi işgal eden kapitalist devletlerin, yurdumuzu “na-meşru emperyalizm ve kolonizasyon siyasetleri ile istilâ etmek”³⁰⁷ ve Türkiye'nin çeşitli önemli yerlerini “savaşı kazanan devletlerin sömürgelerine katmak”³⁰⁸ isteyişlerini tekrar tekrar belirtmiştir.^{309 310}

Yunanlıların bile amaçlarının ekonomik sömürme olduğuna şöyle değiniyordu: “Yunanlılar bizim memleketimizin servetini çalmaktan başka bir gaye beslemiyorlar”.³¹¹

Aslında Türkiye'yi sömürmek için onu istilâya ve ezmeğe karar vermiş olanların, batılı devletlerin esas halk kitleleri değil, sermayedarları ve yöneticileri olduğunu, Atatürk şöyle belirtiyordu:

Yaşamak isteyen milletimizin talebi basit bir kelimedede mündemiç ve gayet meşrudur: İstiklâl! Avrupa'nın rüesayı idareden ve sermayedarlardan ayrı olan asıl milletleri, bizim hayatımızı bize çok görmüyorlar: Eğer bugün Fransız milleti ile İtalyan milleti ile hatta

³⁰⁶ Atatürk, 1.3.1922, Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 226

³⁰⁷ Atatürk, Amasya (Tasviri Efkar'a), 24/25.10.1919 Söylev ve Demeçler cilt 3 s. 6 "

³⁰⁸ Söylev s. 287, Nutuk s. 419

³⁰⁹ «İngiliz emperyalizminin sun 'i bîr şekilde yetiştirmek istediği büyük Yunanistan İmparatorluğu, bütün memleketimizi külfetsiz bir surette temellük edebilecekti» (Atatürk, Tamim-Telgraflar s. 342). United Telgraph muhabirine verdiği bir demeçte de: «İngiltere'nin emperyalist emellerini tatmin maksadıyla...» Atatürk, 17.1.1921, Söylev ve Demeçler, c.3 s. 16).

³¹⁰ TBMM ini 3. toplanma yolunu açarken de, yurdumuzun «emperyalizmin savleti ihtiraskâranesine hedef» olduğunu ifade etmiştir. Bak: Atatürk, 1.3.1922, TBMM, Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 232.

³¹¹ Atatürk, 19.9.1921, Söylev ve Demeçler, c. 1 s. 185 «Emperyalistlerin bir büyük müstemleke içindeki harekâtını taklit eder bir şekilde...» (Atatürk, 1.3.1922, Söylev ve Demeçler, c.1, s.240).

İngiliz milleti ile muhasama halinde bulunuyorsak, bu milletlerin seslerini işittirememelerinden ve kendi rüesayı idarelerinin istilâ ve sermaye emelleri için bizi imha etmelerine ses çıkarmamalarındandır.

Bu devir, ...milletimizin fiilen ve muttariden imhasını sermayedarların kendi menfaatlerine muvafık zannettikleri devirdir. Bu devri atlayıp milletleri söylemeğe davet etmek için yaşamağa, haklı olduğumuzu ve hayatımızı elimizden almak için kendilerinin birçok hayatlarını feda etmek lazım olduğunu isbat edeceğiz”.³¹²

Mustafa Kemal, 6.10.1920 günü şifreli talimatında şöyle diyordu: “Ankara millî hükümeti emperyalizme karşı müdafaa ve mücadele kastı ile teşekkül etmiş bir hükümet olduğundan...”³¹³

Ermeni sorunu konusunda da şöyle diyordu: “Ermeni milletinin gerçek yararından çok, Dünya kapitalistlerinin ekonomik çıkarlarına göre çözülmek istenilen sorun...”³¹⁴

Mustafa Kemal, Mecliste yaptığı uzun ve tarihsel önemdeki bir konuşmada, Kurtuluş Savaşında düşmanlarımızın amacını belirtirken, Emperyalizmin ve kapitalizmin bizi yutmak istediğini şöyle ilân etmiştir:

“Biz bu hakkımızı mahfuz bulundurmak, istiklâlimizi emin bulundurabilmek için heyet-i umumiyeimizce, heyet-i millîyeimizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i millîyece mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız”.^{315 316}

Atatürk, Türkiye'yi işgal eden kapitalist devletlerin bu davranışlarında, siyasal, amaçlarından önce ekonomik çıkarlarının rol oynadığını, başka bir konuşmasında da dile getirmiştir. Örneğin: “Ateşkes Anlaşmasını yaptıkları zaman özgür ve bağımsız yaşamaya lâıyk bir Osmanlı ulusu kabul ettikleri halde, aradan bir iki ay geçtikten sonra bu kanılarından ayrılıveriyorlar; başka düzende, başka anlamda kararlara varıyorlar. Bunun nedeni şöyle açıklanabilir: Yabancılar kendi ekonomik ve

³¹²Atatürk, *Tamim-Telgraflar* 2.7.1920, s. 344

³¹³Atatürk, *Tamim Telgraflar*, s. 357.

³¹⁴Atatürk, 1.3.1922, TBMM, *Söylev ve Demeçler c. 1*, s 233

³¹⁵Atatürk, 1.12.1921, 'S. ve demeçler, c.1, s. 196

³¹⁶Mustafa Kemal, *Hâkimiyeti-Millîye yazarına verdiği cevapta, pek açık belirtmiştir ki, Birinci Dünya Savaşından önce ve savaş içinde müttefikimiz Almanya dahi bizi sömürge yapmak hevesinde idi: «Almanlarla dost olduk. Almanlar memleketimize, ordumuza ve hükümetimize, kadar girdiler. Fakat Almanlardan bazıları haysiyet ve istiklalimizi muhil vaz u tavur almağa başladıkları dakikada, en evvel ve heman, hiçbir kayıt ve şarta bakmaksın Ruhan ve hatta fiilen isyan ettim. Bu isyanum yüzünden idi ki, harb-i umuminin cereyanı içinde bir seneye yakın zaman bu hareketimin mürevvici olmayanlarla muhalif ve muhasım vaziyette kaldım» Atatürk, 24.4.1921; S. ve demeçler c. 3, s. 25 (2. bas. s. 24). Bu konuda ayrıca bak: «MAksoy, Atatürk'ün ışığında tam bağımsızlık ilkesi» s. 728-729, 757-758, 771- 779. Almanların bu siyasal ve ekonomik müdahalelerini Liman von Sanders de teslim etmektedir. Bak. «Türkiye'de 5 yıl», Burçak yayınevi, İstanbul, 1968 s.63,158,179.*

siyasal çıkarlarını gerçekleştirebilmek için yalandan uydurdukları karşıt iki görüşü uygulamaya girişmişlerdir...”^{317 318}

Atatürk, Türkiye'nin verdiği kurtuluş savaşını, bütün Doğu Devletlerinin temsilcisi olarak yürüttüğünü belirtiyordu:

“Türkiye'nin bugünkü mücadelesinin, yalnız Türkiye'ye ait olmadığını, bütün arkadaşlarımız ifade etmiş iseler de, bunu bir defa daha teyit etmek lüzumunu hissediyorum. Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye'nin müdafaa ettiği, bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır. Türkiye şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının icabetini değil, tarihin hakiki icabetini takip edecektir.”^{319 320}

Türkiye'nin bağımsızlığını sağladıktan sonra dahi, gelecekte emperyalizmin çeşitli sinsi araç ve yöntemleri karşısında kendimizi korumanın ne kadar önemli olacağını, Mustafa Kemal daha 1920 de anlamış ve anlatmıştı:

“Biz Garp Emperyalistlerine karşı yalnız halâs ve istiklâlimizi muhafaza etmekle iktifa etmiyoruz. Aynı zamanda Garp Emperyalistlerinin kuvvetleri ve malûm olan her vasıtalarıyla Türk milletini Emperyalizme vasıta ittihaz etmek istemelerine mani oluyoruz. Bu suretle bütün beşeriyete hizmet ettiğimize kaniiz”.³²¹

³¹⁷ Atatürk, Ankara, 28.12.1920, Bugünün Diliyle Atatürk s. 14; aslı: Söylev ve Demeçler c. 2 s. 7 ³¹⁸ Gazi

³¹⁸ Mustafa Kemal, başka ulusları sömürme amacı peşinde koşan emperyalist devletlerin, belli kötü amaçlarından vazgeçemedikleri konusunda, Cumhurbaşkanı olarak da, (TBMM'nin toplantı yünü açarken) şöyle demişti:

«Karşılıklı güvenlik ve esenlik bütün dünya uluslarının üzerine titremesi gereken bir mutluluk ilkesidir. Ancak bu ilke bütün uluslar için gerçekleşmedikçe, genel bir barışma sağlamaktan çok, sömürölmek istenen birtakım uluslara karşı birtakım güçlü ulusların yeni davranış ve ayrıcalıklar kazanmasını sağlamak niteliğinde göröüle yeridir. Hele uluslar arası silâh alış verişinin, birtakım ulusların denetimini altında tutulmasını sağlayacak tedbirlerin alınması bu kuşkuyu arttırmaktadır» (Atatürk, 1.11.1925, TBMM, Günümüzün diliyle Atatürk, s.157).

Kapitalist dünyanın bizim hakkımızdaki kötü niyetini, Atatürk, zaferden sonra da bir Alman gazetesine şöyle belirtmişti: «Farzediniz ki, karşınızda iki adam var; bunlardan biri zengin ve emrine her türlü vesait müheyya; diğeri de fakir ve elinde hiçbir vasuta mevcut değil İşte Avrupa ile Türkiye yekdiğerine karşı bu vaziyettir. Bizi madun olmağa mahkûm bir kavim olarak tanımakla iktifa etmemiş olan garp, harâbimizi tacil için, ne yapmak lazımsa yapmıştır. İşte Avrupa'da mütemadiyen mücadele ettiğimiz bu zihniyet mevcuttur.» (Atatürk, 27.9.1923 (Neue Freie Presse), Söylev ve Demeçler, c.3, s. 64).

³¹⁹ Atatürk, 7.7.1922, Söylev ve Demeçler, c. 2, s. 40

³²⁰ Bugün kendi kurtuluş savaşlarını veren uluslara (örneğin Vietnama) karşı ilgi duymamız, Atatürk'ün direktiflerine uygun hareket etmektir. Vaktiyle bize yapılan haksızlıklar karşısında dünyanın yeteri kadar ilgi göstermeyişiine karşı duyduğumuz isyanı, Mustafa Kemal Claude Farrere hakkındaki sözlerinde dile getirmek istemiştir: «Memleketimizde dünyanın bütün adaletsizlikleri üzerine tevcih edilirken, bu zulme karşı semalara yükselen ulvi bir ses, insani bir sada işitiliyordu. O sadanın sahibi, Claude Farrere'dir. Efendiler, insanlar; ahlâklarını, hislerini, temayülleri, hattâ fikirlerini tenmiye ve terbiyede, içinde yetiştiği heyeti içtimaiyetin temayüllâtı umumiyesinden kurtulamazlar. Fakat bazı büyük hilkatler vardır ki, onlar yalnız mensup oldukları heyeti içtimaiyeye karşı kalplerini ve ruhlarını aynı halde tutarlar. İşte Mösyö Claude Farrere, bu büyük insanlardan biridir. Türkiye halkı ile bu kadar, kalbi alakalara malik olan bir zatın Türkiye'yi bugün yaşadığı elemli dakikalarında yakından ziyaret etmek istemesine zaten intizar olunurdu. » Atatürk, 18.4.1922, Söylev ve demeçler, c. 2, s. 34).

³²¹ Atatürk, 20.6.1920 (tel) Tamim-Telgraflar, s.339.

Mustafa Kemal, sömürücü emperyalist devletlerin bütün çabalarının uzun sürede boşa çıkacağını, sömürülen geri bırakılmış ulusların kendi doğal haklarını sonunda elde edeceklerini ve emperyalistleri yeneceklerini kesin bir özdeyişle dile getirmişti:

“Müstevliler ve onların mütecaviz orduları; ...hiçbir vakit tazyikten geri kalmadı. Fakat bu tazyik ne kadar kuvvetli olursa olsun bu büyük fikir hareketine karşı duramayacaktır. İnsanlığa müteveccih fikir hareketi er geç muvaffak olacaktır. Bütün mazlum milletler zalimleri birgün mahv ve nâbut edecektir.

Bugün aralarında tecanüs bulunduğunu gördüğümüz devletler, mazlumları daha sıkı esaret zincirinde bulundurmak ve bu suretle onların emeklerinden ettikleri istifadelerle zevklerini tatmin eylemek için aralarında birçok muahedeler yapmışlardır. Fakat bu muahedeler, kıymeti olmayan birer kağıt parçasından başka bir şey değildir. Hakka tecavüzü tazammun eden kağıtların azimkar milletlerin üzerinde hiçbir tesiri olmayacaktır”.³²²

Ve Atatürk, daha 1921 de, İkinci Dünya Savaşından sonra gerçekleşecek bir oluşumu da, yıllarca önce haber vermişti:

“Onlar istedikleri müzakeratı yapabilirler. Fakat hiç şüphe etmemelidir ki, en nihayet mazlûmların hakkını tanımaktan ibaret olan doğru yola gelmeğe mecburdurlar”.³²³

Büyük devlet adamı, dünyada sürekli barışın ancak bütün ulusların refahtan paylarını almalarına, yani kapitalist devletlerin sömürme tutkusundan kurtulmalarına (veya bunu gemlemelerine) bağlı olduğunu da (Gladys Baker’e verdiği demeçte) 1935 yılında şöyle belirtmişti:

“Şuna da kaniim ki, eğer devamlı sulh isteniyorsa, kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmilel tedbirler alınmalıdır, insanlığın heyet-i umumiyesinin refahı, açlık ve tazyikin yerine geçmelidir”.³²⁴

1918’de Türkiye’yi paylaşmak ve Türk halkını bağımsızlıktan yoksun hale getirmek isteyen kapitalist devletlerin, asıl amaçlarının Türkiye’yi “ekonomik bakımdan sömürmek ve kendilerine bağlı hale getirmek” olduğunu, askeri ve siyasal bağımsızlığımıza daha önce razı oldukları halde ekonomik bağımsızlığımıza bir türlü razı olmak istemediklerini, Atatürk Lozan anlaşması görüşmelerinin kesilmesine ilişkin son derece ilginç açıklamalarla aydınlatmaktadır. Bu konuda yukarıda aktardığımız sözlerden başka şöyle demiştir:

³²²Atatürk, 3.1.1922, *Söylev ve demeçler*, c.2, s.29.

³²³30.12.1921, *Söylev ve demeçler*, c.2, s.26.

³²⁴Atatürk, 21.6.1935, *S. Ve Demeçler*, c.3, s.97 (2.bas. s.99).

“Filhakika mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra, ecnebi sermayesi memlekette müstesna bir mevkie malik oldu. Ve ilmi manasıyla denebilir ki, devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptıramaz. Biz memleketimizi artık esir ülkesi yapamayız. Belki cümlemizin nazarı dikkatini celbetmiş olan Lausanne konferansının son müzakeresi bu nokta ile alakadardır. Aylardan beri müzakereler ve münakaşalar cereyan ediyor. Fakat henüz muhataplarımız bizimle üç senelik, dört senelik bir hesabı görmeye başlamışlardır. Ve hala muhataplarımız eski Osmanlı devletinin tarihe intisap ettiğini ve bugün yeni Türkiye devletinin mevcut olduğunu ve bu Türkiye devletini kuran milletin çok azımkar ve celaletli bir millet olduğunu ve bu milletin artık istiklali tammından ve hakimiyeti milliyesinden zerre kadar fedakarlık yapamayacağını anlamamışlardır... Ancak bütün millet, bütün cihan bilsin ki, en nihayet ve en nihayet millet İSTİKLÂLİ TAMMının temin edildiğini görmedikçe yürümeye başladığı yolda bir an duraklamayacaktır. Hiç kimseden fazla bir şey istemiyoruz. Dünyanın her medeni milletinin tabiaten malik olduğu şeylerden bizi mahrum etmemelidirler ve haklarımızı teslim etmelidirler. Çünkü hakkımız tabiidir, meşrudur, makuldür, ve bize lazımdır. Biz bu haktan vazgeçmeyeceğiz ve ne kadar haklı isek, bu hakkımızı müdafaa ve muhafaza için de memleketimizin, milletimizin kabiliyet ve kudreti o kadardır. Efendiler, görülüyor ki, bu kadar kat’i ve yüksek bir zaferi askeriden sonra dahi bizi sulha kavuşmaktan meneden sebep, doğrudan doğruya iktisadi nedenlerdir. İktisadi mülahazalardır. Çünkü bu devlet, bu millet ekonomik egemenliğini sağlarsa (hakimiyeti iktisadiyesini temin ederse) o kadar kuvvetli bir temel üzerine yerleşmiş ve yükselmeye başlamış olacaktır ki, artık bunu yerinden kımıldatmak mümkün olamayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakiki düşmanlarımızın bir türlü rıza göstermedikleri budur”³²⁵

Başka bir konuşmasında da aynı konu üzerinde şöyle diyordu:

“Konferansta gördüğümüz bütün har niyetlere ve samimiyetlere rağmen, muhataplarımız hala bizi imha etmek istemekte ve bize müstakil bir devlet muamelesi yapmamak zihniyetinden uzaklaşmadıklarını göstermektedirler. Hala bize bağımsızlığı bozan (muhilli istiklâl olan) imtiyazları kabul ettirmek ısrarında bulunuyorlar. Bu ısrarda ileri gidenlerin İtalyanlar ve Fransızlar olduğunu hayretlerle görüyoruz.

³²⁵ Atatürk İzmir İktisat Kongresi, Söylev ve Demeçler, cilt 2, s.110. (17.2.1923).

³²⁶ Atatürk, Akhisar Türkocağı, 5.2.1923, Söylev ve Demeçler, cilt 2, s.92.

Nihayet Lausanne müzakereleri iktisadi meselelerden dolayı inkıtaa uğramıştır. Bundan zerre kadar hayrete düşmemekliğiniz icap eder”.³²⁶

Aynı konuda 10 gün önce de şöyle demişti:

“Biliyorsunuz ki Lausanne’de İtilaf heyeti murahhasası aylardan beri devam eden mesaiden sonra bize bir sulh projesi vermişlerdir. Bu proje kapitülasyonlar hakkında taşıdığı maddelerden ötürü milletimizce katiyen kabili kabul değildir. Kapitülasyonlar bir devleti behemehal münkariz eder. Osmanlı Devleti ile Hindistan Türk ve İslam imparatorlukları bunun en büyük delilidir. Biz hukuku meşrua ve hayatiyemizi dünyayı medeniyet ve insaniyete tasdik ve teslim ettirmek için çalışıyoruz. Bunu tasdik ve teslim ettirmek için icap eden her türlü tedbirlere tevessülde tereddüt göstermeyeceğiz”.³²⁷

Mustafa Kemal, Kurtuluş savaşındaki mücadele amacının, özellikle ekonomik alanda bağımsızlığı elde etmek olduğunu ve bunun bizim için hayati önem taşıdığını, şu cümlelerle en kesin ve pek açık bir biçimde dile getirmiştir:

“Adana, senevi 35 milyonu, pamukla pekala temin edebilir. Yalnız bunun için bir şeye ihtiyaç vardır: İktisadiyatımızda istiklali tam. Güzel vatanımızı fakra, memleketi harabiye sürükleyen esbabı muhtelifinde en kuvvetli ve en ehemmiyetlisi iktisadiyatımızda istiklâlden mahrumiyetimizdir. Şayanı şükr ve mahmedettir ki, bu istiklali bugün fiilen sahip olduğumuz bu istiklali düşmanlarımıza şeklen ve resmen de tasdik ettirmek lazımedendir. Devletin ve milletin son hedefi işte bu noktayı temine matuftur. Kuvvetle ümit ediyoruz ki, bu noktayı teminde muvaffakiyet hasıl olacaktır. Bu nokta o kadar hayatidir ki, onu behemehal elde edeceğiz”.³²⁸

Atatürk, büyük devletlerin, görünüşte bağımsızlığımıza müsaade ederek, bizi nasıl ekonomik tutsaklığa mahkûm ettiklerini ve yöneticilerimizin de nasıl bunu görmemek veya buna önem vermemek gafilliği içinde olduklarını, şu son derece içten sözlerle açıklamıştı:

“Devletler şimdiye kadar bize şu ve bu meselede alâyişli müsadelerde bulunuyorlar gibi görünüyorlar. Lâkin iktisadi cesaretle bizi felce uğrattıyorlardı. Öteden beri bize bazı şeyler vermiş gibi, bizim bazı haklarımızı tanımış gibi vaziyet alırlar, hakikatte iktisatta elimizi kolumuzu bağlarlardı. Bu esarete katlanan rical memnundu. Çünkü zahiren azametli bir istiklal temin etmişlerdi. Fakat gerçekte milleti mânen miskinlik çukuruna (hufrei meskenete) atmışlardı. Bunlar iktisadi mahkûmiyeti idrak etmemiş bedbaht hayvanlardı. Fakat artık

³²⁷ Atatürk, *Balıkesir’de halkla konuşma*, 7.2.1923, *Söylev ve Demeçler*, c.2, s.97.

³²⁸ Atatürk, *Adana 15.3.1923, Söylev ve Demeçler*, c.2, s.119.

bugün milletimiz, hayat noktasının nerede olduğunu pek güzel anlamıştır... Şimdiye kadar büyük muzafferiyetler kazandık. O zaferleri hayat için, saadet için, milletin refahı için kafi sandık; bu suretle gafletten gaflete düştük. Halbuki zafer ve fütuhattan sonra derhal sanat ve iktisadiyat alanında hızlı adımlarla yürümek lazımdı”.³²⁹

Atatürk, ekonomik hayatta egemen olmadıkça, toprakların elimizde bulunduruluşunu ona gerçekten sahip olma saymamıştır. Ekonomik yaşamımıza egemen olursak, ancak o zaman topraklarımızın gerçek sahibi haline gelebileceğimizi şöyle belirtmiştir:

“Memleketimize sahip olabilmek için çektiğiniz elemeler, azaplar, mahrumiyetler büyük olmuştur. Hepimiz arzu edelim ki acı günler tekerrür etmesin. Muharebe meydanlarında kıymetli evlatlarımızın süngü ve silahlarının muzafferiyeti kafi değildir. Hakiki refah ve saadete malik olabilmek için, asıl bundan sonra çalışmak lazımdır. Sizin için zafer ve terakki sahası iktisadiyatta, ticarettedir. Çok çalışmağa mecbursunuz. Aksi takdirde memleketin sahibi hakikisi olduğunuzu söyleyiniz bile, kimseyi inandıramazsınız. Bu memleketin hakiki sahibi olunuz”.³³⁰

Atatürk, Tarsus’ta çiftçilerle yaptığı konuşmada da şöyle diyordu:

“Bizi iktisadi hayatımızı geliştirme, böylece refaha ulaşma amacına varmaktan alıkoyan iki kuvvet vardır: Biri dış düşmanlardır. Bunlar bizi, bir sömürge haline koymak için ilerlememizi istemeyenlerdir. Fakat bizim için bunlardan daha zararlı daha öldürücü bir sınıf daha vardır: O da içimizden çıkması muhtemel olan hainlerdir”.³³¹

Atatürk, batılı kapitalist devletlerin, arazi işgali prensiplerinden vazgeçmek üzere olduklarını, ekonomik çözümlere daha büyük önem verdiklerini, Uzak Doğuda uygulamaya başladıkları bu politikayı Yakın Doğuda da uygulama yoluna gideceklerini, daha 1922 de saptamış ve ilan etmişti”.³³²

Atatürk, Adana esnafıyla yaptığı konuşmada, yabancı devletlerin Türk ekonomik hayatına egemen oluşuna karşı şöyle isyan ediyordu:

“Eskiden Adana’yı kaplayan yabancı ulustan gelme kimseler, zanaat ocaklarımızı ele geçirmişlerdi. Bu ülkenin öz sahibi kendileri

³²⁹ Atatürk, Adana 15.3.1923, S. Ve Demeçler, c.2, s.119—120.

³³⁰ Atatürk, Mersin, 17.3.1923, S. Ve Demeçler, c.2, s.129.

³³¹ Atatürk, 18.3.1923, Söylev ve Demeçler, c.2, s.132.

³³² Örneğin, TBMM’nin üçüncü toplanma yılını açarken, Çin konusunda verdiği açıklama bu yöndedir «Çin ’de bilcümle devletlerin serbesti-i ticaretinin ilanı dikkate şayan bir nokta teşkil eder. Bununla Avrupa devletlerinin aksa-yi şarkta şimdiye kadar takip ettikleri mmtka-i nüfuz ve istilayı - arazi siyasetlerinden feragat eyledikleri anlaşılıyor. Şark-ı katipte dahi aynı siyaseti takibe karar vermekten daha doğru bir yol olamaz. ” (Atatürk, 1922, Söylev ve Demeçler, c.-I, s.238-239.

imiş gibi davranıyorlardı. Haksızlığın, densizliğin bundan büyüğü olamazdı. Öylelerinin bu verimli ülkede hiç hakkı yoktur. Ülkeniz, sizindir. Türklerindir”.³³³

Gerçek zafer ekonomik zaferdir:

Gazi Mustafa Kemal, büyük zaferin yıl dönümünde, ekonomik alanda zaferler elde etmedikçe, bağımsızlığımızı koruyamayacağımızı, ana davanın ekonomik alandaki başarı ve bağımsızlıkta düğümlendiğini şöyle belirtmişti:

“Ulusumuz, burada kazanıp kutladığımız zaferden daha önemli bir ödev peşindedir. O ödevin yerine gelmesi, o zaferin de kazanılması, ulusumuzun ekonomi alanındaki başarılarıyla sağlanmış olacaktır. Bilirsiniz ki, ekonomik bakımdan çelimsiz bir varlık yoksulluktan kurtulamaz. Güçlü bir uygarlığa, gerçek genliğe ve mutluluğa kavuşamaz. Toplumsal ve siyasal yıkımlardan yakasını kurtaramaz. Ülkenin yönetimindeki başarı da, ekonomi alanındaki olanaklarla orantılı olur. Hiçbir uygar devlet yoktur ki ordusundan ve donanmasından önce ekonomisini düşünmüş ve düzeltmiş olmasın. Yurdun ve bağımsızlığın korunması için varlığı baş koşul olan bütün gereçler ve araçlar ekonomi alanındaki gelişmeler ve olanaklar aracılığı ile oluşur, olgunlaşır. Ulusumuzdaki güçlü karakter, sarsılmaz istem, ateşli milliyetçilik (milletseverlik), ekonomik başarılardan doğup çoğalacak verilerle de layık olduğu derecede güçlendirilmelidir. Bu yüzyılın savaşında, ulusumuzu başarıya ulaştıracak bir ekonomik yaşam sağlamayı amaç edinen genel öğretim ve eğitim yöntemlerimiz, hergün daha çok pekleşecek ve kuşkusuz başarıya ulaşacaktır”.^{334 335}

Ekonomik yaşamın olağanüstü önemine, daha 1921 lerde tekrar tekrar değinmiştir:

“Bu savaşmanın önemini kavramış olan ulusumuz, ülkenin bütün gereçlerini kendi emeğiyle sağlayabilecek duruma yönelmiştir. Ekonomi işlerinin daha gerektiğince kavranmadığı bir sırada yüce meclisimiz ekonomik kaynaklara ulus adına el koymak uyanıklığını göstermiştir. Mütarekenin ardı sıra yabancılar gelir kaynaklarımıza büsbütün el koymaya giriştiler. İstanbul’daki hükmedici durumlardan faydalanarak maden aramaları için gereken izin kâğıtlarını Türklerden

³³³ 16.3.1923, *Bugünün Diliyle Atatürk’ün Söylevleri*, s.109 aslı: *Söylev ve Demeçler*, c.2, s.126.

³³⁴ *Atatürk, Dumlupınar*, 30.8.1924 *Bugünün Diliyle Atatürk*, s.139, astı: *Söylev ve Demeçler*, c.2, s. 181-182.

³³⁵ *Ekonomik kalkınmanın bağımsızlığımız bakımından ne derece önemi olduğuna, Atatürk Kurtuluş Savaşımızdan yıllarca sonra da en kesin biçimde değinmiştir: «Ekonomik kalkınma: Türkiye’nin, hür,müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin, bel kemiğidir» (Atatürk, TBMM, 1.11.1937, Söylev ve Demeçler, c.4, s.398.)*

kimseye verdirmez oldular. Biz ülkenin bütün zenginlik kaynaklarını ulus adına elimize geçirebilmek için...”³³⁶ Atatürk ekonomik hayatın toplumdaki bütün öteki alanlara egemen olacağını, ekonomi ile askerliğin çatışması halinde ekonominin galip çıkacağını, en kesin bir dille belirtebilmiş bir askerdî:

“Dünyada fütuhâtın iki vasıtası vardır. Biri kılıç, diğeri saban. Zaferinin vasıtası yalnız kılıçtan ibaret kalan bir millet, birgün girdiği yerden kovulur, terzil edilir, sefil ve perişan olur. Öyle milletlerin sefaleti, perişanîyeti o kadar azim ve elim olur ki, kendi memleketinde bile mahkûm ve esir bir halde kalabilir. Onun için hakiki fütuhât yalnız kılıncıla değil, sabanla yapılandır. Milletleri vatanlarında takarrür ettirmenin, millete istikrar vermenin vasıtası saban, kılıncı gibi değildir. O kullanıldıkça kuvvetlenir. Kılıncı kullanan kol çok geçmeden yorulduğu halde, sabanını kullanan kol zaman geçtikçe toprağın daha çok sahibi olur. Kılıncı ve saban bu iki fatihten birincisi, İkincisine daima mağlup oldu. Tarihin bütün vak’aları ve hadiseleri, hayatın bütün müşahedeleri bunu teyit ediyor”.³³⁷

Ekonominin, toplum yaşamımızda, silahtan (askerlikten) daha önemli olduğuna, Atatürk kadar ısrarla değinen Devlet adamı az olmuştur. Düzinelerle konuşmasından iki tanesi daha:

“Bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferleri değil, iktisat, ilim ve irfan zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar istihsal ettiği muzafferiyetler, memleketimizi halâsı hakiye sevk etmiş sayılamaz. Bu zaferler ancak müstakbel zaferimiz için kıymetli bir zemin hazırlamıştır. Muzafferiyeti askeriyemizle mağrur olmayalım. Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım”.³³⁸

“Yeni Türkiye devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi istinat ettiği iktisadiyatla kuracaktır. Yeni Türkiye devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Fakat yeni Türkiye devleti bir devleti iktisadiye olacaktır. Bu devleti en kuvvetli temeller üzerinde çok az zamanda kurmak hususunda Japonlardan az müstait olmadığını bilfiil ispat edecektir”.³³⁹

Ekonomik yaşamda elde edilemeyen başarının, hiçbir alanda elde edilememiş sayılacağını, başka bir konuşmasında şöyle anlatıyor:

³³⁶ Atatürk, 1.3.1921, TBMM, Bugünün Diliyle Atatürk, s. 72.

³³⁷ Atatürk, Adana çiftçileriyle yaptığı konuşma, 16.3.1923, S. ve Demeçler, c.2, s.1 16-117.

³³⁸ Atatürk, İzmit, 16.1.1923, Söylev ve Demeçler, c.2, s.56-57

³³⁹ Atatürk, Akşehir, 25/26.1.1923, Söylev ve Demeçler, c.2, s.72

“Hakikî zafer, muharebe meydanlarında muvaffak olmak değil, asıl zafer muvaffakiyetlerin menbalarını kuvvetlendirmek, milleti yükseltmektir. Memleketimiz baştan nihayete kadar hâzinelerle doludur. Biz o hazineler üstünde aç kalmış insanlar gibiyiz, hepimiz bütün bu hâzineleri meydana çıkarmak ve servet ve refahımızın kaynaklarını bulmak vazifesiyle mükellefiz”.³⁴⁰

Atatürk, Adana esnafıyla yaptığı konuşmada da, yabancı devletler karşısında ayakta durabilmek için, sanayileşmek, onlarla boy ölçüşebilecek duruma gelmek zorunluğunda olduğumuza şöyle değiniyordu:

“Babalarımız, babalarımızın babaları sanatla, millete hayat ve saadet verecek sahalarla lüzumu kadar iştigal ettirilmemiş, kendi evlerini ve kendi işlerini bırakmışlar; yabancıların bekçiliğini yapmışlar. Halbuki bizi mahvetmek isteyenler sanatın her şubesinde terakki etmişlerdir. Bugünkü tezgâhla Amerika ve Avrupa'ya karşı mücadelenin nasibi mağlûbiyettir. Kendi derecemizi bilelim. İnsaflı olalım. Neyi öğrenmek lazımsa onu öğrenelim”.³⁴¹

Atatürk, Osmanlı Devletinin bir takım anlaşmalar sonucu ekonomik; malî, adlî, idari ve başka alanlarda yabancılara tanıdığı ayrıcalıkların, onun felâketini hazırladığından özellikle yakınmıştır:

“Bilirsiniz ki yeni Türk Devletinden önceki Osmanlı Devleti “Eski Andlaşmalar” adı altında birtakım ayrıcalık haklarının tutsağı idi. Hıristiyan halkın birçok ayrıcalıkları ve yeğlenme hakları vardı. Osmanlı Devletinin, Osmanlı ülkesinde bulunan yabancıları yargılama hakkı yoktu; kendi uyruklarından aldığı vergiyi yabancılardan alması yasaktı; devletin varlığını kemiren ve kendi sınırları içinde bulunan topluluklara karşı tedbiri, alması yasak ediliyordu”.^{342 343}

³⁴⁰ Atatürk, Adana Türkocağı, 15.3.1923, Söylev ve Demeçler, cilt 2, s. 114.

³⁴¹ Atatürk, Adana 16.3.1923, S. ve Demeçler, c. 2, s. 128.

³⁴² Söylev s. 482, Nutuk s. 702.

³⁴³ Mustafa Kemal, bağımsızlığımızın, yabancılara tanınacak ayrıcalıklar ve bazı özel haklar ve olanaklar sonucu ortadan kalkacağı görüşüne öylesine inanmış bir devlet adamıydı ki, daha 1919 da Sivas Kongresi sırasında bile aldıracağı kararı bizzat Babı Aliye kabul ettirerek, Müslüman olmayan Osmanlı uyruklarına bile herhangi bir ayrıcalık tanınmasının, bağımsızlığımızı temelden sarsacağı görüşü üzerinde ısrarla durmuştur. Müslüman olmayan uyruklara böyle haklar tanımamak, yabancılara da tanımamayı gerektirir. Şimdi onu dinleyelim:

«2 - Bildirinin dördüncü maddesinde Müslüman olmayan halka, siyasi egemenliğimizi ve toplumsal dengemizi bozacak nitelikte ayrıcalıklar verilmesinin kabul edilmeyeceğini belirten kısım, önemle görüldü. Bu kaydın, bağımsızlığımızı gerçekten sağlamak için, elde edilmesi zorunlu bir istek niteliğinde sayılması ve bundan yapılacak en ufak bir kısıntının bağımsızlığımızı kökten sarsacağı ortaya konuldu. Bu dördüncü maddede söz konusu olan, Hıristiyan halka çok ayrıcalıklar vermemek ilkesi, gerçekleştirmemiz gerekli bir amaç olarak kabul edilmiştir.» (Söylev, s. 167, Nutuk, s.244—245).

Bir ulusun ekonomik yaşamı yola konmadıkça, sanayileşmesi belli bir düzeye ulaştırılmadıkça, ulusal güvenliğinin bile sağlanamayacağını Atatürk birçok vesile ile dile getirmiştir:

“Hepimiz için asıl olan, milletin, vatanını hayatını ve selâmetini sağlamaktır. Yollarınızın ve şimendiferlerimizin, ekonomi durumumuzun düzeltilmesi ve canlandırılması ve ulusumuzun aydınlatılması oranında elbette, ulusal savunmamız kolaylık kazanır”.³⁴⁴

Yabancı şirketlerin ve tüccarların millî servetin bir kısmını (kârı) alıp götürmesinin bizi fakirleştirışı üzerinde de şöyle durmuştu:

“Eğer tüccarlar bizden olmazsa, millî servetine ehemmiyetli bir kısmı şimdiye kadar olduğu gibi yine ağıyarda kalacaktır. Onun için milli ticaretimizi yükseltmeğe mecbursunuz”.³⁴⁵

Bağımsızlık savaşımızı verenler, yabancı sermayenin ancak ve ancak bağımsızlığımıza hiç bir zararı dokunmayacak koşullar altında gelmesi halinde ona razı olabileceklerini özellikle belirtmişlerdir:

“Bildirinin yedinci maddesine göre bağımsızlığımız tam korunmak koşuluyla, teknik, sınai ve ekonomik ihtiyaçlarımızın nasıl sağlanacağı tartışıldı. Yurdumuza pek çok sermaye dökcek biri bulunursa bunun maliye işlerimiz üzerinde isteyebileceği denetleme hakkının kapsamı kestirilemeyeceğinden, bu konunun, bağımsızlığımızı ve gerçek ulusal çıkarlarımızı zarara sokmayacak yolda, uzmanlarca iyiden iyiye düşünülerek sınırlandırılıp saptanmasından sonra Millet Meclisince uygun görülecek şeklin kabulü görüşüldü”.³⁴⁶

Aynı görüşler, birçok konuşmada tekrarlanmıştır:

“Bu saydığım teşebbüsâtı iktisadiye ve sınaiye içinde bahsettiğim şirketlerin, istiklâl ve hâkimiyeti miliyemize hürmetkar milletlerin, emniyetle hükümetimizle temas eylemleri ve kanunlarımız dairesinde anlaşmaları ile faaliyete geçebileceklerini söylemeye hacet yoktur”.³⁴⁷

Bundan ötürüdür ki, İstiklâl Savaşının en kötü günlerinde, bile, Dış İşleri Bakanımızın (Bekir Sami Beyin) İtalya ve Fransa ile yaptığı anlaşmalar, ekonomik alanda bu devletlere bazı ayrıcalıklar tanıdığı için Atatürk’çe reddedilmiştir.³⁴⁸

³⁴⁴ Atatürk, İzmir, 22.2.1924, *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 168.

³⁴⁵ Atatürk, Tarsus, 18.3.1923 *Söylev ve Demeçler*, c. 2, s. 132

³⁴⁶ *Söylev s. 167, Tasviri Efkar’a verdiği demeçte de (24/25.10.1919) «hariçten gelecek sermayeye ancak «istiklâlimize nihayet verecek bir vesayet tarzı» biçiminde olmamak şartıyla razı olabileceğini» belirtmiştir. Bak: Söylev ve demeçler, c. 3, s. 10.*

³⁴⁷ Atatürk, İzmit, 16.1.1923 *Söylev ve demeçler*, c. 2, s. 57.

³⁴⁸ Bak; *Söylev s. 407.*

Atatürk, millî sanayinin, millî savunmamız bakımından taşıdığı öneme de, daha Kurtuluş savaşı yıllarında en kesin dille değinmiş ve bu konuda değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek hedefi göstermiştir. Osmanlı Devletinin, önceleri bütün askerî ihtiyaçlarını kendi toplumundan karşılarken, sonraları mihından nalına kadar dışarıdan almaya muhtaç hale gelmesini yermiş ve artık ordumuzun bütün ihtiyaçlarını kendi adamlarımız tarafından ve kendi topraklarımızda “kimseye muhtaç olmaksızın” karşılayabilmenin, ne derece önemli olduğunu şu sözlerle belirtmişti:³⁴⁹

Osmanlı Devletinin başarılı yıllarında “millet, bu sanatın (yani ordu sanatının) bütün icaplarını, hayat ve işlerinin icapları telâkki ederek tabii bir surette icra ederdi. Denebilir ki, milletin içtimai heyeti, ordu heyeti halinde idi. Şüphe edilmez ki bu, ordunun, bu heyetin efradı eliyle, efradı emeği ile yapılırdı. Elbette ecnebi fabrikalarına, ecnebi sanatkârlarına sipariş edilmezdi. Fakat Osmanlı Türkleri, İstanbul'u, Rumeli'yi fethettikten sonra, hayatlarının içtimai ihtiyacat levazımını bizzat temin ile iştigalden kendilerinin müstağni olduklarını kabul ettiler. Bu hususu, içli, dışlı temasa geldikleri ecnebi unsurların menfaatlerine terk ettiler.

İşte bu zihniyetin hâkimiyeti şahane ve şamilesidir ki, binnetice Osmanlı ordusunu ve milletini iğneden ipliğe kadar, naldan mıha kadar hertürlü ihtiyacatını teminden cahil ve âciz bıraktı. İhtiyacatının temini için milleti haracgüzâr kıldı. Bu zihniyetle, sanatın lüzumu, sanatkârlığın ehemmiyet ve şerefi elbette takdir olunamazdı.

Memleketimizin bereketli topraklarından, namütenahi faziletlerinden ve zengin kaynaklarından kimseye muhtaç olmaksızın hakkiyle istifade edebilmek için ve binaenaleyh milletimizi mes'ut ve müreffeh, ordumuzu tamamen ihtiyaçtan müstağni ve kavi yaşatabilmek için, sanat elzemdir.”

Ekonominin dış ilişkilerdeki önemine de, daha 1923 lerde şöyle değiniyordu: “Dünyanın bugünkü siyasal ilişkileri, hemen ekonomik ilişkilere dayandığından, biz de dış ekonomimize özel bir önem veriyoruz”.³⁵⁰

Atatürk'ün, Türk milletine ve Devletine çizdiği hedef, “çağdaş uygarlık” ve bunu sağladığı oranda “Batılılık”tır. Atatürk batının olumlu yönlerine karşı büyük yakınlık ve ilgi gösterirken, batının Türk toplumu için zararlı olan niteliklerine karşı da şiddetle ve cesaretle dikilmiştir.

³⁴⁹ Atatürk, *Söylev ve Demeçler*, cilt 2, s.32.

³⁵⁰ Atatürk, 1.3.1923, *TBMM, Söylev ve Demeçler c. 1, s. 302*

Daha 1922 yılında, savaşmakta olduğu batı aleminin, bilim, sanat ve kültürüne, az devlet adamının gösterdiği bir cesaret ve soğuk kanlılıkla kucağını açmıştı.

Fakat batının siyasal emperyalizmine karşı nasıl amansız bir savaş vererek onu yendiyse, batının ekonomik emperyalizmine (sömürücülüğüne) karşı da, aynı savaşı vermiş ve galip gelmiştir. Türkiye'de ekonomik kapitülasyonların bütün izlerini ve tohumlarını söküp atan o'dur. Bugün bu alanda yeni birçok ısırgan otları türemişse, bunlar Atatürk'ten sonra atılan geri adımların ve yeni tohumların ürünüdür.

Mali bağımsızlık, dış borçlanmalar ve Atatürk:

Mustafa Kemal, Osmanlı Devletinin durmadan borçlanmasının ve bütün ekonomik olanaklarının yabancılar eline geçmesinin onu nasıl iflasa sürüklediğini, özellikle ve her fırsatta hatırlatmıştı. Örneğin:

“Osmanlı hükümdarları ve yakınları parıltılı büyük gösterişler içinde yaşayabilmek için ülkenin ve ulusun bütün kaynaklarını kuruttuktan başka, ulusun her türlü gelirini karşılık göstererek ve devletin onurunu, şerefini, ayaklar altına alarak birçok borçlara girmişlerdi. O denli çok borçlanmışlardı ki, devlet bu borçların üremelerini bile ödeyemeyecek duruma gelmiş, dünya gözünde iflas etmiş sayılmıştı”.³⁵¹

Yabancılarla borçlanmamız ve mâli bakımdan bağımlı hale gelişimiz konusunda, örneğin şöyle diyordu:

“Osmanlı fatihleri, hakanları, istilacıları, sürükledikleri ulusla birlikte sapanın önünde, yenilip gerilemeye başladıktan sonra, asıl yıkımların büyüğü baş gösterdi. Sadece bir “şahane” bağış olarak yabancılarla ve ülke içindeki Hristiyan uyruklara verilen haklar, sanki devleti zorlayarak, alın teri harcayarak alınan haklar sayıldı. Yabancılar, yalnız bu hakları koruyup kullanmakla kalmadılar, belki her gün onları biraz daha genişletip yaymak için yollar aradılar ve buldular. İçerdeki uyruklarsa koruyup durdukları iç kuruluşlarına dayanarak, dışarıdaki dindaş devletlerin yüz verip kışkırtmalarına uyarak; öz Türkleri yok edecek bir siyasal varlık kazanmaya çalışmaktan geri durmadılar. Yabancılar hem bunları kışkırtıyorlar, hem bizim iç işlerimize el atıyorlar ve her karışmada bir yeni ayrıcalık koparmadan ellerini çekmiyorlardı. Bunlar olup dururken, çoktan yoksul düşmüş ulus, devletin istediği vergiyi veremez, biriktiremez hale geliyordu. Hâlbuki başı taçlılar, saraylılar, Bab-ı alililer, ne yapıp yapıp gösterişlerini, harcaişlarını sürdürebilmek için gereken parayı elde etmek yolunda

³⁵¹Söylev, ş. 482-483, *Nutuk* s. 702.

hiç bir davranıştan çekinmiyorlardı. Bu yüzden borçlanmalar oldu. O kadar çok borçlandılar ki, o kadar elverişsiz koşullar içinde borç aldılar ki bunların faizlerini bile ödeyemez oldular. En sonunda, bir gün geldi, Osmanlı devletinin sıfırı tükettiğine hükmettiler.

Akçalı işlerini denetlemeye giriştiler; böylece başımıza “Düyun- u umumiye” denilen bela çökmüş oldu”.³⁵²

Atatürk, Osmanlı Devletinin dış borçlanmalarla mali bağımsızlığını nasıl kaybettiğini ve Duyunu Umumiye faciasını pek iyi bildiği için, mütevazı ve zenginlikten uzak da olsa, kendi yağımızla kavrulma ilkesini benimsemiş, gelecekte de borçlanmamayı geleceğin kuşaklarına öğütlemişti:

“Her şeyden evvel hayat ve istiklalimizi teminden ibaret olan gayeyi milliyemize vusulden başka bir şey, düşünemeyiz. Binaenaleyh, bizce haiz-i ehemmiyet, olan nokta kudret-i mâliyemizin bunu kâfil olmayacağıdır. 1920 ve 1921 senelerinin fiilî tecaribine ve müspet hesabatına ve bugünkü ahvali dahiliye ve iktisadiyemizin bu geçen iki seneye nispeten, kıyas kabul etmez derecede iyi bir halde bulunmasından hasıl olan katî ümitlere istinaden arzedebilirim ki memleketimizin menabii varidatı, dava-yı millimizin emniyetle istihsalini kâfildir. Kuvve-i mâliyemiz bu güne kadar olduğu gibi, hariçten istikraz yapmaksızın dahi, fakirane olmakla beraber, memleketi idare ve gayesine îsal edecektir.

Maamafih, ben yalnız bugün için değil bilhassa âti için, hayat-ı devlet ve refah-ı memleket noktasından hal ve istiklâl-i mâliyemize çok ehemmiyet verdiğim için.. ,”³⁵³

Yabancı devletlere şu veya bu biçimde el açmadan kendi gücümüz ve yağımızla geçinme esasının gerçekleştirilmesine Atatürk çok önem veriyordu:

“Bu ülkenin halkı üzerinde kimsenin egemenlik kurmağa hakkı yoktur, ama bu ülkeyi başkalarına el açmadan geçindirmek ve yaşatmak da size düşen bir ödevdir”.³⁵⁴

Atatürk, mali bağımsızlığın önemine ve dış borçların tehlikesine, dokunmakla yetinmemiş, mali bağımsızlığın tam bağımsızlığımızın en önemli ögesi olduğunu özellikle belirtmiştir:

“Bugünkü mücahedatımızın gayesi İSTİKLÂL-İ TAM dır. İstiklâliyetin tamamıyeti ise ancak istiklâl-i mali ile mümkündür. Bir

³⁵² Atatürk, *İzmir İktisat Kongresi, açış söylevi 17.2.1923, Bugünün diliyle Atatürk, s. 102-103; aslı: Söylev ve demeçler c. 2, s.103-104.*

³⁵³ Atatürk, *1.3.1922, TBMM S. ve demeçler c.1, s. 228.*

³⁵⁴ Atatürk, *Adana esnafıyla yaptığı konuşma, 16.3.1923, Bugünün diliyle Atatürk'ün Söylevleri s.109; aslı: S. ve Demeçler, c.2, s.126.*

devletin mâliyesi istiklâlden mahrum, olunca, o devletin bütün şubat-ı hayatiyesinde istiklâl meflûç tur. Çünkü her uzv-u devlet ancak kuvve-i maliye ile yaşar. İstiklâl-i malinin mahfuziyeti için şart-ı evvel, bütçenin bünye-i iktisadiye ile mütenasip ve mütevazın olmasıdır. Binaenaleyh; bünye-i devleti yaşatmak için harice müracaat etmeksizin memleketin menabi-i varidatiyle temin-i idare, çare ve tedbirlerini bulmak lazım ve mümkündür”.³⁵⁵

Atatürk, dışarıya muhtaç olmadan kendi kaynaklarımızla gereksinmelerimizi karşılamak prensibini yeri geldikçe tekrar tekrar belirtmiştir:

“Azami tasarruf, millî şiarımız olmalıdır. Binaenaleyh; usul-ü malimiz, halkı tazyik ve izrar etmekten içtinap ile beraber mümkün olduğu kadar harice arz-ı ihtiyaç ve iftikar etmeden varidat-ı kâfiye temin etmek esasına müstenittir”.³⁵⁶

Mustafa Kemal, gerçekçi bir devlet adamı olarak, geri kalmış bir toplumun dış borçlanmadan tamamen vazgeçemeyeceğini de bildiğinden ötürüdür ki, zorunluk halinde ancak üretim amacı ile ve malî bağımsızlığımızı zedelemeyecek koşullar altında, böyle bir yola gidilmesini kabul etmiştir.³⁵⁷

Atatürk'ün dış borçlara ve onların faizlerinin bizi ne derecede ezdiğine ilişkin cümlelerini gözden geçirdikten sonra, Milli Birlik Komitesi üyesi Tabii Senatör Haydar Tunçkanat'ın şu cümlelerini hatırlamamak güçtür:

“Amerikan yardımının bize neye ve kaç mal olduğunu kimse bilmez, hesaplamak da istemez. Konsorsiyumun dış ticaret açığımızı kapatmak için her şeye burnunu sokmasına kimse aldırılmaz. Bizim dış yardıma bağlı olmadan da kalkınmamızın mümkün olduğuna bir kısım idareciler ve hükümet inanmaz. Borç faiz ve taksitlerinin ihracatımızın üçte ikisini götürdüğünü bile bile yeni borçlanmalara girilecek kalkınmadan bahsedilir ve sömürücü yabancı sermaye için methiyeler düzenlenir”.³⁵⁸

³⁵⁵ Atatürk, 1.3.1922, TBMM Söylev ve Demeçler, c. 1, s. 228-229.

³⁵⁶ Atatürk, 1.3.1922, TBMM, S. ve Demeçler, c. 1, s. 229.

³⁵⁷ «Mazinin ve düşmanlarının memleket ve milletimizi bütün dünya-yı medeniyetle birlikte terakkiye yürütmekten men etmiş olan zincirleri, bugün bizi, az zamanda fevkalâde teşebbüsât ve icraatta bulunmaya icbar ediyor. Ancak bu mecburiyetin tatmini ve zayıfın telâfisi bugünkü kudret-i mâliyesinin fevkindedir. Bundan dolayı hükümetimizin her medenî devlet gibi harici istikrazlar akdetmesine lüzum vardır. Şu kadar ki istikraz olunan ecnebi paralarını, şimdiye kadar Bablâli'nin yaptığı tarzda, ödemeye mecbur değilmiz gibi, maksatsız israf ve istihlâk ile bârı duyunumuzu artırarak istiklâl-i malimizi mâruzu tehlike etmeye katiyen muarızız. Biz memlekette, mamuriyeti, istihsâli ve refah-ı halkı temin edecek, menabi-i varidatımızı inkişaf ettirecek müsmir istikrazlara taraftarız.» (Atatürk, 1.3.1922, TBMM, S. ve Demeçler, c. 1, s. 229).

³⁵⁸ Tunç kanat, s. 11-12.

“Biraz Bağımlılık” Bağımsızlıkla Bağdaşmaz:

Bazı siyaset ve devlet adamları, iyi niyet sahibi olsalar (yani satılık olmasalar ve memleketin yararını düşünseler) bile, yeter cesaretle, ulusa ve kendilerine karşı güven duygusuna sahip olmadıklarından, zorluklar arttıkça (gerek memleketin içindeki savaş, gerek dünyanın içindeki bunalım şiddetlendikçe ve uzadıkça) tam bağımsızlık yerine, bir miktarı kaybolan (zedelenmiş olan) bağımsızlığa razı olmaya ve halkı da onu razı etmeğe çalışırlar.

Nitekim Millî Kurtuluş Savaşı sırasında Rauf, Bekir Sami ve Kara Vasıf beyler, bunu tekrar tekrar denemişlerdir. Daha Sivas Kongresi sırasında Amerikan mandası fikrini savunan bu kişiler, sonraları ellerine fırsat, geçince, yine bu yolda girişimlerde bulunmaktan çekinmemişlerdi: “Siyaset ve askerlik bakımından bizim tutumumuz belli olmuştu: TAM BAĞIMSIZLIK sağlanıncaya değin düşmanlarla vuruşmak ve onları yeneceğimize olan kesin inançla savaşı sürdürmek... İşte, Rauf bey, Kara Vasıf bey, demek istiyorlardı ki: ne olursa olsun savaşı sürdürmekle sonuç alınabilir mi? Alınamayacağı da düşünülerek daha şimdiden başka tedbirler ve yollar...”³⁵⁹ aranmalıdır.

“Atatürk ve dışa bağımlı devlet adamları” başlığı altında belirteceğimiz üzere, tam bağımsızlığı korumada en önemli sorun, bir toplumun yöneticilerini seçme sorunudur. Kaderi, “dıştan beslenen” ya da “milletin kendi bacakları üzerinde durması ve yürümesi gibi zor bir ilkeyi benimseyemeyecek kadar zayıf ruhlu siyaset adamları”nın eline geçen bir ulus ve toplum, bağımsızlığını koruma veya geri almada dış düşmandan çok iç düşmanın hile ve direnmeleri ile uğraşmak zorunluğunda kalır.

Kurtuluş Savaşı sırasında Amerikan mandasını savunanların sözleri, bugün soruna en iyi ışık tutacak niteliktedir. Özellikle Sivas Kongresinin tutanakları gözden geçirilince, bugünün durumunu dehşet verici bir surette aydınlatan konuşmalara tanık olunmakta ve o kuşağın mandacıları ile bugünün mandacıları arasındaki benzerliğe şaşmaktayız. Bu konuda “Manda” paragrafında gerekli aktarma yapılacaktır.

Atatürk, yeni kurulacak Türk devletinin, asla ve asla Osmanlı devletinin yarı sömürge durumunu devam ettirmeyeceğini, bu üstü sallanmış bağımsızlığa razı olmayacağını anlatmak için, Osmanlı devletinin gerçek anlamı ile bağımsız bir devlet olmadığını belirtmeye büyük önem vermiştir. Her münasebetle Osmanlı devletinin şeklen

³⁵⁹ Atatürk, Söylev s. 435-436; aslı: Nutuk s. 631-032

bağımsız, gerçekte bağımlı olduğunu belirtmiş ve bu açıklamalarda ekonomik ve mali bağımsızlığın büyük önemine her fırsatta değinmiştir.

Atatürk, Osmanlı Devletinin bağımsızlığını kısmen kaybettiğini, daha 1906 da şöyle ifade etmişti:

“Memlekete ecnebi nüfuz ve hâkimiyeti kısmen ve fiilen girmiştir... Kahhar bir istibdada karşı ancak ihtilâl ile cevap vermek ve köhneleşmiş olan çürük idareyi yıkmak, milleti hâkim kılmak, hulâsa vatanı kurtarmak için sizi vazifeye davet ediyorum”.³⁶⁰

Mustafa Kemal birçok konuşmasında, barış görüşmelerinde 400 yıllık bir dönemin hatalar mirasının hesabının verildiğini söyleyerek, Osmanlı döneminde bağımsızlığımızı nasıl kendi elimizle bağışladığımızı belirtmiştir.³⁶¹

Yabancı devletlerin, attığımız herhangi bir ekonomik adım karşısında itiraz (veto) hakkına sahip olmaları, Osmanlı döneminde bağımsızlığımızın baltalanmasının ve olumlu adımlar atamamamızın nedenlerinden biri idi. Bu noktaya Atatürk şöyle değiniyor:

“Osmanlı Devletinin, kendisini kuran temel ögenin, Türk ulusunun insanca yaşamasını sağlayacak yollara başvurması da yasak edilmişti. Ülkeyi bayındırlaştıramaz, demir yolu yaptıramaz; dahası, okul bile yaptıramazdı. Bu gibi durumlarda hemen yabancı devletler engel olurlardı”.³⁶²

Bu sözleri okuduktan sonra, örneğin 1954 de kabul edilen Petrol Kanununun yabancı petrol şirketlerine, İzmir’de yapacağımız bir Rafineriye itiraz etme hakkını verdiğini, veya hiç değilse Kanunun bu yolda yorumlanmasına AP iktidarının razı olduğunu, büyük bir üzüntü ile hatırlamamak elden gelmez. Bu konudaki itiraza karşı yazdığımız yazıyı şöyle sona erdirmiştik:

“Türkiye’de İktisadî faaliyette bulunabilme yetkisi, Türk Devletine ve Türklere aittir. Yabancılar bu imkânın tanınması, Anayasanın 4, 13 ve 41’inci maddelerinin ışığı altında ‘ancak Türklerin yapamadığı, başaramadığı işler’ bakımından söz konusu olabilir. Rafinericilik bakımından ise, böyle bir durumun varlığı iddia edilemez. Şu halde, hem İktisadî hayatımız ve hem de millî güvenliğimiz bakımından,

³⁶⁰ Atatürk, *Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selanik şubesini kurarken, 1906, Söylev ve Demeçler*,

³⁶¹ «Hakikaten Osmanlı İmparatorluğu en haşmetli, azametli ve kuvvetli devirlerinden itibaren milletin istiklâlî zararına, menafîli hayatıyesî zararına o kadar çok şey feda etmiş idi ki netice yalnız kendisinin mahv ve mümkariz olmasından ibaret kalmadı, belki kendinden sonra da memleketin hakiki sahibi olan milleti, hak ve varlığının isbatı için büyük zorluklarla karşı karşıya bıraktı Bu sulh müzakeratında tesviye olunan hesabat dört senelik değil dört yüz senelik bir devrin miras-ı seyyiâtı idi» (Atatürk, 13.8.1923, *TBMM Söylev ve Demeçler*, c.1, s. 317-318).

³⁶² Atatürk, *Söylev s.482; Nutuk s. 702*.

rafineriyi yabancı şirketlerin değil de millî müesseselerin kurması faydalı olduğuna göre, bu rafineri belgesinin talepte bulunan Türkiye Petrolleri A.O.na derhal verilmesi ve kendisinde bir itiraz, hakkı verilmeden yabancı şirketlerin böyle bir itiraz hakkının söz konusu olmadığını kendilerine bildirilmesi lâzımdır. Şu kadarına bütün samimiyetle inanmaktayım ki, Türk Devletinin milli petrol müessesesi eliyle kuracağı bir rafineriye itiraz etme yetkisini kendisinde gören bu yabancı şirketler, eğer Atatürk'ün zamanında böylesine bir gaf yaparak, böylesine bir saygısızlıkta bulunarak (kendilerini adeta bir müstemlekedede sınamak suretiyle) millî bir müessesenin kurulmasına engel olmak maksadıyla harekete geçmiş olsalardı, onların bir hafta içinde, Türkiye ile bütün ilişkilerinin kesilmesi yoluna gidilirdi ve biz bu sözleri söylememiş olsaydık, Cumhuriyetimizin bânisi olan Büyük İnsan, bizi en ağır ithamlarla kınardı”.³⁶³

Atatürk madenlerimizi devletleştirmenin, bunları milletin emrine ve yararına vermenin, tek olumlu yol olduğunu ve ekonomi politikamızın, önemli amaçlarından birisi olması gerektiğini, daha 1922 de ilân ediyordu:

“Siyaset-i iktisadiyemizin mühim gayelerinden biri de menafı-i umumiyei doğrudan doğruya alâkadar edecek müessesat ve teşebbüsat-ı iktisadiyei kudret-i maliye ve fenniyemizin müsaadesi nispetinde devletleştirmedir. Ezcümle; topraklarımızın altında metruk duran maden hâzinelerini az zamanda işleterek, milletimizin menfaatına küşade bulundurmak da ancak bu usul sayesinde kabildir”.³⁶⁴

³⁶³ Muammer Aksoy, «Rafineri kuramazsınız diyorlar.» Yön, 1.10.1965.

«Yazda, bunun gibi birçok eleştirmeler arasında şu cümleler de yer almakta idi :» «Bu şirketler (Mobil, Shell ve BP) demektedir ki, bize vaktiyle tanınan haklardan başka, şimdi yeni haklar ve imkânlar tanınmasını istiyoruz. Hem de, kendilerine yeni haklar ve imkânlar tanınmasını rica etmiyorlar; kanuna dayanarak (bir hak olarak) yeni rafineri kurabileceklerini ve Türk Devletinin (milli müessesenin) rafineri kurmasına mani olabileceklerini zan hatta iddia ediyorlar. Başka bir deyimle, Türk kanunlarının (Türk Hukuk sisteminin) yeni kurulacak bir rafineriyi, Türk Devletinin veya milli petrol müessesesinin değil de, yabancı şirketlerin kurmasını mümkün kıldığını iddia etmek gibi, ancak sömürgelerde kabul edilecek bir görüşü savunmaktadırlar. Ön tasarısını yabancı, şirketlerin müşaviri olan Max Ball'ın hazırladığı Petrol Kanunumuzun kelimelerinden (lâfzından) bu anlamın, çıkarılacağını farzetsek bile, kanunların yorumlanmasında hukuk ilminin ve tatbikatın kabul ettiği 'doğru yorumlama metodu' asla bu sonuca ulaştıramaz. Üç yabancı şirketin, 'biz bu işi daha ucuza göreceğiz, bu sebeple milli müessesenin değil, bizim yeni bir rafineri kurmamız gerekir' diyerek bir hak iddiasıyla ortaya çıkmaları, tam manasıyla abes ve hatta gülünç bir talep teşkil eder. Böyle bir hak iddiası, meselâ Sovyetlerin, 'ben Boğazları daha ucuza ve daha iyi olarak tahkim edeceğim, o halde tahkim işini bana terkedin ' demesi kadar garip, haddini bilmeden yapılan, hatta bir Devlete karşı küstahlık teşkil eden bir taleptir»

Petrol kanunun egemenliğimizle bağdaşmaz çeşitli hükümleri konusunda yazdığımız düzenlerle makaleden başka şu iki broşüre de bakınız: «Türkiye'nin Petrol Faciası ve çıkar yol», Ankara 1965; «Petrol davamızı baltalayan Enerji Bakanı (AP nin zararlı ve utandırıcı politikası)», Ankara, 1965. Ayrıca: «Petrolde son, durum» Yön, 10 ve 17 Eylül 1965, Cumhuriyet, «Petrol Komisyonu raporu ve petrol davamız», 4-8 Mart 1968; Cumhuriyet, 5.2.1970, «Bir Kapitülasyon Kanunu (Petrol Kanunu)»; Cumhuriyet, 6.2.1970, «Kanıtlama».

³⁶⁴ Atatürk, 1.3.1922, TBMM, S. ve Demeçler, c.I, s. 226.

Bu münasebetle Milli Birlik üyesi Kurmay Albay Haydar Tunçkanat'ın şu cümlelerini hatırlamamak imkânsızdır:

“İkili anlaşmalara gelince; Amerika ile Türkiye arasında imzalanan ve adetleri 55'e yükselen bu anlaşmalar, Amerika'ya Türkiye'nin içişlerine müdahale, mahkemelerini tanımamak, kanunların yasaklamasına rağmen radyo neşriyatı yapmak gibi bir takım imtiyazlar tanınmaktadır”.³⁶⁵

Ve yine hatırlatalım ki, Osmanlı Devletinin 1. Dünya Savaşından önceki durumunu, tam bağımsızlıkla bağdaştırmaya kalkışanlar eksik olmamıştı. Örneğin Sivas Kongresinde Osman Nuri Bey şöyle diyor:

“Manda meselesine gelince: Raporda öteden beri istiklâlimizin yokluğundan söz ediyorlar! Halbuki biz tamamıyla müstakil idik ve bu istiklâli kurtarmak için buraya geldik!”.^{366 367}

Buna karşılık Sivas Kongresinde Manda taraftarlarından Hami Bey, Osmanlı döneminde bağımsızlığın, normal bir manda ilişkisinden daha ileri giden ölçüde zedelenmiş olduğunu kabul etmektedir.³⁶⁸

“İyi” olduğu kabul edilen bir devletin vesayetine (mandasına) “ehveni şer” diye razı oluş, bağımsızlığın baş düşmanı:

Kurtuluş Savaşı sırasında, Amerika gibi “bize borç verecek, zengin milletlerin vicdanlarına saygılı ve sakin” bir ulusun vesayeti (mandası) altına girmeyi kabul etmezsek, varlığımızı koruyamayız; zaten bizim bağımsız kalmamıza razı olmazlar. “Kalbleri, vicdanları söndüren, yakınımızda olduğu için de bizi daima fiilî baskı altında bulunduracak başka bir yabancı devletin himayesi altına girmektense, ehveni şer olan

³⁶⁵ Tunçkanat, s.14. Ayrıca bak: Haydar Tunçkanat, *İkili anlaşmaların içyüzü*, Ekim yayınevi, Ankara, 1970.

³⁶⁶ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 49, aslı: s. 53.

Şükrü bey de, Osmanlı dönemindeki durumumuzun, mandadan daha kötü olduğunu Sivas Kongresindeki şu sözleriyle teslim ediyordu; «....Elbet bir muavenete ihtiyacımız, vardır. Bu itibarla müzaheret lüzumuna kani olduk; ve müzahirin en uygun kim olacağını düşündük... Şarkta istilâ politikası düşünmeyen Amerika 'yı kabul ettik. Bundan sonra Amerika 'nın mahmisi gibi olmamak için ve şimdiye kadar mahkûm olduğumuz tarihi ve siyasi şartlardan kurtulmak (azat olmak) için bağımsızlığımıza koruyucu bir takım şartlar kaydetmeğe lüzum gördük» (Sivas Kongresi Tutanakları, s. 50, aslı: 55). Amma bu sözleri söyledikten ve bağımsızlığımızı korumak için ileri sürülen 17 manda şartını sıraladıktan sonra, sözlerinin sonunda bu açıklamalarla bağdaşmaz şu yargıya ulaşmaktadır: «Bendeniz, Hami beyin muhtırasındaki tarihi başlangıca katılıyorum: Çünkü Devletimiz şimdiye kadar müstakildi» (s.51; aslı: s. 56).

³⁶⁷ Sivas Kongresinde Amerikan mandasını savunmuş olan Bekir Sami bey de, Osmanlı İmparatorluğunun, hatta Kurum savaşını kazandıktan sonra içine sokulduğu şartların, Amerikan mandasından daha çok, bağımsızlığa aykırı olduğunu belirtmiştir: «İsmail Fâzıl Paşa Hazretlerinin her bakımdan katıldığı konuşmasına bir şey ekliyeceğim: Kurum Savaşını, düşmanı yenerek bitirdikten sonra katıldığımız Paris Kongresinde, savaş ortaklarımızın bize yükledikleri o bilinen koşullarla bu şimdi okunan andırıldaki isteklerimiz karşılaştırılacak olursa, hangisinin daha çok bağımsızlığı zedelediği anlaşılır sanırım.» Söylev s. 71; Nutuk s.106. Ayrıca bak: Sivas Kongresi Tutanaktan s. 59.

³⁶⁸ «Şu noktayı açıklamak isterim ki; belirttiğim şartlarla kabul edilecek bir manda, Osmanlı devletinin devletlerarası hukukta şimdiye kadar mevcut olan mevkiinden ilaha elverişli bir durum yaratacaktır» (Sivas Kongresi tutanakları, s. 50, aslı: s. 54).

Amerikan müzaheeret ve himayesini kabul etmeliyiz” yolundaki çarpık ve aldaticı görüş, bağımsızlığımıza kavuşabilme yolunda Atatürk'ün savaşmak zorunluğunda kaldığı ilk “düşman” olmuştur. Ancak içimizdeki bu düşman mağlûp edildikten sonradır ki, bağımsızlık bilincine tam sahip olunarak, bağımsız olabilmenin gerçek yolu tutulabilmiştir. “Manda” deyimini kullanmasalar da, mandacılar her zaman hortlayabildiklerinden, özellikle “manda” konusunda Atatürk'ün karşısında yer alan âciz ve korkakların (kısmen satılık ve hainlerin) ve Atatürk'ün bu konudaki sözleri üzerinde önemle durmak gerekir.

Sivas Kongresindeki görüşme ve tartışmaların büyük bir kısmı, “Amerikan mandasına razı olmak”, ya da “tam istiklâl için savaşmak” görüşleri çevresinde cereyan etmişti. Amerika gibi “kuvvetli, zengin ve iyi” bir devletin vesayeti altına girmenin faydaları üzerinde durmakla yetinilmemiş, aynı zamanda böyle bir vesayetin bağımsızlıkla bağdaşabildiği (!) de ısrarla savunulmuştu. Orada konuşulanları bugün gözden geçirmek, bugün gerçek bağımsızlık konusunda doğru bir görüşe varabilme bakımından olağanüstü bir değer taşımaktadır. Hem bugünkü yem mandacılar ve hem de bütün ilgililer, tam 50 yıl önce kelime kelime aynı izlerin, aynı delillerin başka ağızlardan nasıl ortaya atıldığını ve Atatürk'ün işte bunlarla savaşmak zorunda kaldığını ve bu çarpık görüşlerin reddedilmesi sayesinde Kurtuluş Savaşının gerçekleşebildiğini hatırlamaları lâzımdır.

50 Yıl önce Amerikan mandacılığını ilk kez Savunuş:

Ateşkesten sonra İstanbul'da egemen olan görüş, Amerikan mandası, biraz da İngiliz himayesi idi:

“İstanbul'daki ileri gelen kadın erkek bir takım kişiler de, gerçek kurtuluşu Amerikanın güdümünü istemek ve sağlamakta görüyorlardı. Bu kanıda olanlar, düşüncelerinde çok direndiler; tam uygun işin, kendi; görüşlerinin desteklenmesi olduğunu kanıtlamaya çok çalıştılar”.³⁶⁹

Ali Fuat Paşanın Mustafa Kemal'e gönderdiği (14.8.1919 günlü) aşağıdaki mektup göstermektedir ki, isim yapmış veya makam işgal eden birçok kişi, Amerikan mandasının kabul edilmesi, konusunda, Atatürk'e bir hayli baskı yapmıştı:

“...Basılı raporda; Ahmet Rıza Bey, Ahmet İzzet, Cevat Çürüksulu Mahmut Paşalar, Reşat Hikmet, Cami, Reşit Sadi beyler, Esat Paşalar gibi pek çok kişinin düşüncelerine uygun olan Kara Vasıf ın yani Cengiz'in Halide Edip Hanımın görüşlerini kapsayan uygun mektuplar geldi. Bunların hepsinde bir yardımın gerekliliği ileri sürülmekte ve bu

³⁶⁹ Söylev s. S (Nutuk, s. 7.)

yardımın Amerika'ca yapılması kolay katlanılır bir kötü durum³⁷⁰ olarak kabul edildiğinin gerekçesi bildirilmektedir. Basılı rapor; Cami, Rauf, Ahmet, Reşat Hikmet, Reşit Sadi beylerle Halide Hanım, Kara Vasıf, Esat Paşa ve bütün parti ve demeklerin düşünceleri yoklandıktan sonra, büyük bir çoğunluğun görüşüne uygun olarak düzenlenmiştir. Kongrede bir an önce iş görmek, Amerikalılar gitmeden durumu bildirmek gerekmiş, Amerikalıları oyalayarak gitmeleri geciktirilmeye çalışılıyormuş. "Kongre ivedilikle kesin bir karar verebilir mi" sorusuyla Amerikalılar, bu düşünceyi benimsediklerini belli ediyorlarmış."³⁷¹

Halide Edip'in Mustafa Kemal'e gönderdiği (10.8.1919 günlü) mektupta da, Amerikan mandası şöyle savunuluyordu:

"Fransa, İtalya, İngiltere Türkiye'nin güdümü işini Amerika Senatosuna resmî olarak önermekle birlikte, bütün güçlerini Senatonun bunu kabul etmemesi için harcıyorlar. Üleşmiyerek pay kaçırmak elbette işlerine gelmiyor. İngiltere Türkün birliğini, yenileşmesini, gerçek bir bağımsızlık kazanmasını, gelecek için bile olsa, istemiyor... Bölüşmenin ancak askerlik yönünden büyük özverileri göze alarak elde edebileceğini anlarsa, Lâtinleri sokmamak için Amerikanın güdümcülük görüşünü tutar ve destekler. Nitekim Morison (Morisson) gibi tanınmış kişiler Amerika'nın Türkiye'de genel güdüm almasını istiyorlar. Biz, İstanbul'da kendimiz için bütün eski ve yeni Türkiye sınırlarını kapsamak üzere geçici bir Amerikan güdümünü, katlanılabilir kötü durum olarak görüyoruz. Ulusun rahatlığını ve gelişimini sağlayacak ve halkımızı; köyleri, sağlığı ve düşünüşü ile yepyeni bir halk haline koyabilecek bir hükümet anlayışı ve uygulaması bize gereklidir. Bu işin istediği para, uzmanlık ve güç bizde yok. Yabancı devletlerden ödünç para almak siyasal tutsaklığı artırıyor. Bugünkü hükümet adamlarına değer vermese bile halkı ve halk hükümeti kurmayı ayn sayan FİLİPİN gibi yabanıl bir ülkeyi bugün kendi kendini yönetebilen yepyeni bir makine haline koyan Amerika, bu konuda çok işimize geliyor. Onbeş yirmi yıl sıkıntı çektikten sonra yeni bir Türkiye'yi; her kişisi öğrenimi ve anlayışı ile gerçek bağımsızlığı kafasında ve cebinde taşıyan bir Türkiye'yi ancak yenedünyanın yeteneği yaratabilir.

Yurdumuzda boy ölçüşen devleri ve kuvvetleri uzaklaştırabilecek bir yardımcı bize gerek. Bunu ancak Avrupa dışında ve Avrupa'dan güçlü bir elde bulabiliriz... Onurumuzdan epeyce vazgeçmek zorunda

³⁷⁰ *Ehvenişer...*

³⁷¹ *Söylev s. 69, (Nutuk s. 100-101).*

bulunuyoruz. Amerikanın yönetim makinesi dinsiz ve milliyetsizdir. O, çok düzenli, çeşitli soy ve mezhepte adamları çok bağdaşık olarak bir arada tutmanın yolunu biliyor. Bir ulus, içtenlikle Amerikan ulusuna başvurursa, girdikleri ülkenin ve ulusun yararına nasıl bir yönetim kurabildiklerini Avrupa'ya göstermek isterler. Resmî ve özel Amerikan düşüncesi, gizli olarak şudur: Türkiye'yi hiçbir parçaya ayırmamak, eski sınırları içinde bütün olarak bırakmak koşuluyla genel ve bir tek güdüm kurmak istiyorlar. Eğer güdüm alırlarsa bunu, bütün ulusları eşit koşullar altında bir yurt çocuğu sayarak, alacaklarını en önemli çevrelerinden öğrendim. Anadolu'da olup bitenleri dikkat ve sevgiyle izleyen bir Amerika var... İşte bütün bunlar karşısında, bölünme ve çökme korkusu karşısında Amerika'ya başvurmak zorunda olduğumuzu sanıyorum... Serüven ve savaş zamanı artık geçmiştir... Rauf Bey kardeşimle sizin temelleri bile çöken zavallı yurdumuz için uzakları görerek birlikte düşünüp çalışmanızı bekliyoruz..”³⁷²

Sivas Kongresinde Rauf Bey de açıkça Amerikan mandasını savunmuştu: “Bu güdüm işi üzerinde şimdiye dek gerek basın ve gerekse başka çevrelerce birçok sözler söylendi. Yüce kurulunuz, dış destek düşüncesini kabul buyurdu ise de, bu desteği kimden isteyeceğimizi belirtmedi. Amerika olduğu kapalı olarak anlatılıyorsa da, bence doğrudan doğruya adının söylenmesinde bir sakınca olamaz.”^{373 374}

Rauf Bey şöyle devam ediyordu: “Bu tehlike karşısında yurdumuz için en tarafsız durumda bulunan Amerika'nın yardımını kabul etmek zorundayız. Ben bu kanıdayım.”^{375 376}

Mustafa Kemal'in Beşinci Tümen Komutanlığına gönderdiği şifrede Bekir Sami beye yönelttiği sorular, manda lehinde ileri sürülen mantıksız görüşleri ve bazı çelişmeleri kolayca ortaya çıkaracak niteliktedir: “Toplantılarına devam eden Doğu illeri Kongresinde, şimdiye kadar olan görüşmelerde, devletin ve ulusun tam bağımsızlığının savunulmasında direnilmektedir. Demek ki, daha bizce de koşulları ve niteliği bilinmeyen bir Amerika güdümünden kongreye doğrudan doğruya söz açılması pek sakıncalı olacağından, aşağıdaki noktaları açıklayarak bizleri tezelden aydınlatmanızı özellikle rica ederiz:

³⁷²Söylev s. 64-67 (Nutuk s. 95-98).

³⁷³Bak: Sivas Kongresi Tutanaktan s. 73; aslı: 82

³⁷⁴Söylev s. 76 (Nutuk s. 111). Ayrıca bak: Sivas Kongresi Tutanakları s. 74; aslı: 82.

³⁷⁵Söylev s. 78, Nutuk s. 114; keza bak. Sivas Kongresi Tutanakları

³⁷⁶Çok ilginç olan bir nokta da, Sivas Kongresi sırasında mandayı savunmuş bulunan bütün şahısların, sonradan Atatürk'e hasım, hatta düşman olmalarıdır.

“Tam bir bağımsızlık istenmeye kalkılırsa ülkemiz birçok parçalara ayrılacaktır” buyuruluyor. Bu kanının kaynağı nedir?

a-Ülke bütünlüğünden, ülkenin bölünmezliği mi yoksa EGEMENLİK HAKLARI mı anlaşılacaktır?

b-Bütün Osmanlı ülkesini kapsayacak meşruiyetimiz ve dışarıda temsilci bulundurma hakkımız yürürlükte kalmak üzere bir devletin güdümünü istemeyi, en yararlı bir çözüm yolu olarak görüyorsunuz. Ancak temsilcinin ileri sürdüğünü bildirdiğiniz şeylerle bu çözüm yolu çelişmeli görünüyor. Çünkü meşruiyetimiz yürürlükte kalınca hükümet, yasama organından güvenoyu almış ve onun denetimi altına girmiş bir kurul olur ki, artık bu kurulun meydana getirilmesinde Amerikanın eli ve etkisi olamaz. Öyle ise, ya meşruiyet yürürlükte dir ve adaletli bir hükümet kurulmasını Amerika'dan istemeye yer yoktur; ya da, adaletli bir hükümetin kurulması Amerika'dan istenilince meşruiyetin yürürlüğü sözde kalır..³⁷⁷

Bekir Sami Beyin tatmin edici olmaktan çok uzak olan cevabında ise şöyle deniliyordu:

a — Tam bağımsızlık istenirse ülkemizin birçok parçalara bölünmesi ve bir kaç devletin güdümü altına girmesi Dörtler Kurulunca kararlaştırılmıştır. Bunu önlemek için tek devletin güdümünü istemenin en uygun olacağını söylemiştir.

b — Yalnız egemenlik hakları söz konusudur, ülkemizin bütün olarak bizde kalması temel ilkedir.

c— Amerika'dan herhangi biçimde bir hükümet kuruvermesini istemeyeceğiz. Amerika'ya, adaletli bir hükümet kuracağımız konusunda; sağlam söz vereceğiz. Anayasamız hükümleri yürürlükte kalmak, padişah soyunun her türlü egemenlik haklarına dokunulmamak ve dışarıda temsilcilerimiz eskisi gibi bulunmak koşullarıyla Amerikan hükümetinin mutluluğumuza ve gelişmemize yardım etmesini isteyeceğiz. İsteyeceğimiz güdüm bu biçimdedir.³⁷⁸

Mustafa Kemal, Erzurum'dan 1.8.1919 da Bekir Sami beye gönderdiği şifrede, meselenin can alan sorusunu yöneltmiştir: “Amerikan güdümcülüğü üzerine son açıklamanızı öğrendik. Bize elverişli bunca koşullar ileri sürebilecek olan Amerikan hükümeti, böyle bir güdümcülüğü kabul etmesine yani buna katlanmasına karşılık, Amerika adına ne gibi faydalar ve çıkarlar sağlamış olacaktır? Bununla kendi hesaplarına ne amaç güdüyorlar?”³⁷⁹

³⁷⁷Söylev s. 62-63, (Nutuk s. 91-92. Ayrıntılar için bak: Söylev s. 61, Nutuk s. 90-91).

³⁷⁸Söylev s. 63, Nutuk s. 93).

³⁷⁹Söylev s. 64, (Nutuk s. 94).

Yardımcının ve mandacının, kendi çıkan olmaksızın bu gibi maceralara girmesinin söz konusu olamayacağı gerçeğini ortaya koyan bu sözleri, bugün özellikle “ekonomik ve askerî yardımı sadece insancıl amaçlarla yaptıklarını iddia eden yeni sömürücüler” in kraldan çok kralcı olan savunucularının demagojik açıklamaları karşısında özellikle hatırlamak gerekir. Sömürgeciliğin (emperyalizmin) ve yeni sömürgeciliğin (yeni emperyalizmin) batılı inceleycileri bile, yardımda bulunan kapitalist devletin sadece kendi aşırı çıkarları için bu yola gittiğini ve sıkışarak yardım isteme hatasını işleyen ulusu feci biçimde sömürdüğünü veya ezdiğini kısmen ortaya koymaktadırlar.³⁸⁰

Sivas Kongresinde Vasıf bey de, “bir mandaya ihtiyacımız olduğunda, Hami beyle tamamen hemfikir” olduğunu söylüyor,³⁸¹ sadece ileri süreceğimiz şartların iyi olmasını sağlamaya çalışmamız gerektiği üzerinde duruyordu.³⁸² Ona göre mandanın üç türü vardı ki, bunlardan birincisi bedevi kavimler ve sömürgeler üzerine, İkincisi Dünya Savaşından sonra bağımsızlıklarını elde etmiş milletler, örneğin Ermeniler üzerine konulacak, üçüncüsü Dünya Savaşından önce de bağımsız olan devletler hakkında söz konusu olacak mandadır ki, işte bizimki bu üçüncü kısma girmektedir; hatta bu kısma giren biricik mandadır.³⁸³

Manda çözümünü benimseyiş, yalnız İstanbul'daki bazı kişilere özge de değildir. Büyük Nutuktaki şu sözler, bugün bile benzerine pek çok rastladığımız, “aşın batı hayranı” ve “kendilerini aşağılık duygusuna kaptırmış kişiler”in sözlerini değerlendirme bakımından çok ilginçtir.

“Sinop'a yeni atanan bir mutasarrıfın, zavallı halka gürültü patırdı arasında imza ettirdiği uzun yazılar içinde şu satırlar gizleniyordu: “Türkler ilerleyip gelişmediyse ve Avrupanın uygarlık ilkelerini kabul edip sindiremediyse bu da şimdiye değin iyi bir yönetime kavuşmadığından ileri gelmiştir. Türk ulusu, ancak kendi padişahının buyruğu ve egemenliği altında olmak koşuluyla Avrupanın gözetim ve denetiminde kurulacak bir yönetim örgütü ile yaşayabilir.” Baylar,

³⁸⁰ Örneğin Latin Amerika hakkında bak: Gustav Beyhaut, *Süd-und Mittelamerika II, Von der Unabhaengigkeit bis zur Krise der Gegemvart (Fischer Weltgeschichte), Frankfurt am Main 1965 s. 191-153, 179-184 ve 313-325 ve genellikle bu kitabın bütününe; Prof. Gola Mann 'm yayınladığı Propylaeen Weltgeschichte BerlinFrankfurt-Wien 1961. cilt 10, s. 303-376.*

³⁸¹ Sivas Kongresinde manda çözümünün bir numaralı savunucusu olarak nitelendirdiğimiz Hami beyin sözlerini, bu bölümde sık sık aktaracağız.

³⁸² «Bir kere esas itibarıyla mandayı kabul edelim de, şartları hakkında daha sonra görüşürüz.» (Sivas Kongresi Tutanakları, s. 52; aslı s. 57 de),

³⁸³ Bakınız «Sivas Kongresi Tutanakları s. 47-48, aslı s. 51-52. Hami bey de mandanın bu ayırımına katılmaktadır. Bak: Sivas Kongresi Tutanakları s. 48; aslı; s. 52.

Sinop halkı adına İtilaf devletleri temsilcilerine verilen 3 Haziran 1919 günlü bu andırının altındaki imzalara göz gezdirirken müftü vekili efendinin imzasının yanında gördüğüm imza, bilginize sunduğum satırları yazan veya yazdıran ruhu bulup çıkarmama yaradı. O imza, Hürriyet ve İtilâf Fırkası İkinci Başkanı olan kişinin imzası idi.”³⁸⁴

Üstelik vesayet (manda) rejiminin kurulması için, bir de “ricada bulunmamız”, yani “boyunduruğu kendi elimizle boynumuza geçirmemiz” gerekir:

Teslim etmek gerekir ki, Amerikalılar -bir bakıma- İngilizlerden daha usta sömürgeci olmuşlardır. Yeni emperyalizmin inceliklerini daha iyi kavramışlardır. İngilizler birçok doğulu memleketi ve Afrika ülkelerini zorla işgal ettikleri halde, Amerikalılar vesayetleri altına alacakları memleketlerin kendilerine başvurarak vesayet altına girmek için rica ve istirhamda bulunmalarını sağlayabilmişler (deyim caiz ise: tezgâhlamayı başarabilmişler) dir. Gerçi Amerikan politikacıları, kurnazlık, rüşvet, para ile destekleme ve buna benzer yöntemler amaca ulaştırmayınca -en son Vietnam’da ve ondan önce de birçok yerde³⁸⁵ - ortaya koydukları gibi, iradelerini başka uluslara silahla dikte etme bakımından, İngilizlerden hiç de geri kalmadıklarını fazlasıyla ispatlamışlarsa da, “Amerikan emperyalizmi” nin özelliği, silah dışındaki araçlardan yoğun olarak faydalanmasındadır.

Bugün ekonomik ve askeri yardım için, Amerikan Şirketlerinin geri kalmış memleketlerde yatırımlarda bulunarak o memleketleri sömürmeleri ve bütün pazarlarını işgal etmeleri için dahi, bu memleketlerin temsilcileri, açıkça Amerikan vesayetine (mandasına) ulaşabilme çabası içinde bulunmuşlardır ve bulunmaktadırlar. Türkiye bakımından bu garip yola, daha 1919 da gidilmişti. Osmanlı devletinin Amerikan mandası altına girmesi için -yani bu nimete kavuşabilme amacıyla-, Türklerin çabalar sarf etmesi gerektiği telkin edilmek isteniyordu. Bakınız, Amerikan mandasının en ateşli savunucularından Hami Bey, Amerikan mandasına “Kavuşabilmemiz” (!) için 1919 da ne diyor:

“Acaba Amerika Türkiye mandasını kabul edecek mi, etmeyecek mi? Zaten Mr. Browne de bu meşkûkiyeti teslim ettiğinden, muvafakat olmak için propaganda yapmağımızı tavsiye ediyordu. Bendeniz de muhtıramda Amerika’nın mutlaka kabul edeceğini iddia etmedim; yalnız kabul ettirmeğe çalışmalıyız fikriyle hareket ettim.”³⁸⁶

³⁸⁴ Söylev s. 16-17. (Nutuk s. 24).

³⁸⁵ Özellikle bak: Doç.Dr. Türkkaya Ataöv, *Amerikan Belgeleriyle, Amerikan emperyalizminin doğuşu*, Ankara 1968.

³⁸⁶ *Sivas Kongresi Tutanakları (İğdemir) s.66; aslı: s. 74*

Aynı mahiyetteki görüşler mütareke yıllarında ve Kurtuluş Savaşı süresince başka birçok Amerikancı tarafından da savunulmuştur.³⁸⁷

Buna karşılık, gelecek yardım uğruna bağımsızlığın elden gitmesine razı olun, kendi elimizle felaketimizi hazırlamaktan başka bir anlama gelmeyeceği gerçeğini de, daha Sivas Kongresinde bazı dürtüst ve cesur siyaset adamları belirtmişti.^{388 389}

Vesayet (manda), bağımsızlıkla bağdaşabilirmiş:

Dün olduğu gibi bugün de, bazı politikacıların mantığında ve dilinde, kavramlar niteliklerini değiştirmektedirler. Bu gibiler, birbiriyle açıkça çelişen kavramları aynı zamanda savunabilmek gibi bir “hüner” i gösterebiliyorlar. İçtenlikten yoksun veya kavramları birbirinden ayırt edemeyen bu düşünüşteki kişiler, siyahla beyazı bağdaştırmanın yolunu buldukları kanısındadırlar. Böyle bir bağdaşma sonucunda ortaya çıkan artık gridir. Grinin, beyaz ya da siyah olmadığı şüphesizdir. “Vesayetle bağdaşan bir bağımsızlık” da, “tam ve gerçek bağımsızlık” değil, olsa olsa sadece “yan bağımsızlık”, başka bir deyimle “yan bağımlılık” dır. Hatta uygulamada, “en önemli noktalarda kendisini gösteren bağımlılık”, fiilen “tam bağımlılık” sonucunu bile doğurabilir. İşte bugün geri kalmış bir ülkenin, örneğin Türkiye’nin çeşitli önemli noktalarda ve alanlarda bağımlı duruma gelmesini küçümsemeye çalışan kişilerin tutumlarını aydınlatma bakımından, bu düşünüşün Sivas Kongresindeki öncülerini gün ışığına çıkarmak faydalı olacaktır. Gerçekten, Sivas Kongresi sırasında, bu gibi “kavram cambazları” na bol bol rastlanmaktadır. Bu nedenle zamanımızda, hem “Amerikanın vesayetini kabul eden, onsuz yaşayamayacağımızı, ona tâbi olmamızın normal bir şey olduğunu” belirten, hem de “bağımsızlık edebiyatından faydalanmayı ihmal etmeyen” siyaset adamlarının varlığına tanık oldukça, Sivas Kongresindeki Amerikancıların sözlerini ve tutumunu hatırlamak ve hatırlatmak gerekiyor.

³⁸⁷ Birkaç not ötede Kara Vasıf beyin Büyük Nutuk ’tan aktardığımız sözlerine bakınız. Söylev s. 69-70.

³⁸⁸ Ahmet Nuri Bey şöyle diyor: «Bugün müstakil yaşamak için müstakil yaşamağa azmetmek lazımdır. Bu millet müstakillen yaşamak için her şeyden evvel kendi kaynaklarına dayanmak lazım gelir. Onun için evvela manda kelimesinin katıyen reddini talep ediyorum. Zira bugün müstakil yaşayabilmek, evvela bir orduya malik olmakla ve ondan sonra da para bulmak ve coğrafi ve hudut durumumuzu emin bir hale getirmekle sağlanabilir. Bu cihetlerden hangi devletin müzaheretini talep edebiliriz? Amerika müzaheretini mi? Fakat unutmayalım ki idari vekâlet (vekâleti ideariye) demek, «sen idareye muktedir değilsin, ben muktedirim!» demektir! Böyle bir mandayı bugün nasıl olur da biz kendi memleketimize kabul ederiz? (Sivas Kongresi Tutanakları s.61-62).

³⁸⁹ Bizim korkaklar veya hainler, manda idaresini sağlamak için uğraşırken, emperyalist devletler de, hem parçalamak hem de manda altına almak için çabalarına devam etmekte idiler. Mustafa Kemal Ankara’ya geldiğinin ertesi günü bu konuda şöyle diyor: «Şeref ve namusları üzerine imza etmiş oldukları mütarekenamenin hiçbir noktasına riayet etmedikten başka 12. maddenin ahkâmına muhalif olmak üzere devletimizi manda altına almak ve hatta büsbütün inkısama uğratan kararlarına kadar ileri gittiler. (Atatürk, Ankara 28.12.1920, Söylev ve Demeçler c.2, s. 7).

Mustafa Kemal, Sivas Kongresindeki görüşmeleri anlatırken, bağımsızlıkla, güdümü bağdaştırmaya çalışan bu kelime cambazları hakkında şöyle diyordu:

“Refet beyin söylediği şuydu: “Güdümün bağımsızlığı zedelemeyeceği kuşku götürmez iken, bazı arkadaşlarımız: “Bağımsız mı kalacağız, yoksa güdümü mü kabul edeceğiz?” yollu birtakım düşünceler ileri sürüyorlar. Onun için her şeyden önce güdümün ne olduğu anlaşılmalıdır. Bununla birlikte, güdümünden söz açmadan önce de, zihinleri gıcıklayan bu raporda, bu deyim ne gözle bakıldığını anlamak gerekir. Fazıl Paşa Hazretleri, “bağımsızlığı koruma koşulu ile güdüm” buyuruyorlar.”³⁹⁰

“Refet bey diyordu ki: “Bizim, Amerikan güdümünü yeğ tutmaktan amacımız, bütün toplumları tutsak kılan; yürekleri, vicdanları söndüren İngiliz güdümünden kurtulmak, yumuşak ve ulusların vicdanlarına saygı gösteren Amerika’yı kabul etmektir. Yoksa asıl iş para işi değildir. Söz olarak, güdüm ile bağımsızlık birbirine engel şeyler değildir; yalnız, eğer biz gerçekte güçlü olmazsak, işte o zaman güdüm altında eziliriz ve o zaman güdüm bizim için bağımsızlığı bozucu olur.”³⁹¹

Bugün Amerika’nın vesayetini savundukları halde bağımsızlığımızın da hiçbir suretle zedelenmeyeceğini (hatta gölgelenmeyeceğini) iddia eden (bağımsızlığımızı zedelemeğe razı olmanın vatana ihanet olduğunu teslim ettikleri halde, tuttukları sakat yolu kusursuz sayan) bazı

³⁹⁰ Söylev s. 73; Nutuk s. 106.

³⁹¹ Söylev s. 73; Nutuk s.107. Refet beyin sözlerini tutanaklardan aynen naklediyoruz: «Bizim Amerikan mandasını tercih etmekten maksadımız. İngiliz Mandasından kurtulmak ve sakin ve milletlerin vicdanlarına riayetkâr Amerika’yı kabul etmektir; yoksa asıl iş para meselesi değildir. Amerika ’dan uzaktayız, o bizi gelip İngiltere gibi tazyik edemez’. Laf itibariyle manda ile istiklâl birbirine mani şeyler değildir. Yalnız eğer biz hakikatte kuvvetli olamayacak olursak, işte o zaman mandanın altında eziliriz ve o zaman manda bizim için bağımsızlığı bozucu (muhil-li istiklâl) olur. Bir de diyelim ki, biz harici ve dahili bir istiklâli-tam isteriz! Fakat acaba kendi başımıza yapabilecek miyiz, yapamayacak mıyız? Ondan evvel, acaba bizi kendi başımıza bırakacaklar mı, bırakmayacaklar mı? Şurası muhakkaktır ki, bugün bizi İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan taksim etmek istiyorlar. Fakat eğer biz bugün bir devletin kefaleti altında bir sulh akdedecek olursak, ileride müsaait şerait altında bulunur bulunmaz hemen döner ve kendi ifademizi temin ederiz. Bunların herhalde tek bir kefalet olması müreccaktır; bu da ancak Amerika olabilir. Bu işi bitirmek için herhalde bir Amerika kefaleti kabul etmek mecburiyetindeyiz. Yirminci asırda beş yüz milyon lira borcu, harap bir memleketi, pek münbüt olmayan bir toprağı ve ancak on, on beş milyon lira varidatı olan bir kavim için bir müzaheretî hariciye olmaksızın idameî hayat etmek imkânı olamaz! Allah muhafaza buyursun, eğer İzmir Yunanistan ’da kalsa ve aramızda bir muharebe açılrsa, düşmanımız Yunanistan ’dan vapurla asker getireceği halde, acaba biz Erzurum’dan hangi şömendöferle nakliyatımızı yapabileceğiz? Binaenaleyh Amerikan mandası her şeyden evvel bir kefil ve müzahir bulmak için lazımdır, şimdiye kadar ne çektiysek, hep İngiltere ’den çektik. Bu sebeple İngiltere ’nin elinde oyuncak olmamak için herhalde onun rakibi olan Amerika’nın mandasına muhtacdır! Şimdi mağlûp olduğumuzdan, biz düşmanlarımıza ancak Amerika ile beraber, düşmanlarımız kadar müterakki bir memleketle beraber rekabet edebiliriz. Manda, eşkâlî umumiyesiyle istiklâle mani değildir. ” (Sivas Kongresi Tutanaktan s.58-59, aslı: s.63-65).

kelime oyuncularını vardır ki, bunların “çelişme şaheseri” olan açıklamalarını dinlediğimiz zaman, Sivas Kongresindeki görüşmeleri dinler gibi oluyoruz.

Belki iyi niyet sahibi bir Fazıl Paşa, kendisi gibi manda savunucularından Hami ve Bekir Sami beyleri savunurken bakınız neler demekte idi:

“Raif Efendi kardeşimiz istiklâlimizin ref’iyle mandanın kabulü gibi bir fikir dermeyan ettiğimizi söylüyor; Bendeniz bu iddiayı, Bekir Sami ve Hami beyler de dahil olduğu halde her üçümüz namına reddederim! biz mandayı kabul ediyoruz da, istiklâl istemiyoruz demedik! Eğer maksadımız bu ise, her üçümüzü de hain-i vatan telâkki ederim! Manda demek, siyaseten olmaktan ziyade iktisaden memleketin imar ve i’lâsı için lâzım gelen muavenet ve müzaheret demektir. Zaten okunan raporda nasıl bir manda istediğimiz musarrahtır. Kuvve-i teşriiyemiz, siyaset-i hâriciyemiz, istiklâlimiz baki kalmak şartıyla bir manda kabul edebiliriz. Mandater ANCAK İKTİSADİYATIMIZA, ZİRAATİMİZE, İDAREMİZİN İSLAHINA çalışacak, memleketin imarına para sarf edecek; ve bu sarf ettiği para da tabii bize ikraz edilmiş mahiyette olacaktır. İSTİKLALİ SİYASİ, ADLİ ve MALİİMİZ. BAKİ kalacaktır. Mandater buraya bir i’lâ (kalkınma) ve imar programıyla gelecektir; işte bizim istediğimiz manda budur!”³⁹²

Osman Nuri Bey de bunlara kanmıştı: “Hami beye sordum; mandanın bağımsızlığı zedelediğini (muhi-li istiklâl) olmadığını söylediler! Bağımsızlığı kefalet altına alır (kâfildir) buyurdular. Bendeniz, Devletler hukukunda kabul olunan bağımsızlığın korunması kaydıyla manda kabul edilmesini teklif edelim dedim Bunu Fazıl Paşa da kabul buyurdular. Bendeniz bu surette tekliflerde bulundum ve arkadaşlarım da kabul buyurdular.”

Bu sözler, siyasal hayatımız için iki bakımdan son derece önemlidir:

Önce görüyoruz ki, vaktiyle Amerikan mandasını isteyenler dahi, daha ziyade ekonomik alanda bağımlılığı düşünmüş kimselerdi. Onlar bile, siyasî ve askerî bağımsızlığın yüzde yüz ortadan kalkmasını isteyen kimseler değildi. Ve bu ekonomik bağımlılığın (ve yönetime karışmanın), iştigalimizle bağdaşabileceğini sanma gafletinde, bugünkü Amerikancılarla ortak düşünüşe sahiptiler. İkincisi (ve çok daha önemli olan nokta) da şudur: Atatürk’ün, gerek, büyük söylevinde, gerek birçok

³⁹²Sivas Kongresi Tutanakları, s. 54, aslı s. 59.

söylev ve konuşmasında şiddetle reddettiği ve “ya istiklâl ya ölüm!” özdeyişini bile kullanmasına sebep olan “Kurtuluş Savaşı yıllarının Amerikan mandası tezi”, bugün yine savunulan, resmî, gayri resmi ağızlarda “memleket severliğin söz götürmez bir kanıtı” (!) olarak ileri sürülen “ancak Amerikan yardımı ile yaşarsınız felsefesi” nin ta kendisidir. Fazıl Paşa’nın yukarıda aktardığımız sözlerine temel teşkil eden dünya ve toplum görüşü, bütün yönleriyle, bugünkü “Amerikan yardımı savunucularının”³⁹³ dünya anlayışından başka bir şey değildir.

Şu halde, 1919 daki koşullar altında bile, böyle bir Amerikan vesayetini (Amerikan mandasını) reddeden Mustafa Kemal’in, bugünkü koşullar altında aynı nitelikteki bir vesayeti reddedeceği kuşkusuzdur İstiklâl Savaşının en kötü koşullar altında böyle bir vesayeti bağımsızlığımızla, haysiyetimizle bağdaşmaz bir çözüm olarak nitelendiren Atatürk’ün, bugün bizi birçok noktalarda bağımlı duruma koyan bir yardımı da -koşullar böyle kaldıkça- aynı surette nitelendireceğinden şüphe etmiyoruz. Amerikanın kanadı altına girmenin (Amerikan himayesinin) kötü bir tarafı olmadığını, sadece “manda, güdüm” sözcüğünün insanı rahatsız ettiğini, yoksa işin içeriğinden (muhtevasından) çekinmemek gerektiğini daha 1919 da iddia edenlere karşı, Atatürk gereken uyarılarda bulunmuştu, örneğin bunlardan Kara Vasıf beye (19.8.1919 da) vermiş olduğu cevaplardaki çeşitli cümleler ve sorular, manda ile bağımsızlığın bağdaşmazlığını pekiyi bir biçimde belirtmekte idi:

“Sözü edilen Amerika güdüm ve yardımının pek çok dikkatle incelenmesi ve ulusal amacımızla karşılaştırılması pek önemlidir. İstanbul’da çalışanların amacı, ulusun birliği, bağımsızlık ve egemenliğin sağlanması diye anlatıldığına ve gösterildiğine göre, Amerika’nın güdümü kabul edilince bu amaç, dokunulmaz olarak kalabilir mi?”³⁹⁴

Güdümlü durumda olduğumuzu itiraf etmek rahatsız edince, gerçeği tersine çevirerek şirin hale getirecek kelimeler uydurma yolu:

Bugün olduğu gibi, daha 1919 da da, gerçekleri saklayabilmek için masum kelimeler bulma çabasında, akıl almayacak zorlamalar yapıldığı ve marifetler gösterildiğine rastlamaktayız. Bugün nasıl “üs yok tesis var”, “bağımlılık durumu yok, ittifak ilişkisi var” gibi sözler arkasında, fiilen “bağlılık (tabi olma) durumu” nasıl savunuluyorsa, Kurtuluş Savaşı yıllarında da aynı kurnazlıklara başvurulmak istenmişti.

³⁹³ «Amerikan yardımının vazgeçilmezliğini ve koşulların savunularının»...

³⁹⁴ Söylev s. 70 (Nutuk s .103).

Evet, güdümcüler, güdüm altına girmekte bir sakınca bulunmadığını savunma konusunda o kadar ileri gitmişlerdir ki, kelimelerin irkilme yaratmaması için, gerekirse manda yerine en güzel ve cazip kelimeyi kullanabileceklerini dahi belirtmişlerdir. Evet, birçok siyaset adamı, en kötü ve haysiyet kırıcı durumları bile ülküleştirme (idealize etme), makbul ve muteber bir durum gibi gösterme, yani “bir tür vaftiz” (!) ile kavramları değiştirme ve böylece halkı aldatma yoluna sapmaktadır. Toplumumuzu yabancı bir devletin vesayeti (mandası, himayesi) altına sokanların, attıkları yanlış ve zararlı adımı tamamen caiz bir girişim olarak gösterme amacıyla her sözcüğü kullanabileceklerini, kanıtlama bakımından, Hami beyin “Manda altına girdik demeyelim de, isterlerse “devlet-i ebed müddet olduk!” diyelim yolundaki cümlesi³⁹⁵ ³⁹⁶ gerçekten eşine az rastlanacak bir örnek teşkil eder. Bu sözler bugünkü Amerikancıların birçoğunun, “bağımsızlık savunucularından bile daha çok memleketçi ve milliyetçi” oldukları havasını yaratmak isteyen zihniyetlerini yani “kavram sahtecilikleri”ni ortaya koyma bakımından, zamanımızı da aydınlatıcı niteliktedir:

“Hami bey: “Eski Sadrazam İzzet Paşa Hazretlerini görmeğe gitmiştim. Her halde kendileri de bir güdümün bizim için gerekli olduğu kanısında idiler. Bir kaç gün sonra şunu anlattılar: Amerika Soruşturma Kurulu Üyeleri, İzzet Paşayı ziyaret ederek: “Eğer siz Erzurum ve Sivas Kongrelerine Amerikanın güdümünü istetecek olursanız, Amerika da Osmanlı Devletinin güdümcülüğünü kabul edecektir” demişler... Paşa, her halde böyle bir çareye başvurmak zorunda bulunduğumuzu söyledi, İzzet Paşa da bu yolla istenecek bir güdümün yüzde doksan kabul edilebileceği kanısındadır. Paşa, ulusun isteğine dayanmaksızın Amerikanın güdümcülüğü kabul edemeyeceğini; Kongrece belirtilecek isteğin Avrupa Devletlerine karşı Amerika için bir dayanak olacağını bile söyledi. Güdümün kendisinden çok adına takılanlar, yok yere kaygıya düşüyorlar. Kelimenin önemi yoktur, önem, işin özünde ve niteliğindedir. Güdüm altına girdik demeyelim de isterlerse, sonsuz yaşayacak devlet olduk diyelim.”³⁹⁷

³⁹⁵ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 60; aslı: s. 79

³⁹⁶ 1919 da Sivas Kongresinde bir Raif Efendi'nin «manda ve istiklal» konusundaki sözlerini okuyanlar, «sorunları kelime oyunu ve şirin deyimleri kullanmakla çözüverme» çabası içinde olanların her zaman var olabildiğini, pek açık bir biçimde görecektir: «İstiklâliyet ve manda arasında ne fark vardır? Daha doğrusu manda tabirini kullandığımız zaman artık istiklâliyet tabirini kullanmayacaksak, mandayı kabul etmeye buraya karar verelim. Hami bey ve Bekir Sami bey biraderlerimizin istiklâl aleyhindeki sözlerinden anlıyorum ki, «mandayı kabul edelim, istiklâlden bahsetmeyelim!» demek istiyorlar. Halbuki bendeniz manda tabirini kullanmakta bir ihtiyaç görmüyorum. Bu tabirin yerine istiklâliyet kelimesini kabul edelim. Mademki her halde bir siyasi münasebete girmek mecburiyetindeyiz, onun ismine manda demeyelim de «Müzaheret» diyelim!.. Manda tabirini reddetmeliyiz!» (Sivas Kongresi Tutanakları, s. 54; aslı: s. 58).

³⁹⁷ Söylev s. 75 (Nutuk s. 110).

Benzeri konuşmalar, yukarıda yaptığımız başka aktarmalarda da yer almaktadır.³⁹⁸

Kelime oyunu ile “bağımlılık durumunu saklamak” isteyenlere karşı Hüsrev Sami beyin şöyle bağırdığı işitildi: “Fakat bizim bu çalışmadan amacımız, kendimizi savunarak sonsuz yaşayacak olduğumuzu kanıtlamaktır!”³⁹⁹

Amerika, “ehveni şer” (kötünün hafifi) dir, ve başka çare yoktur:

Bugün ne olursa olsun (bütün koşullar altında) Amerikanın yardımını isterken herşeyi ona bırakmayı kabul edenlerce temsil edilen “Amerikanın vesayeti de belki günün birinde emperyalist bir mahiyet alabilir, fakat öteki düşman varken, biz yine de Amerikanın dikenlerine katlanmağa mecburuz” yolundaki yanlış ve zararlı görüş de, 1919 larda savunucularını bulmuştu. Onlarda aynı yargı sonucunda Amerikan mandasını kabul ediyorlardı. Bakınız mandacıların başında gelen Hami Bey ne diyor: “Fakat acaba insaniyetperver bir Amerika, bütün vaadlerini (mevaidini) ayaklar altına alarak gelecekte bizim için bir tehlike teşkil edebilir mi? Acaba Birleşik Devletler de Avrupavarî emperyalist olarak bizi ezmeğe çalışabilir mi? Bu ihtimali varit bile telâkki edecek olsak, yine bugün başka çaremiz olmadığını göz önünde tutarak kabule mecburuz”.⁴⁰⁰

Amerikanın “ehveni şer” olduğu görüşü de, yine 1919 dan beri “muhakkak bir efendi aramağa alışmış ruhlar” için,, kendisine başvuru gelen eski bir gerekçedir. Bunlar, “sanki muhakkak surette iki efendiden birini seçmek zorunluluğu varmış” gibi düşünmeğe alışmış kişilerdir. “Hiç kimsenin vasiliğini tanımayarak, kendi gücüne güvenmek suretiyle bağımsızlığı sağlama” gibi en normal bir yol adeta hiç yokmuşçasına, “ya o, ya bu” mantığı ile sonuca ulaşmaktadırlar. Vasıf bey konuşmasını şu sözlerle bitiriyordu: “.. İstanbul’daki Amerikalılar: “Güdümden korkmayınız, Miletler Cemiyeti Tüzüğünde yer almıştır.” diyorlar. İşte bütün bu nedenlerden ötürü, İngiltere’yi

«HAMÎ BEY Kelimenin ve tabirin hiçbir ehemmiyeti yoktur. Zaten «manda» kelimesi de henüz Türkçeye tercüme edilmemiştir! Binaenaleyh en çok hoşlandıkları bir kelimeyi mukabil itihaz edebilirler! Ondan dolayı hiç müteessir olmasınlar! Bu kelime esasen Fransızcadır, arzu buyururlarsa benzeniz istedikleri gibi parlak bir surette tercüme ederim; hatta isterlerse «manda» demek «Devlet-i ebet müddet» demektir der, işin içinden çıkarız! Her halde merak etmesinler! Manda tabiri Efendi Hazretlerini pek korkutmuş; halbuki biz mandaya mukabil istiklalimizden vazgeçelim demedik! ve hatta kabili tasavvur olan her türlü şerait-i istiklâliyeti dermeyeran ederek manda talep edelim dedik. RAFET BEY—Mandanın istiklâl ihlâl etmiyeceği muhakkak iken, bazı rüfekarımız «müstakil mi kalacağız, yoksa mandayı mı kabul edeceğiz?» tarzında bir takım mütalâalar dermeyen ediyorlar!» (Sivas Kongresi Tutanaktan, s.54-55; asit: s. 59-60. Ayrıca baka.g.e. s. 70)

³⁹⁸ Ayrıca bak: Dip notu 156

³⁹⁹ Söylev s. 75; aslı: Nutuk s. 110. Keza bakınız Sivas Kongresi Tutanakları, s. 69; aslı: s. 79

⁴⁰⁰ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 65; aslı s. 73.

kendimize temelli düşman, Amerika'yı da katlanılabılır bir kötü yönetici sayıyorum.”⁴⁰¹

Sivas Kongresinde çeşitli manda savunucularının, mandanın koşullarını dahi bilmeden ve önceden saptamak zorunluğunu dahi duymadan, mandadan yana olmaları, bu koşulların sonradan saptanabileceğini söyleyebilmeleri, gerçekten ibret vericidir. Ve bu kişilerin, yabancı boyunduruğu altına girmeye ne kadar teşne olduklarının açık delilini teşkil eder. Bugün de aynı zihniyeti hortlamış buluyoruz. Bazı ikili anlaşmaların mahiyeti, her çözüme peşinen razı olan bir zihniyeti yansıtmaktadır.⁴⁰²

Mandacılar, bir yandan bağımsızlıkla vesayetin bağdaşırlığını belirtirken, bir yandan da bu vesayetin sağlayacağı olanaklar sayesinde bağımsızlığımızın gerçekleştirilebileceğini ileri sürmekte idiler. Örneğin Kara Vasıf Beyin 17.8.1919 günlü kapalı telinde, bu konuda şu sözler yer almakta idi: “Amerikanın güdümünden yararlanarak öbür alçakları çıkarabiliriz; sonra yalnızca Amerikalılarla karşılaşabiliriz ve onlarla uğraşmak da kolay olur. Bir de Amerikalılar bizi pek çok kınıyorlar. Yani Hükümeti aşıyorlar, ulusumuzu da kınıyorlar.”⁴⁰³

Büyük bir devletin vesayetinin, yalnız askeri sebeplerle değil, aynı zamanda malî ve ekonomik sebeplerle de zorunlu olduğu iddiası:

Zamanımızda Amerikanın vesayetini savunanların bir kısmı, bunun Rusya tehlikesi karşısında askerî bakımdan zorunlu olduğunu ileri sürerken, birçok siyaset ve iş adamı da, aynı zamanda ekonomik ve malî sebeplerden ötürü Amerikan yardımına ve Amerikan vesayetine muhtaç olduğumuzu iddia etmektedirler. Aynen 1919 larda da tutum böyle idi. İki görüşün de savunucuları vardı. Vasıf bey, malî ve ekonomik nedenlerden ötürü manda altına girmeğe mecbur olduğumuzu şöyle belirtiyordu:

“Bugün, bir müzaheret istemek mecburiyetinde olduğumuza kaniim. Bütün devletler bizi tamamen müstakil bile bırakacaklarını söyleseler, yine müzaherete muhtacız. 400 ile 500 milyon lira borcumuz var; bu parayı kimse kimseye bağışlayamaz; bize bunu ödeyiniz diyecekler; hâlbuki bizim varidatımız faizine bile kâfi değildir! O zaman müşkül bir vaziyette kalacağız. Bunun için müstakil

⁴⁰¹ «...İşte bütün bu esbaba mebnî İngiltere'yi kendimize daimi düşman ve Amerika'yı da ehveni şer addediyorum.» (Söylev s. 76; aslı; Nutuk s. 111)

⁴⁰² Bu noktaya Atatürk Büyük Nutkunda dokunmaktadır: «Vasıf bey ilkin genel olarak güdümü kabul edelim de koşullar üzerinde sonradan görüşürüz, dedi.» (Söylev s. 71). Keza bakınız: Sivas Kongresi Tutanakları, s. 52; aslı; 56.

⁴⁰³ Söylev s.69-70, (Nutuk s.101-102).

yaşamağa vaziyet-i mâliyemiz müsait değildir. Sonra yanı başımızda bizi taksim etmeği emel edinmiş hükümetler var; onların ihtirasatına karşı mahvoluruz! Parasız, ordusuz ne yapabiliriz? Onlar tayyare ile havada uçuyorlar, biz henüz kağı arabasından kurtulamıyoruz! Onlar dritnot yapıyorlar, biz yelkenli bir gemi yapamıyoruz. Bu hallerde bugün istiklâlimizi kurtarsak bile, yine günün birinde bizi taksim ederler. İngiliz siyaseti, bizi uyandırmamak istiyor.”⁴⁰⁴

Vasıf bey, bize vasi olacak devletin hem çok zengin ve hem de bizim servet kaynaklarımızı iyi tanıyan bir devlet olması zorunluğunu belirterek, bunun Amerika olabileceği sonucuna ulaşmakta idi:

“Bu sebeple Seciye ve milli topluluğumuzu parçalanmaktan kurtarmak için herhalde ehven-i şer olan Amerika müzaheretini istemeğe mecburuz. Bize mandater olacak devlet, hem gayet zengin, hem de memleketimizin menabi-i servetine vakıf olmalıdır. Böyle iki devlet vardır: Biri Amerika, diğeri İngiltere. Fakat Amerika ehven-i şerdir; çünkü ziraat memleketidir; Avrupa’ya hayvan ve un verir. Bu hususta bize çok yardım edebilir. Servet itibariyle de Amerika daha zengindir.”⁴⁰⁵

Sivas Kongresinin bir numaralı manda taraftan Hami Bey de, gerek ekonomik ve mali, gerek İdarî alanda Amerikanın, vesayetini savunuyordu:

“Ben en ziyade içteki durumumuz ve şartlarımız bakımından mandaya lüzum göstermişim. İdari seviyemizle malî ve İktisadî durumumuz herhalde bir müzaheret ihtiyacında bulunduğumuzun en büyük delâlidir. Ber denizin itikadınca, hiçbir yabancı müzaharetine muhtaç olmaksızın tamamıyla müstakil ve daha doğrusu başıboş (serazad) olarak yaşayamayacağımızın sebepleri işte bu kendi özel durumumuzda mündemiçti. Refet beyefendi de bu dahilî nokta-i nazara mukabil haricî nokta-i nazardan da herhalde bir müzaheret ihtiyacında bulunduğumuzu ispat ettiler. Binaenaleyh artık bugün manda mı, müzaheret mi, ismine ne dersiniz deyin, mutlaka hariçten bir yardım ihtiyacında bulunduğumuz tezahür etmiş demektir.”⁴⁰⁶

Hami beyin manda konusundaki meşhur cümlesi şudur: “Her halde bir müzaherete muhtacız ve bunun en ilkel delili de, devlet gelirinin ancak borcumuzun faizini karşılayabilmesidir”⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 70; aslı: s. 80.

⁴⁰⁵ Sivas Kongresi Tutanaktan, s. 70; aslı: s. 80

⁴⁰⁶ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 63; aslı: s. 69-70

⁴⁰⁷ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 53; aslı: s.58.

İşte bugün Türkiye'mizin Amerikan yardımı, Amerikan ittifakı, Amerikan ikili anlaşmaları, kısacası Amerikan vesayeti (müzaheret) olmaksızın yaşayamayacağını iddia edenler de, hemen hemen bu gerekçelere dayanmaktadırlar. Oysa vesayet altında kalan (ekonomik hayatına el atılmış olan) bir devlet, bugünkü, ekonomik sömürme metotlarının kaçınılmaz sonucu olarak, hiçbir zaman ulusal iktisat alanında belini doğrultamamakta, bağımsız bir hale gelememekte ve kendi ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamanın yöntemlerine kavuşamayan dışa bağılı bir ekonomi sistemi içinde kalmaya mahkûm olmaktadır.

Burada ayrıntılarına girmemize imkân olmasa da, şu gerçeği belirtmekle yetineceğiz ki, Milletlerarası kapitalizmin yardımı sayesinde ekonomik kalkınmaya ulaşabilmiş, yabancıların vizesine tâbi olmaksızın kendi kendini tamamlayabilme ve gelişebilme olanağına sahip sağlam bir ekonomik yaşantıya ulaşabilmiş tek toplum yoktur. Osmanlı Devletinin çöküşünde başrolü oynayan nedenin, malî ve ekonomik alanda bağımsızlığını kaybetmesi olduğu, bugün artık kanıtlanmıştır. Doğu devletleri arasında kalkınmayı ve sanayileşmeyi gerçekleştirebilmiş tek devlet olan Japonya'nın, bu amaca ekonomik bağımsızlık sayesinde varabilmiş bulunması da, bu alandaki görüşümüzün doğruluğunu perçinlemektedir.⁴⁰⁸

Mandanın şu veya bu biçimi onur ve cesaretle bağdaşmaz; mandaya razı oluş, haysiyet ve cesareten yoksun politikacıların oyunlarına ve oldubittilerine dayanabilir:

Manda zihniyetinin karşısına çıkabilmek, her şeyden önce bir dünya görüşüne ve bir onur anlayışına dayanır. Gerek kişilerin gerek ulusların, başka kişi veya başka ulusların koltuğu altında hayatlarını devam ettirmesinde önemli bir sakınca görmeyenler, başka bir devletin herhangi bir biçimdeki mandasına razı olabilir. Dünyada sadece maddî çıkarları her şeyin üstünde görenler ve gelecek kuşakları değil sadece kendi kişisel durumlarını gözönünde bulunduranlar, “ya efendi gibi yaşamak, ya hiç yaşamamak”, “ya halkın ve gelecek kuşakların maddi ve manevi varlıklarını geliştirebilmelerinin bütün koşullarını korumak ve yaratmak yahut da bu uğurda bütün tehlikeleri göze almanın lüzumunu kabul etmek” yoluna gidemezler. Bu “onur inancı ve bilinci”, zamanımızda gerek başka az gelişmiş uluslar, gerek doğrudan doğruya Türkiye'miz için en önemli sorunlardan biridir.

Tutulacak anayolun çözümü, bu noktada düğümlenmektedir. Biran için farz ve kabul edelim ki, ekonomik ve diğer ve sayet sistemlerini

⁴⁰⁸ Bak: Dip notu 15

benimsediğimiz zaman, uzunca bir süre halk ve yöneticileri rahat edecek ve her alanda daha bol tüketim olanaklarına kavuşabileceklerdir. Gerçekten böyle olsa bile, bir kuşağın bu maddî çıkarları yüzünden, hem kişisel ve ulusal onurun çiğnenmesini ve hem de gelecek kuşakların “bağımsızlığın verdiği büyük olanaklardan yoksun kalmasını kabul etmeğe ve nihayet bir ulusun bağımlı duruma düşmesine razı olmaya, bugünkü kuşakların ye yöneticilerin hakkı var mıdır?!

Bu onur anlayış ve inancı iledir ki, Mustafa Kemal, 20.8.1919 günü Sivas Valisi Reşit Paşaya çektiği telgrafta şöyle diyordu: “Burada şunu da bilginize sunayım ki, ben ne Fransızların ve ne de herhangi bir yabancı devletin yardımına gönül indirecek⁴⁰⁹ değilim. Benim için en büyük barınma yeri ve yardım kaynağı ulusumun kucağıdır.”⁴¹⁰

Gazi, aynı yargıyı, aynı inancı, Büyük Nutukta daha da geliştirerek kesin sonuca ulaşmıştır: “Bu kararın dayandığı en sağlam düşünüş ve mantık şu idi:

Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu, ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve gönençli olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar insanlık karşısında Uşak durumunda kalmaktan kendini kurtaramaz. Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir yönetici getirmeleri hiç düşünülemez. Oysa Türkün onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus, tutsak yaşamaktansa yok olsun, daha iyidir. Öyleyse, ya bağımsızlık ya ölüm!”⁴¹¹

Mandaya (vesayete) razı oluş, genellikle cesaret yoksulluğundan, zorluklar karşısında kaçıştan, yani karamsar bir zihniyetten ileri gelmektedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında Amerikan mandasından yana olanlar, bizim Yunanlılarla başa çıkamayacağımızı kabul eden kişilerdir. Örneğin Refet Bey, Sivas Kongresinde pek zararlı etkiler yapan konuşmasında bu düşünüşü açıkça yansıtmıştı.⁴¹²

Atatürk onun konuşmasına ilişkin olarak şöyle diyor: “Bu parlak ve ustaca söylevin, dinleyenlerin düşünce ve kanılan üzerinde yapabileceği yanıltıcı etkinin ölçüsünü kolaylıkla kavrayabilirsiniz.

⁴⁰⁹ «...tenezzül eden...».

⁴¹⁰Söylev s. 54; aslı: Nutuk s. 80.

⁴¹¹Söylev s. 9; Nutuk s. 13.

⁴¹²Bak: Sivas Kongresi Tutanaktan s. 55-60; aslı: s. 61-66.

Bunun ardından gelebilecek olan aynı düşüncedeki söylevleriyle kongre üyelerinin büsbütün zehirlenmesine meydan vermemek ve özel aydınlatma ve uyarmalara zaman bulabilmek için hemen: “On dakika dinlenelim efendim” diyerek oturuma ara verdim”⁴¹³

Amerikanın yardımları (müzaheretleri), kendi ekonomik 'çıkarlarına, emperyalist amaçlarına hizmet içindir; yoksa Türkiye'yi kurtarmak veya yükseltmeğe yönelmiş değildir ve olamaz:

Bugün dış ilişkilerimizde, özellikle bize “ekonomik ve askeri yardımda bulunan” Amerika Birleşik devletleriyle olan ilişkilerimizde, en önemli noktalardan biri, bu “yardımlar”ın yardımda bulunan devlet bakımından ne gibi hedeflere yönelmiş olduğu, yani yardımın amacına ve dürtüsünü doğru (objektif) olarak saptamaktır.

Eskiden İngiltere'nin, Fransa'nın, Almanya'nın, Hollanda'nın, Belçika'nın, Portekiz ve İspanya'nın şimdi de Amerika'nın nasıl kendi çıkarları için başka ulusların yaşamına karıştığını (emperyalizmin eski ve yeni türlerinin nasıl sömürmeye yönelmiş olduğunu) biraz olsun incelemiş olanlar için, Amerikanın bize yardımlarının niteliği konusunda, aslında herhangi bir tereddüt ve şüpheyeye yer olmamak gerekirdi. Ancak teorik bir takım, varsayımlardan hareket etmiş olmak için, “Amerikanın, insancıl bazı amaçlarla, örneğin az gelişmiş ulusların yoksulluktan kurtulmalarının dünya barışı için olumlu sonuçlar yaratacağı düşüncesiyle yardımlarda bulunabileceği” tezinin de iyi niyetle ele alınmasını kabul ettik. Ve yıllarca -yani aksi sabit oluncaya kadar- bu görüşe öncelik tanıdık.

Amerikan yardımı, dünyanın her yerinde ne gibi amaçlar gütmüş olursa olsun, biz sadece Türkiye'deki ve İkinci Dünya savaşından sonraki tutumu değerlendirmek istediğimizden, Amerikanın Türkiye ile ilişkilerinin bencil amaçlarını açıkça ortaya koyan adımlar atılmadığı sürece, zamanımızdaki yeni koşullar altında ulusların birbirine, yaptıkları yardımda emperyalizmden başka hedeflerin de söz konusu olabileceği yolundaki iddiaları, teorik düşüncelerle reddetmek yoluna gitmedik.

Fakat Amerikan yardımının, gerek ekonomik, gerek askeri alanda sadece Amerikanın çıkarlarını (ve hem de aşırı suretle bu çıkarları) gözönünde bulundurduğunu, yardım edilen ülkenin ve toplumun yararlarının ise hiç hesaba katmadığını, çeşitli alanlardaki somut yarar çatışmalarında, hele “petrol ve maden avı”nda gördükten sonradır ki, Amerikanın yaptığı bütün “yardımlar”ın, sadece “kendisine yaptığı

⁴¹³ Söylev s. 74, Bak: Sivas Kongresi Tutanaktan, s. 60; aslı: s. 66.

yardım”, yani “bir sömürü aracı ve tertibi”olduğunu kabul etmenin, daha doğru bir değerlendirme sayılmasını teslim zorunluğu duyduk. Marksist teoriden hareket etmeyerek, yani “kapitalist bir ülke olan Amerika, ancak sömürü amacıyla yabancı ülkelere gidebilir” yolunda genel bir görüşü esas almayarak somut olaylara dayanmak suretiyle bir yargıya varan daha birçok yazarın tutumu aynıdır.

Şimdi Birinci Dünya Savaşından sonraki ilk yıllara döndüğümüz zaman da, aynı gerçeği tespit etmekteyiz: Amerikanın bir takım ittifak ilişkilerine, hatta savaşa bile ticari amaçlarla girdiği gerçeğini, -talihin ne garip cilvesidir ki- bizzat memleketimizin tanınmış mandacıları bile itiraf etmişlerdir. Ancak bugünün bütün gerçekleri inkâr etmeyi huy edinmiş gizli mandacıları, bu içtenliği gösterememektedirler... Evet, 1919 yılının daha isnaflı, hiç değilse yaptıkları teklifin zayıf, hatta utandırıcı yönlerini de teslim eden, fakat yeter cesarete sahip olmadıklarından, tam bağımsızlık için sert bir savaşı göze alamayan mandacıları, Amerikan vesayetinin çeşitli sakıncalarına dokundukları gibi, Amerikanın gerek dünya harbine girişinin,⁴¹⁴ gerek Türkiye üzerinde bir manda yönetimini kabul etmek istemesinin ekonomik çıkarlara dayandığını belirtmişlerdir.

Amerikanın Türkiye üzerinde manda sağlama arzusunda yalnız ticari amaçların değil, aynı zamanda dünyanın bir numaralı devleti

⁴¹⁴Hami Bey şöyle diyordu: «Harbin başlangıcında Amerika uzun süre tarafsızlığını muhafaza ettiğinden, Avrupa'ya ve özellikle savaşan zümrelere karşı satıcı durumunda bulundu; ihracatının büyük kısmı da savaş malzemesine (mühimmata) inhisar ettiğinden, Amerika'da savaş sanayii az zamanda olağanüstü bir surette arttı. Fakat İttîlaf devletlerine olan ihracatı, dörtlü ittifak devletlerine olan gönderimlerinden 20-30 misli fazla tutuyor ve bu suretle de Amerika ticaretin en büyük kârını hasımlarımızdan görüyordu... Bu suretle itilâfın harp malzemesi itibarıyla en büyük kaynağı Amerika olduğundan, Almanlar buna engel olmak için denizaltı savaşım şiddetlendirdikleri ve sonuç olarak Amerika Birleşik Cumhuriyetleri dış ticaretine büyük bir darbe vurdukları vakit, Washington Hükümetini pek büyük bir bunalım karşısında bıraktılar: Çünkü ülkenin olağanüstü ilerleyen savaş sanayii en büyük mahrecinden yoksun oluyor ve bu suretle ulusal ticaret sarsılıyordu! Bundan ötürü hükümet, ulusa karşıya eski mahreci geri vermek ve yahut yeni bir müşteri bulmak zorunluluğunda kalmıştı... Harp malzemesine yeni bir müşteri bulmak şıkkı tercih edildi: Bu müşteri Avrupa'da olmazdı; çünkü ulaştırma pek büyük bir tehlike altında idi ve zaten ondan dolayı o mahreç kaybedilmiş gibi idi; bu sebeple her halde Amerika 'da bir müşteri bulmak lâzım geldi ve işte o müşteri de bizzat Amerika Hükümeti oldu! Binaenaleyh Amerika hükümeti her şeyden önce savaş malzemesi satın almak için harbe girmiştir, denilebilir. Bu müthiş tarihi olayın en büyük sebebi, gerçekte, işte bu ticaret zorunluğu idi Amerika harbe girdikten sonra... başlangıçtaki ihracatına yeniden devamı başladı; bu suretle Dünya savaşının başından sonuna kadar satıcı durumunda bulunarak, Avrupa 'dan akıp gelen paranın etkisi ile para çokluğundan doğan bir para bunalımına uğramıştır, denilebilir. Bundan ötürü Amerika dün nasıl harp malzemesi ihracı zorunluğunda idiye, bugün de adeta para ihracı zorunluğunda gibi bir durumdadır; bu nedenle, bu sefer de para servetine bir mahreç bulmak isteyeceğini pek tabii sayarım. Acaba dünyada para için bizim memleketten mükemmel mahreç tasavvur edilebilir mi? İşte en ziyade bu İktisadi nedenlerin etkisi ile savaşa girmiş bir Amerika 'nın, yine aynı sebepler altında Osmanlı mandasını kabul etmekten kaçınmayacağını, bundan ötürü muhtemel sayıyorum.» (Sivas Kongresi Tutanakları, s. 66-67; aslı: s. 75-76).

haline gelme amacının da rol oynayacağı, daha 1919 da Vasıf bey tarafından çok iyi belirtilmişti.⁴¹⁵

Küçük ve muhtaç bir devletin; kuvvetli bir devletle çok sıkı bir ittifak ilişkisine girilmesi, “bağımsızlığını tahrip etmek, boyunduruğu kendi eliyle boynuna geçirmek” tir.

Yeni himaye ve yardım usullerinin bağımsızlığı nasıl ortadan kaldıracığını, daha Sivas Kongresi sırasında (1919 da) bazı siyaset adamları görebilmekte idiler. Bakınız manda taraftarı olan Refet Bey dahi -daha önceki ve sonraki sözleriyle çelişme içinde olsa bile- bu gerçek üzerinde nasıl duruyor: “Milletler Cemiyetinin mandayı üç şekle taksim ettiği... bir de bizim gibi devletler için ayrı ayrı mandalar vaz’ettiği zaman mandası altına girmekle hakikatte kuvvetin anlaşılıyordu. Fakat acaba böyle midir? Acaba manda istiklâli ihlâl etmiyecek miydi? Acaba karşı karşıya, bulunan bir zayıf ile bir kuvvetliden zayıfı kuvvetlisinin mandası altına girmekle hakikatte kuvvetin (kuvvetlinin) boyunduruğu altına girmiş olmuyor muydu? Acaba manda denilen şey, ittifak, muhadenet kelimeleri gibi birşey miydi?” diyordu.⁴¹⁶ Biraz sonra da şöyle devam ediyor: “Manda ve istiklâl: kuvvetli misiniz? İstiklâliniz vardır, zayıf mısınız? Manda altındasınız.”⁴¹⁷

Çok kuvvetli bir devletle, zayıf bir devlet ittifak yaparsa, hele bu ittifak ilişkisinde zayıf devlet kuvvetli devlete çeşitli bakımlardan muhtaç durumda ise, bu halin bağımsızlığı nasıl tamamen ortadan kaldıracığını, -şiddetle manda taraftarı olan- Hami bey bile açıkça belirtmek dürüstlüğünü gösterebilmişti: “Ben de kaniim ki, kuvvetlinin zayıf ile ittifakında, her halde taraflardan biri zarar görecektir ve o zarar görecektir taraf da her halde zayıf olacaktır! Öyle bir ittifak ancak kurt ile koyunun ittifakı kadar samimi olabilir! Çar İkinci Aleksandr'ın pek ilginç ve son derece ibret verici söylediği bir sözü var: Birgün bakanlarından biriyle görüşürken Çar birdenbire “Biz Türkiye'yi ya mahvetmeli, yahut da bizimle ittifak ettirmeliyiz” demiş!.. Aleksandr'ın bu sözü, gerçeğin ve kerametın ta kendisi idi (ayn-ı isabet, mahz-i

⁴¹⁵ «Amerika Hükümeti, milletine üç senede bütme üzere İngiliz donanmasına faik bir donanma inşasını kabul ettirmiştir. Bu suretle hakimiyet-i bahriyeyi aldıktan sonra, İngilizler balıkçılıktan başka bir şey yapamayacaklardır. Bu donanmanın inşasındaki maksat elde fazla demir bulundurmamak değil, serbest bir piyasa husule getirmek ve bunun için İngiltere 'nin elinden Mısır ve saireyi kurtarmaktır. Fakat bu donanmanın bir kara kuvveti ile de takviyesi lazım gelir; bu da ancak bizim ordumuzla olabilir. Binaenaleyh hem siyasetçe, hem askerlikçe kendilerine lâzım olduğumuzdan bizi hoş tutacakları tabiidir. İngiltere'yi kendimize daima düşman ve Amerika'yı da ehven-i şer addediyorum.» (Sivas Kongresi Tutanakları, s. 71, aslı: s. 81).

⁴¹⁶ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 56, aslı s. 61

⁴¹⁷ Sivas Kongresi Tutanakları, s. 58, aslı s. 63

kerametti). Gerçekten, bizim için, Rus ittifakıyla devletimizin çökmesi (inkirazı) arasında pek büyük bir fark olamazdı. Hünkâr İskelesi Muahedenamesi bu hakikatin delillerinden olduğu gibi, son Alman ittifakı da bunun pek kuvvetsiz bir delili sayılamazdı.”⁴¹⁸

Ne gariptir ki, bu gerçekleri, zamanımızın gizli manda taraftarları itiraf etmek cesaret ve dürüstlüğünü gösteremiyorlar. Birçok ekonomik, malî, askerî, adli, kültürel, yönetsel bağımlılığa götüren çözümleri benimseme sonucunda Amerikan vesayetini savundukları halde, “bu durumun bağımlılık demek olmadığını, bunun üzülecek veya değiştirilecek bir yönü bulunmadığını söylemek gibi, gerçekçilik ve memleketçilikle bağdaşamayacak bir yol tutmaktadırlar.

Vesayet altında bulunan ülkenin bağımsızlık durumunun, her iki devlet arasındaki kuvvet farkına göre niteliğini çok değiştirebileceği, kuvvetsiz devlet, kuvvetli devlete ciddi surette muhtaç ve tabi duruma düşerse, bunun küçük devlet için ezici sonuçlar yaratacağı gerçeğini, en başta gelen mandacılar arasında yer alan Refet bey dahi (Sivas Kongresi sırasında) teslim etmişti:

“Manda, eğer zayıf ve zebun, kabiliyetsiz, kuvvetsiz, kansız, cansız ve vicdan-ı millîden mahrum bir milletin omuzlarına yükletilecek olursa, onu ezer. Kavi, zayıfı siyasetiyle, mesaisiyle, hırsıyla emellerine ve ihtiraslarına tabi eder. Binaenaleyh manda dış görünüşüyle (şekl-i zahirisiyle) istiklâl manî değildir, fakat zalim bir devlet elinde her şeyden fenadır. Bilmediğimiz korkunç bir şeyin, tıpkı ecel gibi bir şeyin karşısındayız. Ona doğru koşuyoruz...”⁴¹⁹

Korkak veya hainlerin, o anda en yakın tehlikeyi teşkil eden devletlerin hışmından ve belâlarından kurtulabilmek için, kuvvetli başka bir devleti vasi olarak kabul etmeleri şaşılacak bir şey mi? Onlar, doğrudan doğruya yurdu işgal etmiş düşmanların bile vasiliğine razı olmaktan kaçınmamışlardır. Gerçekten mütareke yıllarındaki korkaklarımız ve hainlerimiz, değil Amerikanın vasiliğini, Türkiye'nin paylaşılmasında ve işgalinde en büyük rol oynamış olan İngiltere'nin himayesini bile savunmakta idiler. Gazi Mustafa Kemal bu konuda büyük Nutukta şöyle diyor: “İstanbul'da çeşitli amaçlarla gizli ve açık olmak üzere, bir takım parti ya da demek adı altında kuruluşlar vardı. İstanbul'da önemli sayılacak kuruluşlardan biri İngiliz Muhipler Cemiyeti idi. Bu addan İngilizleri sevenlerin kurdukları bir dernek anlaşılmasın. Bence, bu derneği kuranlar, kendi varlıklarını ve çıkarlarını sevenler ve

⁴¹⁸Sivas Kongresi Tutanaktan, s.65, aslı: s. 72-73.

⁴¹⁹Sivas Kongresi Tutanakları, s. 59; aslı s. 65.

kendi varlıklarıyla çıkarlarının dokunulmazlık çaresini Loyd Corç (Lloyd George) hükümeti aracılığıyla İngiliz desteğini sağlamakta arayanlardır. Bu bahtsızların, İngiltere Devletinin bütünüyle, bir Osmanlı Devleti bırakmak ve korumak isteğinde olup olmayacağını bir kez düşünüp düşünmedikleri üzerinde durmak gerekir. Bu derneğe girenlerin başında Osmanlı Padişahı ve yeryüzü Halifesi şanını taşıyan Vahdettin, Damat Ferit Paşa, Dahiliye Nazırı olan Ali Kemal, Adil ve Mehmet Ali beyler ve Sait Mola bulunuyordu. Dernekte İngiliz ulusundan kimi serüvenciler de vardı. Örneğin: Rahip Fru (Frew) gibi. Anlaşıldığına göre, derneğin başkanı Fru idi.”⁴²⁰

Mustafa Kemal, Amasya'dan Kazım Karabekir Paşaya gönderdiği şifrede de aynı konu üzerinde durmuştu: “İstanbul tam anlamıyla tekel altında, siyah ufku tamamıyla İngilizler tarafından kuşatılmış bulunuyor. Bugünkü kabinde yer alan Bayındırlık Bakanı Ferit, Eğitim Bakanı Sait beyler gibi yüksek görüş erbabı bile, kuşatılmış durumdan hemen kurtulmak ve Anadolu'da kendiliğinden doğacak bir ulusal kuvvetten başka hiçbir umut ve gücün bu devlet ve ulusu kurtarmaya saik olamayacağı ve Batı Anadolu'daki aydınlarca da böyle düşünüldüğü hakkında genel ve ortak kanıyı bildirdi. İstanbul'da Ulusal bağımsızlık zevkinden yoksun bazılarının, İngiliz esaretine gitmekte sakınca (beis) görmedikleri anlaşıyor.”^{421 422}

⁴²⁰Söylev s. 4—5, Nutuk s. 6-7. İngiliz subaylarının bu görüşleri destekleyici telkinlerde bulunduklarını, Mustafa Kemal, Sadarete gönderdiği raporda şöyle belirtiyordu: «İngiliz subayları, Osmanlı Hükümetinin, Türkiye'yi kendi kendine idare edemeyeceği, bir kaç seneler olsun ecnebi müdahale vesayetine müftekir bulunduğu zemininde bir fikir ileri sürmüşlerdir» (Atatürk, Samsun 22.5.1919, Tamim-Telgrafıar, s. 24).

⁴²¹Atatürk, 23.6.1919, Tamim ve Telgrafıar s. 40.

⁴²²Yeri gelmişken yabancılarla ilişkide bir takım derneklerin olumsuz rollerine ve etkilerine de dokunmak isteriz. Türkiye'nin egemenliğini ikili anlaşmalarla zedelemiş hiç değilse gölgelemiş olan ve bunda ısrar ederek Türkiye'yi bağımlı bir devlet haline getirmek isteyen Amerikalılarla birlikte demekler kurup bunlara üye olmayı ve böylece onların sağladığı bazı kolaylıklardan faydalanmağa çalışmayı, biz Türkiye'nin yararları ile çatışır buluyoruz. Milli Kurtuluş Savaşı günlerinde Türkiye'nin egemenliğine ve bağımsızlığına masallat Devletlerin uyruklarıyla birlikte kurulan derneklere ilişkin olarak, Mustafa Kemal'in (2.10.1919 da) Dahiliye Nazırı Cemal Paşaya çektiği telgrafta şu cümlelere rastlanır:

«İstanbul'dan alınan güvendi haberlerde İngilizler ile İngiliz Muhipler Cemiyeti, İtilaf ve Hürriyet ve Nigehbancılann Hristiyan azınlıklarla işbirliği yaptıkları ve Anadolu 'ya birçok bozguncular göndererek ulusal örgütleri bozmaya... Konya 'ya gönderilen Vali Suphi beyin, İngiliz Muhipler Cemiyeti İstanbul Yönetim Kurulu üyelerinden olduğunu Konya'da Refet beye söylemiş bulunduğunun...» (Söylev s. 179; aslı: Nutuk 261-262).

Bu hatırlatmayı; yapmamızın nedeni, zamanımızda «Türkiye'nin yararlarını, hiçbir suretle göz önünde bulundurmamanı «aşırı bir Amerikan dostluğu», propagandasının, çeşitli biçimde birçok dernek aracılığı ile de sağlanmasıdır. Birçok Türk-Amerikan Derneği (açık veya kapalı yoldan, Amerika'nın Türkiye 'deki vesayet sistemini «sempatik, faydalı, lüzumlu, hatta zorunlu» olarak gösterme çabası içindedir. Çeşitli masum isimler taşıyan bu derneklerin, Türk toplumuna kademe kademe zararlı sonuçlara ulaştırma yolunda bulunduklarını ve bu bakımdan mütareke yıllarının yukarıda adı geçen derneklerine ilişkin sözlerin bugün de geçerli olduğunu belirtmek isteriz. Bu sözlerle, o derneklere üye olan herkesin bu kötü ve kapalı niyetin farkında olduğunu ve araçlığı bile kabul ettiğini asla söylemek istemiyoruz. Aldanan birçok üyenin varlığı şüphesizdir.

Emperyalist devletlerle ilişkisi olan bazı derneklerin, masum isimlerine, rağmen, daima iki kimliğe sahip oldukları ve perde arkasında korkunç eylemleri yönettikleri gerçeğini, Atatürk daha Kurtuluş Savaşı sırasında pekiyi öğrenmiş ve bu gerçeği ilân etmişti:

“Bu derneğin iki görünüşü ve niteliği vardı. Biri dış görünüşü ve uygarca girişimlerle İngiliz desteğini istemeğe ve sağlamağa yönelen niteliği idi. Ötekisi, gizli yönü idi. Asıl çalışma bu yöndeydi. Yurt içinde örgütler kurarak ayaklanma ve başkaldırmalara yol açmak, ulusal bilinci işlemez kılmak, yabancı devletlerin işe karışmalarını kolaylaştırmak gibi hayınca girişimler, derneğin bu gizli kolunca yönetilmekteydi. Sait Mollanın derneğin açık girişimlerinde olduğu gibi gizli işlerinde de ondan daha çok rol oynadığı görülecektir.”⁴²³

Bir yabancı devletin ülkemizde bazı kuruluşlarının olması, belki büyük bir tehlike teşkil etmeyebilir. Fakat bir yabancı devlet ve özellikle dünya devleti olma çabası içinde bulunan emperyalist bir devlet, memleketimizde geniş örgütlenme imkânına, hele toplum hayatının çeşitli alanlarında çalışmakta olan kuruluşlara sahip olursa, bu durum, o devletin Türkiye'yi kontrol etmesi olanağını yaratır. Hele bunlara bir devlet, bu örgütler yardımı ile Türkiye’de Devlet içinde devlet olur ve siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamımıza dolaylı olarak egemen duruma gelebilir. İşte bu oyunda başta ticaret şirketleri olmak üzere, masum adlar taşıyan dernekler veya son derece masum olan “barış gönüllüleri” (!) bile bir rol almaktadırlar.

Yöneticiler bir ölçüde gafillik ve bir ölçüde de hainlik içinde olurlarsa, halk, bir süre “vesayet peşindeki devletle olan ilişkideki gerçek durumu” görmekte tam bir zorlukla karşılaşır. “Büyük bir devletin bizi himaye etmesi” yolundaki teklifleri masum göstererek halkı aldatmak, hiç değilse onu kararsızlık (tereddüt) içerisine düşürmek mümkündür.

Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı yıllarında Hâkimiyeti Milliye Gazetesine verdiği bir demeçte bu konuda şöyle diyordu:

“En aydın sayılan insanların manda tutkusu (meclûbiyeti) ile adeta milletin istiklal ruhunu yıkmak için gafilâne bir çalışma ve sürekli çaba içinde çırpındıklarını hayretle görüyordum. Ben artık şu noktaları gayet vazıh mütalâa edebiliyordum: Düşmanlar istiklâlimizi imhaya karar vermişlerdir; bu hakikati millet henüz tamamıyla keşfetmemiştir. Çünkü İstanbul karanlık sisler içinde boğulmuştur. Oradaki zekalar,

⁴²³ Söylev s. 5 (Nutuk s. 7).

oradaki vicdanlar bir taraftan doğrudan doğruya düşman tazyiki, diğer taraftan düşman işgaliyle bunalmış ve bunaltılmış bir halde idi.”⁴²⁴

Türk yurdunun ve halkının bağımsızlığını ve güvenliğini ulusun ve devletin kendi gücüne ve mücadele bilincine değil de, büyük devletlerin insafına, “büyük dost”un adalet duygusuna bırakan safdillerin, ulusu ne kadar yanlış bir yola götürdüklerini, aklı başında biraz bilgi ve cesaret sahibi her Türk kolayca takdir edebilir. Özellikle tarihi; hele sömürgeler tarihini ve zamanımızda fiili manda (vesayet) altında bulunan devletlerin nasıl bu hale geldiklerini (yani yeni emperyalizmi) biraz inceleyen kişiler... Eğer bunlar, olaylara ve sorunlara kendi çıkarları açısından değil de, objektif olarak bakabilme yeteneğine de sahiplerse, onların “himaye, manda, müzaheret”, hatta “sürekli yardımı” gibi ilişkiler arkasında ne niyetlerin yattığını ve bu ilişkilerin uzantısında (önünde) zayıf devlet için ne büyük tehlikelerin yatmakta olduğunu görmemeleri düşünülemez. Ne yazık ki, sistemli bir biçimde beyinleri yıkayan Amerikan propagandası ve dolarları, geniş kitlelerce gerçeklerin görülmesini imkânsızlaştırmaktadır. 1919 lara geri gidildiği zaman görülür ki, kendi ulusundan kopmuş ve her şeyi yabancıların insafına bağlamış olan iktidarlar, düşmandan bile yardım bekleyebilmektedir. Mustafa Kemal bunlara ilişkin olarak şöyle demektedir:

“Hükümet bu bildiride, barış üzerindeki görüşünü de şöylece açıklıyor: “Vilson ilkelerinden gereği gibi yararlanılarak, Osmanlı Devletinin, birlik halinde ve Padişahına bağlı bağımsız bir devlet olarak yaşatılması için girişimden geri durulmayacaktır... Büyük devletlerin adalet uygulanan ve gerçekten gittikçe belirlemekte olan Avrupa ve Amerika kamuoyunun ılımlı davranma isteği, bu konuda güven vermektedir.” Bu biçim bildiriler yayımlamanın amacı, ulusu aldatmak ve uyusukluğa sürüklemek değil midir? Hangi adaletten söz ediliyor? Hangi ılımlı davranma isteğinden dem vuruluyor? Bunların asılları var mıdır? Yurdun merkezinden başlayarak, her yerde yabancıların davranışları, gerçekte bunun tersini ispat edecek açık ve seçik kanıtlar değil miydi?”⁴²⁵...

Gerçekte Vilson, ilkeleriyle birlikte, ortadan çekilmiş ve Osmanlı ülkesine, Suriye’de, Filistin’de, Irak’ta, İzmir’de, Adana’da ve her yerde, düşmanların girişine ilgisiz bulunmuyor muydu?”⁴²⁶ “Yenilmiş ve ateşkes anlaşması imzalamış olan Osmanlı Devleti, bu Vilson

⁴²⁴Atatürk, 24.4.1921. *Söylev ve Demeçler* c.3. s.26-27.

⁴²⁵Söylev, s. 156-157 (*Nutuk* s. 228-229)

⁴²⁶Söylev s. 157 (*Nutuk* s. 229).

ilkelerinin gönül okşayıcı ve göz aldatıcı görünüşüyle bir zaman oyalandı.”⁴²⁷

“Ülkemizin ve ulusumuzun başına gelmiş olan bunca felâketler, hiç şüphe etmemelidir ki, bu gafil insanların memleketin talih ve iradesini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.”⁴²⁸

Yukarıda bazı örneklerini verdiğimiz yanlış düşünüş karşısında, “geri bırakılmış ve büyük devletlerin -çeşitli nedenlerle- hırslarının çarpıştığı bir noktada varlığını devam ettirme durumunda olan bir Ulus ve Devlet” için, Atatürk’ün şu sözleri, değişmez düstur olma değer ve niteliğini asla kaybetmeyecektir:

“Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek, insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği itiraf etmekten başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir yönetici getirmeleri hiç düşünülemez. Oysa Türkün onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür.”⁴²⁹

İşte Atatürk’ün bu sözleri, bugün “Rus uydusu olmak istemiyorsak Amerika’nın uydusu olalım” diyen, daha doğrusu böyle demeyerek fikirlerini (davranışlarını) allayıp pullayıp, süslemesini (idealize etmesini) ve sallayıp gizlemesini beceren, yani “bağımsızlıktan, egemenlikten ve koca koca laflar sarf etmekten kaçınmayan, fakat sonuç olarak Amerika’nın bir ölçüde uydusu durumuna gelmemizi fiilen savunan” kimselerin kafasına bir tokmak gibi inmektedir. Evet, Rusya saldırırsa, gerekirse hepimiz ölür fakat yine de bağımsızlığımızı koruruz. Bunun aksini düşünenler Türk toplumunda ancak çok küçük bir azınlık olabilir. Amerika’ya ise, bağımsızlığımızı elimizle teslim etmemizi savunanlar alkış topluyorlar. İşte hem “alçaltan tutum” hem de “büyük tehlike” burada...⁴³⁰

Atatürk’ten ancak küçük bir kısmını aktardığımız yukarıdaki sözler göstermiştir ki, o, kendisini sadece vatan kurtaran büyük bir asker ve nihayet birkaç biçimsel devrimi başarmış bir devlet adamı düzeyine indirme isteyenlerin sandığı gibi değildir. Atatürk’ün örneğin toprak reformu, Eğitim reformu ve madenlerimiz konusunda söylediklerini unutmak isteyenler, son yıllarda özellikle O’nun “tam bağımsızlık” ilkesini unutmaya ve bu kavram ve deyim’in onun değil, şu veya bu yabancı

⁴²⁷ Söylev, s. 244 (Nutuk s. 357-358).

⁴²⁸ Atatürk, 22.9.1924, Söylev ve Demeçler, c. 2, s. 197.

⁴²⁹ Söylev s. 10, Nutuk s. 13.

⁴³⁰ Atatürk’ün «gafil, kendi kişisel çıkarları peşinde koşan, satılık ve hain yöneticiler konusundaki sözlerini de başka bir inceleme konusu yapmış bulunmaktayız. Kaleme alınması bitmiş bu incelemede Atatürk’ten aktardığımız sözleri, Atatürk’ün bu incelemede yayınladığımız sözlerini tamamlamaktadır.

ya da yeni bazı siyaset adamının ürünü olduğunu iddia etmeye büyük özen göstermektedirler.

Gerçeğin böyle olmadığını, bu incelememiz, “Atatürk’ün ışığında Tam Bağımsızlık İlkesi” başlıklı incelememiz ve bundan sonra yayınlayacağımız “Atatürk’ün ışığında satılmış ve hain yöneticiler” başlıklı incelememiz yeterince kanıtlamaktadır. Buna rağmen, Atatürk’ün tam bağımsızlık, özellikle ekonomik bağımsızlık konusundaki kesin direktifini ve önderliğini yine de reddetmek İsteyenler, seçtikleri yolu ve benimsedikleri görüşleri savunabilirler. Fakat, bu kişilerin “biz, Atatürk’ün Tam Bağımsızlık ilkesine veya onun ekonomik, malî ve başkaca sosyal bağımsızlık ilkelerine bağlıyız” diyenlere, “Atatürk’ü kendi istediğiniz biçimde konuşturuyorsunuz, Atatürkçülüğü kötüye kullanıyorsunuz” demeye hakları olmadığını artık bilmeleri gerekir. Yine aynı tekerlemeleri yapmaya, devam ederlerse, o zaman gerçekleri tersine çeviren ve bu çarpık yolda bile bile direnen insanlar arasında yer aldıklarını inkâr edemezler.

Bu yazımızı, büyük Devlet adamının Türk Bağımsızlığını kendisine emanet ettiği gelecek kuşaklara seslendiği ölmez söylevlerinden biriyle kapamak istiyoruz:

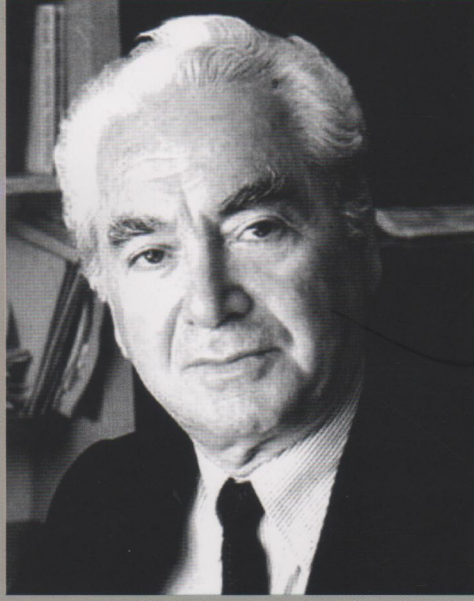
“Bu yüz yılın savaş alanında ulusumuzu başarıya ulaştıracak bir ekonomik gelişmeyi göz önünde tutan genel öğretim ve eğitim sistemlerimiz, daha çok kökleşip gelişecek ve er geç bu başarıyı sağlayacaktır. Bugün artık insanca yaşamının koşulları bütün kesinliği ile ortaya çıkmıştır. Bunlara aykırı olan söylentiler doğruluk, iyilik ve inan ilkeleri sayılamaz artık. Gerçek belirdi mi yalan, ortadan kalkar. Saçma sapan ve uydurma şeyler, kafalardan çıkmalıdır. Her türlü yükselmeye ve gelişmeye istekli olan ulusumuzun sosyal devrim adımlarını kesmek, kısaltmak isteyen engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Son sözlerimi, yalnızca, ülkemizin gençliğine yöneltmek istiyorum.

Gençler!

Geleceğe güvenimizi güçlendiren ve sürdüren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz eğitimle, bilgi ile insanlıktaki üstünlüğün, yurt sevgisinin, düşünce özgürlüğünün en değerli örneği olacaksınız. Ey yükselen yeni kuşak! Gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.”⁴³¹

⁴³¹30.8.1924 Atatürk, *Dumlupınar, Bugünün diliyle Atatürk’ün Söylevleri s.139-140 (aslî: Söylev ve Demeçler c. 2. s. 182).*

(1917 - 1990)

1917 yılında Antalya'da doğdu. 1939'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Zürih Üniversitesi Hukuk ve Devlet Bilimleri Fakültesi'nde doktora yaptı. Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku kürsüsünde asistanlık ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Medeni Hukuk Kürsüsü'nde öğretim üyeliği yaptı. 1957 yılında üniversite yasasında yapılan değişikliklerin üniversite özerkliğine zarar verdiği gerekçesiyle üniversitedeki görevinden istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisi'ne girdi.

27 Mayıs 1960 sonrasında yeniden üniversiteye döndü, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Anayasa Hukuku profesörü oldu. 1960-61 yıllarında kurucu mecliste Antalya temsilcisi olarak çalıştı. 1961 Anayasası'nın hazırlanması sırasında Anayasa komisyonu sözcülüğü ve CHP parti meclisi üyeliği görevlerinde bulundu. 12 Mart 1971 muhtırasından sonra sıkıyönetimce tutuklandı ancak yargılama sonucunda aklandı. 1977'de CHP İstanbul milletvekili olarak parlamentoya girdi. Avrupa Konseyi Türkiye temsilciliği ve Türk Hukuk Kurumu başkanlığı görevlerinin yürüttü. 12 Eylül 1980'den sonra Ankara Barosu başkanlığına seçildi.

1989'da Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Bahri Savcı, Münci Kapani ve Bahriye Üçok gibi aydınlarla birlikte Atatürkçü Düşünce Derneği'ni kurdu ve Kurucu Genel Başkan olarak çalıştı. 31 Ocak 1990 günü Ankara Bahçelievler'deki evinin önünde kurşunlanarak öldürüldü.